

KÉZIKÖNYV

Kézikönyv a gyermekjogokra vonatkózó európai jogról

COUNCIL OF EUROPE

© Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége/Európa Tanács, 2015

A kézikönyv kézírata 2015 júniusában készült el.

A frissítések a jövőben az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének weboldalán (fra.europa.eu), az Európa Tanács weboldalán (www.coe.int/en/web/commissioner/thematic-work/children-rights), valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága weboldalának „Case-Law” (ítélkezési gyakorlat) menüpontja alatt (echr.coe.int) lesznek elérhetők.

A sokszorosítás kereskedelmi célok kivételével engedélyezett, amennyiben a forrást feltüntetik.

A Europe Direct szolgáltatás az Európai Unióval kapcsolatos kérdéseire segít Önnek választ találni.

Ingyenesen hívható telefonszám (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) A legtöbb hívás és a megadott információk ingyenesek (noha egyes mobiltelefon-szolgáltatókon keresztül, telefonfűlkékből és hotelekből a számot csak díjfizetés ellenében lehet hívni).

Fotó (borító és belső): © iStockphoto

Bővebb tájékoztatást az Európai Unióról az interneten talál (<http://europa.eu>).

Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2016

CoE: ISBN 978-92-871-9905-8

FRA – print: ISBN 978-92-9239-899-6 doi:10.2811/679249 TK-04-15-510-HU-C

FRA – web: ISBN 978-92-9239-911-5 doi:10.2811/670834 TK-04-15-510-HU-N

Printed in Belgium

KLÓRMENTES ELJÁRÁSSAL ÚJRAHASZNOSÍTOTT PAPIRRA NYOMTATVA (PCF)

A kézikönyv angol nyelven készült. Az Európa Tanács (ET) és az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) a más nyelveken készült fordítások minőségéért semmilyen felelősséget nem vállal. A kézikönyvben kifejtett nézetek az Európa Tanácsot és az Emberi Jogok Európai Bíróságát nem kötik. A kézikönyv különféle kommentárookra és kézikönyvekre hivatkozik. Az ET és az EJEB nem vállal felelősséget ezek tartalmáért, és az irodalomjegyzékben való feltüntetésük semmilyen értelemben nem minősül e kiadványok jóváhagyásának. A további kiadványok listája megtalálható az EJEB könyvtárának internetes oldalain, az echr.coe.int címen és több forrás érhető el az Európa Tanács gyermekjogi tartalmain (coe.int/children).

Kézikönyv a gyermekjogokra vonatkozó európai jogról

Előszó

Ezt a gyermekjogokra vonatkozó európai jogról szóló kézikönyvet az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) és az Európa Tanács az Emberi Jogok Európai Bíróságának Hivatalával közösen készítette. Ez a szervezeteink által közösen kidolgozott európai jogi kézikönyvek sorozatának negyedik tagja. A korábbi kézikönyvek az anti-diszkriminációs jogszabályokra, a menekültügyre, a határvédelemre és a bevándorlásra, valamint az adatvédelemre vonatkozó európai jogot tárgyalták.

Ezt az új közös projektünket a Gyermek Jogairól szóló – valamennyi európai állam által ratifikált – ENSZ egyezmény (továbbiakban: Gyermekjogi egyezmény) 25. évfordulója alkalmából tartott ünnepségekhez kapcsolódóan indítottuk el, hogy megvilágítsuk, milyen szerepet játszanak az európai jogi normák annak biztosításában, hogy a gyermekek élvezhessék egyetemes jogaikat.

A gyermekek jogaiknak teljes értékű birtokosai. A kézikönyv ezért fel kívánja hívni a figyelmet az Európán belül e jogokat védő és előmozdító jogi normákra, és bővíteni kívánja az azokkal kapcsolatos ismereteket. Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) kimondja, hogy az Uniónak kötelessége előmozdítani a gyermekek jogainak védelmét. Az Európai Unió (EU) Alapjogi Chartája, az uniós rendeletek és irányelvek, valamint az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlata mind hozzájárultak a gyermekjogok védelmének további pontosításához. Az Európa Tanács számos egyezménye foglalkozik a gyermekjogok védelmének egyes, konkrét kérdéskörével, a gyermekek digitális téren (kibertéren) belüli jogainak és biztonságának védelméről kezdve, az örökbefogadás intézményéig. Ezek az egyezmények tovább erősítik azt a védelmet, amelyet a gyermekek az Emberi Jogok Európai Egyezménye és az Európai Szociális Karta értelmében élveznek, ideértve az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) joggyakorlatát és a Szociális Jogok Európai Bizottsága (ECSR) határozatait is.

A kézikönyv a témában szakirányú képzettséggel nem bíró jogászok, bírák, ügyészek, gyermekvédelmi szervek munkatársai, valamint egyéb, a gyermekjogok védelmének biztosításáért felelős szakemberek és szervezetek számára készült.

Köszönetet szeretnénk mondani Prof. Ton Liefwaard, LL.M. Simona Florescu, JD. Margaret Fine, Prof. Karl Hanson, Prof. Ursula Kilkelly, Dr. Roberta Ruggiero, Prof. Helen Stalford és Prof. Wouter Vandenhole e kézikönyv elkészítéséhez nyújtott hozzájárulásáért. Köszönetet mondunk továbbá mindazoknak, akik észrevételeikkel és támogatásukkal segítették a kézikönyv elkészítését.

Snežana Samardžić-Marković

Demokráciaügyi Főigazgató
Európa Tanács

Michael O’Flaherty

Az Európai Unió Alapjogi
Ügynökségének igazgatója

Tartalom

ELŐSZÓ	3
RÖVIDÍTÉSEK	11
ÚTMUTATÓ A KÉZIKÖNYV HASZNÁLATÁHOZ	13
1 BEVEZETÉS AZ EURÓPAI	
GYERMEKJOGI SZABÁLYOZÁSBA: HÁTTÉR ÉS ALAPVETŐ ELVEK	15
1.1. Elméleti kiindulópontok	17
Kiemelt pontok	17
1.1.1. Az európai gyermekjogi jogszabályok hatásköre	17
1.1.2. A „gyermek” mint jogalany	18
1.2. Az európai gyermekjogi jogszabályok háttere	20
1.2.1. Európai Unió: a gyermekjogi jogszabályok fejlődése és a védelem területei	20
1.2.2. Európa Tanács: a gyermekjogi jogszabályok fejlődése és a védelem területei	23
1.3. Az európai gyermekjogi szabályozás és az ENSZ Gyermek Jogairól szóló Egyezménye	27
Kiemelt pontok	27
1.4. Az európai bíróságok szerepe az európai gyermekjogok értelmezésében és érvényre juttatásában	29
1.4.1. Az Európai Unió Bírósága	29
1.4.2. Az Emberi Jogok Európai Bírósága	31
1.5. A Szociális Jogok Európai Bizottsága	32
2 ALAPVETŐ POLGÁRI JOGOK ÉS SZABADSÁGOK	35
2.1. Gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság	37
Kiemelt pontok	37
2.1.1. A gyermek vallásszabadsághoz való joga	37
2.2. A szülők jogai és a gyermekek vallásszabadsága	39
2.3. A véleménynyilvánítás és az információ szabadsága	41
Kiemelt pontok	41
2.4. A meghallgatáshoz való jog	43
Kiemelt pontok	43
2.5. A békés gyülekezés és az egyesülés szabadsága	47
Kiemelt pontok	47

3	EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ÉS A HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS TILALMA	49
3.1.	Az európai anti-diszkriminációs jog	51
	Kiemelt pontok	51
3.2.	A faji vagy etnikai származás alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma	53
	Kiemelt pontok	53
3.3.	A nemzetiségi hovatartozás és a menekültügyi státusz alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma	56
	Kiemelt pontok	56
3.4.	Az életkor alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma	58
	Kiemelt pontok	58
3.5.	Az egyéb védett tulajdonságok alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma	60
	Kiemelt pontok	60
4	SZEMÉLYAZONOSSÁGGAL KAPCSOLATOS KÉRDÉSEK	63
4.1.	Születési anyakönyvezés és a névhez való jog	65
	Kiemelt pontok	65
4.2.	A személyazonossághoz való jog	67
	Kiemelt pontok	67
	4.2.1. Az apaság megállapítása	68
	4.2.2. Az anyaság megállapítása: titkos (anonim) szülés	70
4.3.	A származás megállapítása: örökbefogadás	71
4.4.	Személyazonosság-lopás	72
	Kiemelt pontok	72
4.5.	Az állampolgársághoz való jog	73
	Kiemelt pontok	73
4.6.	A nemzeti kisebbségekhez tartozó gyermekek identitása	75
	Kiemelt pontok	75
5	CSALÁDI ÉLET	77
5.1.	A családi élet tiszteletben tartásához való jog	79
	Kiemelt pontok	79
5.2.	A gyermek szülei általi gondozáshoz való joga	80
	Kiemelt pontok	80

5.3.	A mindkét szülővel való kapcsolattartás joga	83
	Kiemelt pontok	83
5.4.	Gyermekek határokon átnyúló jogellenes elvitele	91
	Kiemelt pontok	91
6	A CSALÁDI GONDOZÁSSAL SZEMBENI GYERMEKVÉDELMI SZAKELLÁTÁS (ALTERNATÍV GONDOSKODÁS) ÉS ÖRÖKBEOFOGADÁS	99
6.1.	Gyermekvédelmi szakellátás (alternatív gondoskodás): általános elvek	101
	Kiemelt pontok	101
6.2.	Gyermekek gyermekvédelmi szakellátásba (alternatív gondoskodásba) vétele	105
	Kiemelt pontok	105
6.3.	Örökbefogadás	111
	Kiemelt pontok	111
7	A GYERMEKEK ERŐSZAKKAL ÉS KIZSÁKMÁNYOLÁSSAL SZEMBENI VÉDELME	119
7.1.	Iskolai, otthoni és egyéb környezetben előforduló erőszak	122
	Kiemelt pontok	122
	7.1.1. Az állam felelősségi köre	123
	7.1.2. Testi fenyegetés	126
	7.1.3. Szexuális bántalmazás	128
	7.1.4. Családon belüli erőszak és a gyermek elhanyagolása	130
7.2.	A gyermekek kizsákmányolása, pornográfia és gyermekek becserkészése (grooming)	133
	Kiemelt pontok	133
	7.2.1. Kényszerszermunka	133
	7.2.2. Gyermekkereskedelem	136
	7.2.3. Gyermekpornográfia és a gyermekek becserkészése (grooming)	139
7.3.	Sérülékeny (különösen védendő) csoportok	141
	Kiemelt pontok	141
	7.3.1. Kisebbségekhez tartozó gyermekek	141
	7.3.2. Fogyatékossgal élő gyermekek	142
7.4.	Eltűnt gyermekek	143

8	GAZDASÁGI, SZOCIÁLIS ÉS KULTURÁLIS JOGOK, VALAMINT A MEGFELELŐ ÉLETSZÍNVONALHOZ VALÓ JOG	145
8.1.	A gazdasági, szociális és kulturális jogok megközelítései	148
	Kiemelt pontok	148
8.2.	Az oktatáshoz való jog	149
	Kiemelt pontok	149
	8.2.1. A migráns gyermekek oktatáshoz való joga	153
8.3.	Az egészséghez való jog	158
	Kiemelt pontok	158
8.4.	Lakhatáshoz való jog	163
	Kiemelt pontok	163
8.5.	A megfelelő életszínvonalhoz való jog és a szociális biztonsághoz való jog	166
	Kiemelt pontok	166
9	MIGRÁCIÓ ÉS MENEKÜLTÜGY	171
9.1.	Belépés és tartózkodás	174
	Kiemelt pontok	174
9.2.	Az életkor meghatározása	177
	Kiemelt pontok	177
9.3.	Családegysítés a családjuktól elszakított gyermekek esetében	179
	Kiemelt pontok	179
9.4.	Fogvatartás	183
	Kiemelt pontok	183
9.5.	Kiutasítás	186
	Kiemelt pontok	186
9.6.	Az igazságszolgáltatáshoz való jog	190
	Kiemelt pontok	190
10	FOGYASZTÓVÉDELME ÉS A SZEMÉLYES ADATOK VÉDELME	193
10.1.	A gyermekek, mint fogyasztók védelme	195
	Kiemelt pontok	195
	10.1.1. Fogyasztói jogok	195
	10.1.2. Tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok gyermekekkel szemben	197
	10.1.3. Termékbiztonság	197
	10.1.4. Gyermekeken végzett klinikai vizsgálatok	198

10.1.5. Csecsemőknek és gyermekeknek szánt élelmiszerek	199
10.1.6. Játékbiztonság	200
10.1.7. A gyermekek és a reklám	200
10.2. A gyermekek és a személyes adatok védelme	202
Kiemelt pontok	202
10.2.1. Az Európai Unió adatvédelmi joga	202
11 A GYERMEKEK BÜNTETŐ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSON ÉS ALTERNATÍV (NEM BÍRÓSÁGI) ELJÁRÁSOKON BELÜLI JOGAI	207
11.1. A tisztességes eljárás garanciái	209
Kiemelt pontok	209
11.1.1. Hatékony részvétel	215
11.1.2. Az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog	216
11.2. A fiatal bűnelkövetők fogvatartással kapcsolatos jogai	218
Kiemelt pontok	218
11.2.1. A fogvatartás formái (anyagi és eljárási biztosítékok)	219
11.2.2. A fogvatartás körülményei	222
11.2.3. A bántalmazással és rossz bánásmóddal szembeni védelem	224
11.3. A gyermekkorú áldozatok és tanúk védelme	225
Kiemelt pontok	225
IRODALOMJEGYZÉK	233
ÍTÉLKEZÉSI GYAKORLAT	247
ÚTMUTATÓ AZ EURÓPAI BÍRÓSÁGOK ÍTÉLKEZÉSI GYAKORLATÁNAK KERESÉSÉHEZ	257
HIVATKOZOTT JOGFORRÁSOK	263
Az ENSZ joganyagához kapcsolódó jogforrások	263
Az Európa Tanács jogforrásai	263
Uniós jogi eszközök	266

Rövidítések

CPT	A Kínzás, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetések Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottság
CRC	A Gyermekek jogairól szóló ENSZ egyezmény (Gyermekek jogi egyezmény)
CRD	A fogyasztók jogairól szóló irányelv
CRPD	A Fogyatékosysággal élő személyek jogairól szóló ENSZ egyezmény
ECOSOC	Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa
ECPT	Európai egyezmény a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről
ECSR	Szociális Jogok Európai Bizottsága
EGT	Európai Gazdasági Térség
EGK	Európai Gazdasági Közösség
EJEB	Az Emberi Jogok Európai Bírósága
EJEE	Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről (ismert nevén: az Emberi Jogok Európai Egyezménye)
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
ESC	Európai Szociális Karta
ET	Európa Tanács
EU	Európai Unió
EUB	Az Európai Unió Bírósága (2009 decembere előtt Európai Bíróság)
EUMSZ	Az Európai Unió működéséről szóló szerződés
EUSZ	Az Európai Unióról szóló szerződés
FCNM	Az Európa Tanács nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezménye
FRA	Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége
GC	Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Nagykamarája
GPSD	Általános termékbiztonsági irányelv

GRETA	Az Emberkereskedelem Elleni Küzdelem Szakértői Csoportja
ICCPR	A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
ICERD	Nemzetközi egyezmény a faji hátrányos megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről
ICESCR	A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
ILO	Nemzetközi Munkaügyi Szervezet
PACE	Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése
TCN	Harmadik országok állampolgárai
TSD	A játékok biztonságáról szóló irányelv
UCPD	A belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól szóló irányelv
UNHCR	Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosa

Útmutató a kézikönyv használatához

Ez a kézikönyv áttekintést ad arról, hogy milyen alapvető jogokkal rendelkeznek a gyermekek az Európai Unió (EU) és az Európa Tanács (ET) tagállamaiban. Az áttekintés széles körű. A gyermekeket valamennyi emberi/alapvető jog alanyának tekinti, akikre ezenkívül – sajátos jellemzőikből adódóan – külön rendelkezések is vonatkoznak. A gyermekek jogai átívelnek a jog különböző területein. E kézikönyv a gyermekek szempontjából különösen fontos jogterületekre helyezi a hangsúlyt.

A kézikönyv olyan jogászoknak és más szakembereknek hivatott segítséget nyújtani, akik nem a gyermekjogok területére szakosodtak. Ügyvédeknek, bíráknak, ügyészeknek, szociális munkásoknak, valamint a nemzeti hatóságok és intézmények, illetve civil és nem-kormányzati szervezetek munkatársainak szól, akik ezekhez a témákhoz kapcsolódó jogi kérdésekkel találkozhatnak. A kézikönyv referenciaként szolgál az EU és az ET e területekkel kapcsolatos joganyagának vonatkozásában, és bemutatja, miként szabályozza az egyes kérdéseket az uniós jog, valamint az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE), az Európai Szociális Karta (ESC) és az Európa Tanács más jogi aktusai. Minden egyes fejezet táblázatot tartalmaz, amely összefoglalja a két különálló európai jogrendszer szerint alkalmazandó jogot. Ezt az egyes rendszerek szerint az adott témakör vonatkozásában alkalmazandó jog bemutatása követi. Az olvasó ezáltal megismerheti a két joganyag hasonlóságait és különbségeit. A kézikönyv adott esetben hivatkozik az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) a Gyermek jogairól szóló egyezményére (Gyermekjogi egyezmény) és egyéb nemzetközi jogi aktusokra is.

Azon nem uniós államok szakemberei, amelyek tagjai az Európa Tanácsnak és ezáltal részes felei az EJEE-nek, a saját országukra vonatkozó információkat az ET-ről szóló részekben találják meg. Az uniós tagállamok szakembereinek mindkét részt tanulmányozniuk kell, mivel ezekre az államokra mindkét jogrend érvényes. Aki egy bizonyos kérdésről szeretne többet megtudni, annak a kézikönyv „Ajánlott szakirodalom” című szakaszában szereplő, speciálisabb anyagokat is tartalmazó irodalomjegyzéket érdemes tanulmányoznia.

Az EJEE szerinti jog ismertetéséhez röviden bemutatjuk az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) a kézikönyvben tárgyalt témákkal kapcsolatos válogatott ügyeit, amelyek az EJEB gyermekjogi kérdésekben született ítéletei és határozatai közül kerültek ki.

Az uniós jog az eddig elfogadott jogalkotási intézkedésekben, valamint a Szerződések és különösen az Európai Unió Alapjogi Chartája idevágó rendelkezéseiben foglaltatik benne, amelyek értelmezésénél az Európai Unió Bíróságának (EUB – a 2009. december előtti megnevezés szerint Európai Bíróság) ítélkezési gyakorlata az irányadó.

A kézikönyvben bemutatott vagy idézett ítélkezési gyakorlat az EJEB és az EUB jelentős esetjogi korpuszából hoz példákat. Amennyire azt a áttekintő jelleg és a korlátozott keretek lehetővé teszik, a kézikönyv 2015. január 1-jéig terjedően tárgyalja a jogi fejleményeket, noha lehetőség szerint későbbi fejleményekről is említést tesz.

A kézikönyv a bevezető fejezetben röviden bemutatja az ET és az EU joga által létrehozott két jogrendszer szerepét, majd 10 érdemi fejezetben foglalkozik a következő kérdésekkel:

- polgári jogok és szabadságok;
- egyenlő bánásmód és a hátrányos megkülönböztetés tilalma;
- identitáshoz fűződő kérdések;
- családi élet;
- gyermekvédelmi szakellátás (alternatív gondoskodás) és örökbefogadás;
- a gyermekek erőszakkal és kizsákmányolással szembeni védelme;
- gazdasági, szociális és kulturális jogok;
- migráció és menekültügy;
- fogyasztóvédelem és adatvédelem;
- a gyermekek jogai a büntető igazságszolgáltatás keretében.

Mindegyik fejezet egy különálló témát jár körül, a más témákra és fejezetekre vonatkozó kereszthivatkozások pedig megkönnyítik az alkalmazandó jogi keret átfogóbb megértését. Az egyes szakaszok elején ismertetjük a Kiemelt pontokat.

1

Bevezetés az európai gyermekjogi szabályozásba: háttér és alapvető elvek

EU	Tárgyalt kérdések	ET
A szabad mozgásról szóló irányelv (2004/38/EK), a 2. cikk (2) bekezdésének c) pontja	A „gyermek” mint jogalany	Az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezmény, a 4. cikk d) pontja A gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló egyezmény (Lanzarote-i Egyezmény), a 3. cikk a) pontja EJEB, <i>Marckx kontra Belgium</i> , (6833/74), 1979 (a bírósági ítélet meghozatalakor a kérelmező gyermek hatéves volt)
A fiatal munkavállalók védelméről szóló irányelv (94/33/EK), 3. cikk	A fiatal munkavállalók munkahelyi védelme	(Módosított) Európai Szociális Karta, 7. cikk (a gyermekek és fiatalok védelemhez való joga)
Alapjogi Charta, a 14. cikk (2) bekezdése (az oktatáshoz való jog)	A kötelező oktatásban való ingyenes részvételhez való jog	
Alapjogi Charta, 21. cikk (a hátrányos megkülönböztetés tilalma)	Az életkor alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma	

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Alapjogi Charta, 32. cikk (a gyermekmunka tilalma és a fiatalok munkahelyi védelme) A gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló irányelv (2011/93/EU) Az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló irányelv (2011/36/EU)	A kizsákmányoló gyermekmunka tilalma	(Módosított) Európai Szociális Karta, 7. cikk (a gyermekek és fiatalok védelemhez való joga)
Alapjogi Charta, 24. cikk (a gyermekek jogai) Az Európai Unióról szóló szerződés, a 3. cikk (3) bekezdése	A gyermekek jogainak (általános) védelme	
Alapjogi Charta, 7. cikk (a magán- és a családi élet tiszteletben tartása)	A magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog	EJEE, 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog) A házasságon kívül született gyermekek jogi helyzetéről szóló egyezmény A gyermekek örökbefogadásáról szóló (felülvizsgált) egyezmény A gyermekekkel való kapcsolattartásról szóló egyezmény A gyermekek jogainak gyakorlásáról szóló egyezmény EJEB, <i>Maslov kontra Ausztria</i> [Nagykamara], (1638/03), 2008 (a gyermekként bűncselekmények miatt elítélt kérelmező kitoloncolása)
EUB, C-413/99. sz. ügy, <i>Baumbast és R. kontra Secretary of State for the Home Department</i>, 2002 EUB, C-200/02. sz. ügy, <i>Kunqian Catherine Zhu és Man Lavette Chen kontra Secretary of State for the Home Department</i>, 2004 EUB, C-148/02. sz. ügy, <i>Carlos Garcia Avello kontra belga állam</i>, 2003 EUB, C-310/08. sz. ügy, <i>London Borough of Harrow kontra Nimco Hassan Ibrahim és Secretary of State for the Home Department</i>, 2010	A személyek szabad mozgása	

EU	Tárgyalt kérdések	ET
EUB, C-480/08. sz. ügy, <i>Maria Teixeira kontra London Borough of Lambeth és Secretary of State for the Home Department</i> , 2010		

Ez a bevezető fejezet bemutatja, hogyan fejlődött európai szinten a gyermekjogi szabályozás, mely alapelvek vezérlik annak alkalmazását, és melyek azok az alapvető gyermekjogi kérdéskörök, amelyekkel az európai jog foglalkozik. Mindez háttérként szolgál a következő fejezetek egyes területekre vonatkozó elemzéséhez.

1.1. Elméleti kiindulópontok

Kiemelt pontok

- Az európai gyermekjogi jogszabályok a nemzeti és nemzetközi szinten már létező rendelkezésekre épülnek.

1.1.1. Az európai gyermekjogi jogszabályok hatásköre

Az „európai gyermekjogi jogszabályok” említésekor az Európa Tanács (ET) és az Európai Unió (EU) által bevezetett elsődleges jogforrásokra (szerződések, egyezmények) és a másodlagos jogforrásokra, valamint az esetjogra gondolunk. Adott esetben hivatkozunk egyéb olyan európai forrásokra, amelyek hatással voltak az európai gyermekjogi jogszabályok fejlődésére, ideértve a kulcsfontosságú szakpolitikai dokumentumokat, az iránymutatásokat és más, nem kötelező érvényű, illetve puha jogi eszközöket.

A gyermekek elsősorban jogaik birtokosai, s nem pusztán védelem tárgyát képező személyek. Valamennyi emberi/alapvető jog megilleti őket, emellett – sajátos jellemzőikből adódóan – külön rendelkezések is vonatkoznak rájuk. A gyermekek korlátozott cselekvőképességéből adódóan az európai esetjog jelentős része a szülők vagy a gyermekek egyéb törvényes képviselői által kezdeményezett peres ügyekből származik. Miközben e kézikönyv azt hivatott bemutatni, hogy miként jelennek meg a jogban a gyermekek speciális érdekei és szükségletei,

emellett a szülők/gyámok és más törvényes képviselők fontosságára is rávilágít, és adott esetben utal arra, hogy milyen körülmények esetén ruházzák a jogokat és kötelezettségeket a gyermekek gondozóira. Ilyen esetekben az ENSZ Gyermek jogairól szóló egyezményében (Gyermekjogi egyezmény)¹ foglalt megközelítés érvényesül, nevezetesen a szülői kötelezettségek teljesítésekor a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekeit kell elsődleges szempontnak tekinteni, és a gyermek kibontakozó képességének megfelelően kell eljárni².

1.1.2. A „gyermek” mint jogalany

A nemzetközi jogban a Gyermekjogi egyezmény 1. cikkében kimondja, hogy „gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be”. Ez jelenleg az az Európában is alkalmazott jogi paraméter, amelynek alapján meghatározzák, hogy ki a gyermek.

Az uniós jogban nem létezik egységes, formális meghatározása a „gyermek” fogalmának, sem a Szerződésekben, sem pedig az alacsonyabb rendű jogszabályokban vagy az ítélkezési gyakorlatban. A gyermek fogalommeghatározása a szabályozási háttértől függően jelentős eltéréseket mutathat az uniós jogon belül. Így például az uniós polgárok és családtagjaik szabad mozgáshoz való jogára nézve irányadó uniós jogszabály meghatározása szerint „gyermekek” azok az egyenes ági leszármazottak, „akik 21. életévüket nem töltötték be vagy eltartottak”³, ami alapvetően biológiai és gazdasági fogalom, nem pedig a kiskorúság tényén alapul.

Néhány uniós jogszabály életkortól függően különböző jogokat tulajdonít a gyermekeknek. A fiatal személyek munkahelyi védelméről szóló 94/33/EK irányelv (a fiatal munkavállalók védelméről szóló irányelv)⁴ például, amely a gyermekek

1 Az ENSZ Közgyűlése (1989), [Egyezmény a Gyermek Jogairól](#), 1989. november 20.

2 Jelen magyar fordítás a Gyermekjogi egyezmény hivatalos magyar fordításában alkalmazott és más kapcsolódó jogszabályokban is meghonosodott „mindenek felett álló érdek” kifejezés mellé, az angol „best interests of the child” kifejezésnek, tartalmát tekintve jobban megfelelő „legfőbb érdek” kifejezést is használja.

3 Az Európai Parlament és a Tanács 2004. április 29-i [2004/38/EK irányelve](#) az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről, HL L 158., 2004. április 30. és HL L 158., 2004. április 29., 2. cikk (2) bekezdés c) pont.

4 Az 1994. június 22-i [94/33/EK irányelv](#) a fiatal személyek munkahelyi védelméről, HL L 216., 1994, 3. cikk.

uniós tagállamokon belüli formális foglalkoztatáshoz való hozzáférését és annak feltételeit szabályozza, különbséget tesz a „fiatal személy” (a 18 évesnél fiatalabb személyekre alkalmazott általános fogalom), valamint a „serdülő” (a legalább 15. életévét betöltött, de 18 évesnél fiatalabb, már nem tanköteles személy) és a „gyermek” (a 15 év alatti, a formális foglalkoztatásból nagyrészt kizárando személy) között.

Az uniós jog más területein, különösen ahol az uniós fellépés kiegészíti a tagállami fellépést (ideértve a szociális biztonságot, a migrációt és az oktatást) a „gyermek” fogalmának meghatározása a nemzeti jogra hárul. Ezekben az esetekben a Gyermekjogi egyezmény fogalom meghatározása az általánosan elfogadott.

Az Európa Tanács joganyagában a gyermekekkel kapcsolatos jogi eszközök elsősorban a „gyermek” Gyermekjogi egyezmény szerinti fogalom meghatározását alkalmazzák. Példa erre az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye⁵ 4. cikkének d) pontja, valamint az Európa Tanács gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló egyezménye (Lanzarote-i Egyezmény)⁶ 3. cikkének a) pontja.

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) nem tartalmaz fogalom meghatározást a gyermekre vonatkozóan, 1. cikke azonban előírja az államok számára, hogy a joghatóságuk alatt álló „minden személy számára” biztosítsák az egyezmény szerinti jogokat. Az EJEE 14. cikke rendelkezik az egyezményben meghatározott jogok „minden hátrányos megkülönböztetés”, így például életkor alapján történő hátrányos megkülönböztetés nélküli élvezetének biztosításáról.⁷ Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) életkortól függetlenül fogad be gyermekek által, illetve nevében benyújtott kérelmeket.⁸ Ítélezési gyakorlatában a Gyermekjogi egyezmény gyermekre vonatkozó fogalom meghatározását alkalmazza⁹, a tizen-nyolcadik életév be nem töltésére vonatkozó kitételel támogatva.

5 Európa Tanács, [Egyezmény az emberkereskedelem elleni fellépésről](#), CETS 197., 2005. május 15.

6 Európa Tanács, [Egyezmény a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről](#), CETS 201., 2007. október 25.

7 EJEB, [Schwizgebel kontra Svájc](#) (25762/07), 2010. június 10. Lásd még FRA és EJEB (2010), 102. o.

8 Lásd például EJEB, [Marckx kontra Belgium](#) (6833/74), 1979. június 13., ahol a bírósági ítélet meghozatalakor a kérelmező gyermek hat éves volt.

9 EJEB, [Güveç kontra Törökország](#) (70337/01), 2009. január 20.; [Çoşelav kontra Törökország](#) (1413/07), 2012. október 9.

Ugyanez érvényes az Európai Szociális Kartára (ESC) és annak a Szociális Jogok Európai Bizottsága (ECSR) általi értelmezésére.¹⁰

1.2. Az európai gyermekjogi jogszabályok háttere

A legtöbb eddigi európai gyermekjogi jogszabályt az EU és az ET dolgozta ki. Az ENSZ mellett több más nemzetközi intézmény, köztük a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia is fontos jogi aktusokat fogadott el, amelyek tovább segítik az európai jogfejlődést. Noha ezek a nemzetközi keretszabályozások egymástól függetlenül működnek, egyre több kapcsolat jön létre közöttük.¹¹ Különösen erőteljes az intézményközi együttműködés az ET és az EU között.

1.2.1. Európai Unió: a gyermekjogi jogszabályok fejlődése és a védelem területei

A gyermekjogok Unión belüli fejlődése fokozatosan, egy-egy területen változó ütemben ment végbe. Az európai gyermekjog hagyományosan elsősorban a tágabb, gazdasági és politikai indíttatású kezdeményezések gyermekekkel kapcsolatos egyes vonatkozásainak kezelését célozta, például a fogyasztóvédelem¹² és a személyek szabad mozgása területén.¹³ Újabban azonban a gyermekjogok kezelése összehangoltabb uniós menetrend részét képezi, három kulcsfontosságú mérföldkőre alapozva:

- az Európai Unió Alapjogi Chartájának bevezetése;
- a Lisszaboni Szerződés 2009. decemberi hatálybalépése;
- „A gyermekek különleges helyzetének figyelembevétele az Európai Unió külső fellépéseiben” című európai bizottsági közlemény, valamint

10 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Defence for Children International (DCI) kontra Hollandia* (47/2008), 2009. október 20., 25. pont.

11 Lásd például az [5. fejezetet](#), amely bemutatja, hogyan működik a gyermekek határokon átnyúló jogellenes elvitelére vonatkozó uniós családjog a gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló 1980. október 25-i egyezményrel (Hágai Egyezmény).

12 Például az Európai Parlament és a Tanács 2009. június 18-i [2009/48/EK irányelve](#) a játékok biztonságáról (HL L 170., 2009), amely biztonsági intézkedéseket érvényesít a gyermekjátékok vonatkozásában.

13 Például a [2004/38/EK irányelv](#).

a gyermek jogainak előmozdítására és védelmére vonatkozó uniós tanácsi iránymutatások elfogadása.

Az első mérföldkövet az Európai Unió Alapjogi Chartájának 2000. évi bevezetése jelentette.¹⁴ A Lisszaboni Szerződés 2009. december 1-jei hatálybalépése óta a Charta az uniós Szerződésekkel azonos jogi státuszt élvez (az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 6. cikke). A Charta kötelezi az Uniót és tagállamait, hogy az uniós jog végrehajtásakor védelmezzék az abban rögzített jogokat. Az Európai Unió Alapjogi Chartája első ízben hivatkozik részletesen, uniós alkotmányos szinten a gyermekek jogaira, elismerve többek között a gyermekek kötelező oktatásban való ingyenes részvételhez való jogát (a 14. cikk (2) bekezdése), az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmát (21. cikk), valamint a kizsákmányoló gyermekmunka tilalmát (32. cikk). Jelentős elem, hogy a Charta külön rendelkezést tartalmaz a gyermekek jogaira vonatkozóan (24. cikk). Ez a cikk három kulcsfontosságú elvet rögzít a gyermekek jogainak tekintetében: a véleményük életkoruknak és érettségüknek megfelelő, szabad kifejezéséhez való jog (a 24. cikk (1) bekezdése); a legfőbb (mindenek felett álló) érdekük elsődleges szempontként való figyelembevételéhez való jog valamennyi, velük kapcsolatos tevékenység során (a 24. cikk (2) bekezdése); valamint a mindkét szülővel való rendszeres, személyes és közvetlen kapcsolattartáshoz való jog (a 24. cikk (3) bekezdése).

A második kulcsfontosságú mérföldkő a Lisszaboni Szerződés volt, amely, mint az már fentebb említésre került, 2009. december 1-jén lépett hatályba.¹⁵ Ez az eszköz az EUSZ és a korábbi Európai Közösséget létrehozó szerződés (mai nevén az Európai Unió működéséről szóló szerződés) módosítása révén jelentős intézményi, eljárási és alkotmányos változásokat hozott az Unióban.¹⁶ Ezek a változások erősítették az EU képességét a gyermekjogok védelmének előmozdítására, nem utolsósorban azért, hogy az EU egyik általános kinyilvánított célkitűzéseként (az EUSZ 3. cikkének (3) bekezdése) és az EU külkapcsolati politikájának fontos tényezőjeként határozza meg (az EUSZ 3. cikkének (5) bekezdése) „a gyermekek jogainak védelmét”. Az EUMSZ is további konkrét utalásokat tartalmaz a gyermekekre vonatkozóan, amely lehetővé teszi az Unió számára, hogy intézkedéseket

¹⁴ EU (2012), Az Európai Unió Alapjogi Chartája, HL C 326., 2012.

¹⁵ EU (2007), Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról szóló, Lisszabonban aláírt [Lisszaboni Szerződés](#), HL C 306., 2007., 1-271 o.

¹⁶ Lásd: Európai Közösségek (2012), [Az Európai Unióról szóló szerződés \(EUSZ\)](#) és [az Európai Unió működéséről szóló szerződés \(EUMSZ\)](#) egységes szerkezetbe foglalt változata, HL C 326., 2012.

tegyen a szexuális kizsákmányolás és az emberkereskedelem elleni küzdelem céljából (79. cikk (2) bekezdésének d) pontja és a 83. cikk (1) bekezdése).

Ennek nyomán került elfogadásra a gyermekek szexuális bántalmazásával, szexuális kizsákmányolásával és a gyermekpornográfiával szembeni küzdelemről¹⁷, valamint az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről szóló irányelv¹⁸, amely a gyermek áldozatok speciális szükségleteit érintő rendelkezéseket is tartalmaz. A bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról szóló újabb irányelv hasonlóképpen számos rendelkezést szentel a gyermekeknek¹⁹.

A harmadik fontos mérföldkő stratégiaibb, politikai szinten következett, eredetileg az EU külső együttműködési menetrendjével összefüggésben, majd később belső ügyekhez kapcsolódóan. Ennek keretében az Európai Unió Tanácsa elfogadta a gyermek jogainak előmozdítására és védelmére vonatkozó uniós iránymutatásokat²⁰, az Európai Bizottság pedig „*A gyermekek különleges helyzetének figyelembevétele az Európai Unió külső fellépéseiben*” című közleményt²¹, amelyek célja a gyermekek jogainak általános érvényesítése az EU valamilyen, nem uniós tagállamokkal kapcsolatos tevékenységében. Ehhez hasonlóan az Európai Bizottság 2011-ben elfogadta az EU gyermekjogi ütemtervét, amely meghatározza a gyermekjogi szabályozás és szakpolitika uniós tagállamokon belüli fejlesztésének kulcsfontosságú prioritásait.²² Az ütemterv a gyermekek védelme szempontjából releváns jogalkotási eljárásokat is előirányzott, ideértve az áldozatok jogairól szóló említett irányelv elfogadását.

Nemrégiben mindez kiegészült azzal, hogy a Bizottság átfogó stratégiát fogadott el, amelynek célja a tagállamok támogatása a szegénység és a társadalmi kirekesztés kezelésében egy sor, a koragyermekkori (6 éves kor alatti és általános

17 2011/93/EU irányelv, HL L 335., 2011. 1. o.

18 2011/36/EU irányelv, HL L 101., 2011. 1. o.

19 2012/29/EU irányelv, HL L 315., 2012. 57. o.

20 Az Európai Unió Tanácsa (2007), *A gyermek jogainak előmozdítására és védelmére vonatkozó uniós iránymutatások*, Brüsszel, 2007. december 10.

21 Európai Bizottság (2008), *A gyermekek különleges helyzetének figyelembevétele az Európai Unió külső fellépéseiben: A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai gazdasági és Szociális bizottságnak és a Régiók Bizottságának*, COM(2008) 55 final, Brüsszel, 2008. február 5.

22 Európai Bizottság (2011), *Az EU gyermekjogi ütemterve: A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának*, COM(2011)0060 final, Brüsszel, 2011. február 15.

iskolás korú gyermekekre irányuló) fellépés révén.²³ Ez a kezdeményezés, az ütemtervhez hasonlóan nem bír jogi kötőerővel, ugyanakkor mindkettő jelentősséggel bír abban a vonatkozásban, hogy meghatározzák az EU gyermekjogi szabályozással kapcsolatos normatív és módszertani megközelítésmódjának kívánatos módját, amely szorosan kapcsolódik a Gyermekjogi egyezményhez, és amely a gyermekek védelme, a részvételhez való jog és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának étoszán alapul.

Az EU csak abban az esetben alkothat jogszabályokat, ha ahhoz a Szerződések hatáskört ruháznak rá (az EUMSZ 2–4. cikke). Mivel a gyermekjogok ágazatokon átívelnek, az EU hatáskörét eseti alapon kell meghatározni. Mindaddig az EU az alábbi, a gyermekjogok szempontjából fontos területeken végzett kiterjedt jogalkotási tevékenységet:

- adatvédelem és fogyasztóvédelem;
- menekültügy és migráció;
- polgári és büntetőügyekben folytatott együttműködés.

Az EUSZ 6. cikkének (1) bekezdése és az Európai Unió Alapjogi Chartája 51. cikkének (2) bekezdése kimondja, hogy a Charta nem terjeszti ki az Unió hatásköreit, valamint nem hoz létre új hatásköröket vagy feladatokat az Unió számára, és nem módosítja azokat. A Charta rendelkezéseinek címzettjei az uniós intézmények és a tagállamok annyiban, amennyiben az Unió jogát hajtják végre. Miközben a Charta rendelkezései az Unióra nézve mindig kötelező érvényűek, a tagállamokra nézve csak akkor kötelezőek jogilag, ha az uniós jog hatályán belül járnak el.

A következő fejezetek mindegyike rövid áttekintést ad az EU adott fejezetben tárgyalt területen fennálló hatásköréről.

1.2.2. Európa Tanács: a gyermekjogi jogszabályok fejlődése és a védelem területei

Az Európai Unióval szemben, az ET már létrejötté óta egyértelmű mandátummal rendelkezik az emberi jogok védelmére és előmozdítására vonatkozóan. Legfontosabb emberi jogi szerződése, az Emberi jogok és alapvető szabadságok

23 Európai Bizottság (2013), *Beruházások a gyermekek érdekében: a hátrányos helyzetből való kitörés*, 2013/112/EU ajánlás, Brüsszel.

védelméről szóló egyezmény vagy más néven az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE), amelyet az ET valamennyi tagállama ratifikált, és amely konkrét rendelkezéseket tartalmaz a gyermekekre vonatkozóan. Ezek közül a legfontosabbak a következők: az 5. cikk (1) bekezdésének d) pontja rendelkezik a gyermek nevelési felügyelet céljából történő törvényes őrizetbe vételéről; a 6. cikk (1) bekezdése korlátozza a tisztességes és nyilvános tárgyaláshoz való jogot abban az esetben, ha ez kiskorúak érdekei szempontjából szükséges; az EJEE-hez csatolt 1. Kiegészítő Jegyzőkönyv 2. cikke pedig kimondja az oktatáshoz való jogot, és előírja, hogy a tagállamoknak tiszteletben kell tartaniuk a szülők vallási és világnézeti meggyőződését gyermekeik oktatása tekintetében. Emellett az EJEE valamennyi általános rendelkezése minden emberre, köztük a gyermekekre is alkalmazandó. Ezek közül számos különösen fontos a gyermekek szempontjából, így például a 8. cikk, amely biztosítja a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogot, valamint a 3. cikk, amely tiltja a kínzást és az embertelen, megalázó bánásmódot és büntetést. Az EJEB az EJEE rendelkezéseiben megfogalmazott pozitív kötelezettségekre összpontosító értelmező megközelítéseket alkalmazva kiterjedt ítélkezési gyakorlatot alakított ki a gyermekek jogaira vonatkozóan, amelyben gyakran utal Gyermekjogi egyezményére. Mindazonáltal az EJEB eseti alapon vizsgálja meg a kérelmeket, és ezért nem nyújt átfogó áttekintést az EJEE értelmében a gyermekeket megillető jogokról.

Az ET másik fő emberi jogi szerződése, az Európai Szociális Karta (ESC²⁴ – 1996-ban felülvizsgálva²⁵) rendelkezik a szociális jogok védelméről, külön kitérve a gyermekek jogaira. Két rendelkezése különösen fontos a gyermekek jogai szempontjából. A 7. cikk előírja a gyermekek gazdasági kizsákmányolással szembeni védelmét, a 17. cikk pedig kimondja, hogy az államoknak valamennyi megfelelő és szükséges intézkedést meg kell tenniük annak biztosítása érdekében, hogy a gyermekek részesüljenek a számukra szükséges gondozásban, támogatásban, oktatásban és képzésben (beleértve az ingyenes alap- és középfokú oktatást), valamint hogy védjék a gyermekeket és a fiatalokat az elhanyagolás, az erőszak és a kizsákmányolás minden formájától, és biztosítsanak védelmet azon gyermekek számára, akik nem kapnak támogatást a családjuktól. Az Európai Szociális Karta végrehajtását a Szociális Jogok Európai Bizottsága (ECSR) felügyeli, amely független szakértőkből áll és kollektív panasztételi eljárás vagy nemzeti jelentéstételi eljárás útján ítélkezik a nemzeti jog és gyakorlat Európai Szociális Kartának való megfeleléséről.

24 Európa Tanács, [Európai Szociális Karta](#), CETS 35., 1961. október 18.

25 Európa Tanács, [\(Módosított\) Európai Szociális Karta](#), CETS 163., 1996. május 3.

Emellett az ET számos más szerződést is elfogadott, amelyek különféle egyedi gyermekjogi kérdéseket tárgyalnak. Ide tartoznak az alábbiak:

- a házasságon kívül született gyermekek jogi helyzetéről szóló egyezmény;²⁶
- a gyermekek örökbefogadásáról szóló, 2008-ban felülvizsgált egyezmény;²⁷
- a gyermekekkel való kapcsolattartásról szóló egyezmény;²⁸
- a gyermekek jogainak gyakorlásáról szóló egyezmény;²⁹
- az Európa Tanácsnak a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló egyezménye (Lanzarote-i Egyezmény).³⁰

Végezetül a politikai szintet tekintve meg kell jegyezni, hogy az ET 2006-ban elindította az „Építsük Európát a gyermekekért a gyermekekkel” elnevezésű programját, amely transzverzális cselekvési tervként gyermekjogi kérdések kezelését szolgálja, ideértve normaalkotási eszközök elfogadását számos területre kiterjedően.³¹ A jelenlegi prioritások négy kulcsfontosságú területre összpontosulnak:³²

- a gyermekbarát szolgáltatások és rendszerek előmozdítása;
- a gyermekekkel szembeni erőszak valamennyi formájának felszámolása;
- a kiszolgáltatott helyzetben lévő, sérülékeny (különösen védendő) gyermekek jogainak szavatolása;
- a gyermekek részvételének előmozdítása.

26 Európa Tanács, [Európai egyezmény a házasságon kívül született gyermekek jogi helyzetéről](#), CETS 85., 1975. október 15.

27 Európa Tanács, [\(Felülvizsgált\) Európai egyezmény a gyermekek örökbefogadásáról](#), CETS 202., 2008. november 27.

28 Európa Tanács, [Egyezmény a gyermekekkel való kapcsolattartásról](#), CETS 192., 2003. május 15.

29 Európa Tanács, [Európai egyezmény a gyermekek jogainak gyakorlásáról](#), CETS 160., 1996. január 25.

30 Európa Tanács, [Egyezmény a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről](#), CETS 201., 2007. október 25.

31 Bővebb információért lásd: <http://www.coe.int/t/dg3/children/>.

32 Európa Tanács, Miniszteri Bizottság (2011), [Az Európa Tanács gyermekjogi stratégiája \(2012–2015\)](#), CM (2011)171 final, 2012. február 15.

Az ET gyermekjogi programjának fő célja a nemzetközi gyermekjogi normák valamennyi ET-tagállam általi végrehajtásának támogatása és különösen a Gyermekjogi egyezmény végrehajtásának előmozdítása, rámutatva annak legfontosabb elveire: a hátrányos megkülönböztetés tilalma, az élethez és a fejlődéshez való jog, a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke mint a döntéshozók által elsődlegesen figyelembe veendő szempont, valamint a gyermekek meghallgatáshoz való joga.³³

A program több gyermekjogi eszköz elfogadását követte nyomon, gyakorlati iránymutatást adva a kötelező érvényű európai jogi eszközök kiegészítése céljából, ideértve az alábbiakat:

- a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás;³⁴
- a gyermekbarát egészségügyi ellátásról szóló iránymutatás;³⁵
- a gyermekek erőszakkal szembeni védelmét célzó integrált nemzeti stratégiákról szóló ajánlás;³⁶
- a gyermekek jogairól és a gyermek- és családbarát szociális szolgáltatásokról szóló ajánlás;³⁷
- a 18 év alatti gyermekek és fiatalok részvételéről szóló ajánlás.³⁸

A program így biztosította, hogy Európa központi szerepet játsszon a gyermekjogi normák meghatározásában, emellett különböző eszközök révén előlovasa volt annak, hogy a gyermekek véleménye középpontban álljon ebben a folyamatban. A program célja továbbá az EJEE és az Európai Szociális Karta végrehajtásának támogatása, valamint az ET gyermekekkel (részvételükkel, védelmükkel

33 Uo.

34 Európa Tanács, Miniszteri Bizottság (2010), *Iránymutatás a gyermekbarát igazságszolgáltatásról*, 2010. november 17.

35 Európa Tanács, Miniszteri Bizottság (2011), *Iránymutatás a gyermekbarát egészségügyi ellátásról*, 2011. szeptember 21.

36 Európa Tanács, Miniszteri Bizottság (2009), *A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2009)10. sz. ajánlása a tagállamok számára a gyermekek erőszakkal szembeni védelmét célzó integrált nemzeti stratégiákról*, 2009. november 18.

37 Európa Tanács, Miniszteri Bizottság (2011), *Rec (2011)12. sz. ajánlás a gyermekek jogairól és a gyermek- és családbarát szociális szolgáltatásokról*, 2011. november 16.

38 Európa Tanács, Miniszteri Bizottság (2012), *Rec (2012)2. sz. ajánlás a 18 év alatti gyermekek és fiatalok részvételéről*, 2012. március 28.

és jogaikkal), fiatalokkal és családdal kapcsolatos további meglévő jogi eszközeinek előmozdítása.³⁹

1.3. Az európai gyermekjogi szabályozás és az ENSZ Gyermek Jogairól szóló Egyezménye

Kiemelt pontok

- Az európai gyermekjogi szabályozás jelentős részben az ENSZ Gyermek Jogairól szóló egyezményén (Gyermekek jogi egyezmény) alapul.

Mivel az EU és az ET valamennyi tagállama részes fele a Gyermekjogi egyezménynek, az egyezmény fontos szerepet tölt be európai szinten. Közös jogi kötelezettségeket ró az európai államokra, és hatással van arra, hogy miként biztosítják és fejlesztik az európai intézmények a gyermekek jogainak védelmét.

Ezáltal a Gyermekjogi egyezmény az európai gyermekjogi szabályozás fejlődésének alapkövévé vált, amelynek következtében az ET és az EU egyre inkább támaszkodik annak befolyására. Azzal, hogy a Gyermekjogi egyezmény elvei és rendelkezései európai szinten beépülnek a kötelező erejű eszközökbe és az ítélkezési gyakorlatba, a Gyermekjogi egyezmény erőteljesebbé válik, és hatékonyabb jogérvényesítési csatornákat nyit meg mindazok előtt, akik Európában hivatkozni kívánnak a gyermekek jogaira. Erre a kézikönyv számos helyen szolgál konkrét példákkal.

Az EU nem részes fele a Gyermekjogi egyezménynek és nem is válhat azzá, mivel a Gyermekjogi egyezmény keretén belül nem létezik olyan jogi mechanizmus, amely lehetővé tenné az államtól eltérő jogalanyok csatlakozását. Az EU azonban az uniós Szerződés értelmezésének kiegészítése és az ezzel kapcsolatos iránymutatás céljából az uniós jog „általános elveire” (a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból következő írott és íratlan elvekre) támaszkodik (az EUSZ 6. cikkének (3) bekezdése). Az Európai Unió Bíróságának (EUB) ítéletei

39 Európa Tanács, Miniszteri Bizottság (2011), *Az Európa Tanács gyermekjogi stratégiája (2012-2015)*, CM (2011)171 final, 2012. február 15.

megerősítették, hogy az uniós tagságból eredő kötelezettségek nem ütközhetnek a tagállamok saját alkotmányukból és nemzetközi emberi jogi kötelezettségvállalásaikból adódó kötelezettségeivel.⁴⁰ Mivel a Gyermekjogi egyezményt valamennyi uniós tagállam ratifikálta, az Uniónak legalább az (uniós Szerződések által meghatározott) uniós hatáskörbe tartozó kérdések vonatkozásában tartania kell magát az abban rögzített elvekhez és rendelkezésekhez.

Ezt a kötelezettséget erősítik más uniós szerződések, és különösen az Európai Unió Alapjogi Chartája. A Charta 24. cikkét közvetlenül a Gyermekjogi egyezmény rendelkezései ihlették, ideértve néhány, a „Gyermekjogi egyezmény alapelveinek” rangjára emelkedett rendelkezést, nevezetesen a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének elvét (Gyermekjogi egyezmény 3. cikk), a gyermek részvételének jogát (Gyermekjogi egyezmény 12. cikk), valamint a gyermek azon jogát, hogy szüleivel éljen és/vagy kapcsolatot tartson (Gyermekjogi egyezmény 9. cikk).

Arra, hogy milyen fontos szerepet játszik a Gyermekjogi egyezmény az uniós gyermekjogok fejlődésében, az Európai Bizottság gyermekjogi ütemterve is rámutatott, amely leszögezi, hogy „a Gyermekjogi egyezmény normáinak és elveinek továbbra is iránymutatásul kell szolgálniuk a gyermekek jogait érintő uniós politikák és fellépések számára”.⁴¹ Ennek szellemében a gyermekekkel kapcsolatos jogalkotási eszközök szinte kivétel nélkül kifejezetten hivatkoznak a Gyermekjogi egyezményre, vagy implicitebb módon utalnak az olyan gyermekjogi elvekre, mint a legfőbb (mindenek felett álló) érdek, a gyermek alapvető joga az őt érintő döntések meghozatalában való részvételhez, vagy a hátrányos megkülönböztetés tilalma.

Az Európai Unióhoz hasonlóan az Európa Tanácsot, mint szervezetet nem köti jogilag a Gyermekjogi egyezmény, noha az ET valamennyi tagállama külön-külön részes fele az egyezménynek. Az EJEE sem értelmezhető azonban légtüres térben, hanem azt a nemzetközi jog általános elveivel összhangban kell értelmezni. Minden esetben figyelembe kell venni az EJEE részes államai közötti kapcsolatokra alkalmazandó nemzetközi jogi szabályokat, különös tekintettel az emberi jogok egyetemes védelmével kapcsolatos szabályokra. Az EJEE által a gyermekek jogai területén a részes államokra rótt konkrét kötelezettségeket a Gyermekjogi egyezmény

40 Például EUB, C-4/73. sz. ügy, *J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung kontra az Európai Közösségek Bizottsága*, 1974. május 14.

41 Európai Bizottság (2011), *Az EU gyermekjogi ütemterve*, COM(2011)0060 final, Brüsszel.

fényében kell értelmezni.⁴² A Szociális Jogok Európai Bizottsága ugyancsak kifejezetten hivatkozik határozataiban a Gyermekjogi egyezményre.⁴³ Emellett az ET normaalkotási és szerződéskidolgozási tevékenységeire hatnak a Gyermekjogi egyezmény elvei és rendelkezései. Így például a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás⁴⁴ közvetlenül merített a Gyermekjogi egyezmény számos rendelkezéséből, nem szólva az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának azt kíséror, a gyermek jogairól szóló Átfogó Kommentárjairól.⁴⁵

1.4. Az európai bíróságok szerepe az európai gyermekjogok értelmezésében és érvényre juttatásában

1.4.1. Az Európai Unió Bírósága

Az EUB számos különféle jogi keresetre vonatkozóan ad ki határozatokat. Gyermekjogi kérdésekben az EUB mindeddig elsősorban előzetes döntéshozatali ügyeket vizsgált felül (az EUMSZ 267. cikke).⁴⁶ Ezek olyan eljárások, amelyek során egy nemzeti bíróság vagy törvényszék kéri az Európai Bíróságtól az elsődleges uniós jog (azaz a Szerződések) vagy a másodlagos uniós jog (azaz határozatok és más jogszabályok) értelmezését egy, az adott nemzeti bíróság vagy törvényszék előtt folyamatban lévő ügy vonatkozásában.

42 EJB, *Harroudj kontra Franciaország* (43631/09), 2012. október 4., 42. pont.

43 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *World Organisation against Torture (OMCT) kontra Írország*, 18/2003. sz. panasz, 2004. december 7., 61–63. pont; Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Defence for Children International (DCI) kontra Hollandia*, 47/2008. sz. panasz, 2009. október 20.

44 Európa Tanács, Miniszteri Bizottság (2010), *Iránymutatás a gyermekbarát igazságszolgáltatásról*, 2010. november 17.

45 Lásd: ENSZ, Gyermekjogi Bizottság (2007), *10. számú Átfogó Kommentár (2007): A gyermekek jogai a fiatalokukra vonatkozó igazságszolgáltatásban*, CRC/C/GC/10, 2007. április 25.; ENSZ, Gyermekjogi Bizottság (2009), *12. számú Átfogó Kommentár (2009): A gyermek meghallgatáshoz való joga*, CRC/C/GC/12, 2009. július 1.; valamint ENSZ, Gyermekjogi Bizottság (2013), *14. számú Átfogó Kommentár (2013) a gyermekek legfőbb (mindenek felett álló) érdekük elsődleges szempontként történő figyelembevételéhez való jogáról (3. cikk (1) bekezdés)*, CRC/C/GC/14, 2013. május 29.

46 Az egyetlen kivétel egy megsemmisítés iránti kereset: EUB, C-540/03. sz. ügy, *Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa* [Nagytanács], 2006. június 27.

A legutóbbi évekig az EUB csak néhány gyermekjogi ügyben hozott ítéletet. A gyermekjogokra vonatkozó kifejezettebb jogalkotási intézkedések és a hangsúlyosabb gyermekjogi ütemterv elfogadása nyomán azonban valószínűsíthető, hogy a jövőben a gyermekek jogai nagyobb rendszerességgel fognak megjelenni az EUB tárgyalási jegyzékeiben.

Az EUB a legtöbb, gyermekjogokat érintő ítéletét a szabad mozgással és az uniós polgársággal összefüggésben hozta, amely területeken az EU régóta rendelkezik hatáskörrel. Ezek vonatkozásában az EUB kifejezetten elismerte, hogy a gyermekeket saját jogukon megilletik az uniós polgársággal járó előnyök, az uniós állampolgárság alapján a gyermekekre is kiterjesztve ezáltal az önálló tartózkodási jogot, valamint a szociális és oktatási jogosultságokat.⁴⁷

Egyetlen olyan eset volt, amelyben az EUB közvetlenül felhasználta az ENSZ gyermekjogi egyezményét annak megállapításához, hogy miként kell értelmezni az uniós jogot a gyermekek vonatkozásában, nevezetesen a *Dynamic Medien GmbH kontra Avides Media AG* ügyben. Az ügy az azokra az importált DVD-kre és videokazettákra vonatkozó német címkézési korlátozások jogszerűségét tárgyalja, amelyek az Egyesült Királyságban már hasonló ellenőrzések tárgyát képezték. Az EUB arra a megállapításra jutott, hogy a címkézéssel kapcsolatos német ellenőrzések jogszerűen korlátozzák az áruk Unión belüli szabad mozgását (amely egyéb esetben kizárja az ilyen jellegű kettős szabályozói eljárásokat), mivel azok célja a gyermekek jólétének védelme. Az EUB határozatát a Gyermekjogi egyezmény 17. cikkére hivatkozva támasztotta alá, amely ösztönzi a részes államokat, hogy dolgozzanak ki megfelelő iránymutatásokat a gyermekek médiából származó, a jólétükre nézve ártalmas információkkal és anyagokkal szembeni védelme érdekében.⁴⁸ Az arányosság követelménye alkalmazandó ugyanakkor a gyermekek védelme céljából bevezetett ellenőrzési eljárást illetően, amelynek könnyen hozzáférhetőnek és ésszerű időn belül lefolytathatónak kell lennie.⁴⁹

47 Lásd: EUB, C-413/99. sz. ügy, *Baumbast és R. kontra Secretary of State for the Home Department*, 2002. szeptember 17.; EUB, C-200/02. sz. ügy, *Kunqian Catherine Zhu és Man Lavette Chen kontra Secretary of State for the Home Department*, 2004. október 19.; EUB, C-148/02. sz. ügy, *Carlos Garcia Avello kontra belga állam*, 2003. október 2.; EUB, C-310/08. sz. ügy, *London Borough of Harrow kontra Nimco Hassan Ibrahim és Secretary of State for the Home Department* [Nagytanács], 2010. február 23.; EUB, C-480/08. sz. ügy, *Maria Teixeira kontra London Borough of Lambeth és Secretary of State for the Home Department*, 2010. február 23. Ezeket az ügyeket a 8. és a 9. fejezet tekinti át.

48 EUB, C-244/06. sz. ügy, *Dynamic Medien Vertriebs GmbH kontra Avides Media AG*, 2008. február 14., 42. és 52. pont.

49 *Uo.*, 49. és 50. pont.

Más esetekben az EUB ítéletei alátámasztásához utalt a gyermekjogi egyezmény rendelkezéseiben is benne foglalt általános gyermekjogi elvekre (így például a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekére és a meghallgatáshoz való jogára), különösen a gyermekek külföldre történő jogellenes elvitelével kapcsolatos ügyekkel összefüggésben.⁵⁰

Ettől eltekintve az EU hagyományosan körültekintően jár el a tekintetben, hogy döntő erőt tulajdonítson a Gyermekjogi egyezménynek, különösen a migráció ellenőrzéséhez hasonló, politikai szempontból érzékenyebb területeken⁵¹, noha ez a legújabb ítélkezési gyakorlatot tekintve változóban van, amint azt a következő fejezetek bemutatják. Az Európai Unió Alapjogi Chartájának elfogadása óta az Európai Unió Bíróságának a Charta gyermekjogokat érintő cikkeire utaló hivatkozásai gyakran összeesngenek a gyermekjogi egyezményre való hivatkozásokkal, tekintettel a rendelkezések közötti hasonlóságokra.

1.4.2. Az Emberi Jogok Európai Bírósága

Az EJEB elsősorban az EJEE 34. és 35. cikkével összhangban benyújtott egyéni kérelmekről határoz. Az EJEB joghatósága az EJEE és jegyzőkönyvei értelmezésével és alkalmazásával kapcsolatos valamennyi ügyre kiterjed (az EJEE 32. cikke).

Az Európai Unió Bíróságával szemben az Emberi Jogok Európai Bírósága kiterjedt ítélkezési gyakorlattal rendelkezik a gyermekek jogai területén. Noha az EJEE a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogról szóló 8. cikke alá eső eseteket sokszor nem a gyermekek, hanem a szülők jogainak szempontjából bírálja el, más anyagi jogi rendelkezések alá eső eseteknél a szülők nem szükségszerűen érintettek, és így azok egyértelműbben az adott gyermekek jogaira összpontosítanak, ideértve az embertelen és megalázó bánásmóddal szembeni védelemhez való jogot (az EJEE 3. cikke) vagy a tisztességes tárgyaláshoz való jogot (az EJEE 6. cikke).

Bár az EJEB a gyermekek által vagy nevében benyújtott panaszok kezelésekor gyakran hivatkozik a Gyermekjogi egyezményre, nem tulajdonít neki szisztematikusan döntő súlyt. Egyes esetekben a Gyermekjogi egyezményben rögzített gyermekjogi elvek jelentős hatással voltak az EJEB érvelésére, különösen annak

50 EUB, C-491/10. PPU. sz. ügy, *Joseba Andoni Aguirre Zarraga kontra Simone Pelz*, 2010. december 22. Lásd még az 5. fejezetet.

51 EUB, C-540/03. sz. ügy, *Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa* [Nagytanács], 2006. június 27.

vonatkozásában, ahogyan az EJEB az EJEE 6. cikkét (tisztességes tárgyaláshoz való jog) a joggal összetűzésbe kerülő gyermekekkel való bánásmód vonatkozásában értelmezte (lásd a [11. fejezetet](#)). Más területeken, például a gyermekek bírósági meghallgatásának vonatkozásában (lásd a [2. fejezetet](#)) az EJEB megközelítésmódja kismértékben eltérhet a Gyermekjogi egyezmény megközelítésmódjától. Egyes esetekben viszont az EJEB kifejezetten a Gyermekjogi egyezményre támaszkodott.

Példa: A *Maslov kontra Ausztria*⁵² ügy tárgya a kiskorúként több bűncselekmény miatt elítélt kérelmező kitoloncolása. Az EJEB úgy ítélte meg, hogy a fiatalkorú elkövetővel szembeni kitoloncolási intézkedések tekintetében a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének figyelembevételével kapcsolatos kötelezettség a Gyermekjogi egyezmény 40. cikkével összhangban magában foglalja azt a kötelezettséget, hogy elő kell segíteni a gyermek újbóli beilleszkedését a társadalomba. Az EJEB véleménye szerint a társadalmi reintegráció nem valósulna meg, ha kitoloncolás révén elvágják a gyermek családi vagy társadalmi kötelékeit.⁵³ A Gyermekjogi egyezmény szolgált tehát az egyik hivatkozási alapként annak megállapításához, hogy a kitoloncolás aránytalan mértékben sérti azokat a jogokat, amelyek a kérelmezőt az EJEE 8. cikke alapján megilletik (a családi élet tiszteletben tartásához való jog).

1.5. A Szociális Jogok Európai Bizottsága

A Szociális Jogok Európai Bizottsága 15 független és pártatlan szakértőből áll, akik kollektív panasztételi eljárás vagy nemzeti jelentéstételi eljárás útján ítélik meg a nemzeti jog és gyakorlat Európai Szociális Kartának való megfelelőségéről.⁵⁴ Kijelölt nemzeti és nemzetközi szervezetek kollektív panaszt emelhetnek az Európai Szociális Karta azon részes államaival szemben, amelyek elfogadták a panasztételi eljárást. Az eddigi panaszok arra vonatkoztak, hogy megsértették-e egyes államok a gyermekek Európai Szociális Karta szerinti jogait a gyermekek

52 EJEB, *Maslov kontra Ausztria* [Nagykamara] (1638/0323), 2008. június 23.

53 *Uo.*, 83. pont.

54 További információért kérjük, látogasson el az EJEB honlapjára: www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/ECSR/ECSRdefault_en.asp.

gazdasági kizsákmányolásával⁵⁵, a gyermekek testi épségével⁵⁶, a migráns gyermekek egészséget érintő jogaival⁵⁷ és a fogyatékossággal élő gyermekek oktatáshoz való hozzáféréseivel kapcsolatos ügyekben⁵⁸.

Példa: Az *International Commission of Jurists (ICJ) kontra Portugália* ügyben⁵⁹ azt kifogásolták, hogy bár a portugál jogszabályok tiszteletben tartják az Európai Szociális Karta 7. cikkének (1) bekezdésében rögzített rendelkezést, amely szerint a munkavállalás legalacsonyabb életkori határa 15 év, mindezt nem hajtják végre megfelelően. A Szociális Jogok Európai Bizottsága úgy ítélte meg, hogy az Európai Szociális Karta célja és tárgya a jogok nem csupán elméleti, hanem a gyakorlatban is megvalósuló védelme, és ezért a kérdéses jogszabályt hatékonyan kell alkalmazni. Utalva arra, hogy számos gyermeket foglalkoztatnak Portugáliában illegálisan, a Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy ez a helyzet sérti az Európai Szociális Karta 7. cikkének (1) bekezdését.

55 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Commission of Jurists (ICJ) kontra Portugália*, 1/1998. sz. panasz, 1999. szeptember 9.

56 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *World Organisation Against Torture (OMCT) kontra Görögország*, 17/2003. sz. panasz, 2004. december 7.

57 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Defence for Children International (DCI) kontra Belgium*, 69/2011. sz. panasz, 2012. október 23.

58 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Mental Disability Advocacy Center (MDAC) kontra Bulgária*, 41/2007.sz. panasz, 2008. június 3., 35. pont.

59 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Commission of Jurists (ICJ) kontra Portugália*, 1/1998. sz. panasz, 1999. szeptember 9.

2

Alapvető polgári jogok és szabadságok

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Alapjogi Charta, 10. cikk (vallásszabadság) és 14. cikk (az oktatáshoz való jog)	Gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság	EJEE, 9. cikk (vallásszabadság) és 14. cikk (a hátrányos megkülönböztetés tilalma); az 1. jegyzőkönyv 2. cikke (a szülők azon joga, hogy biztosítsák gyermekük meggyőződésükkel összhangban álló oktatását) EJEB, <i>Dogru kontra Franciaország</i> (27058/05), 2008 (iszlám fejkendő viselése egy állami középiskolában) EJEB, <i>Kervanci kontra Franciaország</i> (31645/04), 2008 (iszlám fejkendő viselése egy állami középiskolában) EJEB, <i>Grzelak kontra Lengyelország</i> (7710/02), 2010 (a hitoktatás alternatívái általános és középiskolákban) EJEB, <i>Lautsi és társai kontra Olaszország</i> [Nagykamara] (30814/06), 2011 (feszületek kifüggesztése állami iskolákban)
Alapjogi Charta, 11. cikk (a véleménynyilvánítás szabadsága)	A véleménynyilvánítás és az információ szabadsága	EJEE, 10. cikk (a véleménynyilvánítás szabadsága) EJEB, <i>Handyside kontra Egyesült Királyság</i> (5493/72), 1976 (egy gyermekkönyv betiltása) EJEB, <i>Gaskin kontra Egyesült Királyság</i> (10454/83), 1989 (a gyermekkor folyamán vezetett aktához való hozzáférés)

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Alapjogi Charta, 24. cikk (a gyermekek jogai) EUB, C-491/10. PPU. sz. ügy, <i>Joseba Andoni Aguirre Zarraga kontra Simone Pelz</i> ügy, 2010 (a meghallgatáshoz való jog, a gyermek jogellenes külföldre vitele).	A meghallgatáshoz való jog	EJEE, 6. cikk (tisztességes tárgyalás) A gyermekek jogainak gyakorlásáról szóló egyezmény, 3., 4., 6. és 7. cikk EJEB, <i>Sahin kontra Németország</i> [Nagykamara] (30943/96), 2003 (gyermek bírósági meghallgatása láthatással kapcsolatos eljárásokban)
Alapjogi Charta, 12. cikk (a békés gyülekezés és az egyesülés szabadsága)	A békés gyülekezéshez való jog és az egyesülés szabadsága	EJEE, 11. cikk (a békés gyülekezéshez való jog és az egyesülés szabadsága) EJEB, <i>Christian Democratic People's Party kontra Moldova</i> (28793/02), 2006 (közterületeken tartott gyűléseken való részvétel)

Minden embert megilletik a különböző jogi eszközökben – különösen az Európai Unió Alapjogi Chartájában és az Emberi Jogok Európai Egyezményében (EJEE) – meghatározott, az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) értelmezése szerinti polgári jogok és szabadságok. A Chartán kívül egyetlen uniós jogi eszköz sem foglalkozik kifejezetten a gyermekek vonatkozásában az e fejezetben tárgyalt polgári jogokkal. Az ET szintjén azonban az évek során – különösen az EJEB ítélezési gyakorlata nyomán – jelentős mértékben fejlődött e polgári jogok hatálya és értelmezése.

Ez a fejezet áttekintést ad az Európai Unió Alapjogi Chartájának II. címében felsorolt szabadságokról annyiban, amennyiben azok hatással vannak a gyermekek jogaira. Elemzi a gyermek gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadsághoz való jogát (2.1. szakasz), a véleménynyilvánításhoz és az információ szabadságához való jogát (2.3. szakasz), a gyermek meghallgatáshoz való jogát (2.4. szakasz), valamint a békés gyülekezés és az egyesülés szabadságához való jogot (2.5. szakasz).

2.1. Gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság

Kiemelt pontok

- Az Európai Unió Alapjogi Chartájában és az Emberi Jogok Európai Egyezményében biztosított gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság magában foglalja a vallás vagy a meggyőződés megváltoztatásának szabadságát, valamint a vallás vagy a meggyőződés istentisztelet, oktatás, gyakorlás és szertartások végzése útján való kifejezésre juttatásának szabadságát.
- A szülőknek joguk van ahhoz, hogy biztosítsák gyermekeik vallási, világnézeti és pedagógiai meggyőződésükkel összhangban álló oktatását és nevelését.
- A szülőknek joga és kötelessége, hogy képességei fejlettségének megfelelően irányítsák a gyermeket a gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadsághoz való jogának gyakorlásában.

2.1.1. A gyermek vallásszabadsághoz való joga

Az uniós jogban az Európai Unió Alapjogi Chartájának 10. cikke mindenki számára biztosítja a gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadságot. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy a meggyőződés megváltoztatásának szabadságát, valamint a vallás vagy meggyőződés kifejezésre juttatásának jogát mind egyénileg, mind együttesen, mind a nyilvánosság előtt, mind a magánéletben, istentisztelet, oktatás, gyakorlás és szertartások keretében történő kifejezésre juttatását. A katonai szolgálat lelkiismereti okból történő megtagadásához való jogot a nemzeti törvények szerint el kell ismerni (a Charta 10. cikkének (2) bekezdése).

Az ET joganyagában az EJEE 9. cikke mindenki számára biztosítja a gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadságot. Az EJEB ítélkezési gyakorlata nyomán a vallásszabadsághoz való jognak három dimenziója kristályosodott ki: a belső dimenzió; a vallás vagy meggyőződés megváltoztatásának szabadsága; valamint a vallás vagy meggyőződés kifejezésre juttatásának szabadsága. Az első két dimenzió abszolút, és azokat az államok semmilyen körülmények között nem korlátozhatják.⁶⁰ A vallás vagy meggyőződés kifejezésre juttatásának szabadsága korlátozható, amennyiben a korlátozások törvényben vannak meghatározva,

⁶⁰ EJEB, *Darby kontra Svédország* (11581/85), 1990. október 23.

legitim (és törvényes) célt szolgálnak és egy demokratikus társadalomban szükségesek (az EJE 9. cikkének (2) bekezdése).

Ítélezési gyakorlatában az EJE elsősorban az oktatáshoz való jog és az állami iskolarendszer vonatkozásában tárgyalta a gyermekek gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadságát. Az európai országokban sok nyilvános vita zajlik a vallás iskolákban való jelenlétéről.

Példa: A *Dogru kontra Franciaország* és a *Kervanci kontra Franciaország* ügy⁶¹ tárgya az, hogy két, 11, illetve 12 éves lányt eltanácsoltak egy francia állami középiskola első osztályából, amiért testnevelés órán nem voltak hajlandók levenni fejkendőjüket. Az EJE megállapította, hogy a kérelmezők vallási meggyőződésük kifejezésre juttatásához való jogát abból a célból korlátozták, hogy megfeleljenek az állami iskolák vallási semlegességéhez kapcsolódó követelményeknek. A nemzeti hatóságok szerint a fátyol, például az iszlám fejkendő viselése egészségügyi és biztonsági okokból nem egyeztethető össze a testnevelésórákkal. Az EJE ezt észszerűnek ítélte meg, mivel az iskola egyensúlyba hozta egymással a kérelmezők vallási meggyőződését és a mások jogai és szabadságai, valamint a közrend védelméhez kapcsolódó előírásokat. Ennek megfelelően arra a megállapításra jutott, hogy a tanulók vallásuk kifejezésre juttatásával kapcsolatos szabadságába való beavatkozás indokolt volt és arányban állt az elérni kívánt céllal. A bíróság ezért nem állapította meg az EJE 9. cikkének megsértését.

Példa: A *Grzelak kontra Lengyelország* ügy⁶² tárgya az, hogy egy hitoktatás alól felmentett tanuló számára nem biztosítottak etikaoktatást és ehhez kapcsolódó érdemjegyeket. Magukat agnosztikusnak valló szülei kívánságának megfelelően a kérelmező az alap- és középfokú tanulmányai egészének ideje alatt (hét és 18 éves kora között) nem részesült hitoktatásban. Mivel túl kevés tanuló érdeklődött, soha nem szerveztek meg etikaoktatást, és bizonyítványaiban a „hittan/etika” tantárgy mellett minden esetben egy egyenes vonal szerepelt érdemjegy helyett. Az EJE szerint az, hogy a fiú bizonyítványaiban nem szerepel hittan-, illetve etikajegy, a gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság negatív aspektusát

61 EJE, *Dogru kontra Franciaország* (27058/05), 2008. december 4.; EJE, *Kervanci kontra Franciaország* (31645/04), 2008. december 4. (elérhető francia nyelven).

62 EJE, *Grzelak kontra Lengyelország* (7710/02), 2010. június 15.

érinti, mivel a bizonyítványok rámutathattak vallási hovatartozásának hiányára. Ezért ez az indokolatlan megbélyegzés egy formájának minősül. Az etikaoktatásban részesülni kívánó nemhívőkkel és a hittanoktatásban részt vevő tanulókkal szembeni eltérő bánásmód tehát nem volt objektíven és ésszerűen indokolt, emellett nem állt fenn ésszerű arányosság az alkalmazott eszközök és az elérni kívánt célok között. Az állam az ügyben túllépett mérlegelési jogkörén, mivel lényegében sérült a kérelmező ahhoz való joga, hogy ne nyilvánítsa ki vallását vagy meggyőződését, ami az EJEE 9. cikkével összefüggésben sérti az EJEE 14. cikkét.

2.2. A szülők jogai és a gyermekek vallásszabadsága

A szülőknek a gyermekeik vallásszabadságával kapcsolatos jogait az európai jog a Gyermekegyezményhez képest eltérően kezeli.

Az uniós jogban tiszteletben kell tartani a szülők azon jogát, hogy gyermekeik számára vallási, világnézeti vagy pedagógiai meggyőződésüknek megfelelő nevelést és oktatást biztosítsanak, különös tekintettel az oktatási intézmények alapításának szabadságára (a Charta 14. cikkének (3) bekezdése).

Az ET joganyagában és különösen az EJEE Kiegészítő Jegyzőkönyvének 2. cikke szerint állam az oktatás és tanítás terén vállalt feladatkörök gyakorlása során köteles tiszteletben tartani a szülők (vallási) meggyőződését. Az EJEB szerint ezt a kötelezettséget tágan kell értelmezni, mivel nemcsak az iskolai tantervek tartalmára és végrehajtására alkalmazandó, hanem valamennyi, az állam által vállalt feladat ellátására.⁶³ Magában foglalja az állami oktatás megszervezését és finanszírozását, a tanterv meghatározását és megtervezését, a tantervben foglalt információk vagy ismeretek objektív, kritikus és pluralista szellemben történő átadását (tiltva ezáltal, hogy az állam indoktrinációra törekedjen, ezáltal esetlegesen nem tartva tiszteletben a szülők vallási és világnézeti meggyőződését), valamint az iskolai környezet megszervezését, beleértve a fészületek állami iskolák tantermeiben való jelenlétét.

63 Lásd az EJEB vonatkozó ítélkezési gyakorlatát: EJEB, *Kjeldsen, Busk Madsen és Pedersen kontra Dánia* (5095/71, 5920/72 és 5926/72), 1976. december 7.; EJEB, *Valsamis kontra Görögország* (21787/93), 1996. december 18.; EJEB, *Folgerø és társai kontra Norvégia* [Nagykamara] (15472/02), 2007. június 29.; EJEB, *Hasan és Eylem Zengin kontra Törökország* (1448/04), 2007. október 9.; EJEB, *Lautsi és társai kontra Olaszország* [Nagykamara] (30814/06), 2011. március 18.

Példa: A *Lautsi és társai kontra Olaszország* ügy⁶⁴ tárgya a feszületek állami iskolák tantermeiben való kifüggesztése. Egy szülő panaszt tett, mivel szerinte a gyermekei által látogatott állami iskola tantermeiben kihelyezett feszületek sértik a szekularizmus elvét, amelynek megfelelően gyermekeit nevelni kívánja. Az EJEB Nagykamarája megállapította, hogy az oktatással és tanítással kapcsolatos feladatköreinek részeként az állam feladata annak eldöntése, hogy az állami iskolák tantermeiben legyenek-e feszületek vagy sem, és hogy minderre az EJEE Kiegészítő Jegyzőkönyve 2. cikkének második mondata alkalmazandó. A bíróság érvelése szerint ez a döntés alapvetően az alperes állam mérlegelési jogkörébe tartozik, és nincs európai konszenzus arra vonatkozóan, hogy legyenek-e jelen vallási szimbólumok az állami iskolákban. Igaz, hogy a feszületeknek – mint a kereszténységre egyértelműen utaló jelnek – az állami iskolák tantermeiben való jelenléte láthatóan hangsúlyozza az iskolai környezetben az ország többségi vallását. Ez azonban önmagában véve nem elegendő annak megállapításához, hogy az alperes tagállam indoktrinációt folytatna. Az EJEB véleménye szerint a falon elhelyezett feszület alapvetően passzív szimbólum, amely nem gyakorol ahhoz fogható befolyást a tanulókra, mint egy beszéd vagy a vallási tevékenységekben való részvétel. A Nagykamara ennek megfelelően arra a következtetésre jutott, hogy a hatóságok akkor, amikor úgy döntöttek, megtartják a feszületeket a kérelmező gyermekei által látogatott állami iskola tantermeiben, mérlegelési jogkörük keretein belül jártak el, és ezáltal tiszteletben tartották a szülők azon jogát, hogy saját vallási vagy világnézeti meggyőződésüknek megfelelő oktatást és nevelést biztosítsanak gyermekeik számára.

A nemzetközi jogban a Gyermekjogi egyezmény 14. cikkének (2) bekezdése előírja a részes államok számára, hogy tiszteletben tartsák a szülőknek azt a jogát és kötelességét, hogy a gyermeket kibontakozó képességeinek megfelelően iránymutatást adjanak a gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadsághoz való jogának gyakorlásában. A Gyermekjogi egyezmény tehát – szemben az Európai Unió Alapjogi Chartája 14. cikkének (3) bekezdésével – maga a gyermek szabadságának gyakorlását helyezi középpontba. A Gyermekjogi egyezmény értelmében a szülőknek nem saját meggyőződésüknek megfelelően, hanem a gyermekeik meggyőződésének megfelelően van joguk iránymutatást és tanácsokat adni. A Gyermekjogi egyezmény 14. cikke (2) bekezdésének megfogalmazása összhangban áll a Gyermekjogi egyezmény szülői felelősségekre vonatkozó általános felfogásával: a szülői feladatokat a gyermek kibontakozó képességeinek megfelelően (Gyermekjogi egyezmény 5. cikk) és a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke alapján kell el látni (a Gyermekjogi egyezmény 18. cikk (1) bekezdése).

64 EJEB, *Lautsi és társai kontra Olaszország* [Nagykamara] (30814/06), 2011. március 18.

2.3. A véleménynyilvánítás és az információ szabadsága

Kiemelt pontok

- Az Európai Unió Alapjogi Chartája és az EJE egyaránt biztosítja a véleménynyilvánítás szabadságát, amely magában foglalja a véleményalkotás szabadságát, valamint az információk és eszmék megismerésének és közlésének szabadságát anélkül, hogy ebbe állami szerv beavatkozhatna.
- Az információ szabadsága nem foglalja magában a gyermekvédelmi iratokhoz való hozzáférés jogát.
- A gyermekvédelmi nyilvántartáshoz való hozzáférésnek az információ szolgáltatója által adott beleegyezéstől való függővé tétele összeegyeztethető lehet az EJE 8. cikkével (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog), amennyiben egy független hatóság mondja ki a döntő szót arra vonatkozóan, hogy biztosítani kell-e a hozzáférést.

Az uniós jogban a véleménynyilvánítás szabadsága magában foglalja a véleményalkotás szabadságát, valamint az információk és eszmék megismerésének és közlésének szabadságát anélkül, hogy ebbe állami szerv beavatkozhatna, továbbá országhatárokon való tekintet nélkül (az Európai Unió Alapjogi Chartájának 11. cikke).

Az ET jogi rendszerében a véleménynyilvánítás szabadságát az EJE 10. cikke biztosítja, és ez a szabadság csak akkor korlátozható, ha azt törvény írja elő, és ha az a 10. cikk (2) bekezdésében felsorolt törvényes célok valamelyikét szolgálja és egy demokratikus társadalomban szükséges.

Ítélezési gyakorlatában az EJE rámutatott arra, hogy „a véleménynyilvánítás szabadsága a [demokratikus] társadalom egyik alappillére, mind a társadalmi haladásnak, mind az egyén kibontakozásának alapvető feltétele [...] nemcsak a kedvezően fogadott, a nem sértő vagy a közömbösnek tekintett „információkra” és „eszmékre” alkalmazandó, hanem azokra is, amelyek sértőek, megdöbbentőek vagy felkavarják az államot vagy a lakosság bármely csoportját”.⁶⁵

⁶⁵ Lásd például: EJE, *Handyside kontra Egyesült Királyság* (5493/72), 1976. december 7., 49. pont.

Példa: A *Handyside kontra Egyesült Királyság* ügyben⁶⁶ az EJB azt állapította meg, hogy a „*Little Red School Book*” („Kis Piros Iskolai Könyv”) című könyv hatóságok általi betiltása összhangban áll az EJE 10. cikkének (2) bekezdésében rögzített, az erkölcsök védelmére vonatkozó kivétellel. Az ügy a gyermek életkorának és érettségének megfelelő információk megismeréséhez való jogot tárgyalja - a véleménynyilvánítás szabadságának ezen aspektusa különösen fontos a gyermekek szempontjából. A dán nyelvből fordított könyv iskoláskorú gyermekek számára íródott, és egy sor társadalmi normát kérdőjelezett meg, többek között a szexualitásról és a kábítószerekről. A könyv egyes részeit a fiatalok fejlődésük kritikus szakaszában ösztönzésként értelmezhetik, amely arra indítja őket, hogy életkoruknak nem megfelelő, rájuk nézve káros tevékenységekbe fogjanak, sőt bizonyos bűncselekményeket kövessenek el. Az EJB szerint ezért az eljáró angol bírók „mérlegelési jogkörüket gyakorolva az adott időpontban jogosan gondolhatták, hogy a könyv káros hatással lenne számos, azt olvasó gyermek és serdülő erkölcsére”.⁶⁷

Az EJE 10. cikkére hivatkozó más gyermekjogi ügyek a gyermekvédelmi szakellátásba helyezett gyermekek információhoz való hozzáféréssel kapcsolatos jogát érintik.

Példa: A *Gaskin kontra Egyesült Királyság* ügy⁶⁸ tárgyát képező személy gyermekkorának legnagyobb részében gyermekvédelmi szakellátásban élt, amelynek során a helyi önkormányzat bizalmas aktákat vezetett róla. Ezeknek részét képezték különböző orvosi jelentések, valamint tanárok, rendőrök és pártfogó felügyelők, szociális munkások, védőnők, nevelőszülők és a bentlakásos intézményben dolgozó alkalmazottak jelentései. Amikor a kérelmező hozzáférést kért ezekhez az aktákhoz, hogy személyi sérülés miatt eljárjon a helyi önkormányzattal szemben, elutasításban részesült. Az akták titkosságát a gyermekvédelmi szolgálat megfelelő működéséhez fűződő közérdek alapján biztosították, amelyet veszélyeztetne az, ha az aktákhoz információkat közlő személyek a jövőben nem lennének hajlandók őszintén írni a jelentéseikben. Az EJB elismerte, hogy a gyermekkorukban állami gondozásban élő személyeknek alapvető érdekük, hogy „megkapják a gyermekkoruk és korai fejlődésük megismeréséhez és megértéséhez szükséges információkat”.⁶⁹ Miközben biztosítani kell az állami akták titkosságát,

66 Uo.

67 Uo., 52. pont.

68 EJB, *Gaskin kontra Egyesült Királyság* (10454/83), 1989. július 7.

69 Uo., 49. pont.

a brithez hasonló rendszer, amely az információközlő beleegyezéséhez köti az aktákhoz való hozzáférést, elvben összeegyeztethető lehetne az EJEE 8. cikkével, amennyiben az aktákhoz hozzáférni kívánó személy érdekei akkor is biztosítottak lennének, ha az információközlő nem érhető el vagy rosszhiszeműen tagadta meg a beleegyezést. Ilyen esetben végső soron egy független hatóságnak kell döntést hoznia a hozzáférés megadásával kapcsolatban. A szóban forgó ügyben ilyen eljárás nem állt rendelkezésre a kérelmező számára, és a bíróság megállapította az EJEE 8. cikke szerint a kérelmezőt megillető jogok megsértését. Az EJEB ugyanakkor nem állapította meg az EJEE 10. cikkének megsértését, megismételve, hogy a tájékozódás szabadsága értelmében a kormányzat nem korlátozhatja az egyes személyeket az olyan információkhoz való hozzáfűtásban, amelyeket mások közölni kívánnak vagy hajlandók lehetnek közölni, miközben nem is kötelezi az államot arra, hogy közölje az adott személlyel az adott információt.

2.4. A meghallgatáshoz való jog

Kiemelt pontok

- Az uniós jog szerint a gyermekeknek joguk van ahhoz, hogy szabadon kifejezzék véleményüket. Az őket érintő ügyekben véleményüket életkoruknak és érettségüknek megfelelően figyelembe kell venni.
- Az EJEE nem írja elő abszolút követelményként a gyermek bírósági meghallgatását. Azt, hogy erre sor kerül-e, az adott eset egyedi körülményeinek figyelembevételével kell mérlegelni, a gyermek életkorától és érettségétől is függően.
- Az ENSZ, a Gyermekeji egyezménye nyomán egyik általános elveként ismerte el a gyermekek ahhoz való jogát, hogy az őket érintő valamennyi kérdésben szabadon kifejezzék saját véleményüket.

Az uniós jogban az Európai Unió Alapjogi Chartája 24. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy a gyermekek véleményüket szabadon kifejezhetik, és hogy az őket érintő ügyekben véleményüket életkoruknak és érettségüknek megfelelően figyelembe kell venni. Ez a rendelkezés általánosan alkalmazandó, és nem korlátozódik konkrét eljárásokra. Az EUB ezt a rendelkezést a Brüsszel IIa. rendelettel együttesen értelmezte.

Példa: A *Joseba Andoni Aguirre Zarraga kontra Simone Pelz* ügy⁷⁰ tárgya egy kiskorú gyermek szülői felügyeleti jogával kapcsolatos határozatba ütköző, Spanyolországból Németországba történő elvitele. Az Európai Unió Bíróságát annak megállapítására kérték, hogy a német bíróság (azaz azon ország bírósága, ahová a gyermeket elvitték) elutasíthatja-e a spanyol (azaz a származási ország szerinti) bíróság végrehajtási határozatát azon az alapon, hogy a gyermeket nem hallgatták meg, megsértve ezzel a 2201/2003/EK rendelet (Brüsszel IIa. rendelet) 42. cikke (2) bekezdésének a) pontját, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartájának 24. cikkét. A gyermek ellenezte a visszatérést, amikor a német bíróság előtt kifejtette véleményét. Az EUB szerint a gyermek meghallgatása nem abszolút jog, amennyiben azonban ezt egy bíróság szükségesnek ítéli, valós és tényleges lehetőséget kell biztosítani a gyermek számára a véleménynyilvánításra. Az EUB azt is megállapította, hogy a gyermeknek a Charta és a Brüsszel IIa. rendelet szerinti, meghallgatáshoz való joga olyan jogi eljárásokat és feltételeket tesz szükségessé, amelyek lehetővé teszik a gyermek számára, hogy véleményét szabadon kifejezhesse, és hogy azt a bíróság figyelembe vegye. A bíróságnak emellett e meghallgatások céljából minden szükséges intézkedést meg kell tennie, figyelembe véve a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét és az adott egyedi ügy körülményeit. Az EUB ítélete szerint azonban azon ország hatóságai, ahová a gyermeket elvitték (Németország) nem tagadhatták meg a gyermek visszatérését azon az alapon, hogy a származási országban (Spanyolország) sérült a meghallgatáshoz való jog.

Az ET jogi rendszerében az EJEB nem úgy értelmezi a magán- és családi élet tiszteltben tartásához való jogot (az EJE 8. cikke), mint amely mindig megkívánná a gyermek bírósági meghallgatását. Általános szabályként a nemzeti bíróságok feladata a rendelkezésükre álló bizonyítékok értékelése, beleértve a vonatkozó tények megállapításához alkalmazott eszközöket. A hazai bíróságoknak nem minden esetben kell meghallgatniuk a bíróságon a gyermeket a szülői felügyeleti joggal nem rendelkező szülővel való kapcsolattartás kérdésében. Ezt a kérdést az egyes esetek egyedi körülményeinek figyelembevételével kell mérlegelni, kellő tekintettel az érintett gyerek életkorára és érettségére. Ezenkívül az EJEB a 8. cikk eljárásjogi követelményei alapján gyakran megbizonyosodik arról, hogy

⁷⁰ EUB, C-491/10 PPU. sz. ügy, *Joseba Andoni Aguirre Zarraga kontra Simone Pelz*, 2010. december 22.; lásd még az **5.4. szakaszt**, amely ezen ítélet további részleteit és a Brüsszel IIa. rendelet működését tárgyalja.

a hatóságok megtették a megfelelő lépéseket annak érdekében, hogy a szükséges biztosítékok kísérik a határozataikat.

Példa: A *Sahin kontra Németország* ügyben⁷¹ az anya megtiltott minden kapcsolatot a kérelmező apa és négyéves lánya között. A német regionális bíróság úgy határozott, hogy a szülők közötti súlyos feszültségek miatt a gyermekre nézve káros lenne, ha biztosítanák az apa számára a láthatást. A bíróság a határozat meghozatala előtt nem hallgatta meg a gyermeket azzal kapcsolatban, hogy szeretné-e továbbra is látni az apját. A gyermek bírósági meghallgatását illetően az EJEB hivatkozott a szakértőnek a német regionális bíróság előtt kifejtett magyarázatára. A szakértő, miután több alkalommal találkozott a gyermekkel, anyjával és a kérelmezővel, úgy vélte, hogy a gyermek kikérdezésének folyamata olyan kockázatokat vonhatott volna maga után, amelyeket nem lehetett volna különleges bírósági rendelkezésekkel elkerülni. Az EJEB úgy ítélte meg, hogy ilyen körülmények között az EJEE 8. cikkében implicit módon benne rejlő eljárásjogi követelmény – a gyermek bírósági meghallgatása – nem jelent olyan kötelezettséget, hogy közvetlenül ki kellene kérdezni a gyermeket az apjához fűződő kapcsolatáról.

Példa: A *Sommerfeld kontra Németország* ügyben⁷² a kérelmező 13 éves lánya egyértelműen kinyilvánította, hogy nem kívánja látni a kérelmezőt, és éveken át tartotta is magát ehhez. A hazai bíróságok úgy ítélték meg, hogy súlyosan megzavarná a lány érzelmi és lelki egyensúlyát, ha arra kényszerítenék, hogy találkozzon a kérelmezővel. Az EJEB elfogadta, hogy a döntéshozatali folyamat során biztosították a kérelmező számára érdekeinek előírt védelmét.⁷³

A gyermekek jogainak gyakorlásáról szóló egyezmény foglalkozik a gyermekek szabad véleménynyilvánításhoz való jogával.⁷⁴ Az egyezmény célja a gyermekek jogainak azáltal történő előmozdítása, hogy egyedi eljárási jogokat biztosít

⁷¹ EJEB, *Sahin kontra Németország* [Nagykamara] (30943/96), 2003. július 8., 73. pont. Azon egyedi vonatkozással kapcsolatban, hogy a nemzeti bíróságoknak értékelniük kell a rendelkezésre álló bizonyítékokat, valamint azt, hogy milyen jelentőséggel bírnak az alperesek által felhozni kívánt bizonyítékok, lásd még: EJEB, *Vidal kontra Belgium* (12351/86), 1992. április 22., 33. pont.

⁷² EJEB, *Sommerfeld kontra Németország* [Nagykamara] (31871/96), 2003. július 8.

⁷³ *Uo.*, 72. és 88. pont.

⁷⁴ Európa Tanács, *Európai egyezmény a gyermekek jogainak gyakorlásáról*, CETS 160., 1996.

számukra az igazságügyi hatóságok előtti családjogi eljárásokban, különös tekintettel a szülői felelősség gyakorlásával kapcsolatos, például a lakóhelyet és a láthatást érintő eljárásokra. Az egyezmény 3. cikke eljárási jogként biztosítja a gyermekek számára az eljárások során a tájékoztatáshoz és a véleménynyilvánításhoz való jogot. A 4. cikk biztosítja a gyermek számára az ahhoz való jogot, hogy külön képviselő kijelölését kérje az igazságügyi hatóságok előtt folyamatban lévő, őt érintő eljárásokban. A 6. cikk értelmében a hatóságoknak biztosítaniuk kell, hogy a gyermek minden vonatkozó tájékoztatást megkapjon, adott esetben személyesen kell vele konzultálniuk, és lehetővé kell tenniük a gyermek számára véleményének kinyilvánítását.

A nemzetközi jogban a Gyermekjogi egyezmény 12. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy az ítélőképessége birtokában lévő gyermeknek jogában áll minden őt érintő kérdésben szabadon kinyilvánítani véleményét. A gyermek véleményét korára és érettségére figyelemmel kellően tekintetbe kell venni. A Gyermekjogi egyezmény 12. cikkének (2) bekezdése emellett előírja, hogy lehetőséget kell adni a gyermeknek arra, hogy bármely olyan bírósági vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága rámutatott arra, hogy a részes államoknak vagy közvetlenül kell biztosítaniuk ezt a jogot, vagy olyan jogszabályokat kell elfogadniuk, illetve olyan módon kell felülvizsgálniuk a jogszabályokat, hogy a gyermek teljes körűen élhessen ezzel a joggal.⁷⁵ Ezenkívül biztosítaniuk kell, hogy a gyermek minden szükséges információt és tanácsot megkapjon a legfőbb (mindenek felett álló) érdekének megfelelő döntés meghozatala érdekében. A Bizottság azt is megjegyzi, hogy a gyermeknek jogában áll nem élni ezzel a joggal: a véleménynyilvánítás egy lehetőség és nem kötelesség.

⁷⁵ ENSZ, Gyermekjogi Bizottság, *14. számú Átfogó Kommentár (2013) a gyermek ahhoz való jogáról, hogy a legfőbb (mindenek felett álló) érdeke elsődleges szempont legyen (3. cikk, (1) bekezdés)*, CRC/C/GC/14, 2013. május 29.

2.5. A békés gyülekezés és az egyesülés szabadsága

Kiemelt pontok

- Mind az Európai Unió Alapjogi Chartája, mind az EJEE biztosítja a békés gyülekezés és az egyesülés szabadságát.
- Ez a jog lehetőséget és védelmet biztosít az egyén számára ügyeinek másokkal közösen történő előmozdításához.

Az uniós jogban az Európai Unió Alapjogi Chartájának 12. cikke kimondja, hogy mindenkinek joga van a békés gyülekezés szabadságához és a másokkal való bármilyen szintű, különösen politikai, szakszervezeti és polgári célú egyesüléshez. Ez magában foglalja mindenkinek a jogát ahhoz, hogy érdekei védelmére szakszervezetet alapítson, vagy azokhoz csatlakozzon.

Az ET jogrendszerében az EJEE 11. cikkének (1) bekezdése biztosítja a békés gyülekezés és az egyesülés szabadságát, a 11. cikk (2) bekezdésében rögzített korlátozások mellett.

Az EJEB kifejezetten rámutatott arra, hogy a gyermekeknek jogukban áll közterületen tartott gyűléseken részt venni. Amint azt a bíróság a *Christian Democratic People's Party kontra Moldova* ügyben megállapította, ellentétes lenne a szülők és a gyermekek gyülekezési szabadságával, ha nem vehetnének részt bizonyos rendezvényeken, különös tekintettel az iskoláztatással kapcsolatos kormányzati politikával szembeni tiltakozásokra.

A nemzetközi jogban az egyes gyermekek, csakúgy, mint a gyermekek szervezetei a Gyermekegyezmény 15. cikkében kínált védelemre támaszkodhatnak, amely kimondja az egyesüléshez és a békés gyülekezéshez való jogot. E rendelkezés alapján számos, gyermekek részvételével megvalósuló szervezeti forma kapott nemzetközi védelmet.

3

Egyenlő bánásmód és a hátrányos megkülönböztetés tilalma

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Alapjogi Charta, III. cím (Egyenlőség), beleértve a 20. (a törvény előtti egyenlőség), a 21. (a hátrányos megkülönböztetés tilalma) és a 23. cikket (a nők és férfiak közötti egyenlőség)	Egyenlő bánásmód és a hátrányos megkülönböztetés tilalma	EJEE, 14. cikk; az EJEE 12. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 1. cikke (a hátrányos megkülönböztetés tilalma) (Módosított) Európai Szociális Karta, E. cikk (a hátrányos megkülönböztetés tilalma)
A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK)	A faj és az etnikai származás alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma	EJEB, <i>D.H. és társai kontra Cseh Köztársaság</i> [Nagykamara] (57325/00), 2007 (roma gyermekek külön iskolákban történő elhelyezése) EJEB, <i>Oršuš és társai kontra Horvátország</i> (15766/03), 2010 (kizárólag roma osztályok általános iskolákban) A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény (FCNM), 4. és 12. cikk

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Alapjogi Charta, 45. cikk (a mozgás és a tartózkodás szabadsága) EUB, C-200/02. sz. ügy, <i>Kunqian Catherine Zhu és Man Lavette Chen kontra Secretary of State for the Home Department</i> , 2004 (harmadik országbeli állampolgár szülők tartózkodási joga)	A nemzetiség és a menekültügyi státusz alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma	EJEB, <i>Ponomaryovi kontra Bulgária</i> (5335/05), 2011 (ideiglenes lakosok által fizetendő tandíjak) A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény 4. cikke, valamint 12. cikkének (3) bekezdése
A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK)	Az életkor alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma	EJEE, 14. cikk; az EJEE 12. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 1. cikke (a hátrányos megkülönböztetés tilalma)
EUB, C-303/06. sz. ügy, <i>S. Coleman kontra Attridge Law és Steve Law</i> [Nagytanács], 2008	Az egyéb védett tulajdonság alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma	EJEB, <i>Fabris kontra Franciaország</i> [Nagykamara] (16574/08), 2013 (házasságon kívül született gyermekek öröklési joga)

A hátrányos megkülönböztetés tilalma demokratikus társadalmak egyik alapelve. Mind az EU, mind az ET fontos szerepet játszott ezen elv értelmezésében. Az uniós intézmények számos irányelvet fogadtak el, amelyek rendkívül fontosak a gyermekeket érintő kérdések szempontjából. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) jelentős ítélkezési gyakorlatot alakított ki az EJEE hátrányos megkülönböztetés tilalmáról szóló 14. cikke vonatkozásában, az egyezmény más cikkeivel összefüggésben.

A Szociális Jogok Európai Bizottsága (ECSR) úgy tekinti, hogy az Európai Szociális Karta (ESC) hátrányos megkülönböztetés tilalmáról szóló E. cikke hasonló funkciót tölt be, mint az Emberi Jogok Európai Egyezményének (EJEE) 14. cikke: nem független rendelkezés, és azt az Európai Szociális Karta adott érdemi rendelkezésével összefüggésben kell alkalmazni.⁷⁶

Ez a fejezet az egyenlő bánásmód és hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvével foglalkozik, azon indokokra összpontosítva, amelyek tekintetében gyermekekre vonatkozó ítélkezési gyakorlat alakult ki. Először általános információkat nyújt az európai anti-diszkriminációs jogról (3.1. szakasz), majd bemutatja a gyermekek egyenlőségének és hátrányos megkülönböztetésük tilalmának kérdését az etnikai származás (3.2. szakasz), a nemzetiség és a menekültügyi státusz (3.3. szakasz), az életkor (3.4. szakasz), valamint egyéb védett tulajdonság, köztük a nem, a nyelv és a személyazonosság (3.5. szakasz) vonatkozásában.

⁷⁶ Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Syndicat des Agrégés de l'Enseignement Supérieur (SAGES) kontra Franciaország*, 26/2004. sz. panasz, 2015. június 15., 34. pont.

3.1. Az európai anti-diszkriminációs jog

Kiemelt pontok

- Az EU joga és az ET joganyaga tiltja a nemi vagy faji alapon, bőrszínen, etnikai hovatartozáson vagy társadalmi származáson, genetikai jellemzőkön, anyanyelven, valláson vagy meggyőződésen, politikai vagy bármilyen egyéb véleményen, nemzeti kisebbséghez való tartozáson, vagyoni helyzeten, születésen, fogyatékonyságon, életkoron vagy szexuális orientáción alapuló hátrányos megkülönböztetést⁷⁷.
- Ha az EJEB megállapítja, hogy egyes személyeket alapvetően hasonló helyzetben eltérő bánásmódban részesítettek, megvizsgálja, hogy fennáll-e objektív és ésszerű indok. Amennyiben nem, megállapítja, hogy az EJEE hátrányos megkülönböztetés tilalmáról szóló 14. cikkét sértő bánásmódot alkalmaztak.

Az uniós jogban a hátrányos megkülönböztetés tilalma, amelyről az Európai Unió Alapjogi Chartájának 21. cikke rendelkezik, önálló elv, amely a Charta egyéb rendelkezései által nem érintett helyzetekre is alkalmazandó. A rendelkezés kifejezetten tiltja a nemi vagy faji alapon, bőrszínen, etnikai hovatartozáson vagy társadalmi származáson, genetikai tulajdonságon, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogyatékonyság, életkor vagy szexuális orientáció alapján történő hátrányos megkülönböztetést. Ezzel szemben az EUMSZ 19. cikke csak a nem, faji alapon vagy etnikai hovatartozáson, vallás vagy meggyőződés, fogyatékonyság, kor és szexuális irányultság alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalmát említi.

Számos uniós irányelv tiltja a foglalkoztatás, a jóléti ellátások, valamint az áruk és szolgáltatások területén történő hátrányos megkülönböztetést, melyek mindegyike érintheti a gyermekeket. A 2000/78/EK tanácsi irányelv, amely megteremtette a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános keretét (a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv)⁷⁸ tiltja a vallás vagy meggyőződés, fogyatékonyság, életkor vagy szexuális irányultság alapján történő hátrányos megkülönböztetést. A személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli

⁷⁷ A hátrányos megkülönböztetés elleni uniós irányelveken, valamint az EJEE 14. cikkén és 12. Kiegészítő Jegyzőkönyvén alapuló európai anti-diszkriminációs jog áttekintését lásd: FRA és EJEB (2011), valamint az ahhoz kapcsolódó, ítélkezési gyakorlatra vonatkozó frissített tájékoztató (2010. július – 2011. december).

⁷⁸ 2000/78/EK tanácsi irányelv, HL L 303., 2000. Valamennyi uniós jogi eszköz elérhető az „Eur-Lex” oldalon, az EU uniós jogszabályokhoz való hozzáférést lehetővé tévő online portálján: <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>.

egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló 2000/43/EK tanácsi irányelv (a faji egyenlőségről szóló irányelv) nemcsak a foglalkoztatás, valamint az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés vonatkozásában tiltja a faji vagy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetést, hanem a jóléti rendszer (és azon belül a szociális védelem, a szociális biztonság és az egészségügyi ellátás), valamint az oktatás tekintetében is.⁷⁹ További irányelvek rendelkeznek a férfiak és nők közötti egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatás és munkavégzés területén (a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv)⁸⁰, továbbá az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése, illetve nyújtása tekintetében történő végrehajtásáról (az árukhoz és szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférésről szóló irányelv).⁸¹

Az ET joganyagában a hátrányos megkülönböztetés tilalma az Emberi Jogok Európai Egyezményében meghatározott anyagi jogok és szabadságok élvezetére (14. cikk), valamint a nemzeti jog vagy valamely állami hatóság bármely aktusa révén biztosított jogok gyakorlására vonatkozik (az EJE 12. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 1. cikke). A 12. Kiegészítő Jegyzőkönyv azonban korlátozottan alkalmazható, mivel azt csupán kevés ország ratifikálta, és a jegyzőkönyv alapján mindeddig nem született határozat gyermekekkel kapcsolatos ügyekben. A két jogi eszközben foglalt rendelkezések tartalmazzák azon ok nem teljeskörű listáját, amelyek alapján tilos hátrányos megkülönböztetést alkalmazni: nem, faj, bőrszín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti hovatartozás vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés vagy egyéb helyzet. Amennyiben az EJEB úgy találja, hogy egyes személyeket alapvetően hasonló helyzetben eltérő bánásmódban részesítettek, megvizsgálja, hogy ez objektív módon és ésszerűen indokolható-e.⁸²

Az Európai Szociális Karta E. cikke szintén tartalmazza azon indokok nem teljeskörű listáját, amelyek alapján tilos hátrányos megkülönböztetést alkalmazni: faj, bőrszín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, egészség, nemzeti kisebbséghez fűződő kapcsolat vagy születés. E cikk függeléke egyértelműsíti, hogy az objektív és ésszerű indokoláson alapuló differenciált bánásmód magában foglalja a bizonyos életkor vagy képesség

79 A Tanács 2000. június 29-i [2000/43/EK irányelve](#) a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról, HL L 180., 2000.6.29.

80 [2006/54/EK irányelv \(átdolgozott szöveg\)](#), HL L 204., 2006.

81 [2004/113/EK tanácsi irányelv](#), HL L 373., 2004, 37. o.

82 Az EJEB ítélkezési gyakorlatának áttekintését lásd: FRA és EJE (2011), valamint az ahhoz kapcsolódó, ítélkezési gyakorlatra vonatkozó frissített tájékoztató (2010. július – 2011. december).

előírását a bizonyos oktatási formákhoz való hozzáférés tekintetében⁸³ – ezért ez nem minősül hátrányos megkülönböztetésnek.

A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény⁸⁴ (FCNM) 4. cikke értelmében a részes államok biztosítják a valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személyek számára a törvény előtti egyenlőséget és a törvény általi egyenlő védelem jogát, és tiltják a nemzeti kisebbséghez tartozáson alapuló hátrányos megkülönböztetést. Emellett vállalják, hogy szükség esetén megfelelő intézkedéseket hoznak a gazdasági, a társadalmi, a politikai és a kulturális élet minden területén a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek és a többséghez tartozók közötti teljes és tényleges egyenlőség előmozdítása érdekében.

A következő szakaszok elemzik a hátrányos megkülönböztetés azon konkrét okait, amelyek különösen fontosnak bizonyultak a gyermekek szempontjából.

3.2. A faji vagy etnikai származás alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma

Kiemelt pontok

- Faji vagy etnikai származás alapján tilos hátrányos megkülönböztetést alkalmazni.
- Az EU és az ET egyaránt foglalkozik az oktatás, a foglalkoztatás, az egészségügyi ellátás és a lakhatás területén tapasztalható, romákkal szembeni hátrányos megkülönböztetés problémájával.
- A valamely etnikai csoporthoz tartozó gyermekek speciális iskolákban vagy osztályokban való felülreprezentáltsága vagy elkülönítése csak akkor indokolható objektíven, ha megfelelő biztosítékok vonatkoznak a gyermekek ilyen iskolákba vagy osztályokba utalására.

Az uniós jog szerint a faji egyenlőségről szóló irányelv nemcsak a foglalkoztatás, valamint az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés vonatkozásában tiltja a faji vagy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetést, hanem a jóléti ellátások, az oktatás és a szociális biztonság tekintetében is. A romák különösen

83 Európa Tanács, (Módosított) Európai Szociális Karta (1996), [Magyarázó jelentés](#), 136. pont.

84 Európa Tanács, [Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről](#) (FCNM), CETS 157., 1995.

jelentős és kiszolgáltatott etnikai csoportként egyértelműen az irányelv hatálya alá tartoznak. A romákkal szembeni hátrányos megkülönböztetés uniós szintű kezelésére irányuló törekvések kulcsfontosságú eleme volt a nemzeti romaintegrációs stratégiák 2020-ig tartó uniós keretrendszerének elfogadása.⁸⁵ Ezt az uniós tagállamok által kidolgozott nemzeti stratégiák Európai Bizottság általi évenkénti ellenőrzése követte. A faji egyenlőségről szóló irányelv legalább négy olyan kulcsfontosságú területet ölel fel, amely fontos a roma gyermekek szempontjából: ezek az oktatás, a foglalkoztatás, az egészségügyi ellátás és a lakhatás. A teljes egyenlőség gyakorlati megvalósítása bizonyos körülmények között indokolhatja a romákra irányuló pozitív fellépéseket, különösen a négy említett területen.⁸⁶

Az ET joganyagában az EJEB több alapvető jelentőségű ügyben hozott ítéletet a roma gyermekekkel szembeni, oktatási rendszeren belül alkalmazott eltérő bánásmódot illetően. Ezeket az ügyeket az EJEE 1. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 2. cikkével együttesen értelmezett 14. cikk alapján vizsgálták meg. Az EJEB úgy ítélte meg, hogy a roma gyermekek speciális iskolákban vagy osztályokban való felülréprezentáltsága vagy szegregációja csak akkor indokolható objektíven, ha megfelelő biztosítékokat alkalmaznak a gyermekek ilyen iskolákba vagy osztályokba irányításánál, ideértve a kifejezetten a roma gyermekek szükségleteire szabott és azokra érzékeny tesztek; az előrehaladás megfelelő értékelését és nyomon követését annak érdekében, hogy a tanulási nehézségek leküzdését követően a gyermekeket integrálják a hagyományos osztályokba; továbbá a tanulási nehézségek orvoslására irányuló pozitív intézkedéseket. A szegregációval szembeni hatékony intézkedések hiányában tehát nem indokolható a roma gyermekek többségi tantervvel működő, normál iskolákon belüli oktatási szegregációja.⁸⁷

Példa: A *D.H. és társai kontra Cseh Köztársaság* ügyben⁸⁸ az EJEB megállapította, hogy aránytalanul sok roma gyermeket helyeztek el indokolatlanul a tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek számára fenntartott speciális

85 Európai Bizottság (2011), *A nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszere 2020-ig: A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának*, COM(2011)173 final, Brüsszel, 2011. április 5.

86 Európai Bizottság (2014), *Közös jelentés a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról* szóló, 2000. június 29-i 2000/43/EK tanácsi irányelv és a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló, 2000. november 27-i 2000/78/EK tanácsi irányelv alkalmazásáról, A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, COM(2014) 2 final, Brüsszel, 2014. január 17.

87 EJEB, *Lavida és társai kontra Görögország* (7973/10), 2013. május 30. (elérhető francia nyelven).

88 EJEB, *D.H. és társai kontra Cseh Köztársaság* [Nagykamara] (57325/00), 2007. november 13., 206–210. pont.

iskolákban. A bíróság aggályosnak tartotta, hogy ezek az iskolák alacsonyabb szintű tantervet kínálnak, és hogy ez a rendszer szegregációhoz vezet. A roma gyermekek tehát olyan oktatásban részesültek, amely fokozza nehézségeiket és hátrányos a későbbi személyes fejlődésükre nézve, ahelyett, hogy segítené őket a normál iskolarendszerbe való beilleszkedésben és azon készségek fejlesztésében, amelyek megkönnyítenék életüket a többségi társadalom körében. Következésképpen az EJEB megállapította az EJEE 14. cikkének az EJEE 1. jegyzőkönyve 2. cikkével összefüggésben történő megsértését.

Példa: Az *Oršuš és társai kontra Horvátország* ügyben⁸⁹ az EJEB a többségi általános iskolákon belüli roma osztályok meglétét vizsgálta. Az, ha a gyermekeket az oktatás nyelvének nem megfelelő ismerete miatt ideiglenesen külön osztályban helyezik el, alapvetően nem minősül önmagában véve hátrányos megkülönböztetésnek. Úgy tekinthető, hogy az ilyen intézkedéssel az oktatási rendszer igazodik a nyelvi nehézségekkel küzdő gyermekek speciális szükségleteihez. Mindazonáltal amint ez az intézkedés aránytalan mértékben vagy kizárólagosan egy bizonyos etnikai csoport tagjait érinti, biztosítékokra van szükség. A külön osztályokban való kezdeti elhelyezés tekintetében az EJEB megállapította, hogy az intézkedés nem egy, a nyelvet nem megfelelően beszélő gyermekek problémáinak kezelését célzó általános gyakorlat részét képezte, és hogy a gyermekek nyelvismeretének külön felmérésére nem került sor. Ami a kínált tantervet illeti, egyes gyermekek számára semmiféle speciális programot (például külön nyelvórát) nem biztosítottak annak érdekében, hogy a lehető legrövidebb idő alatt szert tegyenek a szükséges nyelvi készségekre. Sem áthelyezési, sem nyomonykövetési eljárást nem alkalmaztak annak biztosítása érdekében, hogy a megfelelő nyelvismeret megszerzését követően a roma gyermekeket azonnal és automatikusan áthelyezzék a vegyes osztályokba. Következésképpen az EJEB megállapította, hogy ez az EJEE 1. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 2. cikkével összefüggésben sértette az EJEE 14. cikkét.

Az EJEB véleménye szerint a roma gyermekekre vonatkozó oktatáspolitikákat kísérhetik rugalmas struktúrák, megfelelő a csoport sokszínűségének, és figyelembe lehet venni, hogy egyes csoportok vándorló vagy részben vándorló életmódot folytatnak, elkülönített roma iskolák azonban nem működhetnek.⁹⁰

89 EJEB, *Oršuš és társai kontra Horvátország* [Nagykamara] (15766/03), 2010. március 16., 157. pont.

90 Szociális Jogok Európai Bizottsága, (Módosított) Európai Szociális Karta – Következtetések 2003 (Bulgária), 17. cikk, 2. pont, 53. o.

A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény 4. cikkének (2) és (3) bekezdése értelmében nem tekinthetők hátrányosan megkülönböztető jellegűnek azon intézkedések, amelyek célja a nemzeti kisebbségekhez tartozók tényleges egyenlőségének előmozdítása. A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény 12. cikkének (3) bekezdése alapján emellett a részes államok kifejezetten kötelezettséget vállalnak arra, hogy minden szinten előmozdítják az esélyegyenlőséget a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek oktatáshoz való hozzáférése tekintetében. A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény tanácsadó bizottsága rendszeresen vizsgálja a roma gyermekek oktatáshoz való, e rendelkezés szerinti egyenlő hozzáférését.⁹¹

3.3. A nemzetiségi hovatartozás és a menekültügyi státusz alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma

Kiemelt pontok

- A nemzetiségi hovatartozás alapján történő hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelem az uniós jogban az ET jogához képest korlátozottabb.
- Az uniós jogban a nemzetiségi hovatartozás alapján történő hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelem csak az uniós tagállamok polgárait illeti meg, amint azt az Európai Unió Alapjogi Chartájának 45. cikke (a mozgás és a tartózkodás szabadsága) rögzíti.
- Az EJEE az adott tagállam joghatósága alatti valamennyi személy számára biztosítja a jogok gyakorlását.

Az uniós jogban a nemzetiségi hovatartozáson nyugvó hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelem különösen fontos kérdés a személyek szabad mozgása vonatkozásában. A harmadik országok állampolgárait (azaz azon személyeket, akik nem uniós tagállam állampolgárai) nagyjából ugyanazokon a területeken illeti meg az egyenlő bánásmódhoz való jog, mint amelyeket az anti-diszkriminációs

⁹¹ Lásd: Európa Tanács, A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény tanácsadó bizottsága, *Kommentár a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezménynek megfelelő oktatásról* (2006), ACFC/25DOC(2006)002.

irányelvek lefednek, amennyiben „huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkezőnek” minősülnek. Ahhoz, hogy ennek minősüljenek, a harmadik országok állampolgáiról szóló irányelv értelmében egyéb feltételek teljesülése mellett ötéves jogszerű tartózkodás szükséges.⁹² Emellett a családegyesítési jogról szóló 2003/86/EK irányelv (családegyesítési irányelv)⁹³ lehetővé teszi a harmadik országok valamely tagállamban jogszerűen tartózkodó állampolgárai számára, hogy családtagjaik bizonyos feltételek mellett csatlakozzanak hozzájuk (lásd még a [9.5. szakaszt](#)).

Példa: A *Chen*-ügy⁹⁴ azt a kérdést tárgyalja, hogy egy harmadik ország állampolgárának gyermeke jogosult-e valamely uniós tagállamban tartózkodni, ha egy attól eltérő tagállamban született és annak az állampolgára. Anyja, aki gondviselője volt, harmadik ország állampolgára volt. Az EUB úgy ítélte meg, hogy amennyiben egy tagállam feltételeket szab az állampolgárságot szerezni kívánó személyek számára, és ezek a feltételek teljesülnek, egy másik tagállam nem kérdőjelezheti meg ezt a jogosultságot, amennyiben az anya és a gyermek tartózkodási engedélyért folyamodik. Az EUB megerősítette, hogy egy tagállam nem tagadhatja meg a tartózkodáshoz való jogot azon szülőtől, aki uniós állampolgár gyermek gondviselője, mivel ezáltal a gyermeket megfosztaná tartózkodási jogának mindenfajta hatékony érvényesülésétől.

Az ET joganyagában az EJE a valamely tagállam joghatósága alatt élő valamennyi személy számára szavatolja a jogok gyakorlását, függetlenül attól, hogy rendelkeznek-e állampolgársággal, ideértve azokat is, akik az adott ország területén kívül, valamely tagállam tényleges ellenőrzése alatt álló területeken élnek. Az oktatás tekintetében ezért az EJE úgy ítéli meg, hogy a nemzetiségi hovatarozás és a menekültügyi státusz alapján alkalmazott eltérő bánásmód hátrányos megkülönböztetésnek minősülhet.

Példa: A *Ponomaryovi kontra Bulgária* ügy⁹⁵ azt a kérdést tárgyalja, hogy az állandó tartózkodási engedéllyel nem rendelkező külföldi állampolgároknak tandíjat kell fizetniük a középfokú oktatásért. Főszabály szerint a gazdasági vagy társadalmi stratégiával kapcsolatos általános

92 A harmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról szóló, 2004. január 23-i 2003/109/EK irányelv, HL L 16., 2004. 44. o.

93 A családegyesítési jogról szóló, 2003. október 3-i 2003/86/EK irányelv, HL L 251., 2003. 12. o.

94 EUB, C-200/02. sz. ügy, *Kunqian Catherine Zhu és Man Lavette Chen kontra Secretary of State for the Home Department*, 2004. október 19.

95 EJE, *Ponomaryovi kontra Bulgária* (5335/05), 2011. június 21., 60. pont.

intézkedések esetében fennálló, rendszerint széles mérlegelési jogkört az oktatás területén két okból korlátozni kell:

- az oktatáshoz való jog az EJEE értelmében közvetlen védelmet élvez;
- az oktatás a közszolgáltatások egyedi típusa, amely széles körű társadalmi funkciókat tölt be.

Az EJEB szerint minél magasabb oktatási színtről van szó, annál inkább szélesedik a mérlegelési jogkör, fordított arányban az adott oktatás érintett személyek és a széles társadalom szempontjából fennálló jelentőségével. Így miközben az alapfokú oktatás esetében nehezen indokolható a külföldiek által fizetendő (magasabb) tandíj, egyetemi szinten ez teljes mértékben indokolható lehet. Tekintettel a középfokú oktatásnak a személyes fejlődés, valamint a társadalmi és szakmai beilleszkedés szempontjából fennálló jelentőségére, az eltérő bánásmód arányosságát ezen oktatási szint vonatkozásában is szigorúbban kell ellenőrizni. Az EJEB világossá tette, hogy nem foglal állást abban a kérdésben, hogy egy államnak jogában áll-e megfosztani valamennyi irreguláris migránst az állampolgárai és a külföldiek bizonyos kategóriái számára nyújtott oktatási előnyöktől. Az eset egyedi körülményeit megvizsgálva arra a megállapításra jutott „az irreguláris migrációs hullám mérséklésének vagy visszafordításának szükségességével kapcsolatos megfontolások nem alkalmazandók”. A kérelmezők nem próbáltak visszaélni a bolgár oktatási rendszerrel, mivel – miután anyjuk egy bolgárhoz ment férjhez – nagyon fiatal korukban kellett Bulgáriába jönniük, és így nem volt más választásuk, mint hogy Bulgáriában járjanak iskolába. Következésképpen az EJEE 1. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 2. cikkével összefüggésben sérült az EJEE 14. cikke.

3.4. Az életkor alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma

Kiemelt pontok

- Az uniós jog és az EJEE értelmében egyaránt tilos az életkor alapján történő hátrányos megkülönböztetés.

Az uniós jogban az Európai Unió Alapjogi Chartájának 21. cikke kifejezetten megemlíti a „kort” mint olyan indokot, amely alapján tilos a hátrányos megkülönböztetés.

A 24. cikk a védelmet élvező alapvető jogok között rögzíti a gyermekek jogait. A jelenlegi, európai anti-diszkriminációs jogszabályok értelmében az életkor alapján történő hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelem korlátozottabb, mint a faj vagy etnikai származás, illetve a nem alapján történő hátrányos megkülönböztetés esetében. Az életkor jelenleg csupán a foglalkoztatáshoz való hozzáférés vonatkozásában élvez védelmet, hasonlóan a szexuális irányultsághoz, a fogyatékosághoz, a valláshoz és a meggyőződéshez.

A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv a törvényesen munkavállalásra jogosult gyermekekre alkalmazandó. Míg a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnek (ILO) a foglalkoztatás alsó korhatáráról szóló egyezménye⁹⁶, amelyet valamennyi uniós tagállam ratifikált, az alsó korhatárt 15 évben állapítja meg, az uniós tagállamok között továbbra is vannak különbségek e korhatár tekintetében.⁹⁷ A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv 6. cikke értelmében a tagállamok indokolhatják az életkoron alapuló eltérő bánásmódot. Az eltérő bánásmód nem jelent hátrányos megkülönböztetést, ha egy törvényes cél által objektíven és ésszerűen igazolt, és ha a cél elérésének eszközei megfelelőek és szükségesek. A gyermekek és a fiatalok tekintetében ilyen eltérő bánásmód lehet például a foglalkoztatáshoz és a szakképzéshez történő hozzájutás külön feltételekhez kötése, valamint külön foglalkoztatási és munkafeltételek meghatározása szakmai beilleszkedésük elősegítése vagy védelmük biztosítása céljából.

Az ET joganyagában az EJEE 14. cikke és 12. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 1. cikke nem említi külön az életkort mint olyan indokot, amely alapján tilos megkülönböztetést alkalmazni. Az EJEB azonban több, az EJEE által védett joggal összefüggésben vizsgált olyan ügyeket, amelyek az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetéshez kapcsolódtak, és ezáltal az életkort implicit módon „egyéb helyzetként” elemezte. A *D.G. kontra Írország*⁹⁸ és a *Bouamar kontra Belgium* ügyben⁹⁹ például az EJEB úgy ítélte meg, hogy a szóban forgó országok igazságszolgáltatási rendszere az egyezmény alkalmazása szempontjából releváns eltérő bánásmódot alkalmaz a felnőttekkel és a gyermekekkel szemben az őrizet tekintetében. Ez az eltérő bánásmód abból adódott, hogy az őrizet célja

⁹⁶ Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) (1973), 138. sz. egyezmény a foglalkoztatás alsó korhatáráról.

⁹⁷ A hátrányos megkülönböztetés tilalmával foglalkozó jogi szakértők európai hálózata, O'Dempsey, D. és Beale, A. (2011), *Age and employment [Életkor és foglalkoztatás]*, Európai Bizottság, Jogértvényesülési Főigazgatóság, Luxembourg, Kiadóhivatal.

⁹⁸ EJEB, *D.G. kontra Írország* (39474/98), 2002. május 16. (lásd még a [11.2.2. szakaszt](#)).

⁹⁹ EJEB, *Bouamar kontra Belgium* (9106/80), 1988. február 29. (lásd még a [11.2.2. szakaszt](#)).

a felnőttek esetében a büntetés, míg a gyermekek tekintetében a megelőzés. A bíróság ezért elfogadta, hogy az „életkor” indokolhatja a megkülönböztetést.

3.5. Az egyéb védett tulajdonságok alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma

Kiemelt pontok

- A gyermekekkel kapcsolatos európai ítélkezési gyakorlat a hátrányos megkülönböztetés további okait, köztük a fogyatékossgot és a születést is tárgyalta.

Az uniós jogban az Európai Unió Alapjogi Chartájának 21. cikke a gyermekek szempontjából különösen fontos egyéb okok – köztük a nem, a genetikai tulajdonságok, a nyelv, a fogyatékossg és a szexuális irányultság – alapján történő hátrányos megkülönböztetést is tiltja. Az EUB a fogyatékossg vonatkozásában elismerte, hogy az uniós jog az úgynevezett „járulékos hátrányos megkülönböztetéssel”, azaz az olyan személy tekintetében alkalmazott hátrányos megkülönböztetéssel szemben is védelmet biztosít, akit egy védett tulajdonsággal rendelkező másik személlyel kapcsolnak össze (ilyen lehet például egy fogyatékossggal élő gyermek anyja).

Példa: Az *S. Coleman kontra Attridge Law és Steve Law* ügyben¹⁰⁰ az EUB megállapította, hogy a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek kifejezetten a fogyatékossggal élők igényeihez való alkalmazkodást célozzák. Ebből azonban nem következik, hogy az egyenlő bánásmód irányelvben rögzített elvét szorosan kell értelmezni, mintha az csupán a fogyatékossgon alapuló, és kizárólag a fogyatékossggal élő személyeket érintő közvetlen hátrányos megkülönböztetést tiltaná. Az EUB szerint az irányelv nem a személyek egy konkrét kategóriájára alkalmazandó, hanem magára a hátrányos megkülönböztetés jellegére. Egy olyan értelmezés, amely az irányelv alkalmazását a fogyatékossggal élő személyekre korlátozná, jelentős mértékben

¹⁰⁰ EUB, C-303/06. sz. ügy, *S. Coleman kontra Attridge Law és Steve Law* [Nagytanács], 2008. július 17.

csorbítaná az irányelv hatékonyságát és csökkentené az általa szavatolni kívánt védelmet. Az EUB következtetése szerint az irányelvet úgy kell értelmezni, hogy a közvetlen hátrányos megkülönböztetés abban rögzített tilalma nem korlátozódik a fogyatékossgal élő személyekre. Ebből adódóan ha egy munkáltató egy fogyatékossgal nem rendelkező munkavállalóval szemben kevésbé kedvező bánásmódot alkalmazott, mint egy másik munkavállalóval szemben egy hasonló helyzetben, és ennek oka a volt munkavállaló gyermekének fogyatékossga volt, amely gyermek elsődleges gondviselője a szóban forgó alkalmazott, akkor ez ellentétben állt a közvetlen hátrányos megkülönböztetés irányelvben rögzített tilalmával.

Az ET jogi rendszerében az EJEB számos különböző, a már említettektől eltérő helyzettel kapcsolatban foglalkozott a gyermekekkel szembeni hátrányos megkülönböztetéssel, ideértve a nyelven¹⁰¹ és a származáson alapuló hátrányos megkülönböztetést¹⁰².

Példa: A *Fabris kontra Franciaország* ügyben¹⁰³ a kérelmező amiatt tett panaszt, hogy nem élhetett azon 2001-ben bevezetett törvény előnyeivel, amely a törvényes gyermekekével azonos öröklési jogokat biztosít a házasságon kívül született gyermekek számára, és amely törvény az EJEB *Mazurek kontra Franciaország* ügyben¹⁰⁴ 2000-ben hozott ítélete nyomán került elfogadásra. Az EJEB úgy ítélte meg, hogy a kérelmező féltestvéreit megillető öröklési jog védelmének törvényes célja nem nyom többet a latba, mint a kérelmező azon igénye, hogy részesüljön anyja örökségéből. Ebben az esetben az eltérő bánásmód hátrányos megkülönböztetésnek minősült, mivel nem volt objektív és ésszerű indoka. A bíróság megállapította, hogy ez az EJEE 1. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 1. cikkével összefüggésben sértette az EJEE 14. cikkét.¹⁰⁵

A fogyatékossgal élő gyermekek tekintetében az EJEB megállapította, hogy az Európai Szociális Karta 17. cikkének (2) bekezdése alkalmazásában a fogyatékossgal élő és a nem fogyatékos gyermekek közötti különbségtétel elfogadható.

101 EJEB, „*Relating to certain aspects of the laws on the use of languages in education in Belgium*” kontra Belgium (1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63 és 2126/64), 1968. július 23.

102 EJEB, *Fabris kontra Franciaország* [Nagykamara] (16574/08), 2013. február 7.

103 Uo.

104 EJEB, *Mazurek kontra Franciaország* (34406/97), 2000. február 1.

105 EJEB, *Fabris kontra Franciaország* [Nagykamara] (16574/08), 2013. február 7.

Főszabályként azonban a fogyatékossgal élő gyermekeket integrálni kell a többségi iskolákba, ahol gondoskodni kell sajátos igényeik kielégítéséről, a speciális iskoláknak pedig a kivételt kell jelenteniük.¹⁰⁶ Emellett az Európai Szociális Karta 17. cikke (2) bekezdésének megfelelő speciális iskolákba járó gyermekeket elégséges oktatásban és képzésben kell részesíteni ahhoz, hogy arányaiban egyenlő számú gyermek szerezzon iskolai végzettséget a speciális iskolákban és a többségi iskolákban.¹⁰⁷ A gyermekek oktatással kapcsolatos jogait a **8.2. szakasz** is tárgyalja.

A Gyermekjogi egyezmény 2. cikke tiltja a gyermekekkel szembeni hátrányos megkülönböztetést számos, nem teljeskörűen felsorolt tulajdonság vonatkozásában, amelyek között kifejezetten szerepel a születés. A 2. cikk a következőképpen rendelkezik:

1. Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják és biztosítják a joghatóságuk alá tartozó gyermekek számára az Egyezményben lefektetett jogokat minden hátrányos megkülönböztetés, nevezetesen a gyermeknek vagy szüleinek vagy törvényes képviselőjének faja, színe, neme, nyelve, vallása, politikai vagy más véleménye, nemzeti, nemzetiségi vagy társadalmi származása, vagyoni helyzete, cselekvőképtelensége, születési vagy egyéb helyzete szerinti különbségtétel nélkül.

2. Az Egyezményben részes államok megteszik a megfelelő intézkedéseket arra, hogy a gyermeket hatékonyan megvédjék minden, bármely formában jelentkező hátrányos megkülönböztetéstől és megtorlástól, amely szülei, törvényes képviselői vagy családtagjai jogi helyzete, tevékenysége, véleménynyilvánítása vagy meggyőződése miatt érhetné őt.

¹⁰⁶ Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Association Autism Europe (IAAE) kontra Franciaország*, 13/2002. sz. panasz, 2003. november 4.

¹⁰⁷ Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Mental Disability Advocacy Center (MDAC) kontra Bulgária*, 41/2007. sz. panasz, 2008. június 3.

4

Személyazonossággal kapcsolatos kérdések

EU	Tárgyalt kérdések	ET
	Születési anyakönyvezés és a névhez való jog	EJEB, <i>Johansson kontra Finnország</i> (10163/02), 2007 (egy korábban más személyeknek engedélyezett név anyakönyvezésének elutasítása) A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény, 11. cikk (az eredeti nyelvű vezetéknev viseléséhez való jog) A gyermekek örökbefogadásáról szóló (felülvizsgált) európai egyezmény, 11. cikk (3) bekezdés (örökbe fogadott gyermek eredeti nevének megtartása)
	A személyazonossághoz való jog	EJEE, 6. cikk (tisztességes tárgyaláshoz való jog) és 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog) EJEB, <i>Gaskin kontra Egyesült Királyság</i> (10454/83), 1989 (a gyermekgondozási aktához való hozzáférés megtagadása) EJEB, <i>Mizzi kontra Málta</i> (26111/02), 2006 (az apaság vitatásának lehetetlensége) EJEB, <i>Menesson kontra Franciaország</i> (65192/11), 2014 (béranyaság a biológiai apával mint jövődő apával) EJEB, <i>Godelli kontra Olaszország</i> (33783/09), 2012 (a szülőanyával kapcsolatos, az azonosítást lehetővé nem tévő információk) A gyermekek örökbefogadásáról szóló (felülvizsgált) európai egyezmény, 22. cikk.

EU	Tárgyalt kérdések	ET
	Személyazonosság-lopás	EJEB, <i>K.U. kontra Finnország</i> (2872/02), 2008 (hirdetés közzététele az interneten a sértett tudomása nélkül)
EUB, C-200/02. sz. ügy, <i>Kunqian Catherine Zhu és Man Lavette Chen kontra Secretary of State for the Home Department</i> , 2004 (uniós állampolgár gyermek elsődleges gondviselőjének tartózkodási joga) EUB, C-34/09. sz. ügy, <i>Gerardo Ruiz Zambrano kontra Office National de l'Emploi (ONEm)</i> , 2011 (kiskorú uniós állampolgár gyermekkel rendelkező harmadik országbeli állampolgár tartózkodási joga)	Állampolgárság	EJEB, <i>Genovese kontra Málta</i> (53124/09), 2011 (házasságon kívül született gyermekek állampolgárságának önkényes megtagadása) Az állampolgárságról szóló európai egyezmény Az Európa Tanács államutódlás esetén bekövetkező hontalanság elkerüléséről szóló egyezménye
	Nemzeti kisebbség tagjának identitása	A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény 5. cikkének (1) bekezdése (az identitás alapvető elemeinek megőrzése)

Tekintettel arra, hogy az EU korlátozott hatáskörrel rendelkezik ezen a területen, a személyazonossággal kapcsolatos kérdéseket általában nem uniós szinten tárgyalják. Az EUB azonban a mozgás szabadságának szempontjából mellékesen a névhez való jogról is hozott ítéletet (különös tekintettel azon jogra, hogy a valamely tagállamban elismert nevet a többi tagállamban is elismerjék). Az EUMSZ 20. cikke alapján az állampolgársággal és a tartózkodással kapcsolatos szempontokról is születtek ítéletek. Az ET ugyanakkor – különösen az EJEB ítélkezési gyakorlata révén – több, a személyazonossággal kapcsolatos alapvető jog alkalmazását értelmezte és fejlesztette. A következő szakaszok ezért – néhány olyan terület kivételével, ahol uniós szinten foglalkoztak a személyazonossági kérdésekkel – kizárólag az ET jogát tárgyalják.

Ez a fejezet nem egy konkrét alapvető jogra vonatkozik, hanem olyan, a személyazonossághoz kapcsolódó alapjogi kérdések keresztmetszetét adja, mint a születési anyakönyvezés és a névhez való jog (4.1. szakasz); a személyazonossághoz való jog (4.2. szakasz); a személyazonosság-lopás (4.4. szakasz); az

állampolgársághoz való jog (4.5. szakasz); valamint a nemzeti kisebbségekhez tartozó gyermekek identitása (4.6. szakasz). Több vonatkozó kérdést más fejezetek tárgyalnak, különösen a szexuális erőszakhoz (7.1.3. fejezet) és az adatvédelemhez kapcsolódóan (10. fejezet). Egyes vonatkozó jogokat, köztük a névhez való jogot elsősorban a szülők jogaiként érvényesítik, a megközelítést azonban könnyen át lehet ültetni a gyermekekre, tekintettel a saját jogaikra gyakorolt következményekre.

4.1. Születési anyakönyvezés és a névhez való jog

Kiemelt pontok

- Az olyan utónév anyakönyvezésének megtagadása, amely már elfogadott és nem minősül egy gyermek számára nem megfelelőnek, ellentétes lehet az EJEE 8. cikkével (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog).

Szemben az ENSZ egyezményekkel (például A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 24. cikkének (2) bekezdése, a Gyermekjogi egyezmény 7. cikkének (1) bekezdése, valamint a Fogyatékosssággal élő személyek jogairól szóló egyezmény 18. cikke) az európai alapjogi eszközök nem rendelkeznek kifejezetten a közvetlenül a születést követő születési anyakönyvezéshez való jogról vagy a születéstől kezdődő névviseléshez való jogról.

Az uniós jogban a névhez való jogot a mozgás szabadságának szempontjából vizsgálták. Az EUB szerint a mozgás szabadsága kizárja, hogy valamely uniós tagállam megtagadja egy gyermek azon másik tagállamban bejegyzett vezetéknevének elismerését, amelynek a gyermek állampolgára, vagy ahol a gyermek született és tartózkodott.¹⁰⁸

Az ET joganyagában a gyermek születési anyakönyvezésének megtagadása az EJEE 8. cikkének vonatkozásában problémát vethet fel.

¹⁰⁸ Lásd: EUB, C-148/02. sz. ügy, *Carlos Garcia Avello kontra belga állam*, 2003. október 2.; EUB, C-353/06. sz. ügy, *Stefan Grunkin és Dorothee Regina Paul* [Nagytanács], 2008. október 14.

Először is, az EJEB úgy ítélte meg, hogy a név mint „a személyek családjukon és közösségükön belüli azonosításának eszköze” a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog hatókörébe tartozik, amelyet az EJEE 8. cikke rögzít.¹⁰⁹ A gyermek utónevének¹¹⁰ és családi nevének¹¹¹ szülők általi megválasztása a magánélet része. A bíróság megítélése szerint amikor az állami hatóságok azzal az indokkal tagadták meg a választott utónév anyakönyvezését, hogy a név valószínűsíthetően káros vagy hátrányos lenne a gyermekre nézve, nem sértették meg az EJEE 8. cikkét.¹¹² Az olyan utónév anyakönyvezésének megtagadása azonban, amely már elfogadott és nem minősül egy gyermek számára nem megfelelőnek, ellentétes lehet az EJEE 8. cikkével.

Példa: A *Johansson kontra Finnország* ügyben¹¹³ a hatóságok megtagadták az „Axl Mick” utónév anyakönyvezését, mivel annak helyesírása nem felelt meg a finn névadási gyakorlatnak. Az EJEB elfogadta, hogy kellően tekintettel kell lenni a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekére, és hogy a nemzeti névadási gyakorlat megőrzése közérdek. Ugyanakkor megállapította, hogy más esetekben a nevet a hivatalos anyakönyvezésnél elfogadhatónak találták, és ezért nem tekinthető egy gyermek számára nem megfelelőnek. Mivel a név már elfogadott Finnországban, és mivel nem nyert megállapítást, hogy ez a név kedvezőtlenül érintette az állam kulturális és nyelvi identitását, az EJEB arra a következtetésre jutott, hogy a közérdekkel kapcsolatos megfontolások nem előrébb valók, mint a gyermek választott néven történő anyakönyvezéséhez fűződő érdek. A bíróság ezért megállapította az EJEE 8. cikkének megsértését.

Az EJEB azt is megállapította, hogy az a szabály, amely szerint a férj családi nevét kell adni a törvényes gyermeknek születése pillanatában, önmagában véve nem sérti az Emberi Jogok Európai Egyezményét. Azt azonban, hogy ettől az általános szabálytól nem lehet eltérni, az EJEB túlságosan merevnek és a nőkkel szemben diszkriminatívnak ítélte, megállapítva az EJEB 8. cikkel együtt értelmezett 14. cikkének megsértését.¹¹⁴

109 EJEB, *Guillot kontra Franciaország* (22500/93), 1993. október 24., 21. pont.

110 EJEB, *Johansson kontra Finnország* (10163/02), 2007. szeptember 6., 28. pont.; EJEB, *Guillot kontra Franciaország* (22500/93), 1993. október 24., 22. pont.

111 EJEB, *Cusan és Fazzo kontra Olaszország* (77/07), 2014. január 7., 56. pont.

112 EJEB, *Guillot kontra Franciaország* (22500/93), 1993. október 24., 27. pont.

113 EJEB, *Johansson kontra Finnország* (10163/02), 2007. szeptember 6.

114 EJEB, *Cusan és Fazzo kontra Olaszország* (77/07), 2014. január 7., 67. pont.

A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény 11. cikke kimondja, hogy minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek joga van családi és utónevét kisebbségi nyelvén használni, továbbá joga van ahhoz, hogy nevét a jogrendszerben szabályozottaknak megfelelően hivatalosan elismerjék.

A gyermekek örökbefogadásáról szóló felülvizsgált európai egyezmény 11. cikkének (3) bekezdése rendelkezik arról, hogy a részes államoknak lehetőségük van megtartani az örökbe fogadott gyermek eredeti családi nevét (örökbefogadásról szóló egyezmény).¹¹⁵ Ez kivételt jelent azon általános szabály alól, amely szerint az örökbe fogadott gyermek és eredeti családja közötti jogi kapcsolatot meg kell szüntetni.

4.2. A személyazonossághoz való jog

Kiemelt pontok

- A saját származás ismeretéhez való jog a gyermek magánéletének körébe tartozik.
- Az apaság megállapításánál gondos egyensúlyt kell teremteni a gyermek saját személyazonosságának ismeretéhez fűződő érdeke, a vélt vagy feltételezett apa érdeke, valamint a közérdek között.
- A titkos (anonim) szülés az EJEE 8. cikke értelmében (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog) megengedhető lehet, amennyiben a gyermek legalább azonosítást lehetővé nem tévő információkat kaphat az anyáról, és az anya kérelmezheti a titkosság feloldását.
- Az örökbe fogadott gyermeknek joga van hozzájutni a származásával kapcsolatos információkhoz. A vér szerinti szülők számára biztosítható az a törvényes jog, hogy ne fedjék fel személyazonosságukat, de ez nem minősül abszolút vétőjognak.

Az ET jogát tekintve az EJEB szerint az EJEE 8. cikke magában foglalja a személyazonossághoz és a személyes fejlődéshez való jogot. A bíróság úgy ítélte meg, hogy a személyes fejlődés szempontjából fontosak az egyén személyazonosságának részletei, valamint az ahhoz fűződő érdek, hogy „az egyén megkapja a szükséges információkat annak feltárásához, hogy mi az igazság személyazonosságának fontos aspektusait tekintve, ideértve szüleinek személyazonosságát”¹¹⁶. A születés és a születési körülmények a gyermek magánéletének részét képezik.

¹¹⁵ Európa Tanács, (Felülvizsgált) Európai egyezmény a gyermekek örökbefogadásáról, CETS 202., 2008.

¹¹⁶ EJEB, *Odièvre kontra Franciaország* [Nagykamara] (42326/98), 2003. február 13., 29. pont.

Az egyén gyermekkorának, fejlődésének és történetének „messzemenően személyes aspektusaival kapcsolatos információk alapvető információforrást jelenthetnek az egyén múltjára és meghatározó első éveire vonatkozóan”¹¹⁷, ezért az EJEE 8. cikke alapján kérdést vet fel, ha a gyermek nem fér hozzá ezekhez az információkhoz.

A nemzetközi jogban a Gyermekjogi egyezmény 8. cikke magas szinten és meglehetősen részletesen védi a gyermek személyazonosságának megtartásához fűződő jogot. A rendelkezés védelmet biztosít a gyermek saját személyazonossága – azon belül állampolgársága, neve és családi kapcsolatai – megtartásához fűződő, a törvényben elismert jogába való törvénysértő beavatkozással szemben. Emellett a személyazonosság lehető legrövidebb időn belül történő helyreállítása érdekében biztosítja a „megfelelő segítséget és védelmet” arra az esetre, ha a gyermeket törvénytelen módon megfosztják személyazonossága alkotóelemeitől vagy azoknak egy részétől.

4.2.1. Az apaság megállapítása

Az ET joganyagában az Emberi Jogok Európai Bíróságához panaszok érkeztek gyermekek részéről amiatt, hogy nem lehet megállapítani vérszerinti apjuk személyazonosságát. Az EJEB megállapította, hogy a gyermek és a vélt vér szerinti apa közötti jogi kapcsolat a magánélet körébe tartozik (az EJEE 8. cikke). A származás az identitás alapvető tényezője.¹¹⁸ A gyermeknek az apaság megállapításához fűződő érdekét azonban egyensúlyba kell hozni a feltételezett apa érdekeivel és a közérdekkel. A gyermek ahhoz fűződő érdeke, hogy jogilag bizonyosságot szerezzen apai származásáról, nem előrébb való, mint az apa ahhoz fűződő érdeke, hogy visszautasítsa az apaság jogi vélelmét.

Példa: A *Mikulić kontra Horvátország* ügyben¹¹⁹ a kérelmező házasságon kívül született, és eljárásokat kezdeményezett feltételezett apjával szemben az apaság megállapítására irányulóan. Az alperes többször is megtagadta a bíróság által elrendelt DNS-vizsgálaton való megjelenést, ami miatt az apasági eljárás szükségtelen módon több mint öt éven át elhúzódott. Az EJEB megállapította, hogy amennyiben a vélt apát a hazai jogszabályok alapján nem lehet kényszeríteni az orvosi vizsgálatra, az államnak alternatív eszközöket kell biztosítania, amelyek lehetővé teszik a vér szerinti apa független hatóság általi gyors azonosítását. A bíróság a kérelmező ügyében megállapította az EJEE 8. cikkének megsértését.

¹¹⁷ EJEB, *Gaskin kontra Egyesült Királyság* (10454/83), 1989. július 7., 36. pont

¹¹⁸ EJEB, *Menesson kontra Franciaország* (65192/11), 2014. június 26., 96. pont.

¹¹⁹ EJEB, *Mikulić kontra Horvátország* (53176/99), 2002. február 7., 64–65. pont.

Példa: A *Mizzi kontra Málta* ügyben¹²⁰ a feltételezett apa nem tudta vitatni apaságát a felesége által szült gyermek tekintetében, mivel letelt a jogszabályban előírt hat hónapos határidő. Az EJEB az ügyet az EJEE 6. cikke (tisztességes tárgyaláshoz való jog) és 8. cikke (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog) alapján vizsgálta. A bíróság megállapította, hogy a gyermek feltételezett apa általi el nem ismerésére rendelkezésre álló határidő előírásának célja a jogbiztonság szavatolása, valamint a gyermek személyazonossága ismeretéhez fűződő jogának védelme. E célok azonban nem nyomnak többet a latba, mint az apa azon joga, hogy lehetőséget kapjon az apaság vitatására. A szóban forgó ügyben a születés óta gyakorlatilag lehetetlen volt vitatni az apaságot, ami túlzott terhet rótt a feltételezett apára, sértve a bírósághoz forduláshoz és a tisztességes tárgyaláshoz való, az EJEE 6. cikkében rögzített jogát. Az intézkedés emellett az EJEE 8. cikke szerinti jogait is aránytalan mértékben sértette.¹²¹

Az apaság kiderítésére törekvő gyermek és a biológiai apa érdekei időnként egybeeshetnek. Ez történt egy olyan esetben, amikor az apa jogképességének hiánya miatt nem tudott nemzeti szinten eljárást kezdeményezni a gyermekével való kapcsolat megállapítása érdekében. Az EJEB megállapította, hogy nem szolgálta a házasságon kívül született gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét, hogy vér szerinti apja nem tudott eljárást kezdeményezni az apaság megállapítása érdekében, és hogy ezért a gyermek teljes mértékben arra volt utalva, hogy az állami szervek mérlegeljék származásának megállapítását.¹²²

A hatóságoknak pozitív kötelességük lehet a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekére tekintettel beavatkozni az apaság megállapítására irányuló eljárásokba, amennyiben a gyermek jogi képviselője (a szóban forgó esetben az anya) például súlyos fogyatékoság miatt nem képes megfelelően képviselni a gyermeket.¹²³

A jövődől szülők és a bérányától született gyermek közötti kapcsolat elismerésének egyedi esetében az EJEB alapvetően elfogadta, hogy az államok széles mérlegelési jogkörrel rendelkeznek, mivel nincs európai konszenzus a leszármazás béranyaság keretében történő engedélyezése, illetve elismerése tekintetében. Az azonban, hogy a származás a gyermek identitásának alapvető tényezője, szűkíti a mérlegelési jogkört.

120 EJEB, *Mizzi kontra Málta* (26111/02), 2006. január 12.

121 Uo., 112–114. pont.

122 EJEB, *Krušković kontra Horvátország* (46185/08), 2011. június 21., 38–41. pont.

123 EJEB, *A.M.M. kontra Románia* (2151/10), 2012. február 14., 58–65. pont (elérhető francia nyelven).

Példa: A *Mennesson kontra Franciaország* ügy¹²⁴ tárgya, hogy a francia hatóságok közpolitikai okokból megtagadták az Egyesült Államokban béranyától született gyermekek franciaországi anyakönyvezését. Az EJEB nem tudta megállapítani a kérelmezők családi életük tiszteletben tartásához való jogának megsértését, mivel semmilyen tekintetben nem akadályozták őket abban, hogy Franciaországban családi életet éljenek, és az esetlegesen felmerült adminisztratív akadályok nem voltak leküzdhetetlenek. A gyermekek magánéletének tiszteletben tartásához való jog tekintetében a bíróság nagy jelentőséget tulajdonított a gyermekek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének. Hangsúlyozta különösen, hogy az a férfi, akit a gyermekek apjaként kívántak anyakönyveztetni, egyben a biológiai apjuk is volt. Abban az esetben, ha a biológiai leszármazás megállapítást nyer és az érintett szülő teljes körű elismerést kér, a gyermekek törvényes leszármazásának el nem ismerése nem tekinthető a gyermekek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke szerinti intézkedésnek. A bíróság ezért a gyermekek magánéletük tiszteletben tartására vonatkozó panasa tekintetében megállapította az EJEE 8. cikkének megsértését.¹²⁵

4.2.2. Az anyaság megállapítása: titkos (anonim) szülés

Az ET jogrendszerében a gyermek ahhoz fűződő érdekét, hogy megismerje származását és különösen anyját, egyensúlyba kell hozni olyan egyéb magán- és közérdekekkel, mint az érintett család vagy családok érdekei, az illegális abortuszok és a gyermekelhagyás megelőzéséhez fűződő közérdek, illetve az egészség védelme. Azon esetek, amelyekben a szülőanya a titkosság (anonimitás) mellett dönt, a gyermek azonban legalább az azonosítást lehetővé nem tévő információkat kaphat szülőanyjáról és kérheti az anyától a titkosság feloldását, összhangban állhatnak az EJEE 8. cikkével.¹²⁶

Példa: A *Godelli kontra Olaszország* ügyben¹²⁷ a kérelmezőt születésekor elhagyta az anyja, aki nem adta beleegyezését ahhoz, hogy nevét a születési anyakönyvi kivonaton feltüntessék. A kérelmező nem tudott az azonosítást lehetővé nem tévő információkhoz hozzáférni származását illetően,

124 EJEB, *Mennesson kontra Franciaország* (65192/11), 2014. június 26.

125 *Uo.*, 100. pont; lásd még: EJEB, *Labassee kontra Franciaország* (65941/11), 2014. június 26., 79. pont.

126 EJEB, *Odièvre kontra Franciaország* [Nagykamara] (42326/98), 2003. február 13., 48-49. pont.

127 EJEB, *Godelli kontra Olaszország* (33783/09), 2012. szeptember 25., 58. pont

és nem tudta elérni anyja személyazonosságának feltárását. Az EJEB megállapította az EJE 8. cikkének megsértését, mivel az állam nem törekedett a szülőanya és a gyermek egymással szemben álló érdekei közötti megfelelő egyensúly megteremtésére.

4.3. A származás megállapítása: örökbefogadás

A gyermek származásának ismeretéhez fűződő joga különös jelentőséggel bír az örökbefogadással összefüggésben. Az örökbefogadással kapcsolatos – a saját származás ismeretéhez való jogon kívüli – anyagi jogi garanciákkal a 6.3. szakasz foglalkozik.

Az ET jogi rendszerében a gyermekek örökbefogadásáról szóló felülvizsgált európai egyezmény 22. cikkének (3) bekezdése meglehetősen erőteljesen rendelkezik az örökbe fogadott gyermek azon jogáról, hogy hozzáférhessen a hatóságoknál meglévő, származásával kapcsolatos információkhoz. Lehetővé teszi a részes államok számára, hogy törvényes jogot biztosítsanak a származás szerinti szülők számára személyazonosságuk fel nem fedésére, amennyiben ez nem minősül abszolút vétőjognak. Az illetékes hatóságnak meg kell tudnia állapítani, hogy a körülmények fényében és a szóban forgó jogokra tekintettel felülírja-e a származási szülők jogát, és kiadhat-e azonosítást lehetővé tévő információkat. Teljes örökbefogadás esetén lehetővé kell tenni, hogy az örökbe fogadott gyermek legalább egy olyan dokumentumot kaphasson, amely igazolja születésének helyét és idejét.¹²⁸

A nemzetközi jogban a nemzetközi örökbefogadásról szóló Hágai Egyezmény lehetővé teszi, hogy az örökbe fogadott gyermek „megfelelő iránymutatással” hozzáférhessen a szülei kilitére vonatkozó információkhoz, de az egyes részes államokra hagyja annak eldöntését, hogy engedélyezik-e ezt.¹²⁹

¹²⁸ Európa Tanács, (Felülvizsgált) Európai egyezmény a gyermekek örökbefogadásáról, CETS 202., 2008, 22. cikk.

¹²⁹ Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia, Egyezmény a gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről és az ilyen ügyekben történő együttműködésről, 1993. május 29., 30. cikk, (2) bekezdés.

4.4. Személyazonosság-lopás

Kiemelt pontok

- Gyakorlati és hatékony védelmet kell biztosítani a gyermekek sérelmére elkövetett személyazonosság-lopással szemben.

Személyazonosság-lopás olyan helyzetekben merül fel, amikor a gyermek tudtán kívül használják a nevét.

Az ET joganyagában az EJEB az EJEE magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogról szóló 8. cikkének vonatkozásában foglalkozott a személyazonosság-lopással. Megállapította, hogy az államoknak kötelességük biztosítani a gyermekek személyazonosság-lopással szembeni gyakorlati és hatékony védelmét, és hogy az államoknak hathatós lépéseket kell tenniük az elkövető azonosítása és eljárás alá vonása érdekében.¹³⁰

Példa: A *K.U. kontra Finnország* ügyben¹³¹ egy 12 éves fiú nevében tudtán kívül hirdetést helyeztek el egy internetes társskereső oldalon. A hirdetés tartalmazta a fiú életkorát, telefonszámát, külsejének leírását, valamint egy, a fényképét tartalmazó weboldalra mutató hivatkozást. A hirdetés szexuális jellegű volt, és azt sugallta, hogy a fiú egy vele egyidős vagy nála idősebb fiúval szeretne intim kapcsolatot létesíteni, amivel pedofilok céltáblájává tette őt. A hatályos jogszabályok miatt az internetszolgáltatótól nem lehetett megszerezni a hirdetés feladójának személyazonosságát. Az EJEB megállapította, hogy az EJEE 8. cikke szerinti azon pozitív kötelezettség, amely szerint a bűncselekményeket nemcsak büntetendővé kell tenni, hanem ténylegesen ki is kell vizsgálni és büntetőeljárás alá kell vonni, még fontosabbá válik, ha egy gyermek testi és erkölcsi jóléte van veszélyben. A szóban forgó ügyben a bíróság úgy ítélte meg, hogy azáltal, hogy a gyermeket pedofilok közeledésének tették ki az interneten, veszélyeztették a testi és erkölcsi jólétét. Következésképpen fennállt az EJEE 8. cikkének megsértése.

¹³⁰ EJEB, *K.U. kontra Finnország* (2872/02), 2008. december 2., 49. pont.

¹³¹ EJEB, *K.U. kontra Finnország* (2872/02), 2008. december 2.

A személyazonosság-lopás egyes vonatkozásai szorosan összefüggnek a gyermekpornográfiával és a gyermekek elcsábításával. Ezeket a [7.2. szakasz](#) tárgyalja.

4.5. Az állampolgársághoz való jog

Kiemelt pontok

- Az uniós állampolgárságú gyermekeket, az Unión belüli tartózkodáshoz való joguk mindenfajta hatékony érvényesülésétől nem lehet megfosztani azért, hogy megtagadják szülőjüktől vagy szüleiktől a tartózkodáshoz való jogot.
- Az EJB nem biztosítja az állampolgársághoz való jogot, az állampolgárság önkényes megtagadása azonban az EJEE 8. cikkének (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog) hatálya alá tartozhat, mivel hatással van az egyén magánéletére.

Az uniós jogban az EUMSZ 20. cikkének (1) bekezdése az uniós tagállamok valamennyi állampolgára számára biztosítja az uniós polgárságot. Az EUB egy ítéletében foglalkozott azon uniós állampolgár gyermekek tartózkodási jogának hatékony érvényesülésével, akik nem rendelkeznek a lakóhelyük szerinti uniós tagállam állampolgárságával. Az ügy tárgya az volt, hogy megtagadhatóak-e a tartózkodási jogok az Unión belül egy olyan szülőtől, aki egy uniós állampolgár gyermek gondviselője. Az EUB úgy ítélte meg, hogy a gyermek elsődleges gondviselőjének minősülő szülő tartózkodási jogainak megtagadása megfosztja a gyermek tartózkodási jogát mindenfajta hatékony érvényesüléstől. Ezért az elsődleges gondviselő szülőnek joga van a gyermekkel együtt a fogadó államban tartózkodni.¹³² Ezekkel a vonatkozásokkal a [9.5. szakasz](#) foglalkozik részletesebben.

Az ET jogrendszerében az EJEE nem biztosítja az állampolgársághoz való jogot.¹³³ Az állampolgárság önkényes megtagadása azonban az EJEE 8. cikkének hatálya alá tartozhat, mivel hatással van az egyén magánéletére, amely magában foglalja a gyermek társadalmi identitásának aspektusait¹³⁴, ami ebben az esetben a gyermek társadalmon belüli identitását jelenti.

¹³² EUB, C-200/02. sz. ügy, *Kunqian Catherine Zhu és Man Lavette Chen kontra Secretary of State for the Home Department*, 2004. október 19., 45–46. pont.

¹³³ EJB, *Slivenko és társai kontra Lettország* [Nagykamara], határozat az elfogadhatóságról (48321/99), 2002. január 23., 77. pont.

¹³⁴ EJB, *Genovese kontra Málta* (53124/09), 2011. október 11., 33. pont.

Példa: A *Genovese kontra Málta* ügyben egy nem máltai anyától és egy, a bíróság által elismert máltai apától, nem Máltán, házasságon kívül született gyermektől megtagadták a máltai állampolgárságot. Az állampolgárság megtagadása önmagában véve nem sérti az EJEE 8. cikkét. Az állampolgárság házasságon kívüli születés alapján történő önkényes megtagadása azonban felvetette a hátrányos megkülönböztetés kérdését. Az ilyen alapon alkalmazott önkényes eltérő bánásmódot nyomós indokokkal kell igazolni. Ilyen indokok hiányában megállapítást nyert az EJEE 8. cikkének és 14. cikkének együttes megsértése.¹³⁵

Az állampolgárság megszerzéséhez való joggal kapcsolatos szerződéses rendelkezések tekintetében kulcsfontosságú kérdés a hontalanság elkerülése. Az állampolgárságról szóló európai egyezmény részletes rendelkezéseket tartalmaz a gyermek törvényes állampolgársághoz jutására vonatkozóan, és korlátozza a gyermekek tekintetében az állampolgárság elvesztésének lehetőségeit.¹³⁶ Az Európa Tanács államutódlás esetén bekövetkező hontalanság elkerüléséről szóló egyezménye előírja a hontalanság születéskor történő elkerülését (10. cikk), és hontalanság esetére rendelkezik a jogutód állam állampolgárságához való jogról (2. cikk).¹³⁷ A hontalanság elkerülésére való törekvés a gyermekek örökbefogadásáról szóló felülvizsgált európai egyezmény 12. cikkében is megjelenik: az államoknak elő kell segíteniük, hogy a valamely állampolgárjuk által örökbefogadott gyermek megszerezze az adott állam állampolgárságát és az állampolgárság örökbefogadás következtében történő elvesztésének feltétele egy másik állampolgárság megléte vagy megszerzése.

A nemzetközi jogban a Gyermekjogi egyezmény 7. cikke szavatolja az állampolgárság megszerzéséhez való jogot, csakúgy, mint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 24. cikkének (3) bekezdése.

¹³⁵ *Uo.*, 43-49. pont.

¹³⁶ Európa Tanács, [Európai egyezmény az állampolgárságról](#), CETS 166., 1997, 6. és 7. cikk.

¹³⁷ Európa Tanács, [Egyezmény az államutódlás esetén bekövetkező hontalanság elkerüléséről](#), CETS 200., 2006.

4.6. A nemzeti kisebbségekhez tartozó gyermekek identitása¹³⁸

Kiemelt pontok

- A nemzeti kisebbséghez tartozó gyermeknek jogában áll saját kulturális életét élni, saját vallását megvallani és gyakorolni, valamint saját nyelvét használni.¹³⁸

Az uniós jog mindeddig nem fordított különös figyelmet alapjogi szempontból a nemzeti kisebbségekhez tartozó gyermekek identitására. Emellett az Unióban nincs olyan irányadó ítélkezési gyakorlat, amely hozzáadna az ET normáihoz.

Az ET joganyagában a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény 5. cikkének (1) bekezdése kifejezetten rögzíti a részes államok azon kötelezettségvállalását, hogy megőrzik a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek identitásának alapvető elemeit, nevezetesen vallásukat, nyelvüket, hagyományaikat és kulturális örökségüket. A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény nem tartalmaz kifejezetten a gyermekekre vonatkozó rendelkezést. Az oktatáson belüli nyelvhasználat kérdését a [8.2. szakasz](#) tárgyalja.

A nemzetközi jogban a Gyermekegyezmény 30. cikke biztosítja a nemzeti kisebbséghez tartozó vagy őslakos gyermek számára azt a jogot, hogy „saját kulturális életét élje, vallását vallja és gyakorolja, illetőleg csoportjának többi tagjával együtt saját nyelvét használja”.

¹³⁸ A gazdasági, szociális és kulturális jogok egyéb vonatkozásaival kapcsolatban lásd még a [8. fejezetet](#).

5

Családi élet

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Alapjogi Charta, 7. cikk (a magán- és a családi élet tiszteletben tartása)	A családi élet tiszteletben tartásához való jog	EJEE, 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog)
Alapjogi Charta, 24. cikk (a gyermekek jogai) Tartási rendelet (4/2009/EK)	A szülők általi gondozáshoz való jog	EJEB, <i>R.M.S. kontra Spanyolország</i> (28775/12), 2013 (lánygyermekkel való kapcsolattartás megtagadása)
Alapjogi Charta, a 24. cikk (3) bekezdése (a mindkét szülővel való kapcsolattartás joga) Brüsszel IIa. rendelet (2201/2003/EK) A közvetítésről szóló irányelv (2008/52/EK)	A mindkét szülővel való kapcsolattartás joga	A gyermekekkel való kapcsolattartásról szóló egyezmény

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésről szóló irányelv (2003/8/EK) (az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés határokon átnyúló jogviták esetén)	A szülőktől való elválasztás	EJEB, <i>Levin kontra Svédország</i> (35141/06), 2012 (a kapcsolattartás jogának korlátozása) EJEB, <i>Schneider kontra Németország</i> (17080/07), 2011 (kapcsolattartás a gyermek és a jogilag el nem ismert apa között) EJEB, <i>Sommerfeld kontra Németország</i> [Nagykamara] (31871/96), 2003 (kapcsolattartás apa és lánya között) EJEB, <i>Mustafa és Armağan Akin kontra Törökország</i> (4694/03), 2010 (testvérek közötti kapcsolattartás a felügyeleti jog megítélése után) EJEB, <i>Vojnity kontra Magyarország</i> (29617/07), 2013 (a láthatás vallási meggyőződés alapján történő korlátozása)
Alapjogi Charta, 24. cikk (a gyermekek jogai) Brüsszel IIa. rendelet (2201/2003/EK) EUB, C-211/10. PPU. sz. ügy, <i>Doris Povse kontra Mauro Alpago</i> , 2010 (végrehajtási igazolás)	A gyermek jogellenes elvitele	A gyermekekkel való kapcsolattartásról szóló egyezmény EJEB, <i>Neulinger és Shuruk kontra Svájc</i> [Nagykamara] (41615/07), 2010 (a gyermek anyja általi elvitele) EJEB, <i>X kontra Lettország</i> [Nagykamara] (27853/09), 2013 (súlyos kockázat a gyermek Hágai Egyezmény szerinti visszavitele esetén)

Az európai jog – mind az EU, mind az ET joganyaga – biztosítja a családi élet tiszteletben tartásához való jogot (az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7. cikke; az EJE 8. cikke). A családi életet érintő ügyekben az EU hatásköre a határokon átnyúló jogvitákhoz kapcsolódik, ideértve a bírósági határozatok tagállamok közötti elismerését és végrehajtását. Az EUB olyan kérdésekkel foglalkozik, mint a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke és a családi élethez való jog, amint azt az Európai Unió Alapjogi Chartája rögzíti, a Brüsszel IIa. rendeletet érintően. Az EJEB családi élettel kapcsolatos ítélezési gyakorlata elismeri az olyan, egymástól kölcsönösen függő jogokat, mint a családi élethez való jog és a gyermek ahhoz való joga, hogy legfőbb (mindenek felett álló) érdekét elsődleges szempontként vegyék figyelembe. A bíróság elismeri, hogy a gyermekek jogai olykor ütköznek egymással. A gyermek családi életének tiszteletben tartásához való joga például a legfőbb (mindenek felett álló) érdekének biztosítása érdekében korlátozható. Emellett az ET

több egyéb eszközt is elfogadott, amelyek a kapcsolattartással, a felügyeleti joggal és a gyermekek jogainak gyakorlásával kapcsolatos kérdésekkel foglalkoznak.

Ez a fejezet megvizsgálja a gyermek családi életének tiszteletben tartásához való jogát és a kapcsolódó jogokat, különös tekintettel e jogok tartalmára és hatókörére, valamint a kapcsolódó jogi kötelezettségekre és az egyéb jogokkal fennálló kölcsönhatásokra. Olyan konkrét vonatkozások bemutatására kerül sor, mint a családi élet tiszteletben tartásához való jog és annak korlátai (5.1. szakasz), a gyermek szülei általi gondozáshoz való joga (5.2. szakasz), a mindkét szülővel való kapcsolattartás joga (5.3. szakasz) és a gyermek jogellenes elvitele (5.4. szakasz).

5.1. A családi élet tiszteletben tartásához való jog

Kiemelt pontok

- Az államoknak pozitív kötelezettségeik vannak annak biztosítása tekintetében, hogy a gyermekek ténylegesen élvezhessék a családi élet tiszteletben tartásához való jogukat.
- Az igazságügyi és a közigazgatási szerveknek mind az EU, mind az ET joganyaga szerint valamennyi, a gyermek családi életének tiszteletben tartásához való jogát érintő döntésüknél figyelembe kell venniük a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét.

A gyermek családi életének tiszteletben tartásához való joga több különféle jogot foglal magában, ideértve a gyermek szülei általi gondozáshoz való jogát (5.2. szakasz); a mindkét szülővel való kapcsolattartás jogát (5.3. szakasz); az ahhoz fűződő jogot, hogy a gyermeket kizárólag akkor szakítsák el szüleitől, ha ez a legfőbb (mindenek felett álló) érdekét szolgálja (5.4. szakasz és 6. fejezet); valamint a családegyesítéshez való jogot (9. fejezet).

Az EU és az ET joganyagában a családi élet tiszteletben tartásához való jog nem abszolút jog, és számos korlátozás tárgyát képezi. E korlátozások – amint azt az Európai Unió Alapjogi Chartájához fűzött magyarázatok¹³⁹ egyértelműsítik –

¹³⁹ Európai Parlament, Az Európai Unió Tanácsa, Európai Bizottság (2007), *Magyarázatok az Alapjogi Chartához*, 2007/C 303/02., HL C 303/02., 2007.12.14., 17–35. o., lásd a 7. cikkhez tartozó magyarázatot.

azonosak az EJEE vonatkozó rendelkezéséhez kapcsolódó korlátozásokkal, konkrétan a 8. cikk (2) bekezdésében foglaltakkal, azaz a törvényben meghatározott, olyan esetekben alkalmazandók, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.¹⁴⁰

Az Európai Unió Alapjogi Chartája e jogba kifejezetten belefoglalja a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke figyelembevételének kötelezettségét (a 24. cikk (2) bekezdése).¹⁴¹ Noha az EJEE nem teszi kifejezetten kötelezővé a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének szem előtt tartását, az EJEB ítélkezési gyakorlatában megjelenik ez a kötelezettség.¹⁴²

5.2. A gyermek szülei általi gondozáshoz való joga

Kiemelt pontok

- Az uniós jog szabályozza a gyermek szülei általi gondozáshoz való jogának eljárási vonatkozásait.
- Az EJEE értelmében az államoknak negatív és pozitív kötelezettségeik vannak a gyermekek és a szülők családi életének tiszteletben tartásával kapcsolatban.

A gyermek családi élete tiszteletben tartásához fűződő jogának két fő összetevője a gyermek szülei személyazonosságának ismeretéhez való joga, valamint a szülei általi gondozásához való joga. Ezek bizonyos mértékben kölcsönösen összefüggenek: a gyermek azon jogát, hogy ismerje szüleit, a szülői gondozás biztosítja. Olykor azonban – például az örökbe fogadott gyermekek vagy az orvosi technikákkal segített reprodukció útján született gyermekek esetében – ezek a jogok eltérőek. Esetükben ez a jog szorosabban kapcsolódik a gyermek személyazonosságához való jogához, ami vér szerinti szüleinek ismeretében nyilvánul

140 Európa Tanács, *Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről*, CETS 5., 1950. 8. cikk.

141 EUB, C-400/10 PPU. sz. ügy, *J. McB. kontra L. E.*, 2010. október 5.

142 Lásd például: EJEB, *Ignaccolo-Zenide kontra Románia* (31679/96), 2000. január 25., 94. pont.

meg, és ezért ezt a kérdést a [4. fejezet](#) tárgyalja. E szakasz a második jogra, azaz a gyermekek szülei általi gondozáshoz való jogára összpontosít.

Az uniós jog nem rendelkezik a szülők általi gondozáshoz való jog tárgyi hatályáról. Az uniós eszközök foglalkozhatnak olyan határokon átnyúló vonatkozásokkal, mint a bírósági határozatok tagállamok közötti elismerése és végrehajtása. A tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről szóló 4/2009/EK rendelet (tartási rendelet) például kiterjed a családi kapcsolatokból adódó, határokon átnyúló tartási kérelmekre.¹⁴³ Egységes szabályokat állapít meg az EU egésze tekintetében azzal a céllal, hogy a tartási követelések akkor is behajthatóak legyenek, ha a kötelezett vagy a jogosult más tagállamban tartózkodik.

Az ET joganyagában az EJEB rámutatott, hogy az EJEE 8. cikke elsődlegesen a családi életbe való be nem avatkozás (negatív) kötelességét írja elő az államok számára.¹⁴⁴ Az államnak azonban pozitív kötelezettsége is van a tekintetben, hogy meg kell hoznia a szükséges intézkedéseket egyrészt a szülők és a családok támogatása, másrészt a gyermekek esetleges bántalmazással szembeni védelme érdekében.¹⁴⁵ A gyermekeket csak kivételes esetekben lehet elválasztani szüleiktől. Ilyen esetekben mindent meg kell tenni a személyes kapcsolatok megőrzése és adott esetben a család „újraépítése” érdekében. Az államok a gyermekek szüleiktől való elválasztására vonatkozó első határozathozatalnál széles mérlegelési jogkörrel rendelkeznek.¹⁴⁶ Szigorúbb ellenőrzésre van azonban szükség a további korlátozások tekintetében, ideértve a szülők láthatási jogának korlátozását, valamint a szülők és a gyermekek családi életének tiszteletben tartásához való jog hathatós védelmét szavatolni hivatott jogi biztosítékok korlátozását. E további korlátozások azt a veszélyt hordozzák magukban, hogy ténylegesen fellazulnak a fiatal gyermek és egyik vagy mindkét szülője közötti családi kapcsolatok. Hasonlóképpen az anyák újszülött csecsemőiktől való

143 Az Európai Unió Tanácsa (2009), A Tanács 2008. december 18-i 4/2009/EK tanácsi rendelete a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről, HL L 7, 2009 (tartási rendelet).

144 EJEB, *R.M.S. kontra Spanyolország* (28775/12), 2013. június 18., 69. pont.

145 *Uo.*, 69 skk. pont.

146 EJEB, *Y.C. kontra Egyesült Királyság* (4547/10), 2012. március 13., 137. pont.

elválasztása esetén az államnak rendkívüli mértékben meggyőző és kényszerítő indokokat kell felhoznia.¹⁴⁷

A mérlegelési jogkör annál kisebb, minél hosszabb ideig vannak a gyermekek elválasztva szüleiktől, és az állami szerveknek erős érvekkel kell alátámasztaniuk a különválasztás fenntartására irányuló határozatukat.¹⁴⁸ Az EJEB megvizsgálja, hogy tisztességes volt-e a döntéshozatali folyamat, és valamennyi érintett fél számára lehetőséget biztosítottak-e ügyük előterjesztésére.

Példa: Az *R.M.S. kontra Spanyolország* ügyben¹⁴⁹ a kérelmező azt sérelmezte, hogy szociális-gazdasági helyzete miatt semmiféle kapcsolatot nem tarthat fenn lányával annak három éves és 10 hónapos kora óta. A bíróság az EJEE 8. cikkének megsértését megállapítva hangsúlyozta, hogy „a spanyol közigazgatási hatóságoknak a gyermek állami gondozásba vételénél kevésbé drasztikus intézkedéseket kellett volna mérlegelniük”. A bíróság emellett megállapította, hogy: „A szociális jóléti szervek szerepe éppen az, hogy segítsék a nehézségekkel küzdőket [...], iránymutatást adjanak nekik és tanácsokkal lássák el őket olyan kérdésekben, mint a különféle rendelkezésre álló juttatások, a szociális lakáshoz jutás lehetősége, valamint a nehézségek leküzdésének egyéb módjai, ideértve azokat, amelyekkel a kérelmező eredetileg élni kívánt.” Ennek megfelelően az EJEB úgy ítélte meg, hogy „a spanyol hatóságok nem tették meg a megfelelő és elégséges erőfeszítéseket azon jog biztosítása érdekében, hogy a kérelmező együtt élhessen gyermekével”.¹⁵⁰

A nemzetközi jogban a Gyermekjogi egyezmény 5. cikke kimondja, hogy a részes államok „tisztelőben tartják a szülőknek [...] azt a felelősségét, jogát és kötelességét, hogy a gyermeknek az Egyezményben elismert jogai gyakorlásához, kibontakozó képességeinek megfelelően, iránymutatást és tanácsokat adjanak”. Emellett a Gyermekjogi egyezmény 9. cikke rögzíti, hogy a gyermeket nem szabad akarata ellenére elválasztani szüleitől, és hogy valamennyi érdekelt félnek lehetőséget kell adni az ezzel kapcsolatos eljárásokban való részvételre. Az alternatív gondoskodásról szóló ENSZ iránymutatások még inkább

147 EJEB, *K. és T. kontra Finnország* [Nagykamara] (25702/94), 2001. július 12., 168. pont.

148 EJEB, *Y.C. kontra Egyesült Királyság* (4547/10), 2012. március 13., 137. pont.

149 EJEB, *R.M.S. kontra Spanyolország* (28775/12), 2013. június 18.

150 *Uo.*, 86. és 93. pont.

mege erősítik a gyermekek ilyen helyzetekben fennálló jogait és az államok vonatkozó kötele sségeit.¹⁵¹

5.3. A mindkét szülővel való kapcsolattartás joga

Kiemelt pontok

- A gyermek azon joga, hogy mindkét szülőjével kapcsolatot tartson, a szülöktől való elválasztás valamennyi – akár családi eredetű, akár az állam által elrendelt – formájánál megjelenik.
- A gyermek szülőkkel való kapcsolattartáshoz való jogának és a családegyesítésnek a biztosításakor elsődleges szempontként kell figyelembe venni a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét, korának és érettségének megfelelően kellő súlyt fektetve a gyermek véleményére.

A szülőkkel való kapcsolattartás jogának hatálya a körülményektől függ. Amennyiben a szülők döntenek úgy, hogy különválnak egymástól, a jog hatóköre tágabb, és alapvetően csak a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke korlátozza. Az állam által elrendelt – például valamely szülő kitoloncolásából vagy szabadságvesztéséből következő – különválasztás esetén az állami hatóságok egy védett érdek előmozdítása céljából járnak el, és megfelelő egyensúlyt kell teremteniük a felek érdekei és a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének biztosításával kapcsolatos kötelezettség között. A gyermek azon joga, hogy mindkét szülőjével kapcsolatot tartson, mindkét esetben alkalmazandó.

Az uniós jogban az Európai Unió Alapjogi Chartája 24. cikkének (3) bekezdése kifejezetten elismeri minden gyermeknek ahhoz való jogát, hogy *mindkét* szülőjével kapcsolatot tartson fenn. A rendelkezés megszövegezése egyértelművé teszi a jog tartalmát, különösen a kapcsolattartás jelentését: a kapcsolattartásnak *rendszeresnek* kell lennie, lehetővé kell tennie a *személyes kapcsolat* kialakulását, és *közvetlen kapcsolat* formájában kell megvalósulnia. Van azonban

¹⁵¹ ENSZ, Emberi Jogi Tanács (2009), *Az ENSZ iránymutatásai a gyermekek alternatív gondozásához*, A/HRC/11/L.13. sz. ENSZ-dokumentum, 2009. június 15. A bővített, kommentárral ellátott magyar változat elérhető: SOS Nemzetközi Gyermekfalvak (2010), *Alternatív gondoskodás a gyermekekről – útmutató*, *Az Egyesült Nemzetek Szervezete által kidolgozott feltételrendszer*, Innsbruck, SOS Children's Villages International.

egy kikötés: a gyermek azon joga, hogy kapcsolatot tartson fenn szülőjével, kifejezetten arra korlátozódik, ami megfelel a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének. Ez a rendelkezés – amint azt a Chartához fűzött magyarázatok egyértelműsítik – kifejezetten a Gyermekjogi egyezmény 9. cikkén alapul.

Az EU hatásköreinek megfelelően (lásd az [1. fejezetet](#)) külön hangsúlyt kapott az igazságügyi együttműködés (amelynek célja a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség megvalósítása, ahol biztosított a személyek szabad mozgása). Ki kell emelni két uniós jogi eszközt: a 2201/2003/EK tanácsi rendeletet¹⁵² (Brüsszel IIa.), valamint a 2008/52/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvet (a közvetítésről szóló irányelv)¹⁵³. A jogok szempontjából jelentős a Brüsszel IIa. rendelet. Először is, a szülői felelősséggel kapcsolatos *valamennyi* határozatra alkalmazandó, függetlenül a családi állapottól. Másrészt a joghatóságra vonatkozó szabályok (amelyeket többnyire a gyermek szokásos tartózkodási helye határozza meg) kifejezetten a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekén alapulnak; harmadrészt pedig különös hangsúlyt kap a gyermek véleményének tiszteletben tartása.¹⁵⁴

A gyermek valamely szülő egyoldalú döntését követő jogellenes elvitelével kapcsolatos ügyekben az EUB ítélkezési gyakorlatának elsődleges célja a gyermek azon alapvető jogának megőrzése, hogy rendszeres, személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn mindkét szülőjével (a Charta 24. cikkének (3) bekezdése), mivel a Bíróság megítélése szerint ez a jog tagadhatatlanul egybevág a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekével. Az EUB véleménye szerint egy olyan intézkedés, amely megakadályozza, hogy a gyermek mindkét szülőjével rendszeres, személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn, csak a gyermek olyan egyéb érdekével igazolható, amely előrébb való, mint a szóban forgó alapvető jogot alátámasztó érdek.¹⁵⁵ Ez magában foglalja a Brüsszel IIa. rendelet 20. cikke szerinti ideiglenes intézkedéseket, beleértve a védelmi intézkedéseket

152 Az Európai Unió Tanácsa (2003), A Tanács 2003. november 27-i 2201/2003/EK rendelete a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL L 338., 2003 (Brüsszel IIa.).

153 Európai Parlament, az Európai Unió Tanácsa (2008), Az Európai Parlament és a Tanács 2008. május 21-i 2008/52/EK irányelve a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól, HL L 136/3., 2008. (a közvetítésről szóló irányelv).

154 Lásd például a 2201/2003/EK tanácsi rendelet preambulumát (5., 12., 13. és 19. preambulumbekzdés), valamint 8. cikkét, 41. cikke (2) bekezdésének c) pontját és 42. cikke (2) bekezdésének a) pontját.

155 EUB, C-403/09 PPU. sz. ügy, *Jasna Detiček kontra Maurizio Sgueglia*, 2009. december 23., 59. pont.

is. A Bíróság úgy ítélte meg, hogy a Brüsszel IIa. rendelet rendelkezései szerinti eljárások során el kell végezni a összes vonatkozó érdekének kiegyensúlyozott és méltányos, magára a gyermek személyére és az őt körülvevő társadalmi környezetre vonatkozó objektív megfontolásokon alapuló értékelését.¹⁵⁶

Példa: Az *E. kontra B.* ügy¹⁵⁷ az E. (az apa) és B. (az anya) közötti eljárást érinti, amelynek tárgya az Egyesült Királyság bíróságainak joghatósága a felek gyermeke, S. szokásos tartózkodási helyének, valamint az apa láthatási jogainak meghatározását illetően. A szülők egy spanyol bíróság előtt megállapodást írtak alá arról, hogy a felügyeleti jog az anyát illeti meg, az apának pedig láthatási joga van. Ezt követően az anya kérelmezte, hogy csökkentsék az e megállapodás által az apa számára biztosított láthatási jogokat. Az apa kérelmet nyújtott be a fellebbviteli bíróságnál a spanyol megállapodás végrehajtására irányulóan. Az anya kijelentette, hogy elfogadta a spanyol bíróság joghatóságát, és kérte a kikötött joghatóságnak az angliai és walesi bíróságokhoz való áthelyezését. Az apa fellebbezése nyomán a Fellebbviteli Bíróság kérdéseket terjesztett az EUB elé a Brüsszel IIa. rendelet 12. cikke (3) bekezdésének értelmezését illetően. Az EUB megállapította, hogy ha valamely bírósághoz fordulnak a Brüsszel IIa. rendelet 12. cikkének (3) bekezdése alapján, a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke kizárólag úgy védhető, ha a bíróság minden egyes esetben megvizsgálja, hogy a kívánt joghatóságra vonatkozó megállapodás összhangban van-e ezzel a legfőbb (mindenek felett álló) érdekekkel. A joghatóságról való megállapodás kizárólag arra az adott eljárásra vonatkozik, amely céljából ahhoz a bírósághoz fordultak, amelynek joghatósága tekintetében megállapodtak. Ez a joghatóság a joghatóságról való megállapodás alapján indult eljárás végleges befejezésével megszűnik a Brüsszel IIa. rendelet 8. cikke (1) bekezdésének értelmében általános joghatósággal rendelkező bíróság javára.

A szülői felelősség tekintetében a Brüsszel IIa. rendelettel párhuzamosan fennáll a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról,

¹⁵⁶ Uo., 60. pont.

¹⁵⁷ EUB, C-436/13. sz. ügy, *E. kontra B.*, 2014. október 1. (kiigazított összefoglalás a <http://cases.iclr.co.uk> oldalról).

alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló Hágai Egyezmény¹⁵⁸. A 61. cikk értelmében a Brüsszel IIa. rendelet elsőbbséget élvez a Hágai Egyezménnyel szemben: a) amennyiben az érintett gyermek valamely tagállam területén rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel; vagy b) valamely tagállam bírósága által hozott határozatnak egy másik tagállam területén történő elismerését és végrehajtását illetően, még akkor is, ha az érintett gyermek olyan harmadik állam területén rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel, amely a Hágai Egyezmény szerződő fele. A Brüsszel IIa. rendelet értelmében ezért kulcsfontosságú kérdés a gyermek szokásos tartózkodási helyének megállapítása.

Példa: A *Mercredi kontra Chaffe* ügyben¹⁵⁹ Anglia és Wales Fellebbviteli Bírósága az Európai Unió Bíróságához fordult egy két hónapos gyermek Egyesült Királyságból Réunion francia szigetre történő elvitele tárgyában. Az EUB úgy ítélte meg, hogy a szokásos tartózkodási hely fogalma a Brüsszel IIa. rendelet 8. és 10. cikke alkalmazásában megfelel annak a helynek, amely tükrözi a gyermek szociális és családi környezetbe való, bizonyos fokú beilleszkedését. Amennyiben egy olyan csecsemő az érintett, aki csupán néhány napot tartózkodott anyjával valamely – a szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamtól eltérő – tagállamban, ahová elvitték, a fegyelemben veendő tényezők között szerepel először is az adott tagállam területén való tartózkodás időtartama, szabályszerűsége, az ezen uniós tagállam területén való tartózkodásnak, illetve az anya e tagállamba való költözésének a körülményei és indokai, továbbá másodsorban – különös tekintettel a gyermek életkorára – az anya földrajzi és családi származása, valamint az anyának és a gyermeknek az adott tagállamban meglévő családi és társadalmi kapcsolatait.

A határokon átnyúló jogvitákban a mindkét szülővel való kapcsolattartáshoz fűződő jog érvényesülése tekintetében különösen fontosak azok az igazságszolgáltatáshoz való jogot szabályozó eszközök is, amelyek világossá teszik, miként kell eljárni az összetett jogvitákban: ilyen a 2002/8/EK irányelv (az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésről szóló irányelv), amely „a határon átnyúló vonatkozó jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés” megkönnyítésére

158 A polgári és kereskedelmi ügyekben történő határokon átnyúló együttműködés világszervezete (1996), Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia, Egyezmény a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról, 1996. október 19.

159 EUB, C-497/10. PPU. sz. ügy, *Barbara Mercredi kontra Richard Chaffe*, 2010. december 22.

irányul, „az e jogvitákkal kapcsolatos költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításán keresztül”.¹⁶⁰ Az irányelv célja a határon átnyúló vonatkozású polgári ügyekben az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése a költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításán keresztül; annak biztosítása, hogy bizonyos feltételek mellett megfelelő költségmentességben részesüljenek azon személyek, akik pénzügyi helyzetükből adódóan nem tudják viselni az eljárási költségeket; továbbá a vonatkozó nemzeti jogszabályok összeegyeztethetőségének elősegítése és a tagállami hatóságok közötti együttműködést célzó mechanizmusok biztosítása.

Az ET joganyagában a gyermekek mindkét szülővel való kapcsolattartáshoz fűződő joga implicit módon benne rejlik az EJEE 8. cikkében. Az EJEB szerint „a családi élet alapvető eleme, hogy a szülő és a gyermek kölcsönösen élvezzék egymás társaságát”.¹⁶¹ A bíróság azonban arra is rámutat, hogy ez a jog a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke alapján korlátozható (lásd az [5.4. szakaszt](#) és a [6. fejezetet](#)). Ez a jog a láthatást és a gyermekkel való kapcsolattartást érintő bírósági döntéshozatal központi eleme.

Az EJEB a láthatás és a kapcsolattartás vonatkozásában egy sor ügyben utalt kifejezetten vagy implicit módon a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekére.

Példa: A *Schneider kontra Németország* ügyben¹⁶² a kérelmező egy férjzett nővel tartott fenn viszonyt, és azt állította, hogy ő a vér szerinti apja a nő fiának, akinek jogilag elismert apja a nő férje volt. A kérelmező úgy érvelt, hogy a hazai bíróság határozata, amely azon az alapon utasítja el a gyermekkel való kapcsolattartásra és a gyermek fejlődésével kapcsolatos tájékoztatásra irányuló kérelmét, hogy se nem a gyermek törvényes apja, se nem állt kapcsolatban a gyermekkel, sértette az EJEE 8. cikke értelmében fennálló jogait. A jogsértés megállapításánál az EJEB azt állította középpontba, hogy a hazai bíróságok nem mérlegelték, hogy az eset egyedi körülményeit tekintve nem felelne-e meg a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének a gyermek és a kérelmező közötti

¹⁶⁰ Az Európai Unió Tanácsa (2003), A Tanács 2003. január 27-i 2003/8/EK irányelve a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való jog megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról, HL L 26., 2003 (az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésről szóló irányelv).

¹⁶¹ EJEB, *K. és T. kontra Finnország* [Nagykamara] (25702/94), 2001. július 12., 151. pont.

¹⁶² EJEB, *Schneider kontra Németország* (17080/07), 2011. szeptember 15.

kapcsolattartás.¹⁶³ Ami a kérelmezőnek a gyermek személyes fejlődésével kapcsolatos tájékoztatásra irányuló kérését illeti, a bíróság megállapította, hogy a hazai bíróságok nem indokolták meg kellően a 8. cikk (2) bekezdése alkalmazásában történő beavatkozásukat¹⁶⁴, és ezért a beavatkozás nem volt „egy demokratikus társadalomban szükséges”.

Példa: A *Levin kontra Svédország* ügyben¹⁶⁵ a kérelmező, egy háromgyermekes anya, akinek gyermekei gyermekvédelmi szakellátásban élnek, azt sérelmezte, hogy a gyermekeivel való kapcsolattartás jogának korlátozása sérti a családi élet tiszteletben tartásához való jogát. Az EJEB a kapcsolattartás korlátozásának célját, nevezetesen a gyermekek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének védelmét helyezte a középpontba. A konkrét esetben a gyermekek el voltak hanyagolva, amíg a kérelmező gondozása alatt álltak, és az anyával való kapcsolattartás igen negatív reakciókat váltott ki a gyermekekből. A bíróság úgy ítélte meg, hogy nem sérült az EJEE 8. cikke, és megállapította, hogy a kérelmező jogainak korlátozása „arányban állt az elérni kívánt törvényes céllal [a gyermekek legfőbb (mindenek felett álló) érdekével], és nem ment túl a hazai hatóságok mérlegelési jogkörén”.

Példa: A *Sommerfeld kontra Németország* ügyben¹⁶⁶ a kérelmező azon jogának korlátozása miatt emelt panaszt, hogy kapcsolatot tartson fenn lányával, aki következetesen kinyilvánította, hogy nem kíván kapcsolatban lenni vele. A kérelmező különösen azzal érvelt, hogy a hazai bíróságok nem kértek pszichológiai szakvéleményt, ami eljárási hibának minősül. Az EJEB nem találta megállapíthatónak az EJEE 8. cikkének megsértését, és kimondta, hogy a hazai bíróság alkalmas volt arra, hogy mérlegelje a lány nyilatkozatait és megállapítsa, hogy képes volt-e önálló döntést hozni.

Példa: A *Mustafa és Armağan Akin kontra Törökország* ügyben¹⁶⁷ a kérelmezők – apa és fia – sérelmezték, hogy a hazai bíróság felügyeleti jogról szóló határozata sértette az EJEE 8. cikke szerinti jogaikat. A határozat feltételei miatt a fiú nem tudott kapcsolatot tartani lánytestvérével, aki

163 Lásd még: EJEB, *Anayo kontra Németország* (20578/07), 2010. december 21., 67. és 71. pont.

164 EJEB, *Schneider kontra Németország* (17080/07), 2011. szeptember 15., 104.pont.

165 EJEB, *Levin kontra Svédország* (35141/06), 2012. március 15., 57. és 69. pont; EJEB, *K. és T. kontra Finnország* [Nagykamara] (25702/94), 2001. július 12., 151. pont.

166 EJEB, *Sommerfeld kontra Németország* [Nagykamara] (31871/96), 2003. július 8., 72. pont.

167 EJEB, *Mustafa és Armağan Akin kontra Törökország* (4694/03), 2010. április 6.

felett anyja gyakorolt felügyeleti jogot. Emellett az apa nem találkozhatott mindkét gyermekével egyszerre, mert fia ugyanabban az időben találkozott az anyjával, amikor ő a lányával. Az EJEB megállapította, hogy a hazai bíróság testvéreket szétválasztó határozata sértette a kérelmezőknek a családi életük tiszteletben tartásához való jogát, mivel amellett, hogy megakadályozta, hogy a két testvér lássa egymást, azt is ellehetetlenítette, hogy az apa mindkét gyermekével egyszerre találkozhasson.

A szülői felügyeleti jogot és a kapcsolattartást érintő döntéshozatal vonatkozásában az EJEB az EJE 14. cikkével összeegyeztethetetlen hátrányos megkülönböztetést is tiltja.

Példa: A *Vojnity kontra Magyarország* ügyben¹⁶⁸ a kérelmező sérelmezte, hogy vallási meggyőződése miatt megvonták tőle fia láthatásának jogát.¹⁶⁹ Az EJEB megállapította az EJE 14. cikkének a 8. cikkel összefüggésben történő megsértését, és nem találta bizonyítottnak, hogy a kérelmező vallási meggyőződése veszélyes gyakorlatokkal járt együtt, illetve fizikai vagy lelki sérülésnek tette volna ki a fiút.¹⁷⁰ A hazai bíróságok azon határozatai, amellyel megvonták a kérelmező láthatási jogát, lehetetlenné tettek mindenfajta kapcsolattartást és megakadályozták bármiféle további családi élet kialakítását, noha a kapcsolattartás teljes megszüntetése csak kivételes körülmények fennállása esetén indokolható.¹⁷¹ Az EJEB ezért megállapította, hogy nem állt fenn ésszerű arányosság a kérelmező láthatási jogának teljes körű megvonása és az elérni kívánt cél, nevezetesen a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének védelme között.¹⁷²

Példa: A *Salgueiro da Silva Mouta kontra Portugália* ügyet¹⁷³ egy apa kezdeményezte annak érdekében, hogy szülői felügyeletet gyakorolhasson gyermeke fölött. Állítása szerint a nemzeti eljárás során a portugál hatóságok elutasították igényét, és szexuális irányultsága miatt az anyának ítélték meg a szülői felügyeleti jogot. Az EJEB megállapította, hogy a hazai hatóságok

168 EJEB, *Vojnity kontra Magyarország* (29617/07), 2013. február 12.; lásd még: EJEB, *P.V. kontra Spanyolország* (35159/09), 2010. november 30. (elérhető francia és spanyol nyelven).

169 EJEB, *Vojnity kontra Magyarország* (29617/07), 2013. február 12., 22. pont.

170 *Uo.*, 38. pont.

171 *Uo.*, 41. pont.

172 *Uo.*, 43. pont.

173 EJEB, *Salgueiro da Silva Mouta kontra Portugália* (33290/96), 1999. december 21.

valóban homoszexualitása alapján tagadták meg tőle a felügyeleti jogot, amely határozat nincs objektíven és ésszerűen indokolva. A bíróság arra a következtetésre jutott, hogy sérült az EJE 14. cikkel együttesen értelmezett 8. cikke.

Mindezen túlmenően, az ET gyermekekkel való kapcsolattartásról szóló egyezménye kifejezetten hivatkozik a gyermek azon jogára, hogy mindkét szülőjével kapcsolatot tartson fenn.¹⁷⁴ Az egyezmény 4. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy „a gyermeknek és szüleinek jogában áll rendszeres kapcsolatot létesíteni és fenntartani egymással”. A kapcsolattartásra vonatkozó ítélkezési gyakorlatban alkalmazandó általános elvek rámutatnak a gyermek tájékoztatáshoz, megkérdezéshez és véleménynyilvánításhoz való jogára, valamint e vélemény kellő figyelembevételére. Az Európa Tanács gyermekek jogainak gyakorlásáról szóló egyezménye¹⁷⁵ 6. cikkében azonosítja az igazságügyi döntéshozatal további feltételeit, ideértve az alábbiakra vonatkozó jogi kötelezettségeket: annak mérlegelése, hogy elegendő információval rendelkezik-e az igazságügyi hatóság a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének meghatározásához; a gyermek eljárással és annak kimenetelével kapcsolatos tájékoztatáshoz való jogának biztosítása; valamint biztonságos hely biztosítása az érintett gyermekek számára ahhoz, hogy életkoruknak, illetve érettségüknek megfelelő módon, szabadon kifejtsék véleményüket.

Előfordulhatnak olyan helyzetek, amelyekben a gyermeket más módon, például a szülő szabadságvesztése következtében választják el valamely szülőjétől. Az EJE *B a Horych kontra Lengyelország* ügyben¹⁷⁶ találkozott ilyen helyzettel, azt vizsgálva, hogy milyen körülmények között látogathatták meg kiskorú lányai a veszélyes fogvatartottnak minősített kérelmezőt. Az EJE megállapította, hogy „a gyermekek [...] börtönben tett látogatásához különös szabályokra van szükség, és életkoruktól, az érzelmi állapotukra vagy jóllétükre gyakorolt lehetséges hatásoktól, valamint a látogatott személy személyes körülményeitől függően egyedi feltételeket lehet előírni”.¹⁷⁷ A bíróság emellett rámutatott, hogy „az állam 8. cikk szerinti pozitív kötelezettségei [...] magukban foglalják a megfelelő, a látogatók számára a lehető leginkább stresszmentes körülmények biztosításának

174 Európa Tanács, [Egyezmény a gyermekekkel való kapcsolattartásról](#), CETS 192., 2003. Lásd még: A polgári és kereskedelmi ügyekben történő határokon átnyúló együttműködés világszervezete (1996), Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia, Egyezmény a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról.

175 Európa Tanács, [Európai egyezmény a gyermekek jogainak gyakorlásáról](#), CETS 160., 1996.

176 EJE, *Horych kontra Lengyelország* (13621/08), 2012. április 17.

177 *Uo.*, 131. pont.

kötelességét a gyermekek fogadása során, szem előtt tartva a szabadságvesztés gyakorlati következményeit”.¹⁷⁸

Végezetül, a szabadságuktól megfosztott gyermekek szüleikkel való kapcsolattartáshoz fűződő jogát az ET gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatásának egyes rendelkezései is megerősítik.¹⁷⁹ Az iránymutatás kifejezetten rögzíti a szabadságuktól megfosztott gyermekek ahhoz való jogát, hogy „rendszeres és érdemi kapcsolatot tartsanak fenn szüleikkel [és] családtagjaikkal” (a 21. cikk a) pontja) (lásd még a [11. fejezetet](#)).

A nemzetközi jogban a mindkét szülővel való kapcsolattartáshoz fűződő jogot a Gyermekek jogi egyezmény 9. cikkének (3) bekezdése rögzíti: „Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a mindkét szülőjétől vagy ezek egyikétől külön élő gyermeknek azt a jogát, hogy személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést tarthasson fenn mindkét szülőjével, kivéve, ha ez a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekeivel ellentétes.”

5.4. Gyermekek határokon átnyúló jogellenes elvitele

Kiemelt pontok

- Az EJEB a gyermekek jogain alapuló megközelítést követel meg a felügyeleti joggal kapcsolatos megállapodásokat sértő jogellenes elvitel esetén: Az EJE 8. cikkét (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog) a Hágai Egyezményvel és a Gyermekek jogi egyezményvel összefüggésben kell értelmezni.
- Az uniós jog konkrétan előírja, hogy a gyermeket meg kell hallgatni jogellenes elvitelét vagy visszatartását követő visszatérésével kapcsolatos eljárások során.

A gyermek jogellenes elvitele olyan helyzetet jelent, amelyben egy gyermeket a felügyeleti jogra vonatkozó hatályos megállapodásokat megsértve jogellenesen a nemzeti határokon túlra visznek vagy ott visszatartanak (a gyermekek

¹⁷⁸ Uo., 131. pont.

¹⁷⁹ Európa Tanács, Miniszteri Bizottság (2010), *Iránymutatás a gyermekbarát igazságszolgáltatásról*.

jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló Hágai Egyezmény¹⁸⁰ (Hágai Egyezmény) 3. cikke. A Hágai Egyezmény értelmében a jogellenesen külföldre vitt vagy visszatartott gyermekeket mihamarabb vissza kell vinni a szokásos tartózkodási helyük szerinti országba (a 11. cikk (1) bekezdése). A szülői felügyeleti joggal kapcsolatos jogvita érdemi eldöntése a szokásos tartózkodási hely szerinti ország bíróságainak feladata. Azon ország bíróságainak, ahonnan a gyermeket külföldre vitték, a visszavitelre irányuló kérelem benyújtásától számított hat héten belül el kell rendelniük a gyermek visszavitelét (11. cikk). A Hágai Egyezmény a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének elvére támaszkodik. Az egyezménnyel összefüggésben abból kell kiindulni, hogy a gyermek jogellenes elvitele önmagában véve káros, és a jogellenes helyzetek jogi megszilárdulásának elkerülése érdekében a lehető leghamarabb vissza kell állítani a korábbi status quót. A szülői felügyeleti joggal és a láthatással kapcsolatos kérdésekben azon bíróságoknak kell döntenie, amelyek a gyermek szokásos tartózkodási helyén joghatósággal rendelkeznek, nem pedig azon ország bíróságainak, ahová a gyermeket jogellenesen elvitték. A visszaviteli mechanizmus alól van néhány korlátozott kivétel, amelyeket a Hágai Egyezmény 12., 13. és 20. cikke rögzít. A legtöbb jogvitát a 13. cikkben foglalt rendelkezések váltották ki, mind hazai, mind nemzetközi szinten. A cikk értelmében azon ország, ahová a gyermeket elvitték, megtagadhatja a gyermek visszavitelének elrendelését, amennyiben a gyermeket visszavitele súlyos károsodásnak tenné ki vagy bármilyen más módon elviselhetetlen helyzetet teremtené számára (a 13. cikk b) pontja). A visszavitel abban az esetben is megtagadható, ha a gyermek ellenzi a visszavitelét és elérte már az érettségnek azt a fokát, hogy kifejtse véleményét (a 13. cikk (2) bekezdése).

Az uniós jogban a gyermekek uniós tagállamok közötti jogellenes elvitelére vonatkozó legfontosabb eszköz a Brüsszel IIa. rendelet,¹⁸¹ amely nagyban a Hágai Egyezmény rendelkezésein alapul. A rendelet az Unión belüli jogellenes elvitelek vonatkozásában kiegészíti a Hágai Egyezményt és elsőbbséget élvez vele szemben ((17) preambulumbekzdés és a 60. cikk e) pontja). Bár a gyermekek jogellenes elvitele tekintetében továbbra is a Hágai Egyezmény a legfontosabb eszköz, a Brüsszel IIa. rendelet bizonyos vonatkozásokban „szűkítette” a joghatósági sza-

180 A polgári és kereskedelmi ügyekben történő határokon átnyúló együttműködés világszervezete (1980), Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia, A gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló. 1980. október 25-i Hágai Egyezmény, 1980. október 25.

181 Az Európai Unió Tanácsa (2003), A Tanács 2003. november 27-i 2201/2003/EK rendelete a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL L 338., 2003.

bályokat a származási/szokásos tartózkodási hely szerinti ország bíróságai javára. A Hágai Egyezményhez hasonlóan azon állam bíróságai, ahol a gyermek közvetlenül a jogellenes elvitelt/visszatartást megelőzően szokásosan tartózkodott, továbbra is joghatósággal rendelkeznek a gyermekek jogellenes elvitelét érintő ügyekben. A rendelet fenntartja azokat a visszavitel alóli kivételeket, amelyeket a gyermekek jogellenes külföldre viteléről szóló egyezmény rögzít.

A Brüsszel IIa. rendelet értelmében azonban – a Hágai Egyezménnyel szemben – a szokásos tartózkodási hely szerinti állam azt követően is joghatósággal rendelkezik a felügyeleti joggal kapcsolatos jogvita érdemi eldöntése tekintetében, hogy a Hágai Egyezmény 13. cikke b) pontjának és a Brüsszel IIa. rendelet 11. cikke (6)–(8) bekezdésének alkalmazásában a visszavitelt elutasító határozat került kiadásra. A joghatóság csak a Brüsszel IIa. rendelet 10. cikkében meghatározott két helyzetben szállhat át azon államra, amelybe a gyermeket elvitték. Az első helyzetben a fogadó állam bíróságai akkor szereznek joghatóságot, ha az adott tagállam a gyermek szokásos tartózkodási helyévé vált, és minden felügyeleti joggal rendelkező személy elfogadja az elvitelt, illetve visszatartást.¹⁸² A második helyzet akkor merül fel, ha a gyermek szokásos tartózkodási helyet szerzett abban a tagállamban, ahová elvitték; legalább egy év telt el azóta, hogy a hátrahagyott szülő tudomást szerzett, illetve tudomást szerezhetett a gyermek tartózkodási helyéről; a gyermek beilleszkedett új környezetében; valamint a Brüsszel IIa. rendelet 10. cikkének b) pontjában felsorolt további négy feltétel legalább egyike teljesül.¹⁸³

Az összes többi uniós jogi eszközhöz hasonlóan a Brüsszel IIa. rendeletet is az Európai Unió Alapjogi Chartájának rendelkezéseivel, különösen 24. cikkével összhangban kell értelmezni. Az Európai Unió Bíróságának alkalma volt arra, hogy gyermekek jogellenes elvitelével összefüggésben egyértelműsítse a 24. cikk értelmezését. Amint azt a [2.4. szakaszban](#) bemutattuk, az EUB az Aguirre Zarraga-ügyben

¹⁸² A Brüsszel IIa. rendelet 10. cikkének a) pontja.

¹⁸³ A Brüsszel IIa. rendelet 10. cikkének b) pontja a következő négy alternatív feltételt határozza meg: i. egy éven belül azt követően, hogy a felügyeleti jog gyakorlója tudomást szerzett vagy tudomást kellett szereznie a gyermek tartózkodási helyéről, nem nyújtottak be a visszavitel iránti kérelmet annak a tagállamnak az illetékes hatóságaihoz, ahová a gyermeket elvitték, illetve amelyben visszatartották; ii. a felügyeleti jogok gyakorlója által benyújtott visszaviteli kérelmet visszavonták és nem nyújtottak be új kérelmet az i. bekezdésben meghatározott határidőn belül; iii. a 11. cikk (7) bekezdése alapján lezárták azt az ügyet, amelyet azon tagállam bírósága előtt folytattak, ahol a gyermek közvetlenül a jogellenes elvitel, illetve visszatartás előtt szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett; iv. a gyermek visszaviteléről nem rendelkező, felügyeletről szóló határozatot hoztak annak a tagállamnak a bíróságai, ahol a gyermek közvetlenül a jogellenes elvitel, illetve visszatartás előtt szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett.

megállapította, hogy a gyermeknek a Charta 24. cikke szerinti, meghallgatáshoz való joga olyan jogi eljárások és feltételek biztosítását tesz szükségessé, amelyek lehetővé teszik a gyermek számára, hogy véleményét szabadon kifejezhesse, és hogy azt a bíróság figyelembe vegye.¹⁸⁴ Az EUB szerint ugyanakkor kizárólag a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bírósága vizsgálhatja saját határozatainak a jogszerűségét az Európai Unió Alapjogi Chartája és a Brüsszel IIa. rendelet fényében. A kölcsönös bizalom elvével összhangban a tagállamok jogrendjeinek egyenértékű és tényleges védelmet kell biztosítaniuk az alapjogok tekintetében. Az érdekelt feleknek tehát az emberi jogokon alapuló kifogásaikat azon bíróságok előtt kell megtenniük, amelyek a rendelet értelmében joghatósággal rendelkeznek a felügyeleti joggal kapcsolatos jogvita érdemi eldöntése tekintetében. Az EUB megállapította, hogy azon tagállam bírósága, ahová a gyermeket jogellenesen elvitték, nem tagadhatta meg a gyermek visszavitelét elrendelő, igazolt határozat végrehajtását, mivel a jogsértés fennállásának értékelése azon tagállam kizárólagos joghatóságába tartozik, ahonnan a gyermeket elvitték.

Példa: A *Povse kontra Alpage* ügy¹⁸⁵ tárgya egy lány Ausztriába történő jogellenes elvitele anyja részéről. Az osztrák bíróságok azzal az indokkal utasították el az apa által lánya Olaszországba való visszavitelére irányulóan benyújtott kérelmet, hogy fennáll a gyermeknek okozott sérelem súlyos kockázata. Mindeközben az apa kérésére az olasz bíróság megállapította, hogy továbbra is joghatósággal rendelkezik a szülői felügyeleti joggal kapcsolatos jogvita érdemi eldöntése tekintetében, és határozatot adott ki, elrendelve a gyermek Olaszországba történő visszavitelét, valamint végrehajtási igazolást bocsátott ki a Brüsszel IIa. rendelet 42. cikke alapján. Az ügyet egy osztrák bíróság az EUB elé utalta, miután az anya fellebbezett az igazolás végrehajtására irányuló kérelemmel és a gyermek Olaszországba való visszavitelét elrendelő határozattal szemben. Az EUB megállapította, hogy a végrehajtási igazolás kibocsátását követően abban az országban, ahová a gyermeket elvitték, (a szóban forgó esetben Ausztriában) nincs lehetőség a visszavitel megtámadására, mivel a határozat automatikusan végrehajtható. Az EUB ezenkívül úgy határozott, hogy ebben az esetben csak az olasz bíróságok illetékesek eldönteni, hogy súlyos

¹⁸⁴ EUB, C-491/10. PPU. sz. ügy, *Joseba Andoni Aguirre Zarraga kontra Simone Pelz*, 2010. december 22. A gyermek ezen ügyben való részvételével kapcsolatos vonatkozásokkal kapcsolatban lásd még a [2.4. szakaszban](#) található elemzést.

¹⁸⁵ EUB, C-211/10. PPU. sz. ügy, *Doris Povse kontra Mauro Alpage*, 2010. július 1.

kockázattal járna-e a visszavitel a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekére nézve. Amennyiben ezek a bíróságok indokoltnak tekintenék ezt a kockázatot, kizárólagos hatáskörrel rendelkeznenek saját végrehajtási határozatuk felfüggesztése tekintetében¹⁸⁶.

Az ET jogrendszerében a gyermekek feletti felügyeleti jogot érintő határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a felügyeleti viszonyok helyreállításáról szóló európai egyezmény¹⁸⁷ és a gyermekekkel való kapcsolattartásról szóló egyezmény¹⁸⁸ biztosítékokat tartalmaz a gyermekek jogellenes elvitelének megelőzése és a gyermekek visszavitelének biztosítása érdekében.¹⁸⁹

Az EJEB gyakran foglalkozik a gyermekek jogellenes elvitelével kapcsolatos ügyekkel, és ezek esetében általában a Hágai Egyezmény rendelkezései alapján értelmezi az EJEE 8. cikkét. Az EJEB azonban ezekben az esetekben elkerülhetetlenül megvizsgálja a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét. A kérdéssel kapcsolatban két kiemelt nagykamarai ítélet világítja meg a bíróság álláspontját.

Példa: A *Neulinger és Shuruk kontra Svájc* ügyet¹⁹⁰ egy anya kezdeményezte, aki a hatályos gyámsági megállapodásokat megsértve Izraelből Svájcba vitte a fiát. Az apa Hágai Egyezmény alapján benyújtott kérelme nyomán a svájci hatóságok elrendelték a gyermek Izraelbe történő visszavitelét. A nemzeti bíróságok és szakértők véleménye szerint a gyermek Izraelbe való visszavitelére csak úgy kerülhetett sor, hogy anyja elkíséri őt. A kérdéses intézkedés a nemzeti hatóságok ilyen ügyekben fennálló mérlegelési jogkörén belül maradt. Az EJEE 8. cikkének való megfelelés értékeléséhez azonban figyelembe kellett venni azt is, hogy milyen fejlemények történtek azóta, hogy a szövetségi bíróság elrendelte a gyermek visszatérését. A szóban forgó ügyben a gyermek svájci állampolgár volt és jól beilleszkedett az országban, ahol mintegy négy éven át élt megszakítás

186 Később ugyanezen tényállások alapján kérelmet nyújtottak be az Emberi Jogok Európai Bíróságához, amelyet elfogadhatatlannak nyilvánítottak. Lásd: EJEB, *Povse kontra Ausztria*, határozat az elfogadhatatlanságról (3890/11), 2013. június 18.

187 Európa Tanács, *Európai egyezmény a gyermekek feletti felügyeleti jogot érintő határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a felügyeleti viszonyok helyreállításáról*, CETS 105., 1980.

188 Európa Tanács, *Egyezmény a gyermekekkel való kapcsolattartásról*, CETS 192., 2003.

189 Uo., 10. cikk b) pont, illetve 16. cikk; Európa Tanács, *Európai egyezmény a gyermekek feletti felügyeleti jogot érintő határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a felügyeleti viszonyok helyreállításáról*, CETS 105., 1980., 8. cikk.

190 EJEB, *Neulinger és Shuruk kontra Svájc* [Nagykamara] (41615/07), 2010. július 6.

nélkül. Bár olyan korban volt, amikor még jelentős mértékben képes az alkalmazkodásra, a környezetéből való újbóli kiszakítás valószínűleg súlyos következményekkel járt volna rá nézve, és ezért ezt össze kellett vetni azzal, hogy milyen előnyökkel járhatna számára az intézkedés. Meg kell említeni azt is, hogy a gyermek jogellenes elvitelét megelőzően korlátozták az apa láthatási jogát. Emellett az apa azóta kétszer újraházasodott és ismét gyermeke született, lánya után azonban nem fizetett tartásdíjat. Az EJEB kétségesnek tartotta, hogy ezek a körülmények kedvezőek lennének a gyermek jólléte és fejlődése szempontjából. Ami az anyát illeti, Izraelbe való visszatérése esetén büntetőjogi szankciók kockázatának lenne kitéve, beleértve a börtönbüntetést. Világos volt, hogy egy ilyen helyzet nem lenne a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke szerint való, tekintettel arra, hogy valószínűsíthetően anyja volt az egyetlen személy, akihez kapcsolat fűzte. Így tehát az, hogy az anya megtagadta az Izraelbe való visszatérést, nem volt teljes mértékben indokolatlan. Emellett az apa sosem élt egyedül a gyermekkel, és azóta nem látta őt, hogy a gyermek két éves korában elkerült onnan. Az EJEB ezért nem volt meggyőződve arról, hogy az Izraelbe való visszatérés megfelelne a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének. Ami az anyát illeti, az Izraelbe való visszatérés aránytalanul sértené a családi életének tiszteletben tartásához való jogát. Következésképpen mindkét kérelmező vonatkozásában sértené az EJEE 8. cikkét, ha a második kérelmező Izraelbe való visszavitelére irányuló határozatot végrehajtanák.

Példa: Az *X kontra Lettország* ügyben¹⁹¹ az anya azzal érvelt, hogy lánya súlyos ártalmaknak lenne kitéve, ha visszatérne Ausztráliába, ahonnan jogellenesen elvitték. Annak megállapításakor, hogy – az államok számára ilyen ügyekben biztosított mérlegelési jogkörön belül – megfelelő egyensúlyt teremtett-e a nemzeti bíróság határozata az egymással ütköző érdekek között, a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének kell lennie az elsődleges szempontnak. Az EJEE és a Hágai Egyezmény harmonikus értelmezése érdekében megkeresett államnak ténylegesen figyelembe kellett vennie azokat a tényezőket, amelyek a Hágai Egyezmény 12., 13. és 20. cikke értelmében kivételt képezhetnek a gyermek azonnali visszavitele alól, és ezen államnak olyan határozatot kellett kiadnia, amely kellő indokolást tartalmazott erre vonatkozóan, és az EJEE 8. cikke tekintetében

191 EJEB, *X kontra Lettország* [Nagykamara] (27853/09), 2013. november 26., 101., 106., 107. és 115–119. pont.

értékelés tárgyát képezte. Ez a cikk eljárási kötelezettséget rótt a hazai hatóságokra, előírva, hogy a gyermek visszavételére irányuló kérelmek értékelésekor mérlegeljék a visszavétel esetén a gyermeket fenyegető „súlyos kockázatra” vonatkozó, nem megalapozatlan állításokat, és határozatukba foglaljanak bele konkrét indokokat. A „súlyos kockázat” pontos természetét tekintve a Hágai Egyezmény 13. cikkének b) pontjában rögzített kivétel csak az olyan helyzetekre vonatkozik, amelyek túlmennek azon, ami a gyermek számára ésszerűen elviselhető. A szóban forgó ügyben a kérelmező pszichológusi igazolást nyújtott be a lett fellebbviteli bírósághoz, amely megállapítja, hogy az anyjától való azonnali különválasztás esetén a gyermeket a trauma veszélye fenyegeti. Noha a nemzeti bíróságok feladata annak ellenőrzése, hogy „súlyos kockázat” áll fenn a gyermek esetében, és a pszichológusi jelentés közvetlenül kapcsolódott a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekéhez, a regionális bíróság megtagadta e jelentés megállapításainak a Hágai Egyezmény 13. cikkének b) pontja alapján történő vizsgálatát. Egyidejűleg a nemzeti bíróságok azzal a kérdéssel sem foglalkoztak, hogy lehetséges lenne-e az anya számára, hogy kövesse lányát, és kapcsolatot tartson vele. Mivel a nemzeti bíróságok elmulasztották a kérelmező állításainak tényleges kivizsgálását, a hazai jog szerinti döntéshozatali folyamat nem felelt meg az EJEE 8. cikkében benne rejlő eljárási követelményeknek, és ezért aránytalan mértékben sérült a kérelmező családi életének tiszteletben tartásához való joga.

6

A családi gondozással szembeni gyermekvédelmi szakellátás (alternatív gondoskodás) és örökbefogadás

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Alapjogi Charta, 7. cikk (családi élet) és 24. cikk (a gyermekek jogai) Brüsszel IIa. rendelet (2201/2003/EK)	A családi gondozással szembeni gyermekvédelmi szakellátás (alternatív gondoskodás)	EJEE, 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog) (Módosított) Európai Szociális Karta, 17. cikk (a gyermekek és fiatalok szociális, jogi és gazdasági védelemhez való joga) EJEB, <i>Wallová és Walla kontra Cseh Köztársaság</i> (23848/04), 2006 (nem megfelelő lakhatás miatti gondoskodásba vétel) EJEB, <i>Saviny kontra Ukrajna</i> (39948/06), 2008 (szociális-gazdasági okok miatti gondoskodás vétele) EJEB, <i>B. kontra Románia</i> (2.) (1285/03), 2013 (a szülők döntéshozatalba való bevonása) EJEB, <i>B.B. és F.B. kontra Németország</i> (18734/09 és 9424/11), 2013 (eljárási hibák a döntéshozatali folyamat során) EJEB, <i>Olsson kontra Svédország</i> (1.) (10465/83), 1988 (gondozási határozat végrehajtása) EJEB, <i>T. kontra Cseh Köztársaság</i> (19315/11), 2014 (a kapcsolattartás fontossága)

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Alapjogi Charta, 24. cikk (a gyermekek jogai)	Örökbefogadás	A gyermekek örökbefogadásáról szóló (felülvizsgált) egyezmény EJEB, <i>Pini és társai kontra Románia</i> (78028/01 és 78030/01), 2004 (a gyermek érdekeinek elsődlegessége az örökbefogadásnál) EJEB, <i>Kearns kontra Franciaország</i> (35991/04), 2008 (az örökbefogadáshoz adott szülői beleegyezés) EJEB, <i>E.B. kontra Franciaország</i> [Nagykamará] (43546/02), 2008 (leszbikus nő örökbefogadásra való jogosultsága) EJEB, <i>Gas és Dubois kontra Franciaország</i> (25951/07), 2012 (meleg pár örökbefogadásra való jogosultsága) EJEB, <i>X és társai kontra Ausztria</i> [Nagykamará] (19010/07), 2013 (társszülős örökbefogadás azonos nemű pár esetén) EJEB, <i>Harroudj kontra Franciaország</i> (43631/09), 2012 (kafala-rendszer és örökbefogadás)

Minden gyermeknek joga van a családi életének tiszteletben tartásához, amely jogot az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7. cikke és az Emberi Jogok Európai Egyezményének (EJEE) 8. cikke is elismer (lásd az [5. fejezetet](#)). Az EU és az Európa Tanács joganyaga egyaránt tükrözi a családi kapcsolatok gyermek tekintetében fennálló jelentőségét, és ez magában foglalja a gyermek ahhoz való jogát, hogy ne fosszák meg a szüleivel való kapcsolattartástól, kivéve ha az ellentétes lenne a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekével.¹⁹² Megtalálni az egyensúlyt annak biztosítása között, hogy a gyermek – a családi élet tiszteletben tartásához való joggal összhangban – családjával maradjon, valamint hogy a gyermeket megvédjék az ártalmaktól, nem könnyű. Ha a gyermeket kiemelik családjából, nevelőszülőkhöz vagy gyermekotthonba kerülhet. Ezzel a különválasztással nem szakad vége a családi életnek, és szükséges, hogy – amennyiben az megfelel a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének – az újbóli családegyesítés elősegítése érdekében is fennmaradjon a kapcsolat. Bizonyos körülmények esetén a gyermeket örökbefogadás révén véglegesen kiemelik családjából. Az örökbefogadás végleges volta miatt szigorú követelményeknek kell megfelelni.

E fejezet célja a gyermekvédelmi szakellátással (alternatív gondoskodással) kapcsolatos európai jog áttekintése. Az uniós jog – elsősorban a Brüsszel IIa. rendelet

¹⁹² EU (2012), Az Európai Unió Alapjogi Chartája, HL C 326., 2012, 24. cikk (3) bekezdés.

révén – a gyermekek alternatív gondozásba vételének határokön átnyúló eljárási vonatkozásaival foglalkozik. A rendeletet az Európai Unió Alapjogi Chartájával, különösen annak 24. cikkével összhangban kell értelmezni. Az EJB is jelentős ítélkezési gyakorlatot alakított ki, amely a gyermekek alternatív gondozásba vételének anyagi és eljárásjogi kérdéseit egyaránt tárgyalja.

A 6.1. szakasz először bemutat néhány, a családi gondozást nélkülöző gyermekek helyzetére nézve irányadó általános elvet, a 6.2. szakasz felvázolja a gyermekek gyermekvédelmi szakellátásba (alternatív gondoskodásba) vételre vonatkozó jogszabályokat, a 6.3. szakasz pedig áttekinti az örökbefogadásra vonatkozó európai normákat.

6.1. Gyermekvédelmi szakellátás (alternatív gondoskodás): általános elvek

Kiemelt pontok

- Az alternatív gondoskodás ideiglenes jellegű védelmi intézkedés.
- A nemzetközi jog megerősíti, hogy az intézeti gondozással szemben előnyben kell részesíteni a családi jellegű gondozást.
- A gyermekek gyermekvédelmi szakellátásba (alternatív gondoskodásba) vétele vonatkozásában is joguk van a tájékoztatáshoz és véleményük kinyilvánításához.

Az uniós jogban, az ET jogában és a nemzetközi jogban összességében hat átfogó elv merül fel a gyermekvédelmi szakellátás (alternatív gondoskodás) tekintetében.

Az első elv az, hogy az alternatív gondoskodásba vétel olyan védelmi intézkedés, amely biztosítja a gyermekek ideiglenes biztonságos elhelyezését, és a lehetőség szerint a gyermekek számára a családjukba való visszahelyezést.¹⁹³ Ideális esetben tehát ez egy ideiglenes megoldás. Olykor ez a családegyesítésig alkal-

¹⁹³ Az ENSZ Közgyűlése, *Iránymutatások a gyermekek alternatív gondozásához*, A/RES/64/142, 2010. február 24., 48–51. pont; A bővített, kommentárral ellátott magyar változat elérhető: SOS Nemzetközi Gyermekfalvak (2010), *Alternatív gondoskodás a gyermekekről – útmutató, Az Egyesült Nemzetek Szervezete által kidolgozott feltételrendszer*, Innsbruck, SOS Children's Villages International; ENSZ, Gyermekjogi Bizottság (2013), 14. számú Átfogó Kommentár a gyermek ahhoz való jogáról, hogy a legfőbb (mindenek felett álló) érdeke elsődleges szempont legyen (3. cikk, (1) bekezdés), CRC/C/GC/14. sz. ENSZ-dokumentum, 2013. május 29., 58–70. pont.

mazott védelmi intézkedést jelent, például a kísérő nélküli kiskorú migránsok esetében.¹⁹⁴ Máskor a védelmi intézkedésre a családi életben bekövetkező változásig, például valamely szülő egészségi állapotának javulásáig vagy a szülők számára történő segítségnyújtásig van szükség.

A második elv a nemzetközi jog értelmében az, hogy a gyermek védelmének és fejlődésének biztosítása tekintetében a gyermekvédelmi szakellátás (alternatív gondoskodás) optimális formája a családi jellegű (például nevelőszülői) gondoskodás. Ezt a gyermekek alternatív gondoskodásával kapcsolatos ENSZ-iránymutatások is megerősítik, csakúgy, mint a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény (CRPD), amelynek az EU részes fele.¹⁹⁵ A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény kifejezetten rögzíti, hogy amennyiben a közvetlen család „nem tudja ellátni a fogyatékossgal élő gyermeket, a részes államok minden erőfeszítést megtesznek annak érdekében, hogy alternatív gondozást biztosítsanak a gyermek számára a szélesebb családi körben, ennek hiányában pedig a közösségen belül családi környezetben”.¹⁹⁶ A nem családi jellegű (például intézetben történő) gondozást „azon esetekre kell korlátozni, amikor ez a környezet az adott gyermekre és legfőbb (mindenek felett álló) érdekeire nézve kifejezetten megfelelő, szükséges és konstruktív”.¹⁹⁷

A harmadik elv az, hogy a gyermek gyámhoz vagy törvényes képviselőhöz való joga kulcsfontosságú a szélesebb körű jogainak biztosításához.¹⁹⁸ Bár az uniós jog nem írja elő általános jelleggel és kifejezetten a gyám kijelölését a szülői gondoskodás nélkül élő gyermekek számára, legalább hét uniós irányelv előírja, hogy a tagállamok bizonyos esetekben – amelyek némelyike közvetlenül kapcsolódik a szülői gondoskodás nélkül élő gyermekekhez – gyámot jelöljenek

194 Az ENSZ Közgyűlése, *Egyezmény a Gyermek Jogairól*, 1989. november 20., 22. cikk; Gyermekjogi Bizottság (2005), 6. számú Átfogó Kommentár (2005): *A kísérő nélküli kiskorúak kezelése származási országukon kívül*, CRC/GC/2005/6. sz. ENSZ-dokumentum, 2005. szeptember 1., 81–83. pont.

195 Az ENSZ Közgyűlése, *Iránymutatások a gyermekek alternatív gondozásához*, A/RES/64/142, 2010. február 24., 20–22. pont; ENSZ, Gyermekjogi Bizottság (2006), 7. számú Átfogó Kommentár (2005): *A gyermekjogok kisgyermekkori érvényesítése*, CRC/C/GC/7/Rev.136 (b). sz. ENSZ-dokumentum, 2006. szeptember 20., 18. pont; ENSZ, Egyezmény a fogyatékossgal élő személyek jogairól (CRPD), 2006. december 13., 23. cikk (5) bekezdés (lásd még a 7. cikket).

196 ENSZ, Egyezmény a fogyatékossgal élő személyek jogairól (CRPD), 2006. december 13., 23. cikk (5) bekezdés.

197 Az ENSZ Közgyűlése, *Iránymutatások a gyermekek alternatív gondozásához*, 2010. február 24., A/RES/64/142, 21. pont.

198 FRA (2014a), 31. o.

ki a gyermekek számára.¹⁹⁹ Ezt a joganyagot alátámasztják továbbá (általában véve a szülői gondoskodás nélkül élő gyermekek vonatkozásában) a gyermekek alternatív gondozásáról szóló ENSZ-iránymutatások, (kifejezetten a kísértől nélküli kiskorúak vonatkozásában) a Gyermekek jogi egyezmény, valamint az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépéséről szóló egyezménye²⁰⁰ is. A gyám feladata leggyakrabban a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének védelme, általános jóllétének biztosítása, valamint korlátozott jogképességének kiegészítése (és olykor a jogi képviselőt ellátása).²⁰¹

A negyedik elv szerint, amely implicit módon megjelenik az Európai Unió Alapjogi Chartájának 24. cikkében, jogi kötelezettség az olyan pozitív intézkedések megtétele, amelyek biztosítják, hogy a gyermek elhelyezésével kapcsolatos döntéshozatalt a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke²⁰² és véleménye²⁰³ vezérelje. Az ENSZ Gyermekek jogi Bizottságának 5. és 14. számú Átfogó Kommentárja²⁰⁴, valamint a gyermekek alternatív gondozásáról szóló ENSZ-iránymutatások rámutatnak arra, hogy biztosítani kell a gyermek tájékoztatáshoz való jogát, beleértve a jogairól és választási lehetőségről való tájékoztatást is, valamint szavatolni kell a gyermek ahhoz való jogát, hogy „megkérdézzék és véleményét kibontakozó képességeinek megfelelően kellően figyelembe vegyék”.²⁰⁵

Az ötödik elv értelmében a gyermekeket az Európai Unió Alapjogi Chartája, az EJEE és az ENSZ gyermekek jogi egyezménye keretében megillető, szélesebb körű jogok az alternatív gondoskodás (nevelőszülői hálózatban vagy intézetben történő gondozás) esetében is alkalmazandók. Ez magában foglalja a polgári és politikai jogokat (például a magánélethez való jogot, a véleménynyilvánítás szabadságát

199 Uo., 14. o.

200 Az ENSZ Közgyűlése, *Iránymutatások a gyermekek alternatív gondozásához*, 2010. február 24., A/RES/64/142, 100–103. pont; ENSZ, Gyermekek jogi Bizottság, 6. számú Átfogó Kommentár (2005): *A kísértől nélküli kiskorúak kezelése származási országukon kívül*, CRC/GC/2005/6. sz. ENSZ-dokumentum, 2005. szeptember 1., 33–38. pont; Európa Tanács, *Egyezmény az emberkereskedelem elleni fellépésről*, CETS 197., 2005. 10. cikk (4) bekezdés.

201 FRA (2014a), 15. o.

202 ENSZ, Gyermekek jogi Bizottság (2013), 14. számú Átfogó Kommentár (2013) a gyermek ahhoz való jogáról, hogy a legfőbb (mindenek felett álló) érdeke elsődleges szempont legyen (3. cikk, (1) bekezdés), CRC/C/GC/14. sz. ENSZ-dokumentum, 2013. május 29.

203 ENSZ, Gyermekek jogi Bizottság (2009), 12. számú Átfogó Kommentár (2009): *A gyermek meghallgatáshoz való joga*, CRC/C/GC/12. sz. ENSZ-dokumentum, 2009. július 20., 97. pont.

204 ENSZ, Gyermekek jogi Bizottság, 14. számú Átfogó Kommentár, 15. pont g) alpont, 2013. május 29.; 5. számú Átfogó Kommentár, 24. pont, 2003. november 27.

205 Az ENSZ Közgyűlése (2010), *Iránymutatások a gyermekek alternatív gondozásához*, 2010. február 24., A/RES/64/142, 6. pont.

és a vallásszabadságot, továbbá az erőszak valamennyi formájával szembeni védelmet) és a társadalmi-gazdasági jogokat (beleértve az oktatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz és a kulturális életben való részvételhez fűződő jogokat).²⁰⁶

Végezetül, a Gyermekek jogi egyezmény 4. cikke értelmében az államoknak meg kell hozniuk „minden olyan törvényhozási, közigazgatási vagy egyéb intézkedést”, amelyek az egyezmény végrehajtásához szükségesek. Ez ugyanúgy érvényes az alternatív gondoskodás vonatkozásában is. A (Módosított) Európai Szociális Karta 17. cikke (1) bekezdésének c) pontja hasonlóan előírja az államok számára az összes megfelelő és szükséges intézkedés megtételét annak érdekében, hogy védelmet és különleges segítséget nyújtsanak azon gyermekeknek és fiataloknak, akik ideiglenesen vagy véglegesen nélkülözik családjuk támogatását.

Az uniós jogban az EUB ítélete szerint a Brüsszel IIa. rendelet vonatkozik a gyermek gyermekvédelmi szakellátásba (alternatív gondoskodásba) vételével kapcsolatos határozatokra. Amint azt az [5. fejezet](#) említi, a Brüsszel IIa. rendelet megközelítése magában foglalja a gyermekjogi elveket, hangsúlyozva, hogy figyelembe kell venni egyebek mellett minden gyermek egyenlőségét, a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét, valamint a meghallgatáshoz való jogot.²⁰⁷ Ebben a tekintetben iránymutatással szolgálnak a Brüsszel IIa. rendelet 23. cikkében rögzített, „a szülői felelősségére vonatkozó határozatok elismerését kizáró okok”. A 23. cikk kimondja, hogy a határozatok nem ismerhetők el, amennyiben:

„a) az ilyen elismerés – a gyermek érdekeit figyelembe véve – nyilvánvalóan ellentétes azon tagállam közrendjével, ahol az elismerést kéri;

b) ha – a sürgős eseteket kivéve – a határozatot úgy hozták meg, hogy nem adtak lehetőséget a gyermek meghallgatására, megsértve ezzel annak a tagállamnak az eljárási alapelveit, ahol az elismerést kéri [...]”

A rendelet értelmében a joghatóságot a gyermek szokásos tartózkodási helye alapján kell megállapítani, néhány korlátozott kivétellel, ideértve a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét (a Brüsszel IIa. rendelet 8., 12. és 15. cikke).

²⁰⁶ Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 3–4., 7., 10–11., 14. és 24. cikk; EJEE, különösen 8. cikk; valamint az ENSZ gyermekjogi egyezménye, 13–14., 16., 19., 28., 29., 24., 31. és 37. cikk; Az ENSZ Közgyűlése (2010), *Iránymutatások a gyermekek alternatív gondozásához*, 2010. február 24., A/RES/64/142, 2. szakasz.

²⁰⁷ Brüsszel IIa., preambulumban. Lásd még az [5. fejezetet](#).

Az ET joganyagában az EJE megerősíti, hogy a családot tartja szükséges és természetes közegnek a gyermekek növekedéséhez és jóllétéhez. Amennyiben azonban a család nem tudja biztosítani a gyermek számára a szükséges gondoskodást és védelmet, szükségessé válhat az alternatív gondozásba vétel. Az ilyen kiemelés ütközik a családi élet tiszteletben tartásához való joggal. Az EJE kifejtette, hogy a gyermek szakellátásba (alternatív gondoskodásba) vételét a legtöbb esetben ideiglenes intézkedésként kell előíranyozni, és a gyermeket végül vissza kell helyezni családjába, megfelelően az EJE 8. cikkében rögzített, a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jognak.²⁰⁸

Bár az EJE nem ró kifejezett köteleességet az államokra arra vonatkozóan, hogy biztosítsák a gyermekek számára a gondoskodást és a védelmet, az Európai Szociális Karta 17. cikke értelmében az államok „megteszik az összes megfelelő és szükséges intézkedést, melynek célja az állami védelem és speciális segítség nyújtása azon gyermekeknek és fiataloknak, akik ideiglenesen vagy véglegesen nélkülözik családjuk támogatását”.²⁰⁹

6.2. Gyermekek gyermekvédelmi szakellátásba (alternatív gondoskodásba) vétele

Kiemelt pontok

- Az ET joganyagában a gyermek gyermekvédelmi szakellátásba (alternatív gondoskodásba) vételének egy demokratikus társadalomban törvényen kell alapulnia, törvényes célt kell szolgálnia és szükségesnek kell lennie. Az illetékes hatóságnak elégséges és releváns indokokat kell felhoznia.
- Az ET joganyagában a döntéshozatali folyamat során eleget kell tenni bizonyos garanciáknak.

²⁰⁸ EJE, *K.A. kontra Finnország* (27751/95), 2003. január 14. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága a bentlakásos intézményekben élő gyermekek jogairól szóló, 2005. március 16-án elfogadott ajánlásában támogatta ezt a megközelítést.

²⁰⁹ Európa Tanács, (Módosított) Európai Szociális Karta, CETS 163., 1996, 17. cikk (1) bekezdés c) pont.

Az ET jogi rendszerében²¹⁰ a gyermek szakellátásba (alternatív gondoskodásba) vétele csak akkor egyeztethető össze az EJEE 8. cikkével egy demokratikus társadalomban, ha az összhangban van a jogszabályokkal, törvényes célt szolgál (ideértve például a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének védelmét) és szükségesnek tekinthető. Ez utóbbi szempont megkívánja, hogy a bíróságok olyan indokokat jelöljenek meg, amelyek relevánsak és elégségesek az elérni kívánt cél megvalósítása érdekében alkalmazott eszközök alátámasztásához.

Példa: Az *Olsson kontra Svédország (1.)* ügyben²¹¹ a kérelmezők sérelmezték a három gyermekük szakellátásba (alternatív gondoskodásba) vételéről szóló határozatot. Az EJEB, miután úgy találta, hogy a gondozásba vételről szóló határozat az állam mérlegelési jogkörébe tartozott, arra összpontosított, hogy miként hajtották végre a határozatot. A bíróság szerint a határozatot ideiglenes intézkedésnek kellett volna tekinteni, amelynek véget kell vetni, amint azt a körülmények lehetővé teszik, tekintve, hogy nem mérlegeltek örökbeadást. A meghozott intézkedések tehát nem álltak összhangban a vér szerinti család újraegyesítésének végső céljával. Erre tekintettel az EJEB megjegyezte, hogy a nemzeti hatóságok a gyermekeket különböző nevelőcsaládoknál helyezték el, jelentős távolságra egymástól és szüleiktől. Bár a hatóságok a határozat végrehajtásakor jóhiszeműen jártak el, az EJEB elfogadhatatlannak minősítette, hogy az igazgatási nehézségek – köztük a megfelelő nevelőcsaládok vagy helyek hiánya – határozzák meg, hogy hova kerülnek a gyermekek. Egy olyan alapvető területen, mint a családi élet tiszteletben tartásához való jog, az ilyen megfontolások legfeljebb másodlagos szerepet kaphatnak. Az EJEB ezért – megállapítva az EJEE 8. cikkének megsértését – rámutatott arra, hogy a hatóságok által a határozat végrehajtása során hozott intézkedések nem voltak elégséges okokkal alátámasztva ahhoz, hogy arányban álljanak a 8. cikk értelmében elérni kívánt törvényes céllal.

Egy frissebb határozatában az EJEB a gyermekek szakellátásba (alternatív gondozásba) vételére irányuló határozatok érdemi részét vizsgálta az EJEE 8. cikke alapján.

²¹⁰ A gyermekek alternatív gondozásba vétele sok éven át politikai vita tárgyát is képezte az Európa Tanácsban. Lásd például a Miniszteri Bizottság gyermekek elhelyezéséről szóló, 1977. november 3-án elfogadott (77) 33. sz. határozatát.

²¹¹ EJEB, *Olsson kontra Svédország (1.)* (10465/83), 1988. március 24.

Példa: A *Wallová és Walla kontra Cseh Köztársaság* ügyben²¹² a kérelmezők azt sérelmezték, hogy rossz lakáskörülményeik miatt öt gyermeküket két különböző gyermekotthonban helyezték el. A gyermekek feletti felügyeleti jogot 2002-ben a szülők bizonytalan gazdasági helyzete miatt a gyermekotthonokra ruházták, majd később, gazdasági helyzetük és lakáskörülményeik javulását követően a határozatot megszüntették. Az EJEB megállapította, hogy a gyermekek gondozásba vételére irányuló határozat alapjául szolgáló indok a megfelelő lakhatás hiánya volt, és ily módon kevésbé drasztikus intézkedést is lehetett volna alkalmazni a helyzet kezelésére. A cseh jog alapján lehetséges lett volna a család higiéniai és életkörülményeinek nyomon követése és tanácsadás biztosítása arra vonatkozóan, hogy miként lehetne javítani a helyzeten, ezzel a lehetőséggel azonban nem éltek. A gyermekek gondozásba adásának indokai relevánsak voltak ugyan, de nem voltak elégségesek, és a hatóságok nem tettek elegendő erőfeszítést annak érdekében, hogy alternatív intézkedések révén segítsék a kérelmezőket nehézségeik leküzdésében. Az EJEB emellett az EJE 8. cikkének megsértésének megállapításakor figyelembe vette az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának észrevételeit is, amelyek szerint a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének elsődleges szempontként történő mérlegelésére vonatkozó elv még nincs megfelelően meghatározva és átültetve valamennyi, gyermekeket érintő cseh jogszabályban, bírósági határozatban és szakpolitikai döntésben.

Példa: A *Saviny kontra Ukrajna* ügyben²¹³ a kérelmezők gyermekeit azért vették szakellátásba, mert a szülőknek nem volt megfelelő pénzügyi hátterük, anyagi eszközeik és a hazai bíróság arra a megállapításra jutott, hogy személyes tulajdonságaik veszélyeztették a gyermekek életét, egészségét és erkölcsi nevelését. Az ügy vizsgálatakor az EJEB megkérdőjelezte azon bizonyítékok megfelelőségét, amelyekre a hazai hatóságok megállapításait alapozták, és úgy ítélte meg, hogy nem áll rendelkezésre elegendő információ a biztosított szociális támogatás mértékét illetően. Ez lényeges lett volna annak értékeléséhez, hogy a hatóságok teljesítették-e a család egyben tartásával kapcsolatos kötelességüket, és kellően mérlegelték-e a kevésbé drasztikus alternatívák hatékonyságát, mielőtt a gyermekek szüleiktől való elválasztásához folyamodtak. Ezenkívül a bírák az eljárás

212 EJEB, *Wallová és Walla kontra Cseh Köztársaság* (23848/04), 2006. október 26. (elérhető francia nyelven).

213 EJEB, *Saviny kontra Ukrajna* (39948/06), 2008. december 18.

egyik szakaszában sem hallgatták meg a gyermekeket. Összességében bár a nemzeti hatóságok által a kérelmezők gyermekeinek kiemelésére vonatkozóan megjelölt indokok relevánsak voltak, nem voltak elegendőek ahhoz, hogy indokolják a kérelmezők családi életébe történő ilyen súlyos beavatkozást. A bíróság ezért megállapította az EJEE 8. cikkének megsértését.

Az EJEB az EJEE 8. cikke alapján megkívánja, hogy a családi élet tiszteletben tartásával kapcsolatos döntéshozatal feleljen meg bizonyos eljárási biztosítékoknak. A családi életbe való beavatkozást jelentő intézkedésekhez vezető döntéshozatali folyamatnak (közigazgatási és bírósági eljárásnak) tisztességesnek kell lennie, és kellően tiszteletben kell tartania a 8. cikk által védett érdekeket. A 8. cikk alapján azt kell mérlegelni, hogy „elegendő mértékben bevonták-e a szülőket a döntéshozatali folyamatba [...] ahhoz, hogy biztosított legyen érdekeik előírt védelme”.²¹⁴ Ez magában foglalja, hogy tájékoztatni kell őket a fejleményekről, lehetővé kell tenni számukra a velük kapcsolatos döntéshozatalban való részvételt²¹⁵, valamint bizonyos esetekben meg kell hallgatni az érintett gyermekeket²¹⁶.

Példa: *A. B. kontra Románia* (2.) ügyben²¹⁷ a kérelmezőnél paranoid skizofréniát diagnosztizáltak, és a rendőrség több alkalommal pszichiátriai intézetbe vitte őt kezelés céljából. Gyermekei már nem éltek vele, anyjuk betegsége miatt gondozásba vették őket. Az EJEB azt vizsgálta, hogy a gyermekek gondozásba vételével kapcsolatban meghozandó döntések súlyos voltára tekintettel összességében kellő mértékben biztosított volt-e a döntéshozatali folyamat során a szülők számára érdekeik előírt védelme. Ezzel kapcsolatban a bíróság megállapította, hogy a súlyos mentális zavarral küzdő kérelmező mellé nem rendeltek ki jogi képviselőt vagy eseti gondnokot, hogy képviselje őt az eljárások során, így nem tudott részt venni a kiskorú gyermekeit érintő döntéshozatali folyamatban. Emellett a kérelmező helyzetét és gyermekeinek helyzetét a bíróság 12 év alatt, mindkét gyermek nagykorúságáig csak két alkalommal vizsgálta, és nem volt arra utaló bizonyíték, hogy rendszeres kapcsolat lett volna a szociális munkások és a kérelmező között, ami egyébként megfelelő eszközt kínált volna arra, hogy képviseljék véleményét a hatóságoknál. Mindezek fényében a bíróság

214 EJEB, *W. kontra Egyesült Királyság* (9749/82), 1987. július 8., 64. pont.

215 EJEB, *McMichael kontra Egyesült Királyság* (16424/90), 1995. február 24.

216 EJEB, *B. kontra Románia* (2.) (1285/03), 2013. február 19.; EJEB, *B.B. és F.B. kontra Németország* (8734/09 és 9424/11), 2013. március 14.

217 EJEB, *B. kontra Románia* (2.) (1285/03), 2013. február 19.

megállapította, hogy a gyermekek gondozásba vételével kapcsolatos döntéshozatali folyamat során nem védtek megfelelően a kérelmező érdekeit, és ezáltal megsértették az EJEE 8. cikke szerinti jogait.

Példa: A *B.B. és F.B. kontra Németország* ügy²¹⁸ tárgya, hogy miután a kérelmező 12 éves lánya azt állította, hogy apja ismétlődően verte őt és 8 éves öccsét, a két gyermek vonatkozásában a szülői felügyeleti jogokat a fiatakorúak bíróságára ruházták át, és a gyermekeket gyermekotthonban helyezték el. A kerületi bíróság a szülői felügyeletet a kérelmezőkről az ifjúságvédelmi hivatalra ruházta át, a gyermekektől szerzett közvetlen bizonyítékra alapozva határozatát. Amikor a lány ezt követően, körülbelül egy évvel később először találkozott szüleivel, bevallotta, hogy hazudott, amikor azt állította, hogy verték, és végül a gyermekeket visszaadták szüleiknek. A kérelmezők arra vonatkozó panaszát illetően, hogy a hatóságok nem vizsgálták meg megfelelően a vonatkozó tényeket, az EJEB rámutatott, hogy a szakemberek téves értékelése nem szükségszerűen jelenti azt, hogy a hozott intézkedések nem voltak összeegyeztethetők az EJEE 8. cikkével. Az elhelyezésről szóló határozatot csak azon helyzet alapján lehetett megítélni, amelyet akkoriban a hazai hatóságok elé tártak. Az EJEB véleménye szerint lényeges elem az, hogy a kerületi bíróság kizárólag a gyermek állításaira hagyatkozott, miközben a kérelmezők orvosi igazolásokat nyújtottak be arról, hogy nem látszik jele a bántalmazásnak, és mindemellett a fellebbviteli bíróság nem vizsgálta meg újból a gyermekeket. Mivel a gyermekek az érdemi meghallgatás idején biztonságos helyen voltak, nem volt szükség sietségre, és a bíróságok hivatalból kivizsgálhatták volna a tényállást, amit azonban nem tettek meg. Összegezve, a német bíróságok nem szolgáltak elégséges indokkal a kérelmezők szülői felügyeletének megvonására vonatkozóan, sértve az EJEE 8. cikkét.

A gyermekeknek szakellátásba (alternatív gondoskodásba) kerülésüket követően is joguk van kapcsolatot tartani szüleikkel. Ezt a jogot az EJEE is elismeri,²¹⁹ mivel az EJEB szerint a szülők és a gyermekek közötti kölcsönös kapcsolattartás a 8. cikk szerinti családi élet alapvető eleme. Mivel a gyermekvédelmi szakellátásba (alternatív gondoskodásba) vételnek alapesetben ideiglenes intézkedésnek kell lennie, a családi kapcsolatok fenntartása elengedhetetlen annak

218 EJEB, *B.B. és F.B. kontra Németország* (18734/09 és 9424/11), 2013. március 14.

219 EJEB, *Olsson kontra Svédország* (1.) (10465/83), 1988. március 24.

biztosításához, hogy a gyermek sikeresen visszatérjen családjához.²²⁰ Az EJEE értelmében ezen elvekből pozitív köteleességek következnek, amint azt a következő esetek szemléltetik.

Példa: A *T. kontra Cseh Köztársaság* ügyben²²¹ az EJEB azt vizsgálta, hogy megsértették-e egy apa és lánya (a kérelmezők) jogait a gyermek gondozásba vételével, valamint azzal, hogy a hatóságok nem támogatták a ketőjük közötti kapcsolattartást. A gyermeket anyja halálát követően, és miután az apa lánya feletti felügyeleti jogra irányuló kérelmeit a személyiségével kapcsolatos aggályok miatt elutasították, speciális intézményben helyezték el. Később elutasították arra irányuló kéréseit is, hogy szabadságát lányával tölthesse, és egy terápiás központ megállapította, hogy látogatásai nem válnak a gyermek javára, mivel félelmet vált ki belőle; ekkor valamennyi kapcsolat megszűnt közöttük. A későbbiekben a bíróságok úgy határoztak, hogy a két kérelmező a gyermek kérésének megfelelően csak írásban tarthat kapcsolatot egymással. Az EJEB egyebek mellett kiemelte, hogy a gyermeknek érdeke fenntartani a kapcsolatot családjával, kivéve azokat a különösen szélsőséges eseteket, amikor ez nem szolgálja a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét. A gyermek gondozásba vételéről szóló határozatot vizsgálva az EJEB egyetértően állapította meg, hogy a hazai hatóságok gondosan mérlegelték döntésüket, amelyet a pszichológiai és pszichiátriai szakvélemények meghallgatását követően és a gyermek kívánságait figyelembe véve hoztak meg. Ezért a gyermek gondozásba vétele vonatkozásában az EJEE 8. cikke nem sérült. A bíróság ugyanakkor megállapította, hogy a kérelmezők közötti kapcsolattartás korlátozásából fakadóan megsértették a 8. cikket, különös tekintettel arra, hogy nem ellenőrizték a gyermekotthon kapcsolattartás megtagadására vonatkozó határozatait, amely határozatok végső soron csökkentették a család újraegyesítésének esélyét.

Példa: A *K.A. kontra Finnország* ügyben²²² a kérelmező gyermekeit amiatt vették szakellátásba (alternatív gondoskodásba), mert állítások szerint szexuálisan zaklatták őket. Mialatt a gyermekek állami gondoskodásban éltek, kevés kapcsolat volt közöttük és szüleik között, és csekély erőfeszítéseket tettek a család újbóli egyesítésére irányulóan. Az ügyet vizsgálva

220 EJEB, *Eriksson kontra Svédország* (11373/85), 1989. június 22.

221 EJEB, *T. kontra Cseh Köztársaság* (19315/11), 2014. július 17. (elérhető francia nyelven).

222 EJEB, *K.A. kontra Finnország* (27751/95), 2003. január 14.

az EJB megállapította, hogy az államnak pozitív kötelessége elősegíteni a család újraegyesítését, mielőtt az ésszerűen megvalósítható, szem előtt tartva a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének védelmére vonatkozó kötelezettséget. Az EJB szerint azért korlátozták szigorúan a kérelmező azon jogát, hogy látogassa gyermekeit, mert a gyermekvédelmi hatóság a gyermek és a nevelőcsalád közötti kötelékeket kívánta erősíteni az eredeti család újraegyesítése helyett. Ez annak ellenére történt, hogy az apa körülményei észlelhetően javultak. Így tehát megállapítható az EJE 8. cikkének megsértése.

6.3. Örökbefogadás

Kiemelt pontok

- Az örökbefogadás biztosítja az alternatív gondozást azon gyermekek számára, akik nem maradhattak vér szerinti családjuknál.
- Az örökbefogadásnál kiemelten fontos a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének mérlegelése.
- Az EU és az ET joganyagában nem létezik örökbefogadáshoz való jog, az örökbefogadási eljárásnak azonban eleget kell tennie néhány kritériumnak, biztosítandó, hogy az a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét szolgálja.²²³

A nemzetközi jogban örökbefogadás esetén kiemelten fontos a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének mérlegelése. A legfőbb (mindenek felett álló) érdek elve mellett a Gyermekjogi egyezmény más általános elvei is iránymutatót adnak és alapul szolgálnak annak örökbefogadással összefüggésben történő végrehajtásához: ezek a hátrányos megkülönböztetés tilalma, az élethez, az életben maradáshoz és a fejlődéshez való jog, valamint a gyermek véleményének tiszteletben tartása.²²⁴ Különösen fontos az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának

²²³ A gyermek örökbefogadás vonatkozásában fennálló, származásának ismeretéhez fűződő érdekével kapcsolatban lásd a [4. fejezetet](#).

²²⁴ Gyermekjogi egyezmény 2., 3., 6. és 12. cikk. Lásd még: ENSZ, Gyermekjogi Bizottság (2010), Szerződésspecifikus iránymutatások a részes államok által a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény 44. cikke (1) bekezdésének b) pontja szerint benyújtandó időszakos jelentések formájára és tartalmára vonatkozóan, CRC/C/58/Rev.2. sz. ENSZ-dokumentum, 2010. november 23., 23–27. pont.

14. sz. Átfogó Kommentárja „a gyermek ahhoz való jogáról, hogy a legfőbb (mindenek felett álló) érdeke elsődleges szempont legyen”²²⁵.

Hasonlóképpen a gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről és az ilyen ügyekben történő együttműködésről szóló Hágai Egyezmény egyik célja is „kidolgozni olyan garanciákat, amelyek biztosítják, hogy a nemzetközi örökbefogadások a gyermekek legfőbb (mindenek felett álló) érdekeinek és a nemzetközi jog által elismert alapvető jogaik tiszteletben tartásával történnek”.²²⁶

Az uniós jogban az Európai Unió Alapjogi Chartájának 24. cikke szerinti kapcsolódó jogi kötelezettségek alkalmazandók az örökbefogadásra, amennyiben azt az Unió vizsgálja.

Az ET joganyagában az EJE 8. cikkében rögzített családi élet tiszteletben tartásához való jog alkalmazandó és követendő az örökbefogadás eseteiben. E tárgyban az Európa Tanácsnak létezik két külön egyezménye is: a gyermekek örökbefogadásáról szóló egyezmény²²⁷ és a gyermekek örökbefogadásáról szóló (felülvizsgált) egyezmény.²²⁸ Ezen egyezmények a gyermekek jogain alapuló megközelítést írnak elő az örökbefogadás vonatkozásában. A gyermekek örökbefogadásáról szóló (felülvizsgált) egyezmény például kimondja, hogy „az illetékes hatóság csak akkor engedélyezheti az örökbefogadást, ha meggyőződött arról, hogy az örökbefogadás a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét szolgálja”.²²⁹ Hasonlóképpen az EJE is hangsúlyozza, hogy a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke bizonyos körülmények között, például örökbefogadás esetén felülírhatja a szülők érdekeit.²³⁰ A gyermekek örökbefogadásáról szóló (felülvizsgált) egyezmény azt is előírja, hogy az illetékes hatóság nem engedélyezheti az örökbefogadást anélkül, hogy ahhoz „a jogszabályok megítélése

225 ENSZ, Gyermekjogi Bizottság (2013), 14. számú Átfogó Kommentár a gyermek ahhoz való jogáról, hogy a legfőbb (mindenek felett álló) érdeke elsődleges szempont legyen, CRC/C/GC/14, 3. cikk (1) bekezdés.

226 Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia, Egyezmény a gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről és az ilyen ügyekben történő együttműködésről, 1993. május 29., 1. cikk, a) pont.

227 Európa Tanács, (Felülvizsgált) Európai egyezmény a gyermekek örökbefogadásáról, CETS 202., 2008.

228 Uo. Az egyezményt 2008-ban nyitották meg aláírásra, majd 2011-ben lépett hatályba.

229 Uo., 4. cikk (1) bekezdés.

230 EJE, *Pini és társai kontra Románia* (78028/01 és 78030/01), 2004. június 22.

szerint kellő értelemmel rendelkező gyermek beleegyezését adná”.²³¹ Ezenkívül azt a gyermeket, aki a megítélés szerint nem rendelkezik ehhez kellő érettséggel, „lehetőség szerint meg kell kérdezni, és véleményét, illetve kívánságait érettségi fokának szem előtt tartásával figyelembe kell venni”.²³²

Példa: A *Pini és társai kontra Románia* ügyben²³³ két olasz pár tett panaszt amiatt, hogy a román hatóságok nem hajtották végre egy romániai bíróság határozatát két román gyermek általuk történő örökbefogadását illetően. A román magánintézmény, ahol a gyermekek éltek, a bírósági végzést megsértve megtagadta a gyermekek kérelmezőknek történő kiadását. Az EJEB úgy ítélte meg, hogy a kérelmezők és örökbe fogadott gyermekeik közötti kapcsolat az EJE 8. cikke szerinti családi élet körébe tartozott, még akkor is, ha soha nem éltek együtt, és nem jöttek létre közöttük érzelmi kötelékek. Az ügyet vizsgálva az EJEB a 8. cikket a Gyermekegyezmény és a Hágai Egyezmény fényében értelmezte, és megállapította, hogy a hatóságok azon pozitív kötelezettségét, hogy lehetővé tegyék a kérelmezők számára családi kötelékek kialakítását az örökbe fogadott gyermekekkel, behatárolja a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke.²³⁴ Ennek vonatkozásában az EJEB úgy ítélte meg, hogy a gyermek érdekei – jellegüktől és súlyuktól függően – felülírhatják a szülő érdekeit. Emellett a bíróság – megállapítva, hogy a 8. cikk nem sérült – hangsúlyozta, hogy egy örökbefogadáson alapuló kapcsolatban fontos, hogy a gyermek érdekei elsőbbséget élvezzenek a szülők érdekeivel szemben, mivel az örökbefogadás célja egy gyermek családhoz juttatása, nem pedig egy család gyermekhez juttatása.²³⁵

Példa: A *Kearns kontra Franciaország* ügyben²³⁶ az EJEB az Emberi Jogok Európai Egyezményével összeegyeztethetőnek találta, hogy egy ír nő, aki Franciaországban örökbefogadásra kínálta fel lányát, a két hónapos időszak lejártát követően nem vonhatta vissza az örökbefogadáshoz adott hivatalos hozzájárulását. Az EJEB elsőként azt hangsúlyozta, hogy az, hogy

231 Európa Tanács, (Felülvizsgált) *Európai egyezmény a gyermekek örökbefogadásáról*, CETS 202., 2008, 5. cikk (1) bekezdés b) pont.

232 *Uo.*, 6. cikk.

233 EJEB, *Pini és társai kontra Románia* (78028/01 és 78030/01), 2004. június 22.

234 *Uo.*, 155. pont.

235 *Uo.*, 156. pont.

236 EJEB, *Kearns kontra Franciaország* (35991/04), 2008. január 10.

a nemzeti hatóságok elutasították a gyermek visszavitelére irányuló kérelmet, a mások – ebben az esetben a gyermek – jogainak és szabadságainak védelmére irányuló törvényes célt szolgált.²³⁷ A hozzájárulás visszavonásának határidőhöz kötése tekintetében a francia jog megfelelő egyensúlyra törekedett, és igyekezett biztosítani a vér szerinti anya, a gyermek és az örökbe fogadó család egymással ütköző érdekei közötti arányosságot. E folyamatban kiemelt szempontnak kellett lennie a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének.²³⁸ Az EJEB elé tárt bizonyítékok alapján a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét szolgálta az, hogy a lehető leghamarabb stabil kapcsolatai legyenek egy új családon belül, és minden szükséges lépést megtettek annak érdekében, hogy a kérelmező tisztában legyen lépésének pontos következményeivel. E megfontolások alapján az EJEB megállapította, hogy Franciaország nem mulasztotta el a kérelmezővel szembeni, az EJEE 8. cikke szerinti pozitív kötelezettségeinek teljesítését.

Az EJEB azt is leszögezi, hogy az örökbefogadással kapcsolatos döntéshozatalnak összhangban kell állnia a hátrányos megkülönböztetés tilalmával, melyet az EJEE 14. cikke rögzít. Így az EJEB megvizsgálta, hogy összeegyeztethető-e a 8. cikkel együtt értelmezett 14. cikkel az, ha a kérelmezőket szexuális irányultságuk vagy életkoruk alapján kizárják az örökbefogadásra jogosultak köréből. Ennek vonatkozásában a bíróság rámutat arra, hogy kiemelt jelentőséggel bír a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének védelmében történő arányos fellépés kötelessége.

Példa: A *Schwizgebel kontra Svájc* ügyben²³⁹ a kérelmező, egy 47 éves egyedülálló nő a közötté és az általa örökbe fogadni kívánt gyermek között fennálló korkülönbség miatt nem fogadhatott örökbe egy második gyermeket. A kérelmező azt állította, hogy életkor alapján történő hátrányos megkülönböztetés áldozata. Az EJEB megítélése szerint a kérelmező esetében az, hogy nem engedélyezték egy gyermek örökbefogadás céljából történő fogadását, a gyermek jólétének és jogainak védelmére irányuló törvényes célt szolgált.²⁴⁰ Mivel arra vonatkozóan nincs európai konszenzus, hogy joga van-e valakinek egyedülálló szülőként örökbe fogadni,

²³⁷ *Uo.*, 73. pont.

²³⁸ *Uo.*, 79. pont.

²³⁹ EJEB, *Schwizgebel kontra Svájc* (25762/07), 2010. június 10.

²⁴⁰ *Uo.*, 86. pont.

illetve hogy mi az örökbefogadás alsó és felső korhatára és mekkora különbség lehet az örökbe fogadó és a gyermek között, és ebből adódóan az államnak széles mérlegelési jogköre van ezen a téren, továbbá mivel védeni kell a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét, a második gyermek elhelyezésére vonatkozó engedély megtagadása nem volt ellentétes az arányosság elvével.²⁴¹ Az EJEB ezért úgy ítélte meg, hogy a kormányzat által adott indokolás objektívnek és ésszerűnek tekinthető, a sérelmezett eltérő bánásmód pedig nem volt az EJEE 14. cikke értelmében hátrányosan megkülönböztető jellegű.

Példa: Az *E.B. kontra Franciaország* ügy²⁴² tárgya, hogy a kérelmező – egy egyedülállóként örökbe fogadni kívánó, partnerével élő leszbikus nő – számára a nemzeti hatóságok nem adták meg jóváhagyásukat az örökbefogadáshoz.²⁴³ Az EJEB emlékeztetett arra, hogy az EJEE 8. cikke önmagában véve nem jelent családalapításhoz vagy örökbefogadáshoz való jogot. A hátrányos megkülönböztetésre vonatkozó panaszok azonban egy adott jog tágabb hatálya alá tartozhatnak, még akkor is, ha az adott kérdés nem az EJEE által biztosított egyedi jogosultságok valamelyikéhez kapcsolódik.²⁴⁴ Mivel a francia jog lehetővé teszi az egyedülálló számára az örökbefogadást, ezt a jogot nem lehet megkülönböztető jellegű okok miatt megtagadni valamely egyéntől. Amint azt a hazai bíróságok megállapították, a kérelmező kétségtelen személyes kvalitásokkal rendelkezett és alkalmas volt a gyermeknevelésre, ami biztosíthatóan a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét szolgálta, amely kulcsfogalom a vonatkozó nemzetközi eszközökben.²⁴⁵ Az EJEB álláspontja szerint a kérelmező szexuális irányultága döntő szerepet játszott abban, hogy a hatóságok nem engedélyezték számára az örökbefogadást, ami a nemzeti jog alapján örökbe fogadni jogosult többi egyedülálló személyhez képest hátrányosan megkülönböztető jellegű bánásmódnak minősül.²⁴⁶

²⁴¹ *Uo.*, 97. pont.

²⁴² EJEB, *E.B. kontra Franciaország* [Nagykamara] (43546/02), 2008. január 22.

²⁴³ *Uo.*, 49. pont.

²⁴⁴ *Uo.*, 41–48. pont.

²⁴⁵ *Uo.*, 95. pont.

²⁴⁶ *Uo.*, 96. pont.

Példa: A *Gas és Dubois kontra Franciaország* ügy²⁴⁷ azt tárgyalja, hogy az azonos nemű párok a heteroszexuális párokkal egyformán jogosultak-e társszülős örökbefogadásra. A kérelmezők azonos nemű párként élettársi kapcsolatot létesítettek. Együtt felneveltek egy lányt, aki mesterséges megtermékenyítéssel fogant, és akit egyikőjük hordott ki 2000-ben. A másik partner egyszerű örökbefogadásra irányuló kérelmét azzal az indokkal utasították el, hogy az örökbefogadás megfosztaná szülői jogaitól a vér szerinti anyát, ami mind a kérelmező szándékaival, mind a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekével ellentétes lenne. A francia jogban az egyetlen olyan helyzet, amelyben az egyszerű örökbefogadás nem eredményezi a vér szerinti szülők jogainak az örökbe fogadó szülőre való átszállását, az, amikor az adott személy a házastársa gyermekét fogadja örökbe. A kérelmezők azt állították, hogy hátrányos megkülönböztetést alkalmaztak velük szemben a házasságban élő és a nem házasságban élő heteroszexuális párokhoz képest. Az EJEB annak vizsgálatakor, hogy történt-e hátrányos megkülönböztetés egy házasságban élő házaspárhoz képest, megállapította, hogy a házasság különleges jogállást keletkeztet, és társadalmi, személyes és jogi következményekkel jár; ezért nem állítható, hogy a kérelmezők lényegében a házasságban élő párokhoz hasonló helyzetben lennének. Az ellenkező nemű, nem házasságban élő párokkal való összehasonlítást illetően a bíróság rámutatott, hogy egy élettársi kapcsolatban élő hasonló, heteroszexuális pár egyszerű örökbefogadásra irányuló kérelmét a francia jog rendelkezései alapján szintén elutasították volna. Következésképpen az EJEB megállapította, hogy nem alkalmaztak eltérő bánásmódot a szexuális irányultság alapján, és így nem sérültek a kérelmezők egyezmény szerinti jogai.

Példa: Az *X és társai kontra Ausztria* ügy²⁴⁸ tárgya egy azonos nemű pár azzal kapcsolatos panasza, hogy a különböző nemű párokhoz képest hátrányos megkülönböztetést alkalmaztak velük szemben a társszülős örökbefogadás vonatkozásában. Az első és a harmadik kérelmező tartós kapcsolatban élt, és az első kérelmező örökbe kívánta fogadni a második kérelmezőt, aki a harmadik kérelmező fia. Amint a *Gas és Dubois* ügyben, az EJEB itt is visszautasította azt, hogy a kérelmezők hasonló helyzetben lennének, mint egy házasságban élő pár, amelyben valamely fél a másik házastárs gyermekét kívánja örökbe fogadni. Ugyanakkor az EJEB elfogadta, hogy a kérelmezők hasonló helyzetben voltak, mint egy

247 EJEB, *Gas és Dubois kontra Franciaország* (25951/07), 2012. március 15.

248 EJEB, *X és társai kontra Ausztria* [Nagykamara] (19010/07), 2013. február 19.

nem házasságban élő heteroszexuális pár. Miközben az osztrák jog a nem házasságban élő heteroszexuális párok esetében lehetővé teszi a társszülős örökbefogadást, az osztrák polgári törvénykönyv kimondja, hogy aki gyermeket fogad örökbe, az azonos nemű vér szerinti szülő helyébe lép, ami azt jelenti, hogy az azonos nemű párok esetében a társszülős örökbefogadás jogilag lehetetlen. Az EJEB megállapította, hogy ilyen körülmények között eltérő bánásmódot alkalmaztak a kérelmezőkkel szemben szexuális irányultságuk alapján, és hogy a kormány az EJEE 8. cikkével együtt értelmezett 14. cikkét megsértve nem hozott fel nyomós és meggyőző indokokat ennek igazolására.

Végezetül, az EJEB a nemzetközi jog szellemiségének és céljának való érdemi megfelelést is szem előtt tartja az örökbefogadással kapcsolatos döntéshozatal vonatkozásában.

Példa: A *Harroudj kontra Franciaország* ügyben²⁴⁹ a francia hatóságok elutasították a kérelmező arra irányuló kérelmét, hogy teljes körűen örökbe fogadjon egy algériai lányt, akit születésekor elhagytak és az iszlám jog szerinti gyámság, a *kafala* keretében a kérelmező gondozásába helyezték. Az elutasítás oka az volt, hogy a francia polgári törvénykönyv nem teszi lehetővé olyan gyermek örökbefogadását, akinek örökbefogadása a származási országának joga (ez esetben az algériai jog) alapján tilos lenne, valamint hogy a *kafala* már szülői felügyeletet biztosított a kérelmező számára, lehetővé téve számára, hogy döntéseket hozzon a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekében. Az ezt követő fellebbezést annak alapján utasították el, hogy a hazai jog összhangban állt a gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről és az ilyen ügyekben történő együttműködésről szóló Hágai Egyezményrel, és hogy a Gyermekek jogi egyezmény 20. cikke a *kafalát* az örökbefogadással egyenértékűnek ismeri el a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének védelme tekintetében. A kérelmező panaszát vizsgálva az EJEB emlékeztetett azon elvre, hogy miután családi kötelék jött létre, az államnak úgy kell eljárnia, hogy az biztosítsa e kötelék fejlődését, és olyan jogi biztosítékokat kell bevezetnie, amelyek lehetővé teszik a gyermek családba való beilleszkedését, továbbá rámutatott arra, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezményét a nemzetközi jog általános elveivel összhangban kell értelmezni. Értékelésében az EJEB rámutatott a francia bíróságok azon törekvésére, hogy

249 EJEB, *Harroudj kontra Franciaország* (43631/09), 2012. október 4.

megfeleljenek a nemzetközi egyezmények – köztük a Gyermejjogi egyezmény – szellemének és céljának. A francia jog elismeri a *kafalát*, és a kérelmező szülői felügyeletet gyakorolhatott és döntéseket hozhatott a gyermek érdekében. Így például végrendeletet készíthetett a gyermek javára, felülkerekedve az örökbefogadással kapcsolatos korlátozásból adódó nehézségeken. Összegezve, az örökbefogadás tilalmának így módon történő fokozatos megkerülésével az alperes tagállam, amely arra törekedett, hogy anélkül ösztönözze a külföldi származású gyermek integrációját, hogy azonnal elvágná őt származási országának szabályaitól, tiszteletet tanúsított a kulturális pluralizmus iránt, és megfelelő egyensúlyt teremtett a közérdek és a kérelmező érdeke között. Az EJEB tehát nem állapította meg a kérelmező jogainak megsértését.

7

A gyermekek erőszakkal és kizsákmányolással szembeni védelme

EU	Tárgyalt kérdések	ET
A gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló irányelv (2011/93/EU)	Iskolai, otthoni és egyéb környezetben előforduló erőszak	EJEE, 2. cikk (élethez való jog), 3. cikk (embertelen és megalázó bánásmód) és 8. cikk (testi épség); az EJEE 1. jegyzőkönyve, 2. cikk (oktatáshoz való jog) EJEB, <i>Kayak kontra Törökország</i> (60444/08), 2012 (késelés egy iskola közelében) EJEB, <i>O’Keeffe kontra Írország</i> [Nagykamara] (35810/09), 2014 (szexuális zaklatás iskolában) EJEB, <i>Campbell és Cosans kontra Egyesült Királyság</i> (7511/76 és 7743/76), 1982 (testi fenyítés) (Módosított) Európai Szociális Karta, 7. cikk (a fizikai és erkölcsi veszélyekkel szembeni különös védelemhez való jog) és 17. cikk (védelemhez való jog) Szociális Jogok Európai Bizottsága, <i>World Organisation against Torture (OMCT) kontra Belgium</i>, 21/2003. sz. panasz, 2004 (a testi fenyítés tilalma Belgiumban) A gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló egyezmény (Lanzarote-i Egyezmény) A nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról szóló egyezmény (Isztambuli Egyezmény)

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Alapjogi Charta, az 5. cikk (2) bekezdése (kényszmunka és kötelező munka) A fiatal munkavállalókról szóló irányelv (94/33/EK) Az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló irányelv (2011/36/EU)	Kényszmunka	EJEE, 4. cikk (a szolgaság, a kényszmunka és a kötelező munka tilalma) EJEB, <i>C.N. és V. kontra Franciaország</i> (67724/09), 2012 (szolgaság; az állam pozitív kötelezettségei) (Módosított) Európai Szociális Karta, a 7. cikk (10) bekezdése (a gyermekek védelme a fizikai és erkölcsi veszélyekkel szemben) Az Európa Tanácsnak a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló egyezménye (Lanzarote-i Egyezmény)
Alapjogi Charta, az 5. cikk (3) bekezdése (az emberkereskedelem tilalma) Az emberkereskedelemről szóló irányelv (2011/36/EU)	Gyermekek- reskedelem	EJEE, 4. cikk (a szolgaság tilalma) EJEB, <i>Rantsev kontra Ciprus és Oroszország</i> (25965/04), 2010 (az emberkereskedelem vádjának állam általi ki nem vizsgálása) Az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye
Az emberkereskedelemről szóló irányelv (2011/36/EU)	Gyermekep- pornográfia	EJEE, 8. cikk (a magánélet tiszteletben tartásához való jog) EJEB, <i>Söderman kontra Svédország</i> [Nagykamara] (5786/08), 2013 (gyermek titokban történő filmezése) (Módosított) Európai Szociális Karta, a 7. cikk (10) bekezdése (különleges védelem a fizikai és erkölcsi veszélyekkel szemben) A gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló egyezmény (Lanzarote-i Egyezmény) A számítástechnikai (cyber crime) bűnözésről szóló egyezmény
	Kisebbség- hez tartozó gyermekek	EJEB, <i>Valentin Câmpeanu részéről eljáró Centre for Legal Resources kontra Románia</i> [Nagykamara] <i>Centre of Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania</i> [GC] (47848/08), 2014 (súlyos fogyatékossgal élő fiatalember halála egy állami intézményben)
A Tanács 2010/48/EK határozata	Fogyatékos- sággal élő gyermekek	EJEB, <i>Nencheva és társai kontra Bulgária</i> (48609/06), 2013 (gyermekek halála egy állami intézményben)
A Bizottság 2007/698/EK határozata	Eltűnt gyer- mekek	EJEB, <i>Zorica Jovanović kontra Szerbia</i> (21794/08), 2013 (tájékoztatáshoz való jog)

A gyermekek széles értelemben vett védelme valamennyi olyan intézkedésre vonatkozik, amelyek célja a gyermekjogok gyakorlásának biztosítása. Szűk értelemben a gyermekek mindenfajta erőszaktól való mentességhez fűződő jogához kapcsolódik. A nemzetközi jog értelmében az államoknak intézkedéseket kell hozniuk annak biztosítása érdekében, hogy a gyermekek megfelelő védelemben részesüljenek, és a testi épséghez és méltósághoz való joguk hatékonyan érvényesüljön. Az állam védelemre vonatkozó kötelessége különböző formákat ölthet, attól függően, hogy az erőszak milyen konkrét kockázatának van kitéve a gyermek, és ki az elkövető. Így az államok kötelességei nyilvánvalóbbak azokban az esetekben, amikor a gyermekek az állam felügyelete és ellenőrzése alatt állnak, például ha állami intézményekben vannak elhelyezve. Erre akkor kerül sor, ha nagy az erőszak kockázata. Az állam védelemre vonatkozó kötelessége nehezebbnek bizonyulhat azon esetekben, amikor a gyermekek magánemeberek, például családtagjaik részéről vannak kitéve erőszaknak.

Az Európai Unió fő hatásköre ezen a területen a határokon átnyúló bűncselekményekhez kapcsolódik (az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 83. cikke). Ezért külön jogalkotási intézkedések kerültek elfogadásra a gyermekpornográfia és az emberkereskedelem vonatkozásában. Az EU emellett olyan jogszabályt is elfogadott, amely előírja a tagállamok számára a szexuális zaklatás számos formájának büntetendővé tételét. Az Európa Tanács (ET) szintjén az emberi jogok európai egyezménye (EJEE) – különösen annak 2., 3. és 8. cikke – rendelkezik az államok kötelességeiről számos, gyermekekkel szembeni erőszaknak minősülő cselekmény tekintetében. A Szociális Jogok Európai Bizottsága ugyancsak tevékenyen lépett fel ezen a területen, egyrészt jelentéstételi eljárása, másrészt kollektív panasztételi mechanizmusa révén. Emellett ma már az Európa Tanácsnak külön egyezményei vannak érvényben, amelyek közül ki kell emelni a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló egyezményt (Lanzarote-i Egyezmény)²⁵⁰; ezek végrehajtását ellenőrző szervek felügyelik.

Ez a fejezet a gyermekek elleni erőszak egyes vonatkozásait és a nemzetközi közösség azokra adott válaszát elemzi. A **7.1. szakasz** az otthoni, iskolai és egyéb környezetben előforduló erőszakot vizsgálja meg, és olyan kérdésekre összpontosít, mint a testi fenyegetés, a gyermekek bántalmazása és elhanyagolása, valamint a szexuális erőszak. A **7.2. szakasz** a gyermekek kizsákmányolásának egyértelműen határokon átnyúló dimenzióval rendelkező eseteit járja körül, beleértve

250 Európa Tanács, *Az Európa Tanács egyezménye a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről*, CETS 201., 2007.

a kényszerszermunka és szexuális kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelmet, a gyermekpornográfiát és a gyermekek becserkészését (grooming). Végezetül a **7.3. szakasz** a bántalmazás olyan eseteit vizsgálja, amikor a gyermekek különösen kiszolgáltatott helyzetben vannak.

7.1. Iskolai, otthoni és egyéb környezetben előforduló erőszak

Kiemelt pontok

- Az államok kötelesek biztosítani, hogy a gyermekek mindenhol hathatós védelemben részesüljenek az erőszakkal és más ártalmakkal szemben.
- Az államoknak megfelelő jogi keretet kell biztosítaniuk a gyermekek védelmére irányulóan.
- Az államoknak hatékonyan ki kell vizsgálniuk a gyermekbántalmazással, a gyermekekkel szembeni erőszakkal és a gyermekeknek okozott ártalmakkal kapcsolatos állításokat.

Az uniós jogban²⁵¹ a legfontosabb jogi eszköz ezen a területen a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló, az EUMSZ 82. és 83. cikke alapján elfogadott 2011/93/EU irányelv.²⁵²

Az ET joganyagában az EJEB és a Szociális Jogok Európai Bizottsága jelentős ítélezési gyakorlatot alakított ki a gyermekek környezetében előforduló erőszakkal szembeni védelmére vonatkozóan. Emellett az ET külön egyezményei (például a Lanzarote-i Egyezmény) részletes biztosítékokat nyújtanak a gyermekekkel szembeni erőszak bizonyos formáival szembeni védelemhez.

²⁵¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2011. december 13-i 2011/93/EU irányelve a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, HL L 335/1., 2011.

²⁵² Uo.

7.1.1. Az állam felelősségi köre

Az ET joganyagában keretében az EJEB az EJEE különböző cikkei, különösen a 2. és a 3. cikk alapján elemezte a gyermekekkel szembeni erőszak legsúlyosabb formáit. A bíróság megállapította, hogy az államokra egyértelmű köteleességek hárulnak, ha gyermekeket a felügyeletük alá tartozó intézményekben helyeznek el.²⁵³ Hasonlóképpen abban az esetben, ha bizonyos magatartás vagy helyzet olyan súlyossági fokot ér el, amely már a 3. cikk szerinti embertelen vagy megalázó bánásmódnak minősül, az államnak pozitív kötelezettségei vannak a gyermekek bántalmazással szembeni védelme tekintetében, beleértve a magánszemélyek által alkalmazott bánásmódot is. A bíróság megállapította hatáskörét olyan elé kerülő ügyekben, mint a szülők általi tartós elhanyagolás,²⁵⁴ egy pedagógusok által elkövetett, ismételt szexuális zaklatás,²⁵⁵ erőszakos közöszlés,²⁵⁶ vagy testi fenyegetés²⁵⁷ esetei, amelyek mind az EJEE 3. cikkének hatálya alá tartoznak.

Halált okozó gyermekbántalmazás esetén az állam az EJEE 2. cikke értelmében felelősségre vonható, még akkor is, ha a haláleset egy magánszemély idézte elő, nem pedig valamely állami alkalmazott. Az államok pozitív kötelezettségei esettől függően változnak, alapvető köteletség azonban a gyermekek erőszakkal szembeni *hatékony* védelmének biztosítása. A bántalmazás súlyos formái esetében a pozitív kötelezettségek közé tartozik a bűnüldözési rendszer által támogatott hatékony büntetőjogi rendelkezések elfogadása.²⁵⁸ Az államoknak ezenkívül külön intézkedéseket és garanciákat kell elfogadniuk a gyermekek védelmére.²⁵⁹

Az EJEB elé többször kerültek olyan ügyek, amelyek tárgyát magánszemélyek által gyermekekkel szemben iskolákban, otthon vagy egyéb, nem állami szereplők által működtetett intézményekben elkövetett erőszak képezte, amely esetekben kérdéses volt, hogy felmerülhet-e az állam felelőssége. Ennél is fontosabb, hogy az EJEB ítélete szerint az állam nem mentheti fel magát a gyermekek védelmének kötelezettsége alól azáltal, hogy fontos közszolgáltatások – például

253 EJEB, *Nencheva és társai kontra Bulgária* (48609/06), 2013. június 18. (elérhető francia nyelven).

254 EJEB, *Z. és társai kontra Egyesült Királyság* [Nagykamara] (29392/95), 2001. május 10.

255 EJEB, *O’Keeffe kontra Írország* [Nagykamara] (35810/09), 2014. január 28.

256 EJEB, *M.C. kontra Bulgária* (39272/98), 2003. december 4.

257 EJEB, *Tyrer kontra Egyesült Királyság* (5856/72), 1978. április 25.

258 EJEB, *M.C. kontra Bulgária* (39272/98), 2003. december 4., 150. pont.

259 EJEB, *O’Keeffe kontra Írország* [Nagykamara] (35810/09), 2014. január 28., 146. pont.

az oktatás – igazgatását magánszemélyekre ruházza át.²⁶⁰ Az állam felelősségének megállapítását érintő esetekben az EJEB általában különbséget tett az állam, konkrétan nem azonosítható kockázat esetén fennálló általános védelmi kötelezettsége, valamint az áldozat egyértelmű azonosíthatósága esetén a konkrét védelem kötelezettsége között. Az előbbi esetben az EJEB azt vizsgálta, hogy az állam be nem avatkozása következtében tényleges kockázat fenyegette-e a gyermek áldozatot.

Példa: A *Kayak kontra Törökország* ügy²⁶¹ tárgya, hogy egy iskola közelében egy tinédzser halálra késelt egy 15 éves fiút. Az EJEB megállapította, hogy az iskolának kötelességük az erőszak minden formájával szemben védelmet biztosítani a tanulók számára. E konkrét esetben az EJEB úgy ítélte meg, hogy Törökország az EJEE 2. cikke értelmében felelős azért, hogy nem védte meg a kérelmezők fia, illetve fivére élethez való jogát, mivel akkoriban nem létezett hatékony felügyeleti rendszer. E rendszer hiányában egy tizenéves fiatal magához vehetett egy kést az iskolai könyvből, amellyel megkéselte az áldozatot.

Példa: Az *O’Keeffe kontra Írország* ügy²⁶² egy Ír Nemzeti Iskolában az 1970-es években elkövetett bántalmazásokat érint. Akkoriban Írországbán a nemzeti iskolák az állam által elismert és finanszírozott iskolák voltak, melyek irányítását és igazgatását az egyházra bízták. A kérelmező, egy akkori diák mintegy 20 alkalommal szenvedett el szexuális erőszakot az iskola egyik tanára részéről. A történetekkel kapcsolatban csak 1998-ban tett panaszt az állami hatóságoknak, miután tudomást szerzett arról, hogy ugyanaz a tanár más esetekben is elkövetett szexuális erőszakot. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának azt kellett megállapítania, hogy felelősségre vonható-e az állam olyan bántalmazási esetek miatt, amelyeket akkoriban nem jelentettek a hatóságoknak. Az EJEB először is megállapította, hogy a kérelmező által elszenvedett bántalmazás az EJEE 3. cikkének hatálya alá tartozik. Ezután az EJEB megállapította, hogy az államnak figyelemmel kellett volna lennie az iskolai szexuális erőszak potenciális veszélyére. Akkoriban nem létezett megfelelő eljárás, amely lehetővé tette volna egy gyermek vagy szülő számára, hogy közvetlenül az állam felé jelezze

260 Uo., 150. pont; EJEB, *Costello-Roberts kontra Egyesült Királyság* (13134/87), 1993. március 25., 27. pont.

261 EJEB, *Kayak kontra Törökország* (60444/08), 2012. július 10. (elérhető francia nyelven).

262 EJEB, *O’Keeffe kontra Írország* [Nagykamara] (35810/09), 2014. január 28.

a bántalmazást. Emellett nem voltak felügyeleti, szupervíziós mechanizmusok, amellyel ellenőrizték volna a tanárok gyermekekkel szembeni bánásmódját. Az EJEB ezért megállapította, hogy Írország nem teljesítette az EJEE 3. cikke szerinti pozitív kötelezettségeit, mivel nem gondoskodott hatékony védelmi mechanizmusról a kiskorúakkal szembeni, iskolákban elkövetett bántalmazások ellen.

Az EJEB szerint az államnak emellett hatékonyan ki kell vizsgálnia a bántalmazások vagy halálesetek gyanúját, függetlenül attól, hogy az elkövetők állami alkalmazottak-e²⁶³ vagy magánszemélyek. A vizsgálat akkor hatékony, ha az áldozatok vagy jogutódai által benyújtott panasz beérkezésekor az állam olyan eljárást indít el, amelynek nyomán azonosítható és megbüntethető az EJEE 2. vagy 3. cikkébe ütköző erőszakos cselekményekért felelős személy.

Az Európai Szociális Karta értelmében a gyermekek bántalmazással szembeni védelemhez való joga elsősorban a 7. és a 17. cikk alá tartozik.

Emellett a Lanzarote-i Egyezmény szerint az államoknak büntetendővé kell tenniük a gyermekekkel szemben elkövetett szexuális erőszak és szexuális kizsákmányolás különböző formáit.²⁶⁴ Az egyezmény azt is előírja az államok számára, hogy hozzanak jogalkotási vagy egyéb intézkedéseket a gyermekekkel szembeni szexuális erőszak megelőzése érdekében, ideértve figyelemfelkeltő kampányok megszervezését, szakemberek képzését, a gyermekeknek a bántalmazás veszélyeivel kapcsolatos tájékoztatását, valamint szakértői segítségnyújtást azon személyek számára, akik esetében fennáll a gyermekbántalmazás elkövetésének veszélye. Ezenkívül a Nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról szóló egyezmény (Isztambuli Egyezmény)²⁶⁵ 4. és 5. cikke értelmében az államok vállalják, hogy külön jogalkotási intézkedéseket hoznak és kivizsgálják a nőkkel szembeni erőszak eseteit. Az Isztambuli Egyezmény 22. cikke alapján az államoknak kötelességük szakértői támogató szolgáltatásokat biztosítani a családon belüli erőszak áldozataivá vált nők és gyermekek számára.

A nemzetközi jogban a gyermekek állami szintű védelme biztosításának kulcsfontosságú jogi eszköze a Gyermekjogi egyezmény, amelynek 19. cikke értelmében

263 EJEB, *Assenov és társai kontra Bulgária* (24760/94), 1998. október 28.

264 Európa Tanács, *Az Európa Tanács egyezménye a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről*, CETS 201., 2007.

265 Európa Tanács, *Az Európa Tanács egyezménye a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról*, CETS 210., 2011.

a részes államok megtesznek minden arra alkalmas törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak bármilyen formájától. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága jelentős számú Átfogó Kommentárt és ajánlást adott ki, amelyben értelmezte az államoknak a Gyermekjogi egyezmény értelmében fennálló kötelezettségeit. Így például a 13. számú Átfogó Kommentár leírja a gyermekeknek az erőszak valamennyi formájával szembeni védelmére irányuló intézkedéseket.²⁶⁶ Az 5. számú Átfogó Kommentár pedig a Gyermekjogi egyezmény nemzeti jogba és szakpolitikákba való átültetésére és nyomon követésére irányuló intézkedéseket tárgyalja.²⁶⁷

7.1.2. Testi fenytés

A testi fenytés általában a fizikai büntetés minden olyan formáját jelenti, amelynek célja fájdalom vagy kellemetlenség okozása valaki számára. Legtöbbször a gyermekek kézzel vagy valamely tárggyal történő verésére vonatkozik, de olyan nem fizikai cselekedeteket is magában foglalhat, mint a fenyegetés, amely ugyanazzal a végeredménnyel, nevezetesen a gyermek megalázásával jár.²⁶⁸

Az ET joganyagában az EJEB legtöbbször az EJEE 3. cikke alapján vizsgálta a testi fenytéssel mint a fegyelmezés egy formájával kapcsolatos panaszokat. Amennyiben a fegyelmezésre irányuló intézkedés elérte a 3. cikk szerinti súlyossági fokot, az EJEB megállapította, hogy a bánásmód e rendelkezésbe ütközött.²⁶⁹ Amennyiben a testi fenytés nem éri el a 3. cikkben meghatározott súlyossági küszöböt, a testi és erkölcsi integritáshoz való jog részeként a 8. cikk hatálya alá tartozhat. Mindaddig azonban az EJEB testi fenytéssel kapcsolatos ügyekben nem állapította meg a 8. cikk érdemi megsértését. A testi fenytés állami iskolákban történő alkalmazása emellett a szülők azon jogát is sértheti, hogy gyermekeiket világnézeti meggyöződésüknek megfelelően neveljék, amint arról az EJEE 1. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 2. cikke rendelkezik.²⁷⁰

266 ENSZ, Gyermekjogi Bizottság (2011), 13. számú Átfogó Kommentár, CRC/C/GC/13, 2011. április 18.

267 ENSZ, Gyermekjogi Bizottság (2003), 5. számú Átfogó Kommentár, CRC/C/GC/5, 2003. november 27.

268 ENSZ, Gyermekjogi Bizottság (2007), 8. számú Átfogó Kommentár (2006): *A gyermek joga a testi fenytéssel és a büntetés egyéb kegyetlen vagy megalázó formáival szembeni védelemhez* (többek között 19. cikk; 28. cikk (2) bekezdés; valamint 37. cikk), CRC/C/GC/8, 2007. március 2.

269 EJEB, *Tyrer kontra Egyesült Királyság* (5856/72), 1978. április 25.

270 EJEB, *Campbell és Cosans kontra Egyesült Királyság* (7511/76 és 7743/76), 1982. február 25., 38. pont.

Példa: A *Campbell és Cosans kontra Egyesült Királyság* ügyek²⁷¹ tárgya, hogy két fiút eltanácsoltak egy iskolából, miután nem voltak hajlandók elfogadni a testi fenytést. Az EJB nem állapította meg az EJE 3. cikkének megsértését, mivel a gyermekek nem voltak tényleges testi fenytésnek alávetve. Megállapította ugyanakkor az EJE 1. Kiegészítő Jegyzőkönyve 2. cikkének megsértését, mivel az alperes állam azáltal, hogy lehetővé tette a testi fenytést, nem tartotta tiszteletben a szülők világnézeti meggyőződését. Az EJB emellett megállapította, hogy az iskolából történő eltanácsolás révén sérült az egyik fiú oktatáshoz való joga, amelyről az EJE 1. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 2. cikke rendelkezik.

Az Európai Szociális Karta nem tartalmaz közvetlen tiltást a testi fenytésre vonatkozóan. A Szociális Jogok Európai Bizottsága azonban úgy értelmezte, hogy az Európai Szociális Karta 17. cikkében benne foglaltatik az erre vonatkozó kötelezettség.²⁷² A jelentéstételi eljárás és a kollektív panasztételi eljárás révén a Szociális Jogok Európai Bizottsága ellenőrzi, hogy az államok eleget tesznek-e az Európai Szociális Karta 17. cikkének, és ennek keretében megállapította, hogy több részes állam megsértette ezt a rendelkezést azáltal, hogy nem tiltotta meg a testi fenytés valamennyi formáját. Három hasonló ügyben, amelyeket az *Association for the Protection of All Children (APPROACH) Ltd. Belgium*²⁷³, a Cseh Köztársaság²⁷⁴, illetve Szlovénia²⁷⁵ ellen indított, az EJB megállapította az Európai Szociális Karta 17. cikkének megsértését, mivel a három említett állam nem rendelkezett olyan jogszabállyal, amely „kifejezetten és átfogóan tiltotta volna a gyermekek testi fenytésének valamennyi olyan formáját, amely sértheti testi épségüket, méltóságukat, fejlődésüket vagy lelki jólétüket”.²⁷⁶ Az EJB emellett azt is megállapította, hogy a gyermekek testi fenytését tiltó jogszabályokat a gyermekvédelmi szakellátás (alternatív gondoskodás) olyan formáira is alkalmazni kell, mint az intézetben történő gondozás, a nevelőszülőknél való elhelyezés és az óvo-

271 EJB, *Campbell és Cosans kontra Egyesült Királyság* (7511/76 és 7743/76), 1982. február 25.

272 Lásd például: Szociális Jogok Európai Bizottsága, *World Organisation against Torture (OMCT) kontra Belgium*, 21/2003. sz. panasz, 2004. december 7; Szociális Jogok Európai Bizottsága, Következtetések XVI-2, Lengyelország, 17. cikk, 65. o.

273 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Association for the Protection of All Children (APPROACH) kontra Belgium*, 98/2013. sz. panasz, 2015. május 29., 49. pont.

274 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Association for the Protection of All Children (APPROACH) kontra Cseh Köztársaság*, 96/2013. sz. panasz, 2015. május 29.

275 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Association for the Protection of All Children (APPROACH) kontra Szlovénia*, 95/2013. sz. panasz, 2015. május 27.

276 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Association for the Protection of All Children (APPROACH) kontra Szlovénia*, 95/2013. sz. panasz, 2015. május 27., 51. pont.

dák. E tekintetben emlékeztetni kell arra is, hogy az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 2004-ben ajánlást adott ki, amelyben felkérte az összes szerződő államot a testi fenytítés teljes betiltására.²⁷⁷

A nemzetközi jog a testi fenytítést közvetve a gyermekekkel szembeni erőszak egyik formájának tekinti, ami az Gyermekjogi egyezmény 19. cikke, 28. cikkének (2) bekezdése és 37. cikke alá tartozik. Emellett az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 2006-ban kiadta a 8. számú Átfogó Kommentárt, amelyben felhívta az államokat, hogy tegyenek megfelelő intézkedéseket a testi fenytítés valamennyi formájával szemben.²⁷⁸

7.1.3. Szexuális bántalmazás

Az emberkereskedelem és a gyermekpornográfia kérdését a [7.2.2.](#), illetve a [7.2.3. szakasz](#) tárgyalja.

A gyermekek szexuális bántalmazása számos formát ölthet, ideértve a zaklatást, az érintést, a vérfertőzést és az erőszakos közösülést. A gyermekek szexuális bántalmazására különféle helyeken kerülhet sor, így például otthonukban, iskolákban, különféle ellátást nyújtó intézményekben, templomokban stb. A gyermekek különösen ki vannak szolgáltatva a szexuális bántalmazásnak, mivel gyakran hierarchikus viszonyban, felnőttek hatalma és ellenőrzése alatt állnak, és kevésbé férnek hozzá a panasztételi mechanizmusokhoz is.

Az uniós jogban a 2011/93/EU irányelv – amely nagyrészt a Lanzarote-i Egyezmény megközelítését tükrözi – a gyermekek szexuális bántalmazásával kapcsolatos különféle bűncselekmények esetében minimálisan alkalmazandó büntetőjogi szankciók tagállamok közötti harmonizálását célozza.²⁷⁹ Az irányelv 3. cikke értelmében a tagállamoknak büntetőjogi intézkedéseket kell hozniuk a szexuális bántalmazás különböző formáinak szankcionálása érdekében, ideértve az olyan bűncselekményeket, mint a gyermek arra történő késztetése, hogy szexuális

277 Európa Tanács, Parlamenti Közgyűlés (2004), 1666 (2004). sz. ajánlás a gyermekek testi fenytítésének Európa-szerte történő betiltásáról, 2004. június 23.

278 ENSZ, Gyermekjogi Bizottság (2008), 8. számú Átfogó Kommentár (2006): *A gyermek joga a testi fenytítéssel és a büntetés egyéb kegyetlen vagy megalázó formáival szembeni védelemhez* (többek között 19. cikk; 28. cikk (2) bekezdés; valamint 37. cikk), CRC/C/GC/8, 2007. március 2.

279 Az Európai Parlament és a Tanács 2011. december 13-i 2011/93/EU irányelve a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, HL L 335/1., 2011.

tevékenység tanúja legyen, valamint a gyermekkel folytatott szexuális tevékenység. Az irányelv súlyosabb büntetési tételekről rendelkezik arra az esetre, ha a cselekményeket bizalmi helyzettel visszaélő személyek követik el különösen kiszolgáltatott gyermekekkel szemben és/vagy kényszer alkalmazásával. Emellett a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a gyermekek bántalmazásával gyanúsított személyeket automatikusan eljárás alá vonják, és hogy a szexuális bántalmazással kapcsolatos bűncselekmények miatt elítélt személyek semmiféle olyan szakmai tevékenységet ne gyakorolhassanak, amelyek gyermekekkel való közvetlen vagy rendszeres kapcsolattartással jár. Az irányelv rendelkezéseket tartalmaz a gyermekbarát eljárásokra irányulóan is, valamint biztosítja a gyermek áldozatok bíróságok előtti védelmét.

A 2011/93/EU irányelv kapcsolódik a bűnügyi nyilvántartásból származó információk tagállamok közötti cseréjének megszervezéséről és azok tartalmáról szóló 2009/315/IB kerethatározathoz²⁸⁰. Bár a kerethatározat nem kifejezetten a gyermekekre vonatkozik, megszünteti a védelmi rendszer egy fontos hiányosságát, biztosítva, hogy a tagállami hatóságok hozzáférhessenek az elítélt személyek bűnügyi nyilvántartásban szereplő adataihoz. Ez lehetővé teszi azoknak a szexuális bántalmazás miatt elítélt személyeknek az azonosítását, akik más tagállamokban keresnek állást gyermekekkel foglalkozó intézményekben.

Az ET joganyagában az EJEB az EJEE 3. és 8. cikke alapján vizsgált szexuális bántalmazással kapcsolatos ügyeket. A panaszok általában arra vonatkoztak, hogy az államok nem hoztak megfelelő intézkedéseket a gyermekek bántalmazással szembeni védelmére irányulóan. A 3. cikkel összefüggésben az EJEB azt is vizsgálta, hogy az államok hatékonyan kivizsgálták-e a szexuális bántalmazás alapos gyanúját. A 8. cikkben alapuló, gyermekbántalmazással kapcsolatos panaszok tárgya e cselekményeknek az áldozat testi épségére és a családi élet tiszteletben tartásához való jogra gyakorolt hatása. Az államok 3. és 8. cikk szerinti kötelezettségeit időnként nem lehet élesen elkülöníteni egymástól; az EJEB mindkét cikk esetében hasonló érvelést alkalmaz a jogsértések megállapításához. Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy a 8. cikkben alapuló ügyek gyakoribbak a jogtalan kiemeléssel/gondozásba vétellel kapcsolatos helyzetekben és a gyermekbántalmazás alapos gyanújának a családra gyakorolt hatását érintő esetekben. Ezeket a helyzeteket az [5. fejezet](#) vizsgálja.

²⁸⁰ A Tanács 2009. február 26-i 2009/315/IB kerethatározata a bűnügyi nyilvántartásból származó információk tagállamok közötti cseréjének megszervezéséről és azok tartalmáról, HL L 93., 2009, 23–32. o.

Példa: Az *M.C. kontra Bulgária* ügyben²⁸¹ a kérelmező egy 14 éves lány volt, aki azt állította, hogy két ember megerőszakolta, amikor egy este szórakozni ment. A hazai hatóságokhoz benyújtott panaszát elsősorban amiatt utasították el, mert a fizikai erőszak semmilyen formáját nem állapították meg. Az EJEB megjegyezte, hogy az erőszakos közösülés gyanúja az EJEE 3. cikke alá tartozik, és az alperes államnak hatékonyan ki kellett vizsgálnia az erre vonatkozó állításokat. Annak megállapításakor, hogy a bolgár hatóságok nem végeztek ilyen vizsgálatot, az EJEB arra a bizonyítékra támaszkodott, hogy a hatóságok általában elutasították azokat az ügyeket, amelyekben az áldozat nem tudott fizikai ellenállást tanúsítani az erőszakos közösüléssel szemben. A bíróság úgy ítélte meg, hogy egy ilyen bizonyítási küszöb nem felel meg az erőszakos közösülés áldozatai esetében fennálló ténybeli realitásoknak, ami az EJEE 3. cikkébe ütközően alááshatta a hatósági vizsgálat hatékonyságát.

Ezen túlmenően a Lanzarote-i Egyezmény részletesen szabályozza a gyermekek szexuális bántalmazással szembeni védelemhez való jogát. Az egyezményt az ET keretében fogadták el, de Európán kívüli államok is ratifikálhatják. Ezt a kötelező érvényű eszközt számtalan nem kötelező érvényű eszköz támogatja, melyek célja annak további biztosítása, hogy az államok hatékony intézkedéseket hozzanak a gyermekek szexuális bántalmazásával szemben.²⁸²

7.1.4. Családon belüli erőszak és a gyermek elhanyagolása

A családon belüli erőszakkal kapcsolatos esetekben sokszor áll fenn a szexuális erőszak gyanúja. Ebben az összefüggésben az államok nemzetközi jog szerinti kötelezettségei hasonlóak a fenti [7.1.3. szakaszban](#) felsoroltakhoz.

Az ET joganyagában legtöbbször anyák tettek panaszt az Emberi Jogok Európai Bíróságánál amiatt, hogy az állam nem teljesítette megfelelően a sérelem okozással szembeni védelemre vonatkozó, EJEE szerinti kötelezettségét. A családon

²⁸¹ EJEB, *M.C. kontra Bulgária* (39272/98), 2003. december 4.

²⁸² Ide tartoznak például a következők: Európa Tanács, Miniszteri Bizottság (2001), Rec (2001) 16. sz. ajánlás a gyermekek szexuális kizsákmányolással szembeni védelméről, 2001. október 31.; Európa Tanács, Parlamenti Közgyűlés (1996), 1099 (1996) sz. határozat a gyermekek szexuális kizsákmányolásáról, 1996. szeptember 25.; Európa Tanács, Parlamenti Közgyűlés (2000), 1212 (2000) sz. határozat a fegyveres konfliktusok során elkövetett nemi erőszakról, 2000. április 3.; Európa Tanács, Parlamenti Közgyűlés (2002), 1307 (2002) sz. határozat a gyermekek szexuális kizsákmányolásáról: zero tolerancia, 2002. szeptember 27.

belüli erőszak esetei az egyezmény 2., 3. és 8. cikke alapján vetettek fel kérdéseket. Az államoknak eleget kell tenniük azon pozitív kötelezettségüknek, hogy hatékony intézkedéseket hozzanak a családon belüli erőszakkal szemben, és hatékonyan kivizsgálják a családon belüli erőszakkal illetve a gyermekek elhanyagolásával kapcsolatos alapos gyanúkat.

Példa: A *Kontrová kontra Szlovákia* ügyben²⁸³ a kérelmezőt férje többször fizikailag bántalmazta. Panaszt tett a rendőrségen, de panaszát később visszavonta. Ezt követően férje gyermekeik megölésével fenyegette. Ezt egy rokon jelentette a rendőrségnek. Az eset után néhány nappal azonban a kérelmező férje lelőtte két gyermeküket, és magával is végzett. Az EJEB megállapította, hogy az államnak pozitív kötelezettségei merülnek fel az EJEE 2. cikke vonatkozásában, amennyiben a hatóságoknak tudomásuk van vagy tudniuk kellene arról, hogy egy azonosított személy élete ténylegesen és közvetlenül veszélyben van. A szóban forgó esetben a szlovák hatóságoknak tudniuk kellett volna e veszély fennállásáról, mivel a kérelmező és a rendőrség között előzőleg volt kommunikáció. A rendőrség pozitív kötelezettségeiből adódóan nyilvántartásba kellett volna venni a kérelmező büntetőjogi panaszát, büntügyi nyomozást kellett volna indítani és büntetőjogi eljárást kellett volna kezdeményezni, megfelelően nyilvántartva a segítség-hívásokat, és lépéseket téve azon állítások igazolása vonatkozásában, hogy a kérelmező férje lőfegyverrel rendelkezik. A rendőrség azonban nem tett eleget kötelezettségeinek, és ennek közvetlen következménye volt a kérelmező gyermekeinek halála, ami az EJEE 2. cikkének megsértését jelenti.

Példa: Az *Eremia kontra Moldovai Köztársaság* ügy²⁸⁴ tárgya egy anya és két lánya azzal kapcsolatos panasz, hogy a hatóságok nem védték meg őket a férj és apa erőszakos és bántalmazó magatartásával szemben. Az EJEB megállapította, hogy a hatóságok, bár tudtak a bántalmazásról, nem tettek hatékony intézkedéseket annak érdekében, hogy megvédjék az anyát a további, családon belüli erőszaktól. Emellett arra is rámutatott, hogy bár a lányokra nézve káros pszichés következményekkel járt az, hogy otthonukban tanúi voltak apjuk anyjukkal szembeni erőszakos cselekedeteinek, e magatartás megismétlődésének megelőzésére alig, vagy egyáltalán nem tettek lépéseket. A bíróság kimondta, hogy a moldovai hatóságok nem teljesítették megfelelően az EJEE 8. cikke szerinti kötelezettségeiket.

283 EJEB, *Kontrová kontra Szlovákia* (7510/04), 2007. május 31.

284 EJEB, *Eremia kontra Moldovai Köztársaság* (3564/11), 2013. május 28.

Gyermekek ellátást nyújtó állami intézményekben történő vagy családon belüli elhanyagolásával kapcsolatos ügyek is kerültek az EJEB elé. A hatóságokat a gyermekek szülők általi elhanyagolásával kapcsolatos helyzetekben hasonló kötelezettségek terhelik, mint a fent bemutatott esetekben. Az államnak egyrészről hatékony gyermekvédelmi mechanizmusokat kell felállítania, másrészről az állami szerveknek intézkedéseket kell tenniük a gyermekek védelme érdekében, amennyiben bejelentés érkezik gyermekek elhanyagolásáról, vagy elegendő bizonyíték áll rendelkezésükre egy gyermek elhanyagolására vonatkozóan, történjék az akár otthon, akár magánintézményekben.²⁸⁵ Az állami intézményekben előforduló elhanyagolás közvetlen gyermekvédelmi kötelezettségeket ró a hatóságokra és állami szervekre, amelyek keretében biztosítaniuk kell, hogy a gyermekek megfelelő (orvosi) ellátásban részesüljenek, a nekik otthont adó létesítmények megfelelőek legyenek és/vagy a személyzet kellően képzett legyen, hogy biztosítani tudja a gyermekek szükségleteinek megfelelő ellátást.²⁸⁶

Kiemelten fontos e tárgyban az Isztambuli Egyezmény,²⁸⁷ amely bár nem kifejezetten a gyermekekre vonatkozik, többször utal a gyermekekre. Először is, a 3. cikk f) pontja értelmében a 18 év alatti lányokat nőknek kell tekinteni, és ezért az egyezmény valamennyi rendelkezése vonatkozik rájuk. Másrészt a 2. cikk (2) bekezdése ösztönzi a részes államokat, hogy az egyezményt a családi erőszak valamennyi áldozatára alkalmazzák, ami gyermekekre is vonatkozhat. Nyilvánvaló, hogy a legtöbb esetben a gyermekek tanúi a családon belüli erőszaknak, és az súlyosan érinti őket.²⁸⁸ Végezetül az egyezmény gyermekekre vonatkozó rendelkezései között szerepel, hogy az államok kötelesek intézkedéseket hozni a gyermek áldozatok szükségleteinek kielégítése, a gyermekek körében történő figyelemfelkeltés és ismeretterjesztés, valamint a gyermek tanúk védelme érdekében.

Hasonlóképpen az Európai Szociális Karta 17. cikke értelmében az államok kötelesek tiltani a gyermekekkel szembeni erőszak valamennyi formáját, valamint megfelelő büntetőjogi és polgári jogi rendelkezéseket elfogadni.

285 EJEB, *Z. és társai kontra Egyesült Királyság* [Nagykamara] (29392/95), 2001. május 10.

286 EJEB, *Nencheva és társai kontra Bulgária* (48609/06), 2013. június 18. (elérhető francia nyelven).

287 Európa Tanács, *Az Európa Tanács egyezménye a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról*, CETS 210., 2011.

288 FRA (2014c), 134–135. o. Lásd még: UNICEF (2006).

A családon belüli erőszak és a gyermekek elhanyagolásának kérdésköre több, az Európa Tanács által elfogadott nem kötelező erejű jogi eszköz tárgyát képezte.²⁸⁹

7.2. A gyermekek kizsákmányolása, pornográfia és gyermekek becserkészése (grooming)

Kiemelt pontok

- Az állami hatóságoknak és szervezeteknek kötelességük együttműködni és hatékonyan együtt munkálkodni a gyermekek erőszakkal szembeni védelme érdekében, a vizsgálatok lefolytatása során is.

7.2.1. Kényszermunka

Az uniós jogban tilos a rabszolgaság, a szolgaság a kényszermunka és a kötelező munka (az Európai Unió Alapjogi Chartája 5. cikkének (2) bekezdése). Tilos továbbá a gyermekek foglalkoztatása is (a Charta 32. cikke). A gyermekmunka tilalmára vonatkozó legfontosabb jogi eszköz a 94/33/EK irányelv.²⁹⁰ A foglalkoztatás alsó korhatárát a tagállamok csak kivételes esetekben határozhatják meg a tankötelezettség felső határa alatt (a 4. cikk (2) bekezdése). Az államoknak biztosítaniuk kell, hogy azok a fiatalok, akik munkát vállalhatnak, megfelelő munkakörülmények között dolgozhassanak (6. és 7. cikk). Ezenkívül gyermekeket csak bizonyos tevékenységekre, például könnyű háztartási munkára vagy társadalmi és kulturális tevékenységekre lehet alkalmazni (a 2. cikk(2) bekezdése és 5. cikk). Az irányelv emellett a gyermekmunka esetén alkalmazandó egyedi védelmi intézkedéseket is meghatároz (III. szakasz).

²⁸⁹ Ide tartoznak például a következők: Európa Tanács, Miniszteri Bizottság (1985), R (85) 4. sz. ajánlás a családon belüli erőszakról, 1985. március 26.; Európa Tanács, Miniszteri Bizottság (1990), R (90) 2. sz. ajánlás a családon belüli erőszakkal kapcsolatos szociális intézkedésekről, 1990. január 15.; Európa Tanács, Parlamenti Közgyűlés (1998), 1371 (1998) sz. ajánlás a gyermekek bántalmazásáról és elhanyagolásáról, 1998. április 23.

²⁹⁰ A Tanács 1994. június 22-i 94/33/EK irányelve a fiatal személyek munkahelyi védelméről, HL L 216., 1994.

A gyermekek kényszmunkája sok esetben kapcsolódik a gyermekkereskedelemhez.²⁹¹ Az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemlről szóló 2011/36/EU irányelv a kényszmunkát a gyermekek kizsákmányolásának egyik formájaként határozza meg (a 2. cikk (3) bekezdése).²⁹² A kényszmunka céljából gyermekkereskedelem áldozatává váló gyermekeket az irányelv ugyanúgy védi, mint a más célból folytatott emberkereskedelem áldozatait (ideértve a szexuális kizsákmányolást, lásd a [7.1.3. szakaszt](#)).²⁹³

Az ET jogi rendszerében az EJEE 4. cikke teljes egészében tiltja a rabszolgaság, a szolgaság, a kényszmunka és a kötelező munka minden formáját. Az EJEB a „kényszer- vagy kötelező munka” alatt az olyan munkát vagy szolgálatot érti, „amelyet valamely személy büntetés terhe mellett, akarata ellenére végez, és amelyre az adott személy nem önként jelentkezett”.²⁹⁴ A szolgaság emellett magában foglalja azt a kötelezettséget, hogy a „szolgálónak” egy más személy ingatlanában kell élnie, és nem változtathat körülményein.²⁹⁵ A szolgaság tehát a kötelező munka minősített esete.

Kényszmunkával kapcsolatos állítások esetén az EJEB elsőként azt állapítja meg, hogy az állítások az EJEE 4. cikke alá tartoznak-e.²⁹⁶ Ezt követően megvizsgálja, hogy az államok eleget tettek-e azon jogalkotási és igazgatási keret létrehozására vonatkozó kötelezettségüknek, amely tiltja és bünteti a kötelező munka, a szolgaság és a rabszolgaság eseteit, valamint hatékonyan eljár velük szemben.²⁹⁷ A 4. cikk eljárási vonatkozásai tekintetében az EJEB elemzi, hogy a hazai hatóságok hatékonyan kivizsgálták-e a kényszmunkára vagy a szolgaságra vonatkozó gyanúkat.²⁹⁸

291 Az Európai Parlament és a Tanács 2011. április 15-i 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemlről, valamint az áldozatok védelméről, OJ L 101., 2011. 1. o., (11) preambulumbekzdés.

292 Az Európai Parlament és a Tanács 2011. április 15-i 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemlről, valamint az áldozatok védelméről, OJ L 101., 2011. 1. o.

293 Lásd még: FRA (2015c), 40–41. o.

294 EJEB, *Siliadin kontra Franciaország* (73316/01), 2005. július 26., 116. pont.

295 *Uo.*, 123. pont.

296 EJEB, *C.N. és V. kontra Franciaország* (67724/09), 2012. október 11., 70. pont.

297 *Uo.*, 104skk. pont.

298 EJEB, *C.N. kontra Egyesült Királyság* (4239/08), 2012. november 13., 70–82. pont.

Példa: A *C.N. és V. kontra Franciaország* ügy²⁹⁹ tárgya két, burundi származású lánytestvér kényszerszolgálatára vonatkozó állítása. Szüleik halála után nagynénjük vette őket magához, hogy vele és családjával éljenek Franciaországban. Négy éven át a ház alagsorában voltak elszállásolva, állítólag nagyon rossz körülmények között. Az idősebbik lány nem járt iskolába, és egész idejét háztartási munkákkal töltötte, valamint nagynénje fogyatékossgal élő fiára vigyázott. A fiatalabbik lány járt iskolába, és az iskola után dolgozott nagynénjének, miután kapott időt házi feladatainak elkészítésére. Mindkét lány panaszt nyújtott be az Emberi Jogok Európai Bíróságához, amiért szolgálatban tartották és kényszerszolgálatnak vetették alá őket. Az EJEB megállapította, hogy az első kérelmezőt valóban kényszerszolgálatnak vetették alá, mivel heti hét napon át kellett dolgoznia fizetség és szabadság nélkül. Sőt, szolgálatban tartották, mivel az volt az érzése, hogy helyzete állandó, és nincs valószínűsége a változásnak. Az EJEB emellett kimondta, hogy az állam nem teljesítette pozitív kötelezettségeit, mivel a hatályos jogi keret nem biztosított hatékony védelmet a kötelező munka áldozatai számára. A kivizsgálással kapcsolatos eljárási kötelezettség vonatkozásában az EJEB megállapította, hogy az EJEE 4. cikkének előírásai teljesültek, mivel a hatóságok gyors és független vizsgálatot végeztek, amelynek nyomán azonosították és megbüntették a felelősöket. Az EJEB elutasította a második kérelmező kényszerszolgálatával kapcsolatos állításait, azzal érvelve, hogy a lány járhatott iskolába és kapott időt házi feladatai elvégzésére.

Az Európai Szociális Karta biztosítja a gyermekek munkakörnyezeten belüli és azon kívüli fizikai és erkölcsi veszélyekkel szembeni védelemhez való jogát (a 7. cikk (10) bekezdése). A Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy állami szinten tiltani kell a gyermekek otthoni, illetve munkaerőként történő kizsákmányolását, beleértve a munkaerő-kizsákmányolás céljából történő emberkereskedelmet.³⁰⁰ Az Európai Szociális Karta részes államainak nemcsak azt kell biztosítaniuk, hogy rendelkezzenek a megfelelő jogszabályokkal a kizsákmányolás megelőzéséhez és a gyermekek és fiatalok védelméhez, hanem azt is, hogy e jogszabályokat a gyakorlatban hatékonyan alkalmazzák.³⁰¹

A Lanzarote-i Egyezmény is rögzíti, hogy az államoknak fel kell lépni és büntetően dövé kell tenni a gyermekek szexuális kizsákmányolásának valamennyi formáját.

299 EJEB, *C.N. és V. kontra Franciaország* (67724/09), 2012. október 11.

300 Szociális Jogok Európai Bizottsága, Következtetések 2004, Bulgária, 57. o.

301 Szociális Jogok Európai Bizottsága, Következtetések 2006, Albánia, 61. o.; Szociális Jogok Európai Bizottsága, Következtetések 2006, Bulgária, 113. o.

7.2.2. Gyermekkereskedelem

Az uniós jogban az EUMSZ 83. cikke az emberkereskedelmet olyan területként jelöli meg, ahol az Európai Parlament és a Tanács jogalkotási hatáskörökkel rendelkezik. Az Európai Unió Alapjogi Chartája 5.cikkének (3) bekezdése kifejezetten tiltja az emberekkereskedelmet. A határokon átnyúló vonatkozások miatt ezen a területen különösen fontos az EU hatáskörének megléte.

Az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről, valamint az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU irányelv az első olyan eszköz, amelyet az Európai Parlament és a Tanács az EUMSZ 83. cikke alapján fogadott el.³⁰² Az irányelv 2. cikkének (1) bekezdése értelmében az emberkereskedelem „személyek kizsákmányolás céljából való toborzása, szállítása, átadása, rejtetegetése vagy fogadása – az adott személyek feletti ellenőrzés megváltoztatását vagy átadását is ideértve – fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megtevesztéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával”. Az irányelv célja minimumszabályok megállapítása az emberkereskedelem területén a bűncselekményi tényállások és szankciók meghatározására vonatkozóan (1. cikk). Az irányelv egésze releváns a gyermekek szempontjából, és több, kifejezetten a gyermekeket érintő rendelkezést is tartalmaz az emberkereskedelem gyermek áldozatainak segítésére és támogatására, valamint a nyomozás alatti védelmére vonatkozóan (13–16. cikk).³⁰³ Az egyes áldozatok körülményeinek szakértői értékelése alapján egyedi támogatási intézkedéseket kell hozni (a 14. cikk (1) bekezdése). Az államoknak gyámot kell kijelölniük, aki képviseli a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét (a 14. cikk (2) bekezdése), továbbá támogatást kell nyújtaniuk a gyermek családjá számára (a 14. cikk (3) bekezdése). A büntetőeljárás során a gyermekeknek joguk van megfelelő jogi képviseletre, az ingyenes jogi tanácsadáshoz, valamint ahhoz, hogy megfelelő helyiségben, képzett szakemberek kihallgassák őket (a 15. cikk (1)–(3) bekezdése). A további védelmi intézkedések közé tartozik az a lehetőség, hogy a tárgyalásra a nyilvánosság kizárásával kerüljön sor, valamint hogy a gyermekeket kommunikációs technológiák felhasználásával, közvetve hallgassák meg (a 15. cikk (5) bekezdése).³⁰⁴

302 Az Európai Parlament és a Tanács 2011. április 15-i 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről, valamint az áldozatok védelméről, OJ L 101., 2011, 1. o.

303 A rendelkezésekről részletesen lásd: FRA és EJEB (2014), 222. o.

304 Lásd: FRA (2015b), 79. o.

Az emberkereskedelem áldozatává vált gyermekek szempontjából fontos még a 2004/81/EK irányelv is.³⁰⁵ Ezen eszköz értelmében az emberkereskedelem áldozatai számára a fogadó tagállam tartózkodási engedélyt adhat ki, amennyiben együttműködnek a büntetőjogi eljárás során. Az irányelv azonban csak annyiban alkalmazandó a gyermekekre, ahogyan azt a tagállamok meghatározzák.³⁰⁶

A végrehajtás tekintetében az EU bűnüldözési ügynöksége (Europol) és az EU igazságügyi együttműködési egysége (Eurojust) fontos szerepet játszik a szervezett emberkereskedő-hálózatok azonosítására és a velük szembeni fellépésre irányuló, tagállamok közötti együttműködés biztosításában. A gyermek áldozatok uniós szintű védelmét célzó vonatkozó rendelkezéseket e kézikönyv **11.3. szakasza** tárgyalja.

Az ET jogában az EJEE nem tartalmaz kifejezett rendelkezést az emberkereskedelemre vonatkozóan. Az EJEB azonban az EJEE 4.cikkét úgy értelmezi, hogy az az emberkereskedelem tilalmát is magában foglalja.³⁰⁷ A bíróság az emberkereskedelemnek ugyanazt a fogalommeghatározását fogadta el, amelyet a nemzetközi szervezett bűnözés elleni ENSZ-egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nő- és gyermekkereskedelem megelőzéséről, felszámolásáról és megbüntetéséről szóló jegyzőkönyve (Palermói Jegyzőkönyv) 3. cikkének a) pontja és az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye 4. cikkének a) pontja rögzít.³⁰⁸ Az EJEB először azt határozza meg, hogy az adott helyzet vonatkozásában utalnak-e hiteles állítások emberkereskedelemre, mely esetben az a 4. cikk alá tartozik. Amennyiben ez fennáll, az EJEB az elemzés során a **7.2.1. szakaszban** leírt eljárást követi: a bíróság megvizsgálja, hogy az alperes állam jogi kerete hatékony védelmet biztosít-e az emberkereskedelemmel szemben, eleget tett-e az állam pozitív kötelezettségeinek az eset konkrét körülményeit tekintve, valamint hogy a hatóságok hatékonyan kivizsgálták-e az emberkereskedelemre vonatkozó alapos gyanúkat.

305 A Tanács 2004. április 29-i 2004/81/EK irányelve a harmadik országok emberkereskedelem áldozatává vált vagy az illegális bevándorlás megkönnyítésére irányuló cselekményekkel érintett, a hatáskörrel rendelkező hatóságokkal együttműködő állampolgárai részére kiállított tartózkodási engedélyről, HL L 261., 2004, 19–23. o.

306 Uo., 3. cikk.

307 EJEB, *Rantsev kontra Ciprus és Oroszország* (25965/04), 2010. január 7., 282. pont.

308 ENSZ, A nemzetközi szervezett bűnözés elleni ENSZ-egyezmény (UNTOC) jegyzőkönyve az emberkereskedelem, különösen a nő- és gyermekkereskedelem megelőzéséről, felszámolásáról és megbüntetéséről, New York, 2000. november 15.; Európa Tanács, *Az Európa Tanács egyezménye az emberkereskedelem elleni fellépésről*, CETS 197., 2005.

Példa: A *Rantsev kontra Ciprus és Oroszország* ügyet³⁰⁹ egy gyanús körülmények között Cipruson elhunyt fiatal orosz lány apja kezdeményezte. A lány előadóművészi vízummal érkezett Ciprusra. Egy valószínűsíthető menekülési kísérletet követően kiesett a munkáltatója ismerőseinek lakása erkélyéről, és meghalt. Apja Oroszország és Ciprus ellen is panaszt nyújtott be, alapvetően azt állítva, hogy a hatóságok nem vizsgálták ki megfelelően lánya halálát. Az EJEB elsőként megállapította, hogy az emberkereskedelem az EJE 4. cikkének hatálya alá tartozik. Bár Ciprus megfelelő jogi kerettel rendelkezik az emberkereskedelem elleni fellépés terén, a 4. cikket megsértették, mivel az a közigazgatási gyakorlat, hogy a munkáltatóknak pénzügyi garanciákat kell adniuk a revütáncosok számára, nem biztosított hatékony védelmet az emberkereskedelemmel és a kizsákmányolással szemben. Továbbá az eset konkrét körülményeit tekintve a ciprusi hatóságoknak tudniuk kellett volna, hogy a kérelmező lánya emberkereskedelem kockázatának volt kitéve. A bíróság úgy ítélte meg, hogy a rendőrség nem tett lépéseket a lány kizsákmányolással szembeni védelme érdekében. Végezetül az EJEB megállapította a 4. cikk Oroszország általi megsértését, mivel az orosz hatóságok nem vizsgálták ki megfelelően az emberkereskedelemmel kapcsolatos állításokat.

A Szociális Jogok Európai Bizottsága úgy tekinti, hogy az emberkereskedelem az emberi jogok és az emberi méltóság súlyos megsértésének minősül, és a rab-szolgaság egyik új formájának tekinthető.³¹⁰ A 7. cikk (10) bekezdése értelmében az államoknak jogszabályokat kell hozniuk annak büntetendővé tétele érdekében.³¹¹ E jogszabályokat megfelelő felügyeleti mechanizmusokkal, szankciókkal, valamint a gyermekkereskedelem és a gyermekek szexuális kizsákmányolás eleni cselekvési tervvel kell alátámasztani.³¹²

Szerződéses szinten az ET emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye az emberkereskedelem kezelésének kulcsfontosságú eszköze.³¹³ Tekintettel

309 EJEB, *Rantsev kontra Ciprus és Oroszország* (25965/04), 2010. január 7. Az ügy tárgya nem egy gyermek halála, mégis érdemes megemlíteni, mivel az EJEB elé nem kerültek gyermekeket érintő emberkereskedelemmel kapcsolatos esetek, és mivel az emberkereskedelem különös veszélyeket jelent a gyermekekre nézve.

310 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Federation of Catholic Family Associations in Europe (FAFCE) kontra Írország*, 89/2013. sz. panasz, 2014. szeptember 12., 56. pont.

311 Szociális Jogok Európai Bizottsága, Következtetések XVII-2 2005, Lengyelország, 638. o.

312 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Federation of Catholic Family Associations in Europe (FAFCE) kontra Írország*, 89/2013. sz. panasz, 2014. szeptember 12., 57. pont.

313 Európa Tanács, *Az Európa Tanács egyezménye az emberkereskedelem elleni fellépésről*, CETS 197., 2005.

az ET szélesebb körű tagságára és arra, hogy az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezményhez az ET tagállamain kívüli országok is csatlakozhatnak,³¹⁴ az egyezmény kiegészíti a 2011/36/EU irányelvet, és rendkívül fontos az emberkereskedelem elleni, közös normákon és kötelezettségeken alapuló fellépéshez az egyezmény részes államaiban, legyenek azok akár uniós tagállamok, akár nem. Az egyezmény végrehajtását egy független szakértőkből álló csoport felügyeli (az Emberkereskedelem Elleni Küzdelem Szakértői Csoportja, GRETA), amely rendszeresen értékeli az egyes országok helyzetét, és jelentéseket tesz közzé. E jelentések alapján az egyezmény részes feleinek bizottsága, az egyezmény szerinti felügyeleti mechanizmus politikai pillére ajánlásokat fogad el a részes államok számára a GRETA következtetéseinek végrehajtásához meghozandó intézkedésekre vonatkozóan, és nyomon követi az előrehaladást.

7.2.3. Gyermekpornográfia és a gyermekek becserkészése (grooming)

Az uniós jogban a gyermekpornográfia kezelésének legfontosabb jogi eszköze a 2011/93/EU irányelv.³¹⁵ Fogalommeghatározása szerint pornográfia: „i. minden olyan anyag, amely vizuálisan ábrázolja a kifejezetten szexuális magatartást tanúsító vagy ilyen magatartást színlelő gyermeket; vagy ii. gyermek nemi szerveit mutatja be, elsődlegesen szexuális céllal; vagy iii. minden olyan anyag, amely vizuálisan ábrázolja a kifejezetten szexuális magatartást tanúsító vagy ilyen magatartást színlelő gyermeknek tűnő személyt, vagy amely gyermeknek tűnő személy nemi szerveit mutatja be, elsődlegesen szexuális céllal; vagy iv. kifejezetten szexuális magatartást tanúsító gyermek valóságghű képei, vagy gyermek nemi szerveinek valóságghű képei, elsődlegesen szexuális céllal.”³¹⁶ Az irányelv 5. cikke kötelezi az uniós tagállamokat, hogy tegyenek meg minden szükséges intézkedést annak biztosítása érdekében, hogy a gyermekpornográfia szándékos készítése, megszerzése vagy birtoklása, megosztása, terjesztése vagy továbbítása, felajánlása, nyújtása vagy hozzáférhetővé tétele, továbbá az ilyen jellegű tartalomhoz való tudatos hozzáférés büntetendő legyen.

314 Belarusz például 2013. november 26-án csatlakozott az egyezményhez.

315 Az Európai Parlament és a Tanács 2011. december 13-i 2011/93/EU irányelve a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, HL L 335/1., 2011., 1-14. o.

316 *Uo.*, a 2. cikk c) pontja.

Az ET joganyagában az EJEB többször vizsgált gyermekpornográfiával kapcsolatos ügyeket az EJE 8. cikke alapján.

Példa: A *Söderman kontra Svédország* ügyet egy lány kezdeményezte, akiről mostohaapja megkísérelt filmfelvételt készíteni, miközben zuhanyzott.³¹⁷ A lány állítása szerint a svéd jogszabályi keretrendszer nem védi megfelelően a magánéletét. Az EJEB megállapította, hogy az államnak pozitív kötelezettsége olyan jogszabályi keretrendszer kialakítására, amely megfelelő védelmet nyújt a kérelmezőhöz hasonló sértettek számára. Mivel az ügy tárgya csak a kérelmező lefilmezésére irányuló kísérlet, az EJEB úgy ítélte meg, hogy a vonatkozó jogszabályi keretnek nem feltétlenül kell büntetőjogi szankciókat tartalmaznia. A sértett számára biztosított – akár polgári jogi, akár büntetőjogi – jogorvoslatnak hatékonynak kell lennie. Az ügy tényállását tekintve az EJEB megállapította, hogy a kérelmező nem részesült hatékony polgári jogi vagy büntetőjogi jogorvoslatban a róla filmfelvételt készíteni megkísérlő mostohaapjával szemben, ami által sérült az EJE 8. cikke.

Az ET számítástechnikai (cyber crime) bűnözésről szóló egyezményének³¹⁸ 9. cikke előírja a részes államok számára, hogy tegyék büntetendővé a gyermekpornográfia számítástechnikai rendszer útján történő felajánlását, hozzáférhetővé tételét, továbbítását, forgalomba hozatalát, megszerzését vagy birtoklását, illetve az ilyen tartalmak számítástechnikai rendszer útján történő létrehozását. Fontos követelmény, hogy e cselekményt szándékosan kell elkövetni. Az egyezményhez fűzött magyarázó jelentés kimondja, hogy a „pornográf anyag” fogalma az „obszcénnek, közerkölcsbe ütközőnek vagy hasonlóan erkölcstelennek” minősülő anyagokra vonatkozó nemzeti előírások függvénye.³¹⁹ Ez a büntetendővé tételre vonatkozó kötelezettség ugyanakkor nemcsak azon anyagokra alkalmazandó, amelyek vizuálisan ábrázolnak egy gyermeket, hanem azokra is, amelyek gyermeknek tűnő személyt ábrázolnak vagy valóságghű képeket mutatnak be egy kifejezetten szexuális magatartást tanúsító gyermekről.³²⁰

317 EJEB, *Söderman kontra Svédország* [Nagykamara] (5786/08), 2013. november 12.

318 Európa Tanács, *Egyezmény a számítástechnikai (cyber crime) bűnözésről*, CETS 185., 2001.

319 Magyarázó jelentés az Európa Tanács számítástechnikai (cyber crime) bűnözésről szóló egyezményéhez, 99. pont.

320 Európa Tanács, *Egyezmény a számítástechnikai (cyber crime) bűnözésről*, CETS 185., 2001, a 9. cikk (2) bekezdése.

Ezenkívül a Lanzarote-i Egyezmény 21-23. cikke szerint az államoknak jogalkotási intézkedéseket kell hozniuk a gyermekpornográfia különböző formáinak büntetendővé tétele érdekében. A 21. cikk értelmében büntetendővé kell tenni a gyermekpornográfiához való toborzást, az arra való kényszerítést és az abban való részvételt. A 22. cikk értelmében szintén büntetendővé kell tenni annak elősegítését, hogy gyermekek szexuális (erőszak-)cselekmények tanúivá váljanak. Végezetül a 23. cikk előírja, hogy büntetőjogi jogszabályokat kell hozni a gyermekek információs és kommunikációs technológiák segítségével történő, szexuális célú megszólítására vonatkozóan. A Lanzarote-i Bizottság véleményt fogadott el erről a rendelkezésről, amelyben felkéri az egyezmény részes államait, hogy mérlegeljék a gyermekek olyan esetekre is kiterjedő büntetését, amelyekben a szexuális bántalmazás nem személyes találkozás következménye, hanem online történik.³²¹

7.3. Sérülékeny (különösen védendő) csoportok

Kiemelt pontok

- Az erőszakos eltűnés (amely a nemzetközi jogban mint „erőszakos eltűntetés” ismert) gyermekáldozatainak joguk van ahhoz, hogy megőrizték vagy újra létrehozák személyazonosságukat, identitásukat.

7.3.1. Kisebbségekhez tartozó gyermekek

Az Európa Tanács joganyagában meglehetősen ritkák a kifejezetten a kisebbségi gyermekek elleni erőszakkal foglalkozó – az emberkereskedelemmel és a kényszermunkával nem összefüggő – ügyek. Ezek főként iskolai szegregációval és diszkriminációval kapcsolatosak, amit a [3.2. szakasz](#) elemez.

Példa: A *Valentin Câmpeanu* részéről eljáró *Centre for Legal Resources kontra Románia* ügyben egy civil szervezet nyújtott be keresetet egy fiatal roma, HIV-pozitív és súlyos értelmi fogyatékos fiú nevében, aki egy állami intézetben

³²¹ A Lanzarote-i Bizottság véleménye a Lanzarote-i Egyezmény 23. cikkéről, magyarázó feljegyzéssel, 2015. június 17.

halt meg.³²² Az intézetben, ahol élt, gyalázatos körülmények uralkodtak: nem volt fűtés, nem voltak ágyneműk és ruhák, nem kapott támogatást a személyzettől stb. Mivel az áldozatnak nem voltak közeli rokonai, a nevében egy civil szervezet nyújtott be panaszt az EJEE 2., 3., 5., 8., 13. és 14. cikkében megállapított jogok megsértése miatt. A Nagykamara úgy döntött, hogy az ügy kivételes körülményeire (a fiatal roma rendkívüli kiszolgáltatottságára és ismert hozzátartozóinak hiányára) tekintettel a nem kormányzati szervezetnek jogában áll, hogy képviselje az elhunyt kérelmezőt. Az EJEB az ügy érdemi részét illetően megállapította a 2. cikk érdemi szempontjainak megsértését. Megállapítást nyert, hogy a belföldi hatóságok felelősek Valentin Câmpeanu haláláért, mert egy olyan intézetben helyezték el, ahol a megfelelő élelmezés, az elhelyezési körülmények és orvosi ellátás hiánya miatt halt meg. Az EJEB megállapította a 2. cikk megsértését is, mert a román hatóságok nem folytattak eredményes vizsgálatot Valentin Câmpeanu halálával kapcsolatban.

Ami az intézetekben élő gyermekeket illeti, az Európa Tanács Rec(2005)5 ajánlása támogatja azt a döntést, hogy a gyermekek elhelyezése nem alapulhat hátrányos megkülönböztetésen.³²³

7.3.2. Fogyatékossgal élő gyermekek

Ami az **uniós jogot** illeti, az EU aláírta a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményt, amely az első olyan nemzetközi szerződés az emberi jogok területén, amelyhez az EU is csatlakozott.³²⁴ A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény a gyermekekkel kapcsolatban külön rendelkezéseket tartalmaz. Az uniós tagállamok és az EU vállalták, hogy biztosítják a fogyatékossgal élő gyermekek számára, hogy más gyermekekkel egyenlő módon gyakorolhassák emberi jogaikat. A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény 16. cikke alapján konkrét intézkedéseket kell hozniuk, hogy megvédjék a fogyatékossgal élő gyermekeket a visszaéléssel és a kizsákmányolással szemben.³²⁵

322 EJEB, *Valentin Câmpeanu részéről eljáró Centre for Legal Resources kontra Románia* [Nagykamara] (47848/08), 2014. július 17.

323 Európa Tanács, Miniszteri Bizottság (2005), Rec(2005)5 ajánlás a bentlakásos intézetekben élő gyermekek jogairól, 2005. március 16.

324 Az Európai Unió Tanácsa (2009), a Tanács 2009. november 26-i 2010/48/EK határozata a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezménynek az Európai Közösség általi megkötéséről, HL L 23., 2010.1.27., 35. o.

325 Lásd még: [3.5. szakasz](#).

Az Európa Tanács joganyagában a fogyatékossgal élő gyermekekkel kapcsolatos EJEB-ügyek különféle kérdéseket vetettek fel: foglalkoztak a beleegyezéssel, az államok halállal és rossz bánásmóddal szembeni védelem biztosítására vonatkozó pozitív kötelezettségeivel és az állami működtetésű létesítményekben fennálló életkörülményekkel.

Példa: A *Nencheva és társai kontra Bulgária* ügy³²⁶ 15 gyermek és fiatal felnőtt halálával foglalkozik, amely egy szellemi és testi fogyatékossgal élő személyek elhelyezésére szolgáló otthonban következett be. Az EJEB megállapította, hogy a gyermekeket egy olyan szakosított állami ellátó intézményben helyezték el, amely kizárólag állami ellenőrzés alatt állt. A gyermekek gyalázatos körülmények között éltek az intézetben: nem kaptak elegendő ételmezt, gyógyszert, ruhát, és nem volt fűtés. Az illetékes hatóságokat többször figyelmeztették erre a helyzetre, következképpen tisztában voltak azzal, illetve tisztában kellett volna lenniük azzal, hogy fennáll a halálesetek veszélye. Az EJEB megállapította az EJE 2. cikke érdemi szempontjainak megsértését, mivel a hatóságok nem hoztak intézkedéseket, hogy megvédjék a felügyeletük alá helyezett gyermekek életét. Továbbá, a bolgár hatóságok nem folytattak tényleges vizsgálatot a kérelmezők gyermekeinek halálával kapcsolatban. Az ügy konkrét körülményeire tekintettel a bolgár hatóságoknak hivatalból bünygyi nyomozást kellett volna indítaniuk. Az általuk végzett vizsgálatot több okból nyilvánították eredménytelennek: a gyermekek halála után két évvel indult, ésszerűtlenül elhúzódott, nem terjedt ki az összes gyermek halálára, és nem tisztázta az üggyel kapcsolatos összes lényeges tényezőt.

7.4. Eltűnt gyermekek

Az uniós jog alapján az Európai Bizottság inyegeyvonalat hozott létre az eltűnt gyermekek felkutatására (116000).³²⁷ Ez a szolgálat eltűnt gyermekek bejelentésére vonatkozó hívásokat fogad, és ezeket a bejelentéseket továbbítja a rendőri hatóságoknak, útmutatást és támogatást nyújt az eltűnt gyermekért felelős személyeknek, és segíti a nyomozást.

326 EJEB, *Nencheva és társai kontra Bulgária* (48609/06), 2013. június 18. (elérhető francia nyelven).

327 Bizottsági határozat (2007), a Bizottság 2007. október 29-i 2007/698/EK határozata a 2007/116/EK határozatnak a további, 116-tal kezdődő, fenntartott hívószámok bevezetése tekintetében történő módosításáról, HL L 284., 2007.10.30., 31. o.

Az Európa Tanács joganyagában a gyermekek erőszakos eltüntetésével az EJE 8. cikke alapján foglalkoznak.

Példa: A *Zorica Jovanović kontra Szerbia* ügyben³²⁸ egy újszülött állítólag röviddel a születése után meghalt a kórházban, de a holttestét soha nem adták át a szülőknek. Az anya azt kifogásolja, hogy az állam semmilyen tájékoztatást nem adott neki fia sorsáról, ezen belül állítólagos halálának okáról, valamint temetésének időpontjáról és helyéről. Az EJE megállapította, hogy az állam azáltal, hogy „folyamatosan elmulasztotta hiteles információkkal ellátni [az anyát] fiának sorsával kapcsolatban”, megsértette a családi élet tiszteletben tartásához való jogát.³²⁹

Ami a nemzetközi jogot illeti, a Minden egyénnek az erőszakos eltüntetéssel szembeni védelméről szóló nemzetközi egyezmény³³⁰ 25. cikke (1) bekezdésének b) pontja kimondja, hogy az államoknak meg kell akadályozniuk és büntetniük kell az olyan gyermekek „valós személyazonosságát igazoló dokumentumok meghamisítását, eltávolítását vagy megsemmisítését”, akik maguk vagy akiknek a szülei erőszakos eltüntetés áldozatává válnak. Az államoknak meg kell hozniuk az ahhoz szükséges intézkedéseket is, hogy felkutassák és azonosítsák ezeket a gyermekeket, és visszajuttassák őket családjukhoz. Tekintettel e gyermekek azon – a jog által elismert – jogára, hogy megőrizzék vagy újra létrehozzák személyazonosságukat, ezen belül állampolgárságukat, nevüket és családi kapcsolataikat, az államoknak jogi eljárásokkal kell rendelkezniük az erőszakos eltüntetés áldozatává váló gyermekek esetleges örökbefogadásának vagy elhelyezésének felülvizsgálata és megsemmisítése céljából (25. cikk (4) bekezdés). Az egyezmény a gyermekek jogait alátámasztó általános elvek közül kettőt ismétel meg: ezek a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke mint elsődleges megfontolás és a gyermek véleménynyilvánításhoz való joga (a 25. cikk (5) bekezdése). Noha ezt az egyezményt viszonylag kis számú európai állam ratifikálta, nem szabad figyelmen kívül hagyni a jelentőségét az európai normatív keret szempontjából.³³¹

328 EJE, *Zorica Jovanović kontra Szerbia* (21794/08), 2013. március 26.

329 *Uo.*, 74. bek.

330 ENSZ, Nemzetközi egyezmény minden személy erőszakos eltűnéssel szembeni védelméről, 2006. december 20.

331 2015. február 19-ig a 28 uniós tagállamból kilenc ratifikálta az egyezményt (Ausztria, Belgium, Spanyolország, Franciaország, Németország, Litvánia, Hollandia, Portugália és Szlovákia). Ezen túlmenően az Európa Tanács következő tagállamai ratifikálták az egyezményt: Szerbia, Montenegró, Bosznia és Hercegovina, Örményország és Albánia.

8

Gazdasági, szociális és kulturális jogok, valamint a megfelelő életszínvonalhoz való jog

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Alapjogi Charta, 14. cikk (oktatás) Az elismerésről szóló irányelv (2011/95/EU) EUB, C-413/99. sz. ügy, <i>Baumbast és R. kontra Secretary of State for the Home Department</i>, 2002 (migráns gyermekek oktatása)	Az oktatáshoz való jog	EJEE, az 1. Kiegészítő Jegyzőkönyv 2. cikke (oktatáshoz való jog) (Módosított) Európai Szociális Karta, 17. cikk (oktatáshoz való jog) EJEB, <i>Catan és társai kontra Moldova és Oroszország</i> [Nagykamara] (43370/04, 8252/05 és 18454/06), 2012 (nyelv az iskolákban) EJEB, <i>D.H. és társai kontra Cseh Köztársaság</i> [Nagykamara], (57325/00), 2007; EJEB, <i>Oršuš és társai kontra Horvátország</i> [Nagykamara], (15766/03), 2010 (a roma gyermekekkel szembeni iskolai hátrányos megkülönböztetés) EJEB, <i>Ponomaryovi kontra Bulgária</i>, (5335/05), 2011 (menekültügyi státuszon alapuló hátrányos megkülönböztetés) A nemzeti kisebbségek védelmét szolgáló európai keretegyezmény, a 12. cikk (3) bekezdése és a 14. cikk A migráns munkavállalók jogállásáról szóló európai egyezmény

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Alapjogi Charta, 35. cikk (egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés) Az elismerésről szóló irányelv (2011/95/EU), 29. cikk (a migráns gyermekeknek járó alapellátások)	Az egészséghez való jog	(Módosított) Európai Szociális Karta, 11. cikk (az egészség védelméhez való jog) és 13. cikk (a szociális és egészségügyi segítségre való jog) EJEE, 2. cikk (élethez való jog) és 8. cikk (testi épséghez való jog) EJEB, <i>Oyal kontra Törökország</i> (4864/05), 2010 (újszülött HIV-fertőzése) EJEB, <i>Iliya Petrov kontra Bulgária</i> (19202/03), 2012 (sérülés egy villamos állomáson) EJEB, <i>Valentin Câmpeanu részéről eljáró Centre for Legal Resources kontra Románia</i> [Nagykamara] (47848/08), 2014 (egy intézetben bekövetkezett haláleset) EJEB, <i>Glass kontra Egyesült Királyság</i> (62617/00), 2004 (beleegyező nyilatkozat) EJEB, <i>M.A.K. és R.K. kontra Egyesült Királyság</i> (45901/05 és 40146/06), 2010 (szülői beleegyezés nélkül elvégzett vizsgálat) Szociális jogok Európai Bizottsága, <i>International Federation of Human Rights Leagues (FIDH) kontra Franciaország</i>, 14/2003. sz. panasz, 2004 (orvosi ellátás migráns gyermekek számára). Szociális Jogok Európai Bizottsága, <i>Defence for Children International (DCI) kontra Belgium</i>, 69/2011. sz. panasz, 2012 (rendezetlen helyzetű gyermekek) Egyezmény az emberi jogokról és a biomedicináról (Oviedói Egyezmény), 6 és 8. cikk
Az EU Alapjogi Chartája, 34. cikk (3) bekezdés (szociális támogatáshoz és lakástámogatáshoz való jog)	Lakhatáshoz való jog	(Módosított) Európai Szociális Karta, 16. cikk (a család joga a szociális, jogi és gazdasági védelemhez), 17. cikk (a gyermekek és fiatalok szociális, jogi és gazdasági védelemhez való joga) és 31. cikk (a lakhatáshoz való jog). EJEB, <i>Bah kontra Egyesült Királyság</i> (56328/07), 2011 EJEB, <i>Connors kontra Egyesült Királyság</i> (66746/01), 2004

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Az EU Alapjogi Chartájának 34. cikke (szociális biztonság és szociális segítségnyújtás)	A megfelelő életszínvonalhoz való jog és a szociális biztonsághoz való jog	(Módosított) Európai Szociális Karta, 12–14. cikk (a társadalombiztosításhoz való jog, a szociális és egészségügyi segítségre való jog és a szociális jóléti szolgáltatásokból való részesülés joga), 16. cikk (a család joga a szociális, jogi és gazdasági védelemhez) és 30. cikk (a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni védelemhez való jog) Szociális Jogok Európai Bizottsága, <i>European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) kontra Franciaország</i> , 82/2012. sz. panasz, 2013 (családtámogatások felfüggesztése iskolakerülés miatt) EJEB, <i>Konstantin Markin kontra Oroszország</i> [Nagykamara](30078/06), 2012 (szülői szabadság)

A gazdasági, szociális és kulturális jogok, amelyeket európai összefüggésben gyakrabban említenek a szociális-gazdasági jogokként vagy szociális jogokként, a munkával kapcsolatos jogokat, valamint az oktatáshoz, az egészséghez, a lakhatáshoz, a szociális biztonsághoz és általánosabban a megfelelő életszínvonalhoz való jogot foglalják magukban. A kulturális jogok a tudomány és a peres eljárások területén egyelőre kevésbé szabályozottak. E jogok egyes szempontjaival a kisebbséghez tartozó gyermekek identitásáról szóló [4.6. szakasz](#), illetve az oktatáshoz való jog keretében a [8.2. szakasz](#) foglalkozik.

Európai összefüggésben a gazdasági, szociális és kulturális jogok tekintetében explicit normák főként az Európai Szociális Kartában és az EU Alapjogi Chartájában találhatók, noha az EJEE és jegyzőkönyvei szintén tartalmazznak több idevágó rendelkezést, mint amilyen például a kényszermunka tilalma és az oktatáshoz való jog. Ezenfelül az EJEB amellett érvelt, hogy „nincs olyan átjárhatatlan választóvonal, amely elválasztaná a [szociális és gazdasági jogok területét] az egyezmény által lefedett területtől”³³², és az EJEE által garantált polgári jogok közé tartozó jogként értelmezi a gazdasági, szociális és kulturális jogokat. Ily módon például az egészségügyi ellátáshoz való hozzáféréssel a kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának keretében foglalkoznak (az EJEE 3. cikke).³³³

Ez a fejezet a gyermekek szempontjából különösen fontos gazdasági, szociális és kulturális jogokat elemzi: az oktatáshoz való jogot ([8.2. szakasz](#)); az egészséghez

332 EJEB, *Airey kontra Írorság* (6289/73), 1979. október 9., 26. bek.

333 Lásd például az EJEB bebörtönzöttek egészséggel kapcsolatos jogairól szóló 2015. februári tájékoztatóját (*Factsheet on Prisoners' health-related rights*) és az egészségről szóló 2015. áprilisi tájékoztatóját (*Factsheet on Health*).

való jogot (8.3. szakasz); a lakhatáshoz való jogot (8.4. szakasz); és a megfelelő életszínvonalhoz és szociális biztonsághoz való jogot (8.5. szakasz).

8.1. A gazdasági, szociális és kulturális jogok megközelítései

Kiemelt pontok

- A szociális jogok védelmének biztosításához kulcsfontosságú a megfelelő erőforrások rendelkezésre állásának biztosítása.
- A szociális jogok alapvető elemei a rendelkezésre állás, a hozzáférhetőség, az adaptálhatóság és az elfogadhatóság.

Ami az uniós jogot illeti, az Európai Unió Alapjogi Chartájában a polgári és politikai jogokkal azonos szinten szerepelnek a gazdasági, szociális és kulturális jogok. A Charta 52. cikke azonban különbséget tesz jogok és elvek között, amely utóbbiak „bíróság előtti elfogadhatóságukat” tekintve korlátozottak.

Az Európa Tanács égisze alatt a Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy amennyiben valamely jog megvalósítása „kivételesen összetett és különösen költségesen oldható meg”, a fokozatos megvalósítást értékeli, három kritérium alapján: „intézkedéseket kell tenni, hogy ésszerű időn belül elérjék az Európai Szociális Karta célkitűzéseit, mérhető előrehaladás mellett, a rendelkezésre álló erőforrások maximális kihasználásával összhangban álló mértékben”.³³⁴ Priorizálást is bevezetett, minthogy emlékeztette az államokat, hogy „választásaik milyen hatással lesznek a kiemelten kiszolgáltatott csoportokra és más érintett személyekre nézve”.³³⁵

A Szociális Jogok Európai Bizottsága, jóllehet a szociális biztonsághoz való joggal konkrét összefüggésben, amellet érvel, hogy „a meglévő szociális biztonsági rendszer fenntartásának és fenntarthatóságának biztosítása érdekében” megengedhetők

334 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Association Autism Europe (IAAE) kontra Franciaország*, 13/2002. sz. panasz, 2003. november 4., 53. bek.; alkalmazták: Szociális Jogok Európai Bizottsága, *European Action of the Disabled (AEH) kontra Franciaország*, 81/2012. sz. panasz, 2013. szeptember 11., 94–99. bek.

335 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Association Autism Europe (IAAE) kontra Franciaország*, 13/2002. sz. panasz, 2003. november 4., 53. bek.

a visszalépések, feltéve hogy nem „ássák alá a nemzeti szociális biztonsági rendszer alapvető keretét, vagy nem fosztanak meg egyéneket a súlyos szociális és gazdasági kockázat elleni védelem igénybevételének lehetőségétől”.³³⁶ Az EJEB szintén elfogadja a visszalépések lehetőségét, de megvizsgálja, hogy a választott módszer ésszerű-e és alkalmas-e az elérni kívánt jogos cél elérésére.³³⁷

A Szociális Jogok Európai Bizottsága az oktatáshoz való joggal összefüggésben a rendelkezésre állás, hozzáférhetőség, elfogadhatóság és adaptálhatóság elemzési keretét vezette be, összhangban az ENSZ gazdasági, szociális és kulturális jogokkal foglalkozó bizottságának megközelítésével.³³⁸ A rendelkezésre állás és a hozzáférhetőség közötti különbségtétel az EJEB ítélkezési gyakorlatában is megjelenik. A következő elemzést a rendelkezésre állás, hozzáférhetőség, elfogadhatóság és adaptálhatóság kritériumai vagy alapvető elemei vezérlik, amennyiben rendelkezésre áll idevágó ítélkezési gyakorlat.

8.2. Az oktatáshoz való jog

Kiemelt pontok

- Az oktatás hozzáférhetőségét korlátozó intézkedéseknek indokoltak és előre láthatónak kell lenniük, törvényes és legitim célt kell szem előtt tartaniuk és nem lehetnek diszkriminatívak.
- Az elfogadható oktatás megköveteli a szülők vallási és világnézeti meggyőződéseinek a tiszteletben tartását is, de nem zárja ki, hogy az iskolákban vallási nevelés és szexuális edukáció folyjon.
- Az adaptálhatóság külön intézkedéseket tesz szükségessé a fogyatékkal élő gyermekek érdekében, valamint megköveteli, hogy a kisebbséghez tartozó gyermekek lehetőséget kapjanak arra, hogy saját nyelvükön részesüljenek oktatásban.
- A gyermekeket állampolgárságuktól és menekültügyi jogállásuktól függetlenül megilleti az oktatáshoz való jog.

336 Szociális jogok Európai Bizottsága, *General Federation of Employees of the National Electric Power Corporation (GENOP-DEI) és Confederation of Greek Civil Servants' Trade Unions (ADEDY) kontra Görögország*, 66/2011. sz. panasz, 2012. május 23., 47. bek.

337 EJEB, *Markovics és társai kontra Magyarország*, elfogadhatatlansági határozat, (77575/11, 19828/13 és 19829/13), 2014. június 24., 37. és 39. bek.

338 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Mental Disability Advocacy Center (MDAC) kontra Bulgária*, 41/2007. sz. panasz, 2008. június 3., 37. bek.

Az uniós jogban az EU Alapjogi Chartája 14. cikkének (2) bekezdése garantálja az oktatáshoz való jogot, amely magában foglalja „a kötelező oktatásban való ingyenes részvétel lehetőségét”. A 14. cikk (3) bekezdése biztosítja az oktatási intézmények demokratikus elvek figyelembevételével történő alapításának szabadságát, valamint a szülők azon jogát, hogy gyermekeik számára vallási, világnézeti vagy pedagógiai meggyőződésüknek megfelelő nevelést biztosítsanak.

Az Európa Tanács szerint, az EJET 1. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 2. cikke garantálja az oktatáshoz való jogot. Az EJET tisztázza, hogy ez a cikk nem kötelezi az államokat arra, hogy elérhetővé tegyék az oktatást, hanem „a bármely adott időpontban létező oktatási intézményekhez való hozzáférés jogát” határozza meg.³³⁹ Ezen túlmenően az oktatáshoz való jog úgyszintén magában foglalja „annak a lehetőségét, hogy hasznosítani tudják az oktatás során tanultakat, azaz hogy az elvégzett [...] tanulmányokról ilyen vagy olyan formában hivatalos elismerést kapjanak, összhangban az egyes államokban érvényben lévő szabályokkal”.³⁴⁰ Ez azonban nem korlátlan jog; az érintettek tekintetében korlátozásoknak kell meghatározhatónak lenniük, amelyeknek törvényes és legitim célt kell szolgálniuk. Megengedettek a fegyelmi intézkedések, ideértve a felfüggesztést és az oktatási intézményből való kizárást, feltéve hogy megfelelnek a megengedhető korlátozások feltételeinek. Annak értékelése érdekében, hogy az oktatásból való kizárás e formái az oktatáshoz való jog megtagadását eredményezik-e, olyan tényezőket vesznek figyelembe, mint az eljárási garanciák, a kizárás időtartama, az újbóli beilleszkedés érdekében tett erőfeszítések és a nyújtott alternatív oktatás megfelelősége.³⁴¹

Példa: A *Catan és társai kontra Moldova és Oroszország* ügyben³⁴² az EJET a Dnyeszteren túli terület szeparatista hatóságai által az iskolákban bevezetett nyelvi politikát vizsgálta. E nyelvpolitika célja az oroszítás volt. A moldáv nyelvű (latin betűs írást használó) iskolák erőszakos bezárását követően a szülőknek arról kellett dönteniük, hogy olyan iskolába küldik gyermekeiket, ahol a nyelv és a cirill ábécé mesterséges kombinációjában tanítják őket, a szovjet időkben előállított tananyagból, vagy rosszabbul felszerelt és kevésbé jól megközelíthető helyen lévő iskolába küldik őket, amelyek

339 EJET, „*Relating to certain aspects of the laws on the use of languages in education in Belgium*” *kontra Belgium* (1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63 és 2126/64), 1968. július 23., 4. bek.

340 Uo.

341 EJET, *Ali kontra Egyesült Királyság* (40385/06), 2011. január 11., 58. bek.

342 EJET, *Catan és társai kontra Moldova és Oroszország* [Nagykamara] (43370/04, 8252/05 és 18454/06), 2012. október 19.

megközelítésekor zaklatásnak és megfélemlítésnek lesznek kitéve. Az iskolák erőszakos bezárását és a későbbi zaklatást a bíróság a gyermekek oktatáshoz való jogába való indokolatlan beavatkozásnak minősítette, amely sérti az EJEE 1. jegyzőkönyvének 2. cikkét.³⁴³

Az oktatáshoz való jog részeként a szülőknek joguk van vallási és világnézeti meggyőződéseik tiszteletben tartásához. „A tananyag meghatározása és megtervezése” azonban „elvben” az állam „hatásköre”.³⁴⁴ Vallási és világnézeti jellegű információ vagy ismeret is beépíthető az iskolai tananyagba, azzal a feltétellel, hogy azt „tárgyilagos, kritikus és pluralista módon” közvetítik.³⁴⁵ A pluralizmus biztosítása érdekében a meghatározott vallás vagy világnézet tanításában fennálló mennyiségi és minőségi különbségeket egyensúlyba kell hozni oly módon, hogy felajánlják a szülőknek annak a lehetőségét, hogy részben vagy teljes mértékben felmentsék gyermekeiket az ilyen tanítás alól, azaz lehetőséget adnak nekik arra, hogy ne vegyenek részt bizonyos órákon vagy egyáltalán ne vegyenek részt a vallás tantárgy oktatásában.³⁴⁶ Azzal kapcsolatban, hogy az EJEB hogyan kezeli ezt a kérdést a hátrányos megkülönböztetés tilalma szempontjából, lásd a [2.1. szakaszban](#).³⁴⁷

A módosított Európai Szociális Karta 17. cikkének (2) bekezdése szerint az államok vállalják, hogy „megteszik az összes megfelelő és szükséges intézkedést, melynek célja [...] biztosítani a gyermekek és fiatalok ingyenes elemi és középfokú iskoláztatását, valamint azt, hogy rendszeresen járjanak iskolába”.³⁴⁸ A Szociális Jogok Európai Bizottsága ezen túlmenően megállapította, hogy a szerződő államoknak e rendelkezés alapján biztosítaniuk kell, hogy menekültügyi jogállásuktól függetlenül a területükön tartózkodó gyermekeknek ugyancsak biztosítsák az oktatáshoz való hozzáférést.³⁴⁹

Ezenfelül az oktatási intézményeknek hátrányos megkülönböztetés nélkül mindenki számára hozzáférhetőnek kell lenniük.³⁵⁰ A Szociális Jogok Európai Bizottsága leszögezte, hogy „a fogyatékossgal élő gyermekek többségi iskolába való

343 Uo., 141–144. bek.

344 EJEB, *Folgerø és társai kontra Norvégia* [Nagykamara] (15472/02), 2007. június 29., 84. bek.

345 Uo., 84. bek.

346 Uo., 85–102. bek. és eltérő vélemény.

347 EJEB, *Grzelak kontra Lengyelország* (7710/02), 2010. június 15.

348 Az 1961. évi Európai Szociális Karta nem tartalmaz az oktatáshoz való jogra vonatkozó rendelkezést.

349 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Médecins du Monde – International kontra Franciaország*, 67/2011. sz. panasz, 2012. szeptember 11.

350 A fogyatékossgal élő gyermekek kérdését illetően lásd még a [3. fejezetet](#) és a [7. fejezetet](#).

integrálásának kell a normát jelentenie, és a speciális iskolákban való tanításuknak kivételt kell képeznie”.³⁵¹ Az államoknak nincs széles mérlegelési jogkörük a fogyatékossgal élő személyek rendelkezésére álló iskolák típusát illetően; ennek többségi iskolának kell lennie.³⁵²

Az oktatásban alkalmazott – például állampolgárságon, migrációs jogálláson vagy etnikai származáson alapuló – eltérő bánásmóddal kapcsolatos helyzetekkel a [3. fejezet](#) foglalkozik.

A Szociális Jogok Európai Bizottságának ítélkezési gyakorlata alapján a szexuális és reprodukatív egészség oktatásának a rendes tananyag részét kell képeznie.³⁵³ Miközben az államok széles mérlegelési jogkört élveznek a használt oktatási anyag kulturális megfelelőségének eldöntése terén, biztosítaniuk kell a nem diszkriminatív szexuális és reprodukatív egészségügyi oktatást, amely „nem tartósítja vagy erősíti meg a társadalmi kirekesztést és az emberi méltóság megtagadását”. Az oktatási anyagok nem „erősíthetik meg a lealacsonyító sztereotípiákat”, például a nem heteroszexuális irányultságú személyeket illetően.³⁵⁴

Végezetül az oktatás adaptálhatósága megköveteli például, hogy azon fogyatékossgal élő gyermekek számára, akiket többségi iskolába integráltak, „intézkedéseket hozzanak különleges szükségleteik kielégítése céljából”³⁵⁵ (lásd még: [3.5. szakasz](#)).

Ezen túlmenően a nemzeti kisebbségek védelmét szolgáló európai keretegyezmény 12. cikkének (3) bekezdése alapján a részes államok vállalják, hogy előmozdítják a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára az oktatáshoz minden szinten a hozzájutás esélyegyenlőségét (lásd még: [3. fejezet](#)).³⁵⁶ A nemzeti

351 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Mental Disability Advocacy Center (MDAC) kontra Bulgária*, 41/2007. sz. panasz, 2008. június 3., 35. bek.

352 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *European Action of the Disabled (AEH) kontra Franciaország*, 81/2012. sz. panasz, 2013. szeptember 11., 78. bek.

353 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS) kontra Horvátország*, 45/2007. sz. panasz, 2009. március 30., 47. bek.

354 *Uo.*, 59. és 61. bek.

355 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Mental Disability Advocacy Center (MDAC) kontra Bulgária*, 41/2007. sz. panasz, 2008. június 3., 35. bek.

356 Lásd továbbá: Európa Tanács, a nemzeti kisebbségek védelmét szolgáló európai keretegyezmény tanácsadó bizottsága, Észrevételek az oktatással kapcsolatban a nemzeti kisebbségek védelmét szolgáló európai keretegyezmény alapján (*Commentary on Education under the Framework Convention for the Protection of National Minorities*), 2006, ACFC/25DOC(2006)002, 2.1. rész.

kisebbségekhez tartozó gyermekek esetében a nemzeti kisebbségek védelmét szolgáló európai keretegyezmény 14. cikke magában foglalja azt a jogot, hogy saját nyelvüket megtanulhassák vagy ezen a nyelven tanulhassanak.³⁵⁷ Az EJEB megerősítette, hogy az oktatáshoz való jog magában foglalja annak a jogát, hogy a nemzeti nyelven (a nemzeti nyelvek egyikén) részesühessenek oktatásban.³⁵⁸

8.2.1. A migráns gyermekek oktatáshoz való joga

Az uniós jogban a gyermekek oktatáshoz való alapvető – menekültügyi státuszuktól független – jogát lényegében az uniós migrációs jog minden vonatkozásában elismerik.³⁵⁹ Az EU mindazonáltal nem rendelkezik olyan hatáskörrel, amelynek keretében meghatározhatná a nemzeti oktatásügyi rendelkezések tartalmát vagy hatályát. Az EU ehelyett a migráns gyermekek oktatáshoz való hozzáféréseinek az állampolgárokkal azonos vagy – jogállásuktól függően – hasonló jogát védi. A diákokról szóló 2004/114/EK irányelv³⁶⁰ a harmadik országok állampolgárai tanulmányok folytatása, diákcseré, javadalmazás nélküli gyakorlat, illetve önkéntes szolgálat céljából történő beutazásának feltételeit szabályozza. Ez a beutazás a harmadik országbeli állampolgár belépését és három hónapot meghaladó időn át tartó tartózkodását öleli fel. A gyermekek beutazásának általános feltételei az érvényes útiokmány, a tervezett tartózkodásra vonatkozó szülői engedély bemutatását, az egészségbiztosítást és – ha a tagállam kéri – a beutazási kérelem eljárási díjának befizetését foglalják magukban.³⁶¹ A tanulóknak például igazolniuk kell, hogy a tagállam által elismert szervezet által működtetett

357 Ha további pontosításra van szüksége, lásd: Európa Tanács, a nemzeti kisebbségek védelmét szolgáló európai keretegyezmény tanácsadó bizottsága, Észrevételek az oktatással kapcsolatban a nemzeti kisebbségek védelmét szolgáló európai keretegyezmény alapján, 2006, ACFC/25DOC(2006)002, 2.3. rész és 3. tematikus észrevétel: A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek nyelvi jogai a keretegyezmény alapján (*The language rights of persons belonging to national minorities under the Framework Convention*), 2012, ACFC/44DOC(2012)001 rev, VI. rész, Nyelvi jogok és oktatás.

358 EJEB, *Catan és társai kontra Moldova és Oroszország* [Nagykamara] (43370/04, 8252/05 és 18454/06), 2012. október 19., 137. bek.

359 Pl. A harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésére, az egységes menekült- vagy kiegészítő védelmet biztosító jogállásra, valamint a nyújtott védelem tartalmára vonatkozó szabályokról (átdolgozás) szóló, 2011. december 13-i 2011/95/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 337., 2011.12.20., 9–26. o.) 27. cikke.

360 A Tanács 2004/114/EK irányelve a harmadik országok állampolgárai tanulmányok folytatása, diákcseré, javadalmazás nélküli gyakorlat, illetve önkéntes szolgálat céljából történő beutazásának feltételeiről (a diákokról szóló irányelv).

361 *Uo.*, 6. cikk.

diákcseré-programban vesznek részt.³⁶² A javadalmazásban nem részesülő gyakorlókknak a tagállam által kért módon igazolniuk kell, hogy tartózkodásuk folyamán rendelkezni fognak a megélhetésük, képzésük és visszautazásuk költségeihez szükséges anyagi fedezettel.³⁶³ A jövedelemszerző tevékenység – ezen belül a foglalkoztatás – felsőoktatásban részt vevő hallgatók általi folytatásának lehetősége korlátozott.³⁶⁴

Azoknak az Unión belüli migránsoknak a gyermekei, akik a szabad mozgáshoz való jog alapján egy másik uniós tagállamba költöznek, ezzel összefüggésben a legkedvezőbb jogosultságot élvezik, és az állam saját állampolgáraiával azonos feltételekkel nyernek felvételt általános oktatási intézménybe, szakmunkás- és egyéb szakképzésre.³⁶⁵ Ez magában foglalja az állami és magán, illetve a kötelező és nem kötelező oktatást. Az EUB e jogosultságot mindig tágan értelmezte, hogy biztosítsa az oktatáshoz való egyenlő hozzáférést, valamint a tágabb, oktatással összefüggő szociális ellátásokhoz és az oktatásban való részvételt segítő bármely ellátáshoz való hozzáférést is. A *Casagrande*-ügyben például egy migráns munkavállaló gyermeke hozzájuthatott egy rászorultságon alapuló oktatási támogatáshoz a szabad mozgáshoz való uniós jog alapján.³⁶⁶

Ezenfelül az 1970-es években bevezetett jogszabályok előírják a tagállamoknak, hogy kiegészítő nyelvoktatást biztosítsanak az uniós migráns munkavállalók gyermekeinek, mind a fogadó állam nyelvén, mind anyanyelvükön, azzal a céllal, hogy megkönnyítsék a fogadó államban és – amennyiben a későbbiekben hazatérnek – származási országukban való beilleszkedésüket.³⁶⁷ Jóllehet ez úgy tűnik, hogy meglehetősen nagyvonalú és értékes kiegészítő támogatást kínál a gyermekek-

362 Uo., 7. cikk.

363 Uo., 10. cikk.

364 Uo., 17. cikk.

365 Az Európai Parlament és a Tanács 2011. április 5-i 492/2011/EU rendelete a munkavállalók Unión belüli szabad mozgásáról (HL L 141., 2011.5.27., 1–12. o.), 10. cikk; valamint az Európai Parlament és a Tanács 2004. április 29-i 2004/38/EK irányelve az Unió polgárainak és családtagjainak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 158., 2004.4.30., 77–123. o.), 24. cikk (1) bekezdés.

366 EUB, C-9/74. sz. ügy, *Donato Casagrande kontra Landeshauptstadt München*, 1974. július 3. A későbbiekben ezt más ügyekben is megerősítették, pl.: EUB, C-3/90. sz. ügy, *M.J.E. Bernini kontra Minister van Onderwijs en Wetenschappen*, 1992. február 26.

367 A Tanács 1977. július 25-i 77/486/EGK irányelve a migráns munkavállalók gyermekeinek oktatásáról, HL L 199., 1977.8.6., 32–33. o. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a harmadik országbeli állampolgár migráns gyermekek nem tartoznak e jogi aktus hatálya alá.

nek, miután felvették őket a fogadó állam valamely iskolájába, a különböző országokbeli végrehajtása hírhedten ellentmondásos és a gyakorlatban egyre kevésbé megvalósítható, tekintve a figyelembe veendő különböző nyelvek körét.³⁶⁸

Példa: A *Baumbast és R kontra Secretary of State for the Home Department* ügyben³⁶⁹ az a kérdésvetődött fel, hogy egy kolumbiai feleségével és lányaival az Egyesült Királyságba költöző német migráns munkavállaló két lánya folytathatja-e az Egyesült Királyságban az iskolát, miután az apa az Egyesült Királyságból egy nem uniós tagállamba távozott, hátrahagyva feleségét és lányait. Az EUB azzal a kérdéssel szembesült, hogy a migráns munkavállaló felesége és lányai függetlenül is a fogadó államban maradhatnak-e, annak ellenére, hogy Baumbast úr (akitől a család tartózkodása joga eredetileg származott) ténylegesen lemondott az uniós migráns munkavállalói jogállásáról. Az EUB számára az volt a döntő tényező, hogy a gyermekek beilleszkedtek a fogadó állam oktatási rendszerébe, és káros és aránytalan is lett volna, ha kiszakították volna őket onnan, tanulmányaik ilyen kritikus pontján. A Bíróság megerősítette, hogy a gyermekek oktatásában a folyamatosság biztosítása annyira fontos, hogy ténylegesen megalapozhatja a(z) egyébként nem jogosult) család fogadó állambeli tartózkodását a migráns gyermekek tanulmányainak időtartamára.

A *Baumbast*-határozatot későbbi ügyekben³⁷⁰ is követték, és a 2004/38/EK irányelv³⁷¹ (a szabad mozgásról szóló irányelv) 12. cikkének (3) bekezdésében kodifikálták.

A harmadik országbeli állampolgár gyermekek általában csak az állami finanszírozású oktatáshoz férhetnek hozzá az állampolgárokkal azonos feltételek mellett,

368 A 77/486/EGK irányelv végrehajtásáról szóló bizottsági jelentések: COM(84) 54 végleges és COM(88) 787 végleges.

369 EUB, C-413/99. sz. ügy, *Baumbast és R. kontra Secretary of State for the Home Department*, 2002. szeptember 17.

370 EUB, C-480/08. sz. ügy, *Maria Teixeira kontra London Borough of Lambeth és Secretary of State for the Home Department*, 2010. február 23.; EUB, C-310/08. sz. ügy, *London Borough of Harrow kontra Nimco Hassan Ibrahim és Secretary of State for the Home Department* [Nagytanács], 2010. február 23.

371 Az Európai Parlament és a Tanács 2004. április 29-i 2004/38/EK irányelve az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 158., 2004. április 30., 3. o.), a 2. cikk (2) bekezdésének c) pontja és a 12. cikk (3) bekezdése.

és kizárják őket a társuló ellátásokból, például a szociális támogatásokból.³⁷² Egyes uniós migrációs jogi eszközök azonban továbblépnek azon, hogy pusztán egyenlő hozzáférést adjanak, és előírják a tagállamoknak, hogy vezessenek be olyan mechanizmusokat, amelyek biztosítják a külföldi képesítések kellő elismerését és elfogadhatóságát, akár igazoló dokumentumok hiányában is (az elismerésről szóló irányelv 28. cikke).³⁷³

A menedékkérő gyermekek oktatási jogai még mindig gyengébbek; *hasonló*, de nem szükségszerűen *azonos* feltételek mellett kell számukra biztosítani a fogadó állam oktatási rendszeréhez való hozzáférést, mint amelyek az állampolgárookra vonatkoznak.³⁷⁴ Így az oktatást iskolák helyett befogadóállomásokon is biztosíthatják, és a hatóságok akár a menedékjog iránti kérelem dátumához képest három hónappal is elhalaszthatják a menedékkérő gyermekek iskolához való teljes körű hozzáférését. Amennyiben az oktatási rendszerhez való hozzáférés a gyermek egyedi helyzete miatt lehetetlen, a tagállamok kötelesek más oktatási módozatokat felajánlani (a befogadási szabályokról szóló irányelv 14. cikkének (3) bekezdése).³⁷⁵

Az Európa Tanács égisze alatt az EJEE 1. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 2. cikkét használják fel a 14. cikkel együtt értelmezve arra, hogy biztosítsák a migráns gyermekek oktatáshoz való hozzáférését (lásd még: [3.3. szakasz](#)).

372 A menekültek elismeréséről szóló 2011/95/EU irányelv, 11. cikk; a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárokkal kapcsolatos 2003/109/EK irányelv, 14. cikk; a családtagokhoz való csatlakozásról szóló 2003/86/EK irányelv, 14. cikk; az átmeneti védelemről szóló 2001/55/EK irányelv; a befogadásról szóló 2013/33/EU irányelv, 14. cikk c) pont; és a visszatérési irányelv (2008/115/EK).

373 Az Európai Parlament és a Tanács 2011. december 13-i 2011/95/EU irányelve a harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésére, az egységes menekült- vagy kiegészítő védelmet biztosító jogállásra, valamint a nyújtott védelem tartalmára vonatkozó szabályokról (átdolgozás) (az elismerésről szóló irányelv), HL L 337., 2011.12.20., 9. o.

374 A befogadási szabályokról szóló 2013/33/EU irányelv. Meg kell említeni, hogy a menekültek elismeréséről szóló irányelv alapján (2011/95/EU, 27. cikk), a menekült gyermekek (akik huzamos tartózkodáshoz való jogot kaptak) az állampolgárokkal azonos feltételek mellett vehetnek részt az oktatásban.

375 Az Európai Parlament és a Tanács 2013. június 26-i 2013/33/EU irányelve a nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó szabályok megállapításáról (átdolgozás) (a befogadásról szóló irányelv), HL L 180., 2013.6.29., 96–116. o.

Példa: A *Ponomaryovi kontra Bulgária* ügyben³⁷⁶ az EJB azt mérlegelte, hogy két orosz, állandó tartózkodási engedéllyel nem rendelkező iskolás gyermek számára előírták, hogy középiskolai díjat fizessenek. A bíróság megállapította, hogy a középiskolai díjak kiszabása esetükben diszkriminatív volt, és így ellentétes volt az EJE 14. cikkével, azt az EJE 1. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 2. cikkével együtt olvasva.³⁷⁷

Az Európai Szociális Karta közvetlenül (17. cikk (2) bekezdés) és közvetetten is védi a migráns gyermekek oktatáshoz való jogát, oly módon, hogy korlátozókat határoz meg a gyermekek foglalkoztatáshoz való joga tekintetében, azzal a céllal, hogy lehetővé tegye számukra a kötelező oktatás valamennyi előnyének kihasználását (7. cikk).

Továbbá, a migráns munkavállalók jogállásáról szóló európai egyezmény³⁷⁸ megerősíti a migráns gyermekeknek azt a jogát, hogy a fogadó államban „az állampolgárokkal azonos alapon, velük azonos feltételek mellett” vehetnek részt az általános oktatásban és a szakképzésben (14. cikk (1) bekezdés).

A nemzetközi jog keretében a migráns gyermekek oktatáshoz való egyenlő hozzáférését a migráns munkavállalók és családtagjaik jogainak védelméről szóló nemzetközi ENSZ-egyezmény (30. cikk) támogatja.³⁷⁹

A Gyermekjogi egyezmény 28. cikke kimondja, hogy minden gyermeknek joga van az ingyenes kötelező oktatáshoz. A 29. cikk (1) bekezdésének c) pontja szerint ez a jog messze túlmutat az oktatáshoz való hozzáférés egyenlőségén, és a gyermek kulturális azonosságának fejlődésével, a gyermek származási országának nyelvével és értékeivel kapcsolatos rendelkezéseket foglal magában.

376 EJB, *Ponomaryovi kontra Bulgária* (5335/05), 2011. június 21.

377 Lásd még: 3.3. szakasz.

378 Európa Tanács, *Európai egyezmény a vendégmunkások jogállásáról*, CETS 93, 1977.

379 ENSZ, Nemzetközi egyezmény a migráns munkavállalók és családtagjaik jogainak védelméről, 1990. december 18.

8.3. Az egészséghez való jog

Kiemelt pontok

- Az államokat pozitív kötelezettség terheli, hogy intézkedéseket tegyenek az életet veszélyeztető olyan egészségügyi kockázatokkal szemben, amelyekről a hatóságoknak tudomása van vagy tudomása kell hogy legyen.
- Az állami hatóságoknak elhalálozás esetén hatékony nyomozást kell folytatniuk.
- Az Európai Szociális Karta szerint az országban tartózkodó gyermekek, menekültügyi státuszuktól függetlenül a sürgős egészségügyi segítségnyújtáson túlmenően is jogosultak egészségügyi ellátásra.
- Az elfogadható egészségügyi ellátás megfelelő tájékoztatáson nyugvó beleegyező nyilatkozatot vagy engedélyezést tesz szükségessé.
- Az uniós jog és az Európai Szociális Karta alapján a migráns gyermekek – különböző korlátozásokat figyelembe vevő – szociális és egészségügyi ellátásra jogosultak.

Az uniós jog keretében az EU Alapjogi Chartájának 35. cikke garantálja az egészségügyi ellátás igénybevételének jogát.

Az uniós állampolgár migránsok gyermekei a fogadó államban való három hónapos tartózkodást követően, állampolgáraival azonos módon vehetnek igénybe szociális jóléti és egészségügyi támogatást.³⁸⁰ Hasonló jogokkal rendelkeznek azoknak a harmadik országbeli állampolgároknak a gyermekei, akik állandó tartózkodási engedélyt szereztek valamely tagállamban, jóllehet ezek az úgynevezett „alapellátásokra” korlátozódhatnak.³⁸¹ Ami a menekült és menedékkérő gyermekeket illeti, a tagállamoknak a fogadó állam állampolgáraival azonos módon biztosítaniuk kell a megfelelő szociális segítségnyújtáshoz való hozzáférést, ez azonban ismét az „alapellátásokra” korlátozódhat (az elismerésről szóló irányelv 29. cikke). A jogszabályok előírják a tagállamoknak, hogy elégséges egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést biztosítsanak a különösen sérülékeny csoporthoz tartozó migráns gyermekek számára. Azokat a gyermekeket például, akik erőszakot vagy kínzást szenvedtek el, megfelelő támogatást kell nyújtani, hogy kielégíthessék testi és szellemi szükségleteiket (a befogadásról szóló irányelv IV. fejezetének 21. cikke, 23. cikkének (4) bekezdé-

³⁸⁰ A szabad mozgásról szóló irányelv 24. cikke.

³⁸¹ A harmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról szóló, 2003. november 25-i 2003/109/EK irányelv (HL L 16., 2004.01.23.) 11. cikkének 4. bekezdése.

se és 25. cikke). Az elismerésről szóló irányelv hasonló rendelkezéseket tartalmaz a különösen sérülékeny csoportokhoz tartozó migráns gyermekek tekintetében.

Az Európa Tanács égisze alatt az EJEE nem rendelkezik külön az egészségügyi ellátáshoz való jogról vagy az egészséghez való jogról. Az EJEB azonban számos, különféle körülményeket érintő, egészséggel kapcsolatos üggyel foglalkozott. Először is, a bíróság vizsgálja a gyermekekkel kapcsolatos, életet veszélyeztető egészségügyi problémákat. Az államra háruló pozitív kötelezettségeket állapít meg arra vonatkozóan, hogy megelőző intézkedéseket kell tennie az olyan életet veszélyeztető egészségügyi kockázatokkal szemben, amelyekről tudomása van, illetve amelyet ismernie kell.

Példa: Az *Oyal kontra Törökország* ügyben megállapításra került, hogy az állam nem tett megelőző intézkedéseket a HIV fertőzés vérátömlesztés révén történő terjedése ellen. Ennek következményeképpen egy újszülöttet HIV-vírral fertőztek meg vérátömlesztés során egy állami kórházban. Jóllehet felajánlottak bizonyos jogorvoslatot, az EJEB megállapította, hogy az érintett gyermek egész élete alatti kezelést és gyógyszerelést felölelő egészségügyi ellátás hiányában az állam elmulasztott kielégítő jogorvoslatot felajánlani, és ezáltal megsértette az élethez való jogot (az EJEE 2. cikke).³⁸² Ezenfelül elrendelte, hogy a török állam az áldozat számára élete végéig biztosítson ingyenes és teljes körű egészségügyi ellátást.

Példa: Az *Iliya Petrov kontra Bulgária* ügyben³⁸³ egy 12 éves fiú súlyosan megsérült egy villamos alállomáson (az alállomások a 120 kV-os nagyfeszültség átalakítását végzik). Az alállomást egy kültéri parkban helyezték el, ahol gyakran találkoztak gyermekek és fiatalok, és az ajtó nem volt zárva. Az EJEB úgy vélekedett, hogy a villamoshálózat használata olyan tevékenység, amely kiemelt kockázatot jelent a létesítmények közelében tartózkodó személyek számára. Az államnak kötelessége, hogy megfelelő szabályozást vezessen be, ideértve a biztonsági szabályok megfelelő alkalmazásának ellenőrzésére szolgáló rendszert is. A bíróság úgy ítélkezett, hogy az állam azzal, hogy nem biztosította a villamos alállomás biztonságát, annak ellenére, hogy tudomása volt a biztonsági problémákról, az élethez való jog megsértésével ér fel (az EJEE 2. cikke).³⁸⁴

382 EJEB, *Oyal kontra Törökország* (4864/05), 2010. március 23., 71-72. bek.

383 EJEB, *Iliya Petrov kontra Bulgária* (19202/03), 2012. április 24. (elérhető francia nyelven).

384 Uo.

Ezenfelül az államokra hárul az a pozitív kötelezettség, hogy felelősséget vállaljon azoknak a kiszolgáltatott helyzetben lévő gyermekekért, akikről gyermekvédelmi szakellátásban gondoskodnak (lásd még: [6. fejezet](#) és [7.3. szakasz](#)).

Példa: A *Valentin Campeanu* részéről eljáró *Center for Legal Resources kontra Románia* ügy³⁸⁵ egy HIV-pozitív, súlyos értelmi fogyatékossgal élő roma tizenévest érintett, aki emellett tuberkulózisban, tüdőgyulladásban és hepatitiszben is szenvedett, majd 18 évesen meghalt. Egész életében állami gondozásban volt. Az EJB súlyos hiányosságokat állapított meg a gyógyszerelés és ellátás biztosításával kapcsolatos döntéshozatalban, és megállapította, hogy az orvosi személyzet folyamatosan elmulasztotta biztosítani számára a megfelelő ápolást és kezelést. Ily módon megsértették az EJE 2. cikkét.³⁸⁶

Az EJB azt is megállapította, hogy egészségügyi vészhelyzet hiányában, a szülői beleegyezés nélküli orvosi kezelés sérti az EJE 8. cikkét.

Példa: A *Glass kontra Egyesült Királyság* ügyben³⁸⁷ egy súlyos fogyatékossgal élő gyermeknek diamorfint adtak be, anyjának határozott tiltakozása ellenére. Az EJB megállapította, hogy a kórházi hatóságoknak a döntése, hogy az anya javasolt kezelés elleni tiltakozását bírósági engedély nélkül figyelmen kívül hagyják, az EJE 8. cikkének megsértéséhez vezetett.³⁸⁸

Példa: Az *M.A.K. és R.K. kontra Egyesült Királyság* ügyben³⁸⁹ egy kilencéves kislánytól vért vettek és fényképeket készítettek róla, szülői beleegyezés nélkül, annak ellenére, hogy az apja kifejezetten utasítást adott arra, hogy ne végezzenek további vizsgálatokat, amíg a kislány egyedül van a kórházban. Egészségügyi hiányában ezekről a szülői beleegyezés nélkül végzett orvosi beavatkozásokról megállapították, hogy az EJE 8. cikke alapján sértették a kislány testi épséghez való jogát.³⁹⁰

385 EJB, *Valentin Cămpăanu* részéről eljáró *Centre for Legal Resources kontra Románia* [Nagykamara] (47848/08), 2014. július 17. Ezen EJB-ítélet további leírását lásd a [7. fejezetben](#).

386 Lásd még a [7. szakaszt](#).

387 EJB, *Glass kontra Egyesült Királyság* (61827/00), 2004. március 9.

388 *Uo.*, 83. bek.

389 EJB, *M.A.K. és R.K. kontra Egyesült Királyság* (45901/05 és 40146/06), 2010. március 23.

390 *Uo.*, 79. bek.

Ha egy gyermek nem rendelkezik kellő cselekvőképességgel ahhoz, hogy beleegyezzen egy orvosi beavatkozásba, úgy ezt a beavatkozást az emberi jogokról és a biomedicináról szóló egyezmény³⁹¹ 6. és 8. cikkével összhangban csak törvényes képviselőjének az engedélyével szabad elvégezni, kivéve egészségügyi vészhelyzetben. Noha ez az egyezmény nem követeli meg a gyermek beleegyezését, ha jogilag nem képes beleegyezését adni, de rögzíti, hogy a gyermek véleményét „életkorának és érettségének megfelelően meghatározó tényezőként” figyelembe kell venni (6. cikk (2) bekezdés).

Továbbá, az Európai Szociális Karta 11. cikke alapján a részes államok megállapodnak abban, hogy tanácsadói és oktatási lehetőségeket biztosítsanak az egészségvédelemre és az egészségügyi kérdések iránti egyéni felelősség növelésére.³⁹² Az Európai Szociális Karta 13. cikke orvosi segítségnyújtást és ellátást garantál mindenkinek, aki nem rendelkezik megfelelő anyagi eszközökkel és aki nem képes ezeket az anyagi eszközöket megteremteni sem saját erőfeszítései révén, sem másképpen. Végül 2011-ben az ET Miniszterek Bizottsága a gyermekbarát egészségügyi ellátásra vonatkozó gyermekspecifikus iránymutatásokat fogadott el.³⁹³

Mint a következő példák jelzik, a Szociális Jogok Európai Bizottsága kimondja, hogy menekültügyi státuszuktól függetlenül, a valamely országban tartózkodó gyermekek a sürgősségi orvosi segítségnyújtáson túl is jogosultak egészségügyi ellátásra. Az Európai Szociális Karta sok helyen utal a gyermekek szociális jóléthez és egészségügyi szolgáltatásokhoz való jogaira (11., 12., 13., 14., 16. és 17. cikk), amelyek a menekültügyi státuszukra tekintet nélkül alkalmazandók.

Példa: Az EJB *International Federation of Human Rights Leagues (FIDH) kontra Franciaország* ügyben³⁹⁴ hozott határozata azzal kapcsolatos, hogy Franciaország olyan törvényt fogadott el, amely véget vetett a nagyon alacsony jövedelmű, rendezetlen jogállású migránsok orvosi ellátás

391 Európa Tanács, *Egyezmény az emberi lény emberi jogainak és méltóságának a biológia és az orvostudomány alkalmazására tekintettel történő védelméről: Egyezmény az emberi jogokról és a biomedicináról*, CETS 164, 1997.

392 Ami a szexuális és reprodukív egészségügyi felvilágosítást illeti, lásd még az oktatásról szóló részt is (8.2. szakasz).

393 Európa Tanács, Miniszterek Tanácsa (2011), *Iránymutatás a gyermekbarát egészségügyi ellátásról*, 2011. szeptember 21.

394 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Federation of Human Rights Leagues (FIDH) kontra Franciaország*, 14/2003. sz. panasz, 2004. szeptember 8., 35–37. bek.

kifizetése alóli mentességének, és egészségügyi díjakat vetett ki. A Szociális Jogok Európai Bizottsága határozatában megállapította, hogy azon személyek számára, akik még nem érték el a nagykorúság határát, köztük a kísérő nélküli kiskorúak számára, ingyenes orvosi ellátást kell biztosítani.

Példa: A *Defence for Children International (DCI) kontra Belgium* ügyben³⁹⁵ a Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy a hivatalos okmányokkal nem rendelkező migráns gyermekeknek nyújtott orvosi segítségre vonatkozó korlátozásokkal megsértették az Európai Szociális Karta 17. cikkét. A Bizottság megerősítette, hogy „a valamely országban jogellenesen tartózkodó kiskorúaknak joguk van ahhoz, hogy a sürgős orvosi segítségnyújtáson túlmenően, az elsődleges és másodlagos ellátást, valamint a pszichológiai segítségnyújtást is beleértve egészségügyi ellátásban részesüljenek”.³⁹⁶ Azt is megállapította, hogy a menekültügyi státuszuktól függetlenül, az országban tartózkodó kiskorú külföldiek számára létrehozott befogadó létesítmények hiánya megnehezítette az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést. Ezenfelül megállapította, hogy a rossz egészségi állapot okai csak akkor szüntethetők meg, ha a gyermekek számára megfelelő lakhatást és gyermekvédelmi szakellátást biztosítanak. Ennek megfelelően megállapította, hogy a lakhatás és a gyermekvédelmi szakellátás intézményeihez való hozzáférés hiányával megsértették az Európai Szociális Karta 11 cikkének (1) és (3) bekezdését.³⁹⁷

A vendégmunkások jogállásáról szóló európai egyezmény³⁹⁸ hasonlóképpen úgy rendelkezik, hogy a valamely másik állam területén jogszerűen alkalmazott migráns munkavállalóknak és családjuknak egyenlő hozzáférést kell kapniuk a szociális és orvosi segítségnyújtáshoz (19. cikk).

A nemzetközi jogban az egészséghez való jogra vonatkozóan átfogóbb rendelkezések találhatók a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának³⁹⁹ (ICESCR) 12. cikkében és a Gyermekjogi egyezmény 24. cikkében. Ezek az eszközök a megelőzést és a kezelést hangsúlyozzák.

395 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Defence for Children International (DCI) kontra Belgium*, 69/2011. sz. panasz, 2012. október 23.

396 *Uo.*, 128. bek.

397 *Uo.*, 116-118. bek.

398 Európa Tanács, *Európai egyezmény a vendégmunkások jogállásáról*, CETS 93, 1977.

399 Az ENSZ Közgyűlése, a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 1966. december 16., az ENSZ szerződésorozatának 993. kötete, 3. o.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága az elérhető legmagasabb színvonalú egészségügyi ellátáshoz és táplálkozáshoz való kisgyermekkorai hozzáférés fontosságát⁴⁰⁰, valamint a serdülők szexuális és reprodukcióhoz való információkhoz való hozzáféréseinek fontosságát⁴⁰¹ hangsúlyozza. Azt is tisztázta, hogy a gyermekek egészséghez való joga maga után vonja „a saját egészsége és teste fellelti ellenőrzés jogát is, ideértve a szexuális és reprodukció szabadságát, hogy felelős döntéseket lehessen hozni”.⁴⁰² Arra biztatja az államokat, hogy „mérlegeljék annak lehetővé tételét, hogy a gyermekek bizonyos orvosi kezelésekre és beavatkozásokba – így a HIV-teszt elvégzésébe és a szexuális és reprodukció egészségügyi szolgáltatásokba, ezen belül a szexuális egészséggel kapcsolatos felvilágosításba és a fogamzásgátlásról, a biztonságos terhességmegszakításról szóló tájékoztatásba – a szülő, törvényes képviselő vagy gyám engedélye nélkül beleegyezhesse”.⁴⁰³

8.4. Lakhatáshoz való jog

Kiemelt pontok

- A megfelelő lakhatáshoz való jogot az Európai Szociális Karta 31. cikke garantálja.
- A Szociális Jogok Európai Bizottsága kimondja, hogy menekültügyi státuszuktól függetlenül, a valamely országban irregulárisan tartózkodó gyermekek számára megfelelő menedékhelyet kell biztosítani, és a menedékhelyek életkörülményeinek összhangban kell lenniük az emberi méltósággal.
- Az EJEB szerint a nem megfelelő lakhatás nem indokolja az állami gondozásba vételt.

Az uniós jogban az Unió Alapjogi Chartája 34. cikkének (3) bekezdése utal a társadalmi kirekesztés és a szegénység elleni küzdelem részeként a lakástámogatáshoz való jogra. A faji egyenlőségről szóló irányelv a nyilvánosság rendelkezésére álló azon áruk és szolgáltatások között emeli ki a lakhatást, amelynek tekintetében

400 Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (2006), 7. általános észrevétel (2005): *Implementing child rights in early childhood*, CRC/C/GC/7/Rev.1 sz. ENSZ-dokumentum, 27. bek.

401 Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (2003), 4. általános észrevétel: *Adolescent health and development in the context of the Convention on the Rights of the Child*, CRC/C/GC/2003/4. sz. ENSZ-dokumentum, 28. bek.

402 Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (2013), 15. általános észrevétel a gyermek lehető legjobb egészségi állapotához való jogáról (24. cikk), CRC/C/GC/15 ENSZ-dokumentum, 24. bek.

403 Uo., 31. bek.

hátrányos megkülönböztetésmentes hozzáférést és ellátást kell biztosítani.⁴⁰⁴ A lakhatási támogatással kapcsolatos hátrányos megkülönböztetésmentes bánásmód a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkezőkre alkalmazandó. Az uniós jog azonban megpróbálja biztosítani, például családegyesítés esetén, hogy a családtagok ne jelentsenek terhet a tagállamok szociális ellátó rendszerei számára.⁴⁰⁵ A családegyesítési jogról szóló irányelv előírja, hogy a családegyesítésre irányuló kérelem szolgáltatson bizonyítékot arra nézve, hogy a családegyesítő (azaz olyan harmadik országbeli állampolgár, akinek megengedték, hogy egy éven át vagy ennél hosszabb időn át tartózkodjon a tagállamban, és akinek ésszerű esélye van arra, hogy megszerezze a huzamos tartózkodás jogát) rendelkezik az ugyanabban a régióban egy hasonló család számára szabványosnak tekintett szálláshellyel. A szálláshelynek meg kell felelnie az érintett tagállamban hatályos általános egészségügyi és biztonsági előírásoknak.⁴⁰⁶

Az Európa Tanács égisze alatt, az EJEE-ben nem szerepel a lakhatás biztosítására vonatkozó jog, de ha valamely állam úgy dönt, hogy lakhatást biztosít, azt hátrányos megkülönböztetésmentesen kell tennie.

Példa: A *Bah kontra Egyesült Királyság* ügyben⁴⁰⁷ megengedték a kérelmezőnek, aki jogszerűen tartózkodott az Egyesült Királyságban, hogy csatlakozzon hozzá a fia, azzal a feltétellel, hogy nem folyamodik állami támogatásért. A kérelmező röviddel fia megérkezése után segítséget kért ahhoz, hogy lakást kapjon. Mivel azonban a fia menekültügyi eljárás alatt állt, megtagadták tőle azt az soronkívüliséget, amely az önhibáján kívül hajléktalan, kiskorú gyermekkel együtt élő személyt megilletett volna. A hatóságok végül segítettek új lakást találni, és később szociális lakhatást biztosítottak számára. A kérelmező azt kifogásolta, hogy azáltal, hogy megtagadták tőle a soronkívüliséget, hátrányos megkülönböztetést alkalmaztak vele szemben. Az EJEB megállapította, hogy jogszerű kritériumokat lehet szabni az olyan korlátozott erőforrások elosztása tekintetében, mint a szociális lakhatás, feltéve, hogy ezek a kritériumok nem önkényesek és nem diszkriminatívak. Az elsőbbség kérelmezőtől való megtagadása nem

404 A Tanács 2000/43/EK irányelve (2000. június 29.) a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról, 3. cikk.

405 Lásd még: FRA és EJEB (2014), 201. o.

406 A Tanács 2003. szeptember 22-i 2003/86/EK irányelve a családegyesítési jogról (családegyesítési irányelv), a 7. cikk (1) bekezdésének a) pontja.

407 EJEB, *Bah kontra Egyesült Királyság* (56328/07), 2011. szeptember 27.

volt önkényes; a kérelmező úgy hozta be az országba a fiát, hogy teljes mértékben tisztában volt a fia belépésének engedélyezéséhez kapcsolt feltétellel. Ezenfelül a kérelmező ténylegesen soha nem volt hajléktalan, és léteztek más jogszabályi kötelességek, amelyek megkövetelték volna a helyi hatóságtól, hogy segítsen neki és a fiának, ha a hajléktalanság veszélye ténylegesen fenn állt volna. Ebből következik, hogy nem sértették meg az EJEE 14. cikkét a 8. cikkel összefüggésben.

Az EJEB roma családok lakókocsitelepekről való kilakoltatásával kapcsolatos ügyeket is vizsgál.⁴⁰⁸ Az EJEB közvetetten foglalkozott a lakhatás minőségének kérdésével, és kimondta, hogy a nem megfelelő lakhatás nem indokolja a gyermekek családból való kiemelését.⁴⁰⁹ (lásd még: 5.2 szakasz és 6.2. szakasz).

A megfelelő lakhatáshoz való jogot az Európai Szociális Karta 31. cikke garantálja. A Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapítja, hogy „a 31. cikk (1) bekezdése szerinti megfelelő színvonalú lakás olyan lakást jelent, amely higiéniai és egészségügyi szempontból biztonságos, azaz rendelkezik minden alapvető komforttal, például vízzel, fűtéssel, hulladékelszállítással, tisztálkodási lehetőséggel és elektromos árammal, és szerkezetileg biztonságos, nem túlszűfolt és a törvény által támogatott biztonságos lakáshasználatot tesz lehetővé”.⁴¹⁰ A kilakoltatás indokolt esetben megengedett, az emberi méltóságot tiszteletben tartó feltételek melletti végrehajtással, és ha más szálláslehetőséget bocsátanak rendelkezésre.⁴¹¹ A menedékhelyen olyan életkörülményeket kell biztosítani, „amelyek lehetővé teszik az emberi méltósággal összhangban lévő életet [...], [és] e körülményeknek meg kell felelniük a biztonság, az egészség és a higiénia követelményeinek, ideértve az alapvető komfortot, azaz a tiszta vizet, az elégséges világítást és a fűtést. Az ideiglenes lakhatás alapvető követelményei magukban foglalják a közvetlen környék biztonságát is.”⁴¹²

408 EJEB, *Connors kontra Egyesült Királyság* (66746/01), 2004. május 27.

409 EJEB, *Wallová és Walla kontra Cseh Köztársaság* (23848/04), 2006. október 26., 73–74. bek. (elérhető francia nyelven); EJEB, *Havelka és társai kontra Cseh Köztársaság* (23499/06), 2007. június 21., 57–59. bek. (elérhető francia nyelven).

410 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Defence for Children International (DCI) kontra Hollandia*, 47/2008. sz. panasz, 2009. október 20., 43. bek.

411 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *European Roma Rights Centre (ERRC) kontra Olaszország*, 27/2004. sz. panasz, 2005. december 7., 41. bek.; Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Médecins du Monde – International kontra Franciaország*, 67/2011. sz. panasz, 2012. szeptember 11., 74–75. bek. és 80. bek.

412 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Defence for Children International (DCI) kontra Hollandia*, 47/2008 sz. panasz, 2009. október 20., 62. bek.

A rendezetlen jogállású külföldi gyermekek lakhatását illetően a Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapítja, hogy mind a bármilyenfajta szállás biztosításának elmulasztása, mind a szállodákban történő, nem megfelelő elhelyezés sérti az Európai Szociális Karta 17. cikkének (1) bekezdését.⁴¹³ Ezenfelül az Európai Szociális Karta 31. cikkének (2) bekezdése alapján, amely a hajléktalanság megelőzéséről szól, az államok kötelesek megfelelő menedékhelyet biztosítani a rendezetlen jogállású gyermekek számára, fogvatartáshoz folyamodás nélkül.⁴¹⁴

8.5. A megfelelő életszínvonalhoz való jog és a szociális biztonsághoz való jog

Kiemelt pontok

- A gyermekek után járó támogatásokhoz és a szülői szabadsághoz való hozzáférés nem lehet diszkriminatív.
- A tanulószerveződéses fiatal munkavállalók társadalombiztosítási fedezete az uniós jog szerint nem lehet olyan alacsony, hogy kizárja őket a védelem általános köréből.
- Az Európai Szociális Karta alapján a családi támogatások igazolatlan iskolai hiányzás esetén történő felfüggesztése aránytalanul korlátozza a család gazdasági, szociális és jogi védelemhez való jogát.

Ami az uniós jogot illeti, az Unió Alapjogi Chartája 34. cikkének (1) bekezdése meghatározza, hogy az „Unió [...] elismeri és tiszteletben tartja a szociális biztonsági ellátásokra és szociális szolgáltatásokra való jogosultságot” a szociális biztonság hagyományos ágainak megfelelő esetekben (anyaság, betegség, munkahelyi baleset, rászorultság vagy idős kor és a munkahely elvesztése). A jogosultság az Unión belül jogszerűen lakóhellyel rendelkező és tartózkodási helyét jogszerűen megváltoztató minden személyt megillet. Elismerik a szociális segítségnyújtáshoz való jogot, hogy tisztességes megélhetést biztosítsanak azoknak, akik nem rendelkeznek elegendő forrással a társadalmi kirekesztés és a szegénység megelőzéséhez. Mindezeket a szempontokat „az uniós jog,

413 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Defence for Children International (DCI) kontra Belgium*, 69/2011. sz. panasz, 2012. október 23., 82–83. bek. Lásd még: FRA (2010), 30. o.

414 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Defence for Children International (DCI) kontra Hollandia*, 47/2008. sz. panasz, 2009. október 20., 64. bek.

valamint a nemzeti jogszabályok és gyakorlat által megállapított szabályok” minősítik (a Charta 34. cikkének (1) bekezdése).

Az EUB kimondja, hogy amennyiben valamely tagállam saját állampolgárainak ahhoz, hogy gyermeknevelési támogatásban részesülhessenek, csak azt írják elő, hogy a tagállamban kell tartózkodniuk, nem írható elő más uniós tagállamok állampolgárai számára, hogy hivatalos tartózkodási engedélyt mutassanak be ahhoz, hogy hozzáférhessenek ugyanezen ellátásokhoz.⁴¹⁵ A szülői szabadság kiadásának megtagadása bizonyos kategóriába tartozó személyeknek, például a béranyaságról szóló megállapodás keretében gyermek felnevelését vállaló (a kihordásra megbízást adó) anyáknak, diszkriminatív.⁴¹⁶ Ugyanez vonatkozik azokra a férfi közalkalmazottakra, akik nem kapnak szülői szabadságot, ha a feleségük nem dolgozik vagy nem gyakorolja hivatását, kivéve akkor, ha a feleség súlyos betegség vagy sérülés miatt képtelen eleget tenni a gyermek nevelésével járó feladatoknak.⁴¹⁷ Hasonlóképpen a tagállamoknak a szülői szabadság olyan rendszerét kell kialakítaniuk ikrek születése esetén, amely biztosítja, hogy a szülők a szükségleteiknek megfelelő bánásmódban részesüljenek. Ez biztosítható oly módon, hogy a szülői szabadság időtartamát a született gyermekek száma alapján állapítják meg, valamint egyéb intézkedések, például tárgyi segítségnyújtás vagy pénzügyi támogatás biztosításával.⁴¹⁸

Az Európa Tanács égisze alatt az EJEB vizsgálta a szülői szabadság és szülői támogatások oroszországi odaitélése során vélelmezhetően megvalósuló hátrányos megkülönböztetést.

Példa: A *Konstantin Markin kontra Oroszország* ügyben⁴¹⁹ megtagadták a szülői szabadságot egy orosz hadseregben szolgáló katonától, miközben a katonanők jogosultak ilyen szabadságra. A Bíróság véleménye szerint a katonák szülői szabadságra való jogosultságából való kizárása ésszerűen nem indokolható meg. Megállapítást nyert, hogy sem a fegyveres erők

415 EUB, C-85/96. sz. ügy, *María Martínez Sala kontra Freistaat Bayern*, 1998. május 12., 60–65. pont.

416 EUB, C-363/12. sz. ügy, *Z. kontra A Government Department és The Board of Management of a Community School* [Nagytanács], 2014. március 18.

417 EUB, C-222/14. sz. ügy, *Konstantinos Maistrellis kontra Ypourgos Dikaiosisynis, Diafaneias kai Anthroponon Dikaionaton*, 2015. július 16., 53. pont.

418 EUB, C-149/10. sz. ügy, *Zoi Chatzi kontra Ypourgos Oikonomikon*, 2010. szeptember 16., 72–75. pont.

419 EJEB, *Konstantin Markin kontra Oroszország* [Nagykamara] (30078/06), 2012. március 22.

különleges környezete, sem a sikeres működés eredményességének veszélyeztetése, sem a nők gyermekek nevelésében betöltött különleges szerepével kapcsolatos érvek vagy az országban fennálló hagyományok nem támasztják alá az eltérő bánásmódot. A Bíróság megállapította, hogy megsértették az EJEE 14. cikkét a 8. cikkel összefüggésben.

Az Európai Szociális Karta 12-14. cikkében a társadalombiztosításra, a szociális és egészségügyi segítségre és a szociális jóléti szolgáltatásokból való részesülés jogára vonatkozó szélesebb körű rendelkezések találhatók. Az Európai Szociális Karta 16. cikke kifejezetten úgy említi a szociális és családtámogatásokat, mint amelyekkel előmozdítható a család gazdasági, jogi és szociális védelme. Az Európai Szociális Karta 30. cikke rendelkezik a szegénység és társadalmi kirekesztés elleni védelemhez való jogról. Bizonyos szociális biztonsághoz kapcsolódó igények az EJEE 1. Kiegészítő Jegyzőkönyve 1. cikkének hatálya alá tartozhatnak, feltéve, hogy ha a jogszabály valamely jóléti ellátáshoz való jogot alapvető jogként határozza meg, akár függővé teszi azt járulékok előzetes befizetésétől, akár nem.⁴²⁰

Az Európai Szociális Karta 12. cikke előírja az államoknak, hogy társadalombiztosítási rendszert kell létrehozniuk vagy fenntartaniuk, és erőfeszítéseket kell tenniük a társadalombiztosítási rendszer fokozatosan magasabb szintre történő emelése érdekében.

Az Európai Szociális Karta 16. cikke előírja az államoknak, hogy megfelelő eszközökkel biztosítsák a család gazdasági, jogi és szociális védelmét. Az elsődleges eszközöknek a családi vagy gyermekek után járó ellátásoknak kell lenniük, amelyeket a társadalombiztosítás részeként nyújtanak, és amelyek vagy alanyi jogon elérhetők, vagy rászorultsági alapon járnak. Ezeknek az ellátásoknak jelentős számú család számára megfelelő jövedelemkiegészítést kell jelenteniük. A Szociális Jogok Európai Bizottsága az ekvivalens mediánjövedelem (Eurostat) alapján értékeli a családi (szülői) ellátások megfelelőségét.⁴²¹ A Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapítja, hogy a családi ellátások általános rendszerének hiánya nincs összhangban az Európai Szociális Kartával.⁴²²

420 EJEB, *Stummer kontra Ausztria* [Nagykamara] (37452/02), 2011. július 7., 82. bek.

421 Szociális Jogok Európai Bizottsága, 2006-os következtetések, Észtország, 215. o.

422 Szociális Jogok Európai Bizottsága, 2011-es következtetések, Törökország, 16. cikk.

A Szociális Jogok Európai Bizottsága azonban elfogadja, hogy a gyermekek után járó ellátások fizetését a gyermek tartózkodási helyétől tehetik függővé.⁴²³ Megállapítja, hogy a különleges tanulószervezetekben a gyermekek (15–18 évesek) számára nyújtott, szociális és gazdasági kockázatokkal szembeni csupán nagyon korlátozott védelem bevezetése (csak természetbeni betegségi ellátásokra és 1%-os munkahelyi baleseti fedezetre voltak jogosultak) a (kiskorú) munkavállalók egy elkülönülő csoportját ténylegesen kizárta a „szociális védelmi rendszer egésze által nyújtott védelem általános köréből”. Emiatt ez a társadalombiztosítási rendszer fokozatosan magasabb szintre történő emelésére vonatkozó, államot terhelő kötelezettség megsértésének tekinthető.⁴²⁴

A családi támogatások igazolatlan iskolai hiányzás esetén történő felfüggesztése szintén aránytalanul korlátozza a család gazdasági, szociális és jogi védelméhez való jogát.

Példa: Egy Franciaországgal szembeni panaszban a European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) amellett érvelt, hogy a családi támogatások igazolatlan iskolai hiányzások kezelése céljából való felfüggesztése sérti a családok szociális, jogi és gazdasági védelemhez való jogát, amelyet az Európai Szociális Karta 16. cikke határoz meg. A Bizottság, amely az elérni kívánt céllal aránytalanak találta az intézkedést, megjegyezte, hogy „a családi támogatások felfüggesztését és esetleges csökkentését magában foglaló, vitatott intézkedés kizárólag a szülőket teszi felelőssé az igazolatlan iskolai hiányzás visszaszorítására vonatkozó cél eléréseért, és növeli az érintett családok gazdasági és szociális kiszolgáltatottságát”.⁴²⁵

A vendégmunkások jogállásáról szóló európai egyezmény⁴²⁶ meghatározza, hogy a másik államban jogszerűen alkalmazott migráns munkavállalóknak és családtagjaiknak egyenlő hozzáférést kell biztosítani a társadalombiztosításhoz (18. cikk) és egyéb „szociális szolgáltatásokhoz”, amelyek megkönnyítik befogadásukat

423 Szociális jogok Európai Bizottsága, XVIII-1-es következtetések, Általános bevezető, 11. o.

424 Szociális jogok Európai Bizottsága, *General Federation of Employees of the National Electric Power Corporation (GENOP-DEI) és Confederation of Greek Civil Servants' Trade Unions (ADEDY) kontra Görögország*, 66/2011. sz. panasz, 2012. május 23., 48. bek.

425 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) kontra Franciaország*, 82/2012. sz. panasz, 2013. március 19., 42. bek.

426 Európa Tanács, *Európai egyezmény a vendégmunkások jogállásáról*, CETS 93, 1977.

a fogadó államban (10. cikk). Hasonlóképpen, a szociális biztonságról szóló európai egyezmény védi a menekültek és a hontalan személyek fogadó állambeli társadalombiztonsághoz való hozzáférésre vonatkozó jogát (ideértve a gyermekek után járó családi támogatásokat is).⁴²⁷

Ami a nemzetközi jogot illeti, a megfelelő életszínvonalhoz való jogot az ICESCR 11. cikke és a Gyermekjogi egyezmény 27. cikke garantálja.

⁴²⁷ Európa Tanács, [Európai egyezmény a szociális biztonságról](#) CETS 78, 1972.

9

Migráció és menekültügy

EU	Tárgyalt kérdések	ET
EUMSZ, 21. cikk Alapjogi Charta, 45. cikk (a mozgás szabadsága) A befogadásra vonatkozó szabályokról szóló irányelv (2013/33/EU) Visszatérési irányelv (2008/115/EK) A menekültügyi eljárásokról szóló irányelv (2013/32/EU) Dublini rendelet (604/2013/EU) Az elismerésről szóló irányelv (2011/95/EU) A szabad mozgásról szóló irányelv (2004/38/EK) EUB, C-648/11. sz. ügy, <i>The Queen, MA és társai kérelme alapján kontra Secretary of State for the Home Department</i>, 2013 (dublini eljárás szerinti átadások) Schengeni Határ-ellenőrzési Kódex, 562/2006/EK rendelet, VII. melléklet, 6. pont A menekültügyi eljárásokról szóló irányelv (2013/32/EK) 25. cikkének (5) bekezdése	Belépés és tartózkodás	EJEE, 8. cikk (családi élet)
	Az életkor meghatározása	

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Az EUMSZ 67. és 73. cikke, valamint 79. cikke (2) bekezdésének a) pontja Családegyesítési irányelv (2003/86/EK) Az elismerésről szóló irányelv (2011/95/EU), 31. cikk A befogadásra vonatkozó szabályokról szóló 2013/33/EU irányelv Az átmeneti védelemről szóló irányelv (2001/55/EK) Dublini rendelet (604/2013/EU) A visszatérési irányelv (2008/115/EK) 13. cikke	Családegyesítés és családjuktól elszakított gyermekek	EJEE, 8. cikk (magán- és családi élet tisztetletben tartásához való jog) EJEB, <i>Şen kontra Hollandia</i>, (31465/96), 2001 (jogok egyensúlyba hozása) EJEB, <i>Jeunesse kontra Hollandia</i> [Nagykamara], (12738/10), 2014 (családi élet, a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke)
A befogadásra vonatkozó szabályokról szóló 2013/33/EU irányelv 11. cikke A visszatérési irányelv (2008/115/EK) 15. cikke	Gyermekek őrizetbe vétele, fogvatartása	EJEB, <i>Mubilanzila Mayeka és Kaniki Mitunga kontra Belgium</i> (13178/03), 2006 (őrizetben tartás kitoloncolás céljából) EJEB, <i>Popov kontra Franciaország</i> (39472/07 és 39474/07), 2012 (őrizetben tartás kitoloncolás céljából) EJEB, <i>Kanagaratnam kontra Belgium</i> (15297/09), 2011 (őrizetben tartás kitoloncolás céljából)
A szabad mozgásról szóló irányelv (2004/38/EK), Preambulum ((24) preambulumbekzdés), 7., 12. és 13. cikk, valamint a 28. cikk (3) bekezdésének b) pontja	Kitoloncolás	EJEB, <i>Gül kontra Svájc</i> (23218/94), 1996 (család kiutasítása) EJEB, <i>Boultif kontra Svájc</i> (54273/00), 2001 (gyermekek kiutasítása) EJEB, <i>Tarakhel kontra Svájc</i> [Nagykamara], (29217/12), 2014 (gyermekek kiutasítása)
Az EU Alapjogi Chartájának 47–48. cikke (a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jog, valamint az ártatlanság vélelme és a védelemhez való jog) A menekültügyi eljárásokról szóló irányelv (2013/32/EK) 7. és 25. cikke Az áldozatokról szóló irányelv (2012/29/EU), 8. cikk	Az igazságszolgáltatáshoz való jog	EJEE, 13. cikk (hatékony jogorvoslathoz való jog) EJEB, <i>Rahimi kontra Görögország</i>, (8687/08), 2011 (hatékony jogorvoslatok az őrizet feltételeinek megtámadása céljából)

Az EU-nak egyértelmű hatásköre, hogy jogot alkosson a migráció és a menekültügy területén. A migráns gyermekekre vonatkozó rendelkezések a migrációs helyzetek széles körét – ezen belül a munkával összefüggő hosszú távú migrációt, a menedékjogot és a kiegészítő védelmet – szabályozzák, és a rendezetlen jogállású migránsok helyzetével és foglalkoznak. Az Unió Alapjogi Chartájának 24. cikke alapján a migráns gyermekeket megillető védelmen túlmenően a Charta 18. és 19. cikke a menedékjoggal és a kitoloncolással, kiutasítással és kiadatással szembeni védelemmel is foglalkozik. Az EU figyelmet fordít a kísérő nélküli kiskorúak különleges szükségleteire is, többek között az olyan jogi szempontokkal kapcsolatban, mint a törvényes gyámság és törvényes képviselő, az életkor meghatározása, a család felkutatása és egyesítése, a menekültügyi eljárások, az őrizetben tartás és a kiutasítás, valamint a gyermekek életkörülményeivel összefüggő szempontokkal kapcsolatban, ideértve a szállást, az egészségügyi ellátást, az oktatást és képzést, a vallást, a kulturális normákat és értékeket, a szórakozást és szabadidős tevékenységeket, a szociális interakciót és a rasszizmussal kapcsolatos tapasztalatokat.⁴²⁸

Az Európa Tanács rendszerében különösen négy egyezmény támogatja a migráns gyermekek jogait, különféle összefüggésekben: az EJEB, az Európai Szociális Karta, a vendégmunkások jogállásáról szóló európai egyezmény és az állampolgárságról szóló európai egyezmény. Ez a fejezet főként az EJEB rendelkezéseinek végrehajtására összpontosít, nevezetesen a 3. cikk (az embertelen, megalázó bánásmóddal szembeni védelem), az 5. cikk (szabadságtól való megfosztás) és a 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog) végrehajtására, önmagukban véve vagy a 14. cikkel (a hátrányos megkülönböztetés tilalma) összefüggésben. E rendelkezéseket használják a migráns, menekült és menedékjogot kérelmező gyermekek és családtagjaik családegyesítéshez való jogának, igazságszolgáltatáshoz való jogának és a fogadó államban való folyamatos tartózkodáshoz való jogának alátámasztására.

Nemzetközi szinten a Gyermekek jogi egyezmény több rendelkezése védi a gyermekek jogait a migráció és menekültügy összefüggésében, és ezek szolgálnak európai szinten a jogi intézkedések alakításának alapjául. A 7. cikk védi a gyermekek születéskori anyakönyvezéshez, állampolgársághoz és a szülők általi gondozáshoz való jogát; a 8. cikk védi a gyermek identitáshoz – ezen belül az állampolgársághoz, névhez és családi kapcsolatokhoz – való jogát; a 9. cikk biztosítja a szüleitől elszakított gyermek számára, hogy mindkét szülőjével kapcsolatot

428 Lásd még: FRA (2010); FRA (2011a), 27–38. o.; FRA (2011b), 26–30. o.

tartson, amennyiben ez a legfőbb (mindenek felett álló) érdeke; a 22. cikk pedig külön védelemhez és segítséghez való jogot biztosít a menekült gyermekek számára. Továbbá, általánosan a nemzetközi menekültvédelem központi elemének tekintik a menekültek jogállásáról szóló ENSZ-egyezményt⁴²⁹, valamint annak 1967-es jegyzőkönyvét.

A következő részek középpontjában a belépés és tartózkodás (9.1. szakasz); az életkor meghatározás (9.2. szakasz); a családjuktól elszakított gyermekek családdegyesítése (9.3. szakasz); a fogva tartás (9.4. szakasz); a kiutasítás (9.5. szakasz) és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés (9.6. szakasz) áll.

9.1. Belépés és tartózkodás

Kiemelt pontok

- Az uniós állampolgárokat illeti az Unión belüli szabad mozgás joga.
- A gyermekek belépésére és tartózkodására vonatkozó döntéseket megfelelő mechanizmusok és eljárások keretében, a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét szem előtt tartva kell meghozni.

Az uniós jogban a gyermekek jogainak jellege és hatálya nagyrészt a gyermek és szülei állampolgárságának megfelelően változik, valamint annak megfelelően változik, hogy a gyermek szüleivel vagy önállóan érzék-e migrációs céllal egy országba.

Az uniós állampolgárok migrációját különféle jogi eszközök szabályozzák. Az uniós állampolgároknak adott jogok kiterjedtek, és céljuk az EU-n belüli optimális mobilitás ösztönzése. Először is, az EUMSZ 21. cikke úgy rendelkezik, hogy az uniós polgároknak és családtagjaiknak joguk van a tagállamok területén való szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz. Ezenfelül, miután megérkeztek a fogadó államba, joguk van ahhoz, hogy az adott állam állampolgáraival azonos bánásmódban részesüljenek a munkához való hozzáféréssel és a munkafeltételekkel, a szociális és jóléti juttatásokkal, az oktatással, az egészségügyi ellátással stb.

⁴²⁹ Az ENSZ Közgyűlése, *Egyezmény a menekültek jogállásáról*, 1951. július 28., az ENSZ szerződés-sorozatának 189. kötete, 137. o.

kapcsolatban.⁴³⁰ Az Unió Alapjogi Chartájának 45. cikke szintén garantálja az uniós polgárok szabad mozgását.

Továbbá, azoknak a gyermekeknek a jogait, akik uniós állampolgár szüleikkel, -gondviselőikkel költöznek, szintén a szabad mozgásról szóló irányelv⁴³¹ szabályozza. Ez kimondja, hogy a családtagoknak joguk van a fogadó államba beutazni és ott tartózkodni, akár az elsődleges uniós migráns költözésével egyidejűleg, akár azt követően (5. cikk (1) bekezdés). Ezen jogi eszköz alkalmazásában a családtag vagy az uniós migráns, vagy házastársának vagy élettársának a vér szerinti gyermeke, aki nem töltötte be a 21. életévét vagy eltartott (2. cikk (2) bekezdés). Lehet uniós vagy nem uniós állampolgár, feltéve hogy az elsődleges migráns, akivel költözik, uniós állampolgár. A költözést követő első három hónapban a család tartózkodási jogát nem kötik feltételekhez, de azt követően azoknak az uniós polgároknak, akik azt kívánják, hogy gyermekeik velük maradhassanak a fogadó államban, bizonyítaniuk kell, hogy elegendő forrással rendelkeznek, hogy eltartsák magukat, és teljes körű egészségbiztosítással rendelkeznek (7. cikk). A gyermekek és más családtagok, miután öt éven folyamatosan a fogadó államban tartózkodtak az uniós polgárral, automatikusan huzamos tartózkodási jogot szereznek (16. cikk (2) bekezdés és 18. cikk). E ponton már nem vonatkoznak rájuk a forrásokkal/egészségbiztosítással kapcsolatos feltételek.

Azoknak a harmadik országbeli állampolgároknak a mozgásszabadságára, akik nem uniós migráns családtagjai, több korlátozás vonatkozik. Ezt a területet részben az uniós jog, részben a nemzeti bevándorlási jogszabályok szabályozzák.

A nemzetközi védelmi eljárásokkal összefüggésben a gyermekek „sérülékeny személyeknek” minősülnek, akiknek sajátos, védendő helyzetét a tagállamok az uniós jog végrehajtása során kötelesek figyelembe venni.⁴³² Ez megköveteli az államoktól, hogy azonosítsanak és alkalmazzanak minden olyan speciális

430 Bizonyos korlátozásokat szabtak meg a Horvátországból érkező migránsok tekintetében, amely az EU-hoz utoljára csatlakozott ország, mégpedig a 2015. júniusig tartó átmeneti időszakra; a tagállamoknak lehetőségük van arra, hogy a korlátozások időtartamát 2020-ig meghosszabbítsák.

431 Felhívjuk a figyelmet arra, hogy az irányelv érintett rendelkezései az EGT-ben is alkalmazandók. Lásd még: Megállapodás az Európai Gazdasági Térségről, 1992. május 2., III. rész, A személyek, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgása; az 1999. június 21-én Luxembourgban aláírt, 2002. június 1-jén hatályba lépett megállapodás egyrészről az Európai Közösség és tagállamai, másrészről a Svájci Államszövetség között a személyek szabad mozgásáról, HL L 114., 2002.4.30., 6. o.

432 Lásd különösen a befogadásra vonatkozó szabályokról szóló 2013/33/EU irányelv 21. cikkét és a visszatérésről szóló 2008/115/EK irányelv 3. cikkének (9) bekezdését.

rendelkezést, amelyre különösen a menedékkérelmet benyújtó gyermekeknek szükségük lehet a fogadó államba való beutazáskor. A menedékjoggal foglalkozó uniós jogszabályok beutazással és tartózkodással kapcsolatos, gyermekeket érintő követelményeire az Európai Unió Alapjogi Chartájának 24. cikke az alkalmazandó. Ez előírja, hogy az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a hatóságok és a magánintézmények gyermekekkel kapcsolatos tevékenységében a gyermek legfőbb (mindenek fölött álló) érdeke legyen az elsődleges szempont. Konkrétabban, a gyermekekkel kapcsolatban a legfőbb (mindenek fölött álló) érdeken alapul a nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról szóló 2013/32/EU irányelv, (a menekültügyi eljárásokról szóló irányelv)⁴³³ és az egy harmadik országbeli állampolgár vagy egy hontalan személy által a tagállamok egyikében benyújtott nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról szóló rendelet⁴³⁴ (a dublini rendelet) végrehajtása. Mindkét szöveg tartalmaz a kísérő nélküli kiskorúakat – többek között jogi képviselőtüket – érintő külön garanciákat is. A schengeni határ-ellenőrzési kódexről szóló 562/2006/EK rendelet előírja a határőröknek, hogy abban az esetben, ha a gyermeket felnőtt kíséri, ellenőrizték, hogy a gyermeket kísérő személyek rendelkeznek-e szülői felügyeleti joggal, különösen ha a gyermeket csak egy felnőtt kíséri, és alapos a gyanúja annak, hogy a gyermeket jogellenesen vitték el a törvényes képviselőjének felügyelete alól. Ebben az esetben a határőrnek további vizsgálatot kell folytatnia az érintettek által adott információk közötti ellentmondások kiderítése érdekében. Ha a gyermekek kísérő nélkül utaznak, a határőröknek az úti okmányok és az igazoló okmányok alapos ellenőrzésével biztosítaniuk kell, hogy a gyermekek a szülői felügyeletet gyakorló személy(ek) akarata ellenére ne hagyják el a tagállamok területét.⁴³⁵

Az Európa Tanács joganyagában az államoknak az állandó nemzetközi jog alapján és a szerződéses kötelezettségeiktől (köztük az EJEE-től) függően joguk van

433 Az Európai Parlament és a Tanács 2013. június 26-i 2013/32/EU irányelve a nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról (átdolgozás) HL L 180., 2013.6.29. 60. o.), 25. cikk (6) bekezdés.

434 Az Európai Parlament és a Tanács 2013. június 26-i 604/2013/EU rendelete egy harmadik országbeli állampolgár vagy egy hontalan személy által a tagállamok egyikében benyújtott nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról (átdolgozás) (HL L 180., 2013.6.29., 31–59. o.), 6. cikk.

435 Az Európai Parlament és a Tanács 2006. március 15-i 562/2006/EK rendelete a személyek határátlépésére irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) létrehozásáról, VII. melléklet, 6. pont.

ellenőrizni a külföldi állampolgárok beutazását, tartózkodását és kiutasítását. A magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogra, amelyet az EJEE 8. cikke határoz meg, gyakran hivatkoznak a kiutasítás elleni biztosítékként olyan gyermekeket érintő ügyekben, akiknek az esetében máskülönben úgy ítélnék meg, hogy nincs szükségük nemzetközi védelemre, ezen belül kiegészítő védelemre. Gyermekeket érintő ügyekben megállapították a 8. cikk megsértését, mivel a közeli családtagoktól való kényszerű elszakítás valószínűsíthetően súlyos következményekkel jár oktatásukra, szociális és érzelmi stabilitásukra valamint identitásukra is befolyással bír.⁴³⁶

9.2. Az életkor meghatározása⁴³⁷

Kiemelt pontok

- Az életkor meghatározására irányuló eljárások során figyelembe kell venni a gyermekek jogait.
- Az életkor meghatározása azokat az eljárásokat jelenti, amelyek révén a hatóságok megpróbálják megállapítani a migráns gyermek életkorát, hogy el tudják dönteni, mely menekültügyi vagy idegenrendészeti eljárást és szabályt kell követniük.

Az uniós jog keretében a menekültügyi eljárásokról szóló irányelv 25. cikkének (5) bekezdése lehetővé teszi a tagállamoknak, hogy orvosi vizsgálatokhoz folyamodjanak, de előírja, hogy ezeket „az egyén emberi méltóságának teljes mértékű tiszteletben tartása mellett kell elvégezni, az orvosi vizsgálatoknak a legkevésbé invazív jellegűnek kell lenniük, s amelyeket szakképzett egészségügyi dolgozóknak kell végrehajtani azokat”. Ez a rendelkezés azt is előírja, hogy az érintetteket az általuk ismert nyelven tájékoztatni kell arról, hogy ez az életkor meghatározás elvégezhető, és hogy a vizsgálathoz meg kell szerezni a beleegyezésüket. Az orvosi vizsgálaton való részvétel kérelmező általi megtagadása nem vezethet a nemzetközi védelem iránti kérelem elutasításához.

436 EJEB, *Sen kontra Hollandia*, 31465/96, 2001. december 21. (elérhető francia nyelven); EJEB, *Tuquabo-Tekle és társai kontra Hollandia*, 60665/00, 2005. december 1.

437 Lásd még: FRA és EJEB (2014), 9.1.2. szakasz.

Az életkor meghatározására EU-szerte alkalmazott módszerek jellege és hatálya jelentősen változó.⁴³⁸ Az Egyesült Királyságban például a bírói kar felülvizsgálta az életkor meghatározására irányuló belföldi eljárásokat, és a *Merton*-ügyben megállapította az életkor meghatározásának eljárási minimumkövetelményeit, ha egy személy azt állítja, hogy kísérő nélküli kiskorú.⁴³⁹ Ezek a követelmények magukban foglalják többek között, hogy a menedékkérőnek joga van ahhoz, hogy tájékoztatást kapjon az elutasítás okairól vagy a vizsgálatot végző kifogásairól.⁴⁴⁰ A nemzeti bíróságok azt is kinyilvánították, hogy az életkor-meghatározási ügyekben kétség esetén a kérelmező javára kell dönten, jóllehet ezt egyes nemzeti bíróságok egyszerűen „a bizonyítékok jószándékú értékeléseként” értelmezik, nem pedig a „kedvezőbb elbírálás” formális elveként.⁴⁴¹

Az Európa Tanács joganyagában nincsenek külön rendelkezések és nem áll rendelkezésre EJEB ítélkezési gyakorlat a gyermekeket az életkor meghatározására irányuló eljárásokkal összefüggésben megillető jogokkal kapcsolatban. Az e célból alkalmazott különösen invazív gyakorlatok azonban az EJEE 3. cikke vagy 8. cikke alapján kérdéseket vethetnek fel. A 3. cikket úgy értelmezik, hogy az embertelennek vagy megalázónak tekinthető forgatókönyvek széles körét foglalja magában, ideértve a gyermekek invazív fizikális vizsgálatát.⁴⁴² A 8. cikk alapján, azt a migrációval összefüggésben alkalmazva, a hatóságok jogszerűen beavatkozhatnak a gyermek magánélethez való jogába és elvégezhetik az életkor meghatározását, ha az összhangban van a joggal és az EJEE 8. cikkének (2) bekezdésében felsorolt jogos célok egyikének védelmében szükséges.

Ami a nemzetközi jogot illeti, a Gyermeke jogi egyezmény 8. cikke kötelezi az államokat arra, hogy tartsák tiszteletben a gyermek személyazonossághoz és identitáshoz való jogát. Ennek része az a kötelezettség, hogy segítsenek a gyermeknek abban, hogy megerősítse identitását, ami magával vonhatja a gyermek

438 Az egyes országokban alkalmazott különféle módszerek áttekintését lásd: European Asylum Support Office: Iránymutatások az életkor meghatározásának gyakorlataihoz, Luxemburg, 2014. Lásd még: FRA (2010), 53–55. o.

439 Egyesült Királyság, Court of Appeal, *R. (B. kérelme alapján) kontra The Mayor and Burgesses of the London Borough of Merton* [2003] EWHC 1689, 2003. július 14.

440 Lásd még: FRA (2010), 61–66. o.

441 Egyesült Királyság, Court of Appeal, *R. (CJ. kérelme alapján) kontra Cardiff County Council* [2011] EWCA Civ 1590, 2011. december 20., megerősítette: Egyesült Királyság, Upper Tribunal, *R. (MK. kérelme alapján) kontra Wolverhampton City Council* [2013] UKUT 00177 (IAC), 2013. március 26.

442 EJEB, *Yazgül Yilmaz kontra Törökország* (36369/06), 2011. február 1. (elérhető francia nyelven).

életkorának megerősítését is. Az életkor meghatározását célzó eljárásokhoz azonban csak végső esetben szabad folyamodni.

Az életkor meghatározását célzó nemzeti eljárásoknak mindenesetre a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének az elvén kell alapulniuk. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága megállapítja, hogy az életkor meghatározásakor figyelembe kell venni a gyermek fizikai megjelenését és pszichés érettségét. Az életkort tudományos, biztonságos módon, a gyermekek érdekeinek és a nemi szempontoknak a figyelembevételével, tisztességes módon kell meghatározni, és ennek során kerülni kell a gyermek testi épségének megsértését, és tiszteletben kell tartani az emberi méltóságot.⁴⁴³

9.3. Családegyesítés a családjuktól elszakított gyermekek esetében⁴⁴⁴

Kiemelt pontok

- A családegyesítésre vonatkozó európai szintű rendelkezések főként a gyermekekre és szüleikre összpontosulnak, akár a befogadó országban, akár származási országukban.
- A családegyesítéskor a családtagok közül elsőbbséget élveznek a gyermek szülei és/vagy elsődleges gondviselői.
- A családegyesítési ügyekben alapelveként a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét kell szem előtt tartani.

Az uniós jogban a legfontosabb eszköz a családegyesítési irányelv, amely előírja a tagállamoknak, hogy engedélyezzék a kísérő nélküli kiskorú harmadik országbeli állampolgár szüleinek beutazását és tartózkodását – amennyiben nem szolgálná jobban a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét, ha külföldön csatlakozna a szüleikhez. Szülő hiányában a tagállamok mérlegelhetik a gyermek törvényes gyámja vagy más családtagja beutazásának és tartózkodásának

443 ENSZ Gyermekjogi Bizottság 6. számú Általános Kommentár (2005) „Treatment of Unaccompanied and Separated Children outside their Country of Origin” [A kísérő nélküli és felnőtt hozzátartozóiktól elszakított gyermekek kezelése származási országuk területén kívül], (V)(a)(31)(A). pont.

444 Lásd még: FRA és EJEB (2014), a családegyesítésről szóló 5.3. szakasz.

engedélyezését.⁴⁴⁵ A „család” fogalommeghatározása és a hozzá kapcsolódó jogok ezért a kíséret nélküli kiskorúakkal kapcsolatban nagyvonalúbbak, mint a migráns gyermekek legtöbb egyéb kategóriája esetében.

Ami a menedékkérő gyermekeket illeti, az elismerésről szóló irányelv hangsúlyozza annak szükségességét, hogy a kíséret nélküli kiskorúakat a fogadó államban felnőtt hozzátartozóknál helyezték el, együtt maradjanak a testvéreikkel, és hogy a távollévő családtagokat kellően körültekintő és biztonságos módon, a lehető leggyorsabban megkeressék (31. cikk). A befogadásra vonatkozó szabályokról szóló irányelv hasonló rendelkezéseket tartalmaz az olyan, kíséret nélküli kiskorúak tekintetében, akik még nem szereztek menekült jogállást (24. cikk).

A lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek tömeges beáramlása esetén nyújtandó átmeneti védelem minimumszabályairól, valamint a tagállamoknak e személyek befogadása és a befogadás következményeinek viselése tekintetében tett erőfeszítései közötti egyensúly előmozdítására irányuló intézkedésekről szóló 2001/55/EK tanácsi irányelv (az átmeneti védelemről szóló irányelv) szintén igyekszik meggyorsítani azon családtagok (köztük gyermekek) egyesítését, akik a származási országukból való hirtelen kitelepítést követően szakadtak el egymástól (15. cikk).⁴⁴⁶ Ezt az irányelvet azonban egyelőre nem alkalmazzák; ahhoz, hogy megkezdődjön az alkalmazása, egy tanácsi határozat szükséges – ezt a határozatot azonban egyelőre nem hozták meg.

A befogadásra vonatkozó szabályokról szóló irányelv (átdolgozás) 24. cikkének (3) bekezdése ugyancsak előírja, hogy a tagállamok szükség esetén kezdjék meg a kíséret nélküli gyermek családtagjainak felkutatását. Ezt a kíséret nélküli kiskorú legfőbb (mindenek felett álló) érdekének védelme mellett, a nemzetközi védelem iránti kérelem benyújtását követően a lehető leghamarabb teszik, szükség esetén nemzetközi vagy egyéb kapcsolódó szervezetek segítségével. Azokban az esetekben, ha a gyermek, illetve közeli rokonai életét vagy testi épségét veszély fenyegetheti, különösen, ha az érintettek a származási országban maradtak, biztonságuk veszélyeztetésének elkerülése érdekében gondoskodni kell annak biztosításáról, hogy az e személyekre vonatkozó információk beszerzése,

⁴⁴⁵ A 10. cikk (3) bekezdésének a), illetve b) pontja.

⁴⁴⁶ A Tanács 2001. július 20-i 2001/55/EK irányelve a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek tömeges beáramlása esetén nyújtandó átmeneti védelem minimumszabályairól, valamint a tagállamoknak e személyek befogadása és a befogadás következményeinek viselése tekintetében tett erőfeszítései közötti egyensúly előmozdítására irányuló intézkedésekről, HL L 212., 2001.8.7., 12–23. o.

feldolgozása és terjesztése bizalmas keretek között történjen. Továbbá, az elismerésről szóló irányelv (átdolgozás) 31. cikkének (5) bekezdésével összhangban a gyermek nemzetközi védelemben való részesítése nem zavarhatja a felkutatási folyamat megkezdését vagy folytatását.

Ezen túlmenően a dublini rendelet meghatározza, hogy ha a kiskorú gyermeknek másik tagállamban élő hozzátartozója van, aki képes gondoskodni a gyermekről, a tagállamok – amennyiben lehetséges – kötelesek a családegyesítést elősegíteni a gyermek hozzátartozójával, kivéve ha ez nem szolgálja a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét (8. cikk). Ezenfelül a rendelet arra vonatkozó kötelezettséget tartalmaz, hogy fel kell kutatni a hozzátartozókat a tagállamok területén, a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének védelme mellett (6. cikk). Továbbá, a befogadásra vonatkozó szabályokról szóló irányelv kötelezettséget tartalmaz, amely szerint meg kell kezdeni a gyermek családtagjainak felkutatását, szükség esetén nemzetközi vagy egyéb kapcsolódó szervezetek segítségével (24. cikk). Az utóbbi típusú segítségnyújtást a dublini rendelet is tervbe veszi (6. cikk).

A családegyesítésre vonatkozó határozatok mérlegelésekor mindig a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének az elvét kell alkalmazni. A szülőknek bizonyítaniuk kell például, hogy képesek megfelelően ellátni szülői feladataikat. A nemzeti hatóságok jogszerűtlennek minősítik a gyermek származási országába való kiutasítását, ha a hatóságok nem gyűjtöttek bizonyítékokat arra vonatkozóan, hogy az adott országban megfelelően tudják fogadni és ellátni a gyermeket (visszatérési irányelv, 10. cikk (2) bekezdés).

Ami az Európa Tanács jogát illeti, az EJEE 8. cikke nem ad korlátlan jogot a migráns szülők és gyermekeik számára annak megválasztására, hogy hol kívánnak élni. A nemzeti hatóságok jogszerűen kitoloncolhatnak családtagokat vagy megtagadhatják családtagok beutazását, feltéve hogy nem állnak leküzdhetetlen akadályok annak az útjában, hogy a család máshol telepedjen le.⁴⁴⁷ Az ilyen döntéseknek mindig tágabb közrenddel kapcsolatos aggályokra adott, arányos választintézkedésnek kell lenniük, ideértve az olyan szülő kitoloncolásának vagy beutazása megtagadásának kívánatosságát, aki bűncselekményt követett el.

⁴⁴⁷ EJEB, *Bajszultanov kontra Ausztria* (54131/10), 2012. június 12.; EJEB, *Latifa Benamar és társai kontra Hollandia*, 43786/04. sz. elfogadhatatlansági határozat, 2005. április 5.

Példa: A *Şen kontra Hollandia* ügyben az EJB megerősítette, hogy a gyermek/család jogainak és a tágabb közrendi érdekeknek az egyensúlyba hozása során három kulcsfontosságú tényezőt kell figyelembe venni: a gyermekek életkorát; a származási országbeli helyzetüket; és azt, hogy valójában milyen mértékben függnek a szülői gondoskodástól.

Példa: A *Jeunesse kontra Hollandia* ügy⁴⁴⁸ abból indult ki, hogy a holland hatóságok megtagadták egy holland állampolgárral összeházasodott Suriname-i asszonytól, akinek e házasságból három gyermeke is született, hogy az országban folytatott korábbi családi élete alapján Hollandiában tartózkodhasson. Az EJB úgy ítélte meg, hogy a hatóságok nem fordítottak kellő figyelmet az elutasítás kérelmező gyermekeire és legfőbb (mindenек felett álló) érdekeikre gyakorolt hatására. Az EJB megállapította az EJE 8. cikkének megsértését, azon az alapon, hogy nem találtak megfelelő egyensúlyt a kérelmezőnek és családjának ahhoz fűződő személyes érdeke között, hogy Hollandiában éljen családi életet, illetve a kormány bevándorlás szabályozásával kapcsolatos közrendi érdekei között.

A nemzetközi jog alapján a gyermeknek joga van ahhoz, hogy ne válasszák el a családjától, kivéve, ha ez az elválasztás a gyermek legfőbb (mindenек felett álló) érdekében szükséges (Gyermekeji egyezmény 9. cikkének (1) bekezdése). A Gyermekjogi egyezmény 10. cikke kimondja, hogy annak a gyermeknek, akinek szülei különböző államokban élnek, lehetővé kell tenni, hogy ezen országok között mozogjon, és így mindkét szülőjével rendszeresen személyes kapcsolatot tartson fenn, vagy – a nemzeti migrációs jogra figyelemmel – lehetővé kell tenni számára a családdegyesítést. A gyermekek vagy kísérő nélküli kiskorúak családjainak az egyesítésére vonatkozó minden döntést a Gyermekjogi egyezmény 3. cikkében foglalt legfőbb (mindenек felett álló) érdek elve vezérel.⁴⁴⁹

448 EJB, *Jeunesse kontra Hollandia* [Nagykamara] (12738/10), 2014. október 3.

449 Az UNICEF szerint a nemzeti bíróságoknak a gyermek családjával való, fogadó állambeli egyesítésére vonatkozó kérelmekkel kapcsolatban biztosítaniuk kell, hogy a szülők ne használják fel gyermekeiket annak érdekében, hogy az adott országban tartózkodási engedélyt szerezzenek. Lásd: UNICEF, *Judicial implementation of Art. 3 of the CRC in Europe* (A gyermekjogi egyezmény 3. cikkének végrehajtása az európai igazságszolgáltatásban), 104. o. Lásd még: UNHCR-UNICEF, *Guidelines on Determining the Best Interests of the Child* (Iránymutatások a gyermek legfőbb (mindenек felett álló) érdekének megállapításához), 2008. május.

9.4. Fogvatartás

Kiemelt pontok

- Az európai jog a gyermekek fogvatartását a migrációval összefüggésben csak végső eszközként engedélyezi.
- A nemzeti hatóságok kötelesek a gyermekek számára megfelelő elhelyezést biztosítani.

Az uniós jogban a befogadásra vonatkozó szabályokról szóló (átdolgozott) irányelv 11. cikke előírja, hogy gyermekeket kizárólag végső esetben lehet fogva tartani, és csak akkor, ha kevésbé kényszerítő jellegű intézkedések alkalmazása nem lenne hatékony. A fogvatartást a lehető legrövidebb időtartamra kell elrendelni, és mindent meg kell tenni a fogva tartott kiskorú szabadon bocsátása és megfelelő szálláshelyen történő elhelyezése érdekében. Amennyiben gyermekeket tartanak őrizetben, biztosítani kell számukra a szabadidős tevékenységekben történő részvétel lehetőségét – ideértve a koruknak megfelelő játékokat és szabadidős tevékenységeket. Ugyanezen cikk szerint a kísérő nélküli kiskorúakat kizárólag kivételes körülmények között lehet fogva tartani, és mindent meg kell tenni mielőbbi szabadon bocsátásuk érdekében. Soha nem szabad őket büntetés-végrehajtási intézményben fogva tartani, hanem olyan intézményekben kell elhelyezni, amelyek személyzete és felszereltsége az említett korosztály szükségleteit figyelembe veszi. A gyermekeket a felnőttektől elkülönítve kell elszállásolni.

A visszatérési irányelv 17. cikke bizonyos feltételekre figyelemmel tervbe veszi az olyan gyermekek és családok őrizetben tartását, akik menedékjog iránti kérelmét elutasították. Ami a kísérő nélküli kiskorúakat illeti, előírja azonban, hogy őket olyan intézményekben kell elhelyezni, amelyek személyzete és felszereltsége az említett korosztály szükségleteit figyelembe veszi. Egyelőre nem áll rendelkezésre kifejezetten gyermekek fogva tartásával kapcsolatos EUB ítélkezési gyakorlat.

Az Európa Tanács joganyagában a migráns gyermekek fogvatartásával az EJEE 3. és 5. cikkével összefüggésben foglalkoznak.

Példa: A *Mubilanzila Mayeka és Kaniki Mitunga kontra Belgium* ügy⁴⁵⁰ egy fogva tartott kiséő nélküli gyermeket érint. Egy ötéves gyermeket két hónapon át egy felnőttek számára működtetett tranzitközpontban tartottak őrizetben, megfelelő támogatás nélkül. A gyermek a Kongói Demokratikus Köztársaságból utazott a szükséges útiokmányok nélkül, abban reménykedve, hogy újra anyjához kerülhet, aki Kanadában menekült jogállást kapott. A gyermeket ezt követően visszatoloncolták a Kongói Demokratikus Köztársaságba, annak ellenére, hogy ott nem várta semmilyen családtag, aki gondoskodott volna róla. Az EJEB megállapította, hogy mivel nem állt fenn annak a kockázata, hogy a gyermek megpróbál kikerülni a belga hatóságok felügyelete alól, a felnőttek számára működtetett zárt központban való őrizetben tartása szükségtelen volt. Az EJEB azt is megállapította, hogy más intézkedések – például gyermekvédelmi szakellátásban való elhelyezése – meghozatalára is lehetőség lett volna, amelyek jobban szolgálták volna a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét, amelyet a Gyermekjogi egyezmény 3. cikke rögzít. Az EJEB megállapította az EJEE 3., 5. és 8. cikkének megsértését.

Más ügyek arra világítottak rá, hogy a fogvatartás akkor is jogellenes, ha az érintett gyermeket szülő kíséri.

Példa: A *Muskhadzhieva és társai kontra Belgium* ügyben⁴⁵¹ az EJEB megállapította, hogy egy anya és négy, hét hónap és hét év közötti életkorú gyermekének zárt tranzitközpontban való, egyhónapos fogva tartása sértette az EJEE 3. cikkét. Következtetéseinek levonása során a bíróság felhívta a figyelmet arra, hogy a központot „felszereltsége nem tette alkalmasá gyermekek fogadására”, ami súlyos következményekkel járt mentális egészségükre nézve.

Példa: A *Popov kontra Franciaország* ügy⁴⁵², amelynek témája egy család Kazahsztánba történő kiutasítását megelőző, kéthetes adminisztratív őrizetben tartása volt, megerősíti ezt az ítéletet. Az EJEB megállapította az EJEE 3. cikkének megsértését, minthogy a francia hatóságok nem vették számításba a két (öthónapos és hároméves) gyermekre azáltal gyakorolt

450 EJEB, *Mubilanzila Mayeka és Kaniki Mitunga kontra Belgium* (13178/03), 2006. október 12.

451 EJEB, *Muskhadzhieva és társai kontra Belgium* (41442/07), 2010. január 19. (elérhető francia nyelven).

452 EJEB, *Popov kontra Franciaország* (39472/07 és 39474/07), 2012. január 19.

káros hatásokat, hogy egy fogdában tartották őket, olyan körülmények között, amelyek „alkalmatlanok voltak gyermekek számára”.⁴⁵³ A bíróság az egész családra vonatkozóan megállapította az 5. és 8. cikk megsértését is, és utalt a Gyermejkogi egyezmény 37. cikkére, amely előírja, hogy „a szabadságától megfosztott gyermekkel emberségesen és az emberi méltóságnak kijáró tisztelettel, életkorának megfelelő szükségleteinek figyelembevételével bánjanak”.⁴⁵⁴

Példa: Hasonlóképpen, a *Kanagaratnam kontra Belgium* ügyben⁴⁵⁵ egy menedékjog iránt folyamodó anyának és három gyermekének egy rendezetlen jogállású külföldiek számára kialakított zárt központban való, négy hónapra át tartó fogva tartása az EJEE 3. és 5. cikke megsértésének minősült. Annak ellenére, hogy a gyermekeket anyjuk kísérte, a bíróság úgy ítélte meg, hogy a belga hatóságok – azáltal, hogy a gyermekeket zárt központban helyezték el – szorongást és kisebbségi érzést keltettek a gyermekekben, és a tények teljes körű ismeretében veszélybe sodorták a gyermekek fejlődését.⁴⁵⁶

A nemzetközi jog keretében a Gyermejkogi egyezmény 9. cikkének (4) bekezdése kimondja, hogy ha egy gyermeket fogva tartanak, az állami hatóságoknak tájékoztatniuk kell a gyermek szüleit a gyermek hollétéről.⁴⁵⁷

453 Uo., 95. bek.

454 Uo., 90. bek.

455 EJEB, *Kanagaratnam kontra Belgium* (15297/09), 2011. december 13. (elérhető francia nyelven).

456 A Kínzás, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetések Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottság (az Európa Tanács kínzás megelőzésével foglalkozó bizottsága) 19. általános jelentésében védőintézkedéseket írt le a szabadságuktól megfosztott rendezetlen jogállású migránsok tekintetében, illetve további védőintézkedéseket írt le a gyermekek tekintetében; lásd még: *20 years of combating torture [A kínzás elleni küzdelem 20 éve]*, *A Kínzás, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetések Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottság 19. általános jelentése*, 2008. augusztus 1–2009. július 31.

457 Az őrizetben tartott gyermekek védelmét szolgáló nemzetközi biztosítékokat illetően lásd: *a kínzás és más kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmód és büntetés területével foglalkozó különleges előadó jelentése (Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment)*, 2015. március 5., A/HRC/28/68.

9.5. Kiutasítás⁴⁵⁸

Kiemelt pontok

- A migráns gyermekek kiutasításának veszélye eredendően összefügg szüleik fogadó állambeli tartózkodási jogállásával.
- A migráns gyermekek és családjuk/elsődleges gondviselőik kiutasításával kapcsolatban minden döntést a legfőbb (mindenek felett álló) érdekek elvének kell vezérelnie.
- Az uniós jog alapján léteznek olyan körülmények, amelyek között a migráns gyermekek a fogadó államban maradhatnak, szüleik jogállásától függetlenül, különösen az iskola befejezését szem előtt tartva, vagy amennyiben a családi élet megteremtése másutt nehéz lenne.

Az uniós jog keretében az uniós migrációs jog más területeihez hasonlóan a gyermekek kiutasítására irányadó szabályok állampolgárságtól, szüleik állampolgárságától és migrációjuk kontextusától függően változnak. Miután egy gyermek a szabad mozgásra vonatkozó uniós jog alapján bejutott egy tagállamba, valószínű, hogy ott is maradhat, még akkor is, ha az uniós migráns szülő, akivel eredetileg odaköltözött, már nem jogosult a folyamatos tartózkodásra vagy úgy dönt, hogy elhagyja a tagállamot.

A szabad mozgásról szóló irányelv alapján a gyermekek és más családtagok a fogadó államban maradhatnak annak az uniós polgár szülőnek a halála után, akivel együtt eredetileg a tagállamba költöztek (12. cikk (2) bekezdés), feltéve hogy a szülő halála előtt legalább 12 hónapon át a fogadó államban éltek. Hasonlóképpen, elviekben a fogadó államban maradhatnak a szülő elutazása után is. Ha azonban a gyermek/családtag harmadik országbeli állampolgár, úgy további tartózkodásának feltétele mindkét esetben, hogy képes legyen bizonyítani, hogy egészségbiztosítással, valamint elegendő pénzzel rendelkezik ahhoz, hogy eltartsa magát. (7. cikk).

⁴⁵⁸ Másképp visszatérés, kitoloncolás, hazaszállítás, kiadatás vagy áttelepítés, a jogi szövegkörnyezettől függően. E fejezet alkalmazásában a kiutasítás kifejezést egy nem állampolgár vagy más személy valamely államból való jogszerű eltávolításának meghatározására fogjuk használni. Lásd még: FRA és EJEB (2014), 5.4. szakasz a család fenntartásáról – védelem a kiutasítással szemben.

A szabályok még megengedőbbek a fogadó állambeli oktatási intézményekbe beiratkozott gyermekek esetében. Ilyen esetekben a gyermekek és szüleik vagy gondviselőjük jogosult arra, hogy az elsődleges migráns uniós polgár halála után a fogadó államban maradjanak, függetlenül a gyermek állampolgárságától (12. cikk (3) bekezdés). Jóllehet eredetileg úgy gondolták, hogy ez az oktatással összefüggő engedmény csak az eltartásukhoz elegendő pénzzel rendelkező családokban élő gyermekekre vonatkozik⁴⁵⁹, a későbbi ítélkezési gyakorlat megerősítette, hogy azokra az oktatásban részt vevő gyermekekre is vonatkozik, akik szociális jóléti támogatásra szorulnak.⁴⁶⁰

Továbbá, a családtagok és különösen a harmadik országbeli állampolgár szülők is jogosultak a fogadó államban maradni az uniós polgár házastársától történő válást követően, ha a pár gyermekeit illetően elsődleges felügyeleti jog illeti meg őket vagy a gyermekeket illetően olyan láthatási jogokat kaptak, amelyeket a fogadó államban kell gyakorolniuk (a 13. cikk (2) bekezdésének b) és d) pontja).

Az EUB egy gyermek mint az EUMSZ 20. cikke szerinti uniós polgár jogállására hivatkozott, hogy a gyermek harmadik országbeli állampolgár szüleinek munkavállalási engedélyt és tartózkodási engedélyt adjon a gyermek állampolgársága szerinti uniós tagállamban. Ez lehetővé teszi a gyermek számára, hogy éljen az uniós polgárként őt megillető jogokkal, amennyiben a gyermeknek máskülönben el kellene hagynia az EU-t, hogy csatlakozzon szüleihez.⁴⁶¹ Az Európai Unió Bíróságának későbbi ítélkezési gyakorlata azonban jelzi, hogy „pusztán az a tény, hogy gazdasági okokból vagy a család egységének az Unió területén történő biztosítása érdekében valamely tagállami állampolgár számára kívánatosnak tűnhet, ha családtagjai, akik nem rendelkeznek egyetlen tagállam állampolgárságával sem, vele együtt az Unió területén tartózkodnának, önmagában nem elegendő annak megállapításához, hogy az uniós polgár kénytelen volna elhagyni az Unió területét e tartózkodási jog megtagadása esetén”.⁴⁶²

459 EUB, C-413/99. sz. ügy, *Baumbast és R. kontra Secretary of State for the Home Department*, 2002. szeptember 17.

460 EUB, C-480/08. sz. ügy, *Maria Teixeira kontra London Borough of Lambeth és Secretary of State for the Home Department*, 2010. február 23.; EUB, C-310/08. sz. ügy, *London Borough of Harrow kontra Nimco Hassan Ibrahim és Secretary of State for the Home Department* [Nagytanács], 2010. február 23. A migráns gyermekek oktatásával a 8.2. szakasz foglalkozik részletesebben.

461 EUB, C-34/09. sz. ügy, *Gerardo Ruiz Zambrano kontra Office National de l'Emploi (ONEm)*, 2011. március 8.

462 EUB, C-256/11. sz. ügy, *Murat Dereci és társai kontra Bundesministerium für Inneres*, 2011. november 15., 68. pont. Lásd még: EUB, C-40/11. sz. ügy, *Yoshikazu Iida kontra Stadt Ulm*, 2012. november 8. Lásd még: FRA és EJEB (2014), 125–127. o.

A szabad mozgásról szóló irányelv kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a gyermekek kivételes kiutasításának összhangban kell lennie a Gyermejjogi egyezmény rendelkezéseivel ((24) preambulumbekzdés). Ezenfelül a 28. cikk (3) bekezdésének b) pontja megerősíti a gyermekek kiutasítással szembeni mentességét, kivéve akkor, ha úgy ítélik meg, hogy a kiutasítás szolgálja a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét, és összhangban van a Gyermejjogi egyezménnyel.

Ami azokat a menedékkérő gyermekeket illeti, akiknek a kérelmét elutasították, a visszatérési irányelv meghatározza, hogy a kísérő nélküli kiskorúak kiutasításával kapcsolatos döntéseket a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének kell vezérelnie (10. cikk). Ezenfelül a kísérő nélküli kiskorúak a tagállam területéről történő kitoloncolása előtt a tagállam hatóságainak meg kell győződniük arról, hogy a gyermek egy családtagjához, kinevezett gondviselőhöz vagy a fogadó állam megfelelő befogadó intézménybe kerül (10. cikk (2) bekezdés).

Amennyiben menedékkérő gyermekeket küldenek vissza egy másik tagállamba, hogy ott értékeljék menedékkérelmüket, a dublini rendelet meghatározza, hogy az ilyen határozatok alkalmazását a legfőbb (mindenek felett álló) érdek elvének kell vezérelnie (6. cikk). Továbbá, a rendelet meghatározza azoknak a tényezőknek az ellenőrző listáját, amelyek segítenek a hatóságoknak annak eldöntésében, hogy mi a gyermek érdeke. Ez magában foglalja a következők kellő figyelembevételét: a gyermek családegysíesíési lehetőségei; a gyermek jólléte és fejlődése; biztonsági megfontolások, különösen ha fennáll annak a veszélye, hogy a gyermek emberkereskedelem áldozatává válik; a gyermek véleménye életkorának és érettségének megfelelően.

Példa: A *The Queen, MA. és társai kérelme alapján kontra Secretary of State for the Home Department* ügyben⁴⁶³ az EUB-nek azt kellett eldöntenie, hogy melyik állam a felelős egy olyan, kísérő nélküli gyermek esetében, aki különböző uniós tagállamokban nyújtott be menedékjog iránti kérelmet, és akinek nincsenek családtagjai vagy rokonai más uniós tagállamokban. Az EUB tisztázta, hogy a tagállamok valamelyikének területén jogszerűen tartózkodó családtag hiányában az ilyen kérelem megvizsgálásáért az az állam felelős, amelyben a gyermek fizikailag tartózkodik. Ebben az Európai Unió Alapjogi Chartája 24. cikkének (2) bekezdését vette alapul, miszerint minden, a gyermekekkel kapcsolatos tevékenységben a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekének kell az elsődleges szempontnak lennie.

⁴⁶³ EUB, C-648/11. sz. ügy, *The Queen, MA és társai kérelme alapján kontra Secretary of State for the Home Department*, 2013. június 6.

Az Európa Tanács joganyagában az államok számára az EJEE 8. cikkének (2) bekezdésével összhangban elvileg megengedett, hogy beavatkozzanak a családi élet tiszteletben tartásához való jogba.

Példa: A *Gül kontra Svájc* ügy⁴⁶⁴ egy olyan kérelmezőt érint, aki feleségével és lányával Svájcban élt; az összes családtag humanitárius okból kapott tartózkodási engedélyt. A kérelmező Svájcba kívánta vinni kiskorú fiát is, akit Törökországban hagytak hátra, de a svájci hatóságok elutasították e kérelmének teljesítését, főként azon az alapon, hogy nem rendelkezik elégséges eszközökkel ahhoz, hogy eltartsa a családját. Az EJEB megállapította, hogy Törökország elhagyásával a kérelmező maga idézte elő a fiától való különválást. A Törökországban tett közelmúltbeli látogatásai bizonyították, hogy a politikai menedékjog iránti svájci kérelmének eredeti okai már nem érvényesek. Nem állt fenn semmilyen akadálya annak, hogy a család származási országában telepedjen le, ahol kiskorú fiúk mindig is élt. Annak elismerése mellett, hogy családjuk helyzete emberi szempontból nagyon nehéz, a bíróság megállapította, hogy nem sértették meg az EJEE 8. cikkét.

Példa: Az *Üner kontra Hollandia* ügyben⁴⁶⁵ megerősítették, hogy annak eldöntésekor, hogy a kiutasítás arányos válaszingézkedés-e, figyelembe kell venni, hogy a kiutasítás milyen hatással lenne a családban élő gyermekekre. Ez a következők mérlegelését foglalja magában: „a gyermekek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke és jólléte, különösen azoknak a nehézségeknek a súlyossága, amelyekkel bármely gyermeknek [...] valószínűleg szembe kell néznie abban az országban, amelybe a kérelmezőt ki kívánják toloncolni; valamint a fogadó országban és a célországban aktuálisan meglévő szociális, kulturális és családi kötelékek szilárdsága”.

Példa: A *Tarakhel kontra Svájc* ügyben⁴⁶⁶, a svájci hatóságok elutasították egy afgán pár és hat gyermekük menedékjog iránti kérelmének megvizsgálását, és úgy határoztak, hogy visszaküldik őket Olaszországba. Az EJEB megállapította, hogy tekintettel az olaszországi befogadási rendszer jelenlegi helyzetére és mivel hiányoztak a konkrét célleltésményre vonatkozó részletes és megbízható információk, a svájci hatóságok nem rendelkeztek elegendő biztosítékkal

464 EJEB, *Gül kontra Svájc* (23218/94), 1996. február 19.

465 EJEB, *Üner kontra Hollandia* [Nagykamara] (46410/99), 2006. október 18., 57–58. bek. Lásd még: *Boultif kontra Svájc* (54273/00), 2001. augusztus 2.

466 EJEB, *Tarakhel kontra Svájc* [Nagykamara] (29217/12), 2014. november 4.

arra nézve, hogy a kérelmezőkről – ha visszaküldik őket Olaszországba – a gyermekek életkorának megfelelő módon fognak gondoskodni. Az EJEB ezért megállapította, hogy sértené az EJE 3. cikkét, ha a svájci hatóságok a Dublin II rendelet alapján úgy küldenék vissza a kérelmezőket Olaszországba, hogy előtte nem szereznék be az olasz hatóságoktól megfelelő biztosítékokat arra vonatkozóan, hogy a kérelmezőkről a gyermekek életkorának megfelelő módon fognak gondoskodni, és hogy a családot együtt fogják tartani.

A nemzetközi jog alapján az államok letartóztatás, szabadságvesztés-büntetés, száműzetés, kiutasítás vagy halál esetén kérelemre közlik a szülőkkel vagy a gyermekkel a hiányzó családtag vagy családtagok tartózkodási helyére vonatkozó lényeges adatokat, kivéve, ha ez hátrányos lenne a gyermek jóllétére nézve (Gyermejjogi egyezmény 9. cikkének (4) bekezdése).

9.6. Az igazságszolgáltatáshoz való jog⁴⁶⁷

Kiemelt pontok

- A migráns gyermekeknek is joguk van a hatékony jogorvoslathoz.

Az uniós jogban a gyermekek igazságszolgáltatáshoz való hozzáférési jogait a bevándorlással összefüggésben több különböző jogi eszköz határozza meg. Mindenekelőtt a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogot az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke határozza meg. Ez tartalmazza az ahhoz való jogot, hogy mindenkinek az ügyét független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül megtárgyalja, a tanácsadás, védelem és képviselőlet igénybevételének lehetősége valamint a 48. cikk szerinti megfelelő jogi képviselőlet mellett. A migráns gyermekek esetében mindezt több másodlagos jogi rendelkezés erősíti meg. A dublini rendelet kötelezi a tagállamokat annak biztosítására, hogy a kísérő nélküli gyermeket megfelelően képzett szakember képviselje, akinek hozzáférése van a gyermek aktájában szereplő, releváns dokumentumok tartalmához (6. cikk). Ezzel párhuzamos rendelkezéseket tartalmaz az elismerésről szóló irányelv (31. cikk) és a menekültügyi eljárásokról szóló irányelv (25. cikk). A gyermekek jogi képviselőthez való jogát a különleges, bizalmasan működő áldozatsegítő

⁴⁶⁷ Lásd még: FRA és EJEB (2014), 4.5. szakasz (Jogi segítségnyújtás menekültügyi és kiutasítási eljárások során).

szolgáltatások igénybevételéhez való joguk is támogatja, amelyet a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról szóló 2012/29/EU irányelv⁴⁶⁸ (az áldozatokról szóló irányelv) 8. cikke határoz meg.

Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréshez kapcsolódó jogok azonban nem korlátlanok, és bizonyos életkori feltételekhez lehetnek kötöttek. A menekültügyi eljárásokról szóló irányelv például előírja a tagállamoknak, hogy „nem kell [jogi] képviselőt kijelölniük, ha a kísérő nélküli kiskorú minden valószínűség szerint betölti a 18. életévét, mielőtt az elsőfokú határozat meghozatalára sor kerül” (25. cikk (2) bekezdés).

Ami az Európa Tanács joganyagát illeti, az EJEB a külföldiek beutazására, tartózkodására és kitoloncolására vonatkozó döntésekkel kapcsolatos ügyekben kizárta a 6. cikk (tiszteséges tárgyaláshoz való jog) alkalmazandóságát.⁴⁶⁹ Az EJEE 13. cikkére (hatékony jogorvoslathoz való jog) azonban bizonyos körülmények között lehet támaszkodni.

Példa: A *Rahimi kontra Görögország* ügy⁴⁷⁰ azokat a feltételeket érinti, amelyek mellett egy afganisztáni migráns gyermeket, aki irregulárisan utazott be Görögországba, egy fogdában tartották, majd később elengedték, hogy kiutasítsák. Az EJEB, amely megállapította az EJEE 13. cikkének megsértését, megjegyzi, hogy a kérelmezőnek adott tájékoztató füzet nem tüntette fel, hogy milyen eljárást kell követni, ha panaszt kíván tenni a rendőrkapitányságon. Ráadásul a kérelmezőt nem tájékoztatták az általa értett nyelven a rendelkezésre álló jogorvoslatokról sem, amelyekkel élhetett volna, hogy panaszt tegyen fogva tartásának körülményeivel kapcsolatban. Az EJEB – az Európa Tanács kínzás megelőzésével foglalkozó bizottságának jelentéseire támaszkodva – megállapította, hogy Görögországban nincs olyan független hatóság, amely a büntetés-végrehajtási szervek idegenrendészeti fogdáit ellenőrizné. Azt is megállapította, hogy nem volt olyan pártatlan hatóság, amely biztosította volna a jogorvoslat hatékonyságát. Ennek megfelelően megállapította az EJEE 3. cikkének, 5. cikke (1) és (4) bekezdésének, valamint 13. cikkének megsértését.

468 Az Európai Parlament és a Tanács 2012. október 25-i 2012/29/EU irányelve a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról, HL L 315., 2012.11.14., 55. o.

469 EJEB, *Maaouia kontra Franciaország* [Nagykamara] (39652/98), 2000. október 5.

470 EJEB, *Rahimi kontra Görögország* (8687/08), 2011. április 5. (elérhető francia nyelven).

Az Európai Szociális Karta előírja az államoknak a családjogi (valamint szociális és gazdasági) fejlődésének az előmozdítását (16. cikk). Ezenfelül a 19. cikk (1) bekezdése előírja az államoknak, hogy „megfelelő és ingyenes” szolgáltatásokat tartsanak fenn, és hogy biztosítsák, hogy a migráns munkavállalók és családjaik pontos információkat kapjanak a kivándorlással és bevándorlással kapcsolatban. Hasonló „tájékoztatási” követelményt tartalmaz (amely központi eleme a migránsok igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréseinek) a vendégmunkások jogállásáról szóló európai egyezmény 6. cikke, de a „bírószágokhoz és közigazgatási hatóságokhoz való fordulás jogát” szabályozó tágabb rendelkezések (26. cikk) kizárólag a migráns munkavállalóknak szólnak, nem pedig családtagjaiknak.⁴⁷¹

Ezen túlmenően fontos megjegyezni, hogy az Európa Tanács nagyon átfogó iránymutatásokat dolgozott ki a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, amelyek meghatározzák, hogy hogyan kell valamennyi igazságügyi és közigazgatási eljárást – ezen belül menekültügyi eljárást – a gyermekek szükségleteihez igazítani.⁴⁷²

Ami a nemzetközi jogot illeti, a Gyermekek jogi egyezmény 37. cikke különösen lényeges a szabadságuktól megfosztott migráns gyermekek számára, mivel biztosítja e gyermekek jogát a rövid időn belüli jogsegély vagy bármely más alkalmas segítség igénybe vételéhez, valamint azt a jogot, hogy szabadságelvonásuk törvényességével kapcsolatban bírósághoz vagy más illetékes, független és pártatlan hatósághoz forduljanak, akiknek az ügyben sürgősen dönteniük kell.

471 Európa Tanács, *Európai egyezmény a vendégmunkások jogállásáról*, CETS 93, 1977.

472 Európa Tanács, Miniszterek Tanácsa (2010), *Iránymutatás a gyermekbarát igazságszolgáltatásról*, 2010. november 17, http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/stat-tart-file/gyerekbarat_igazsagszolgalatas_iranymutatas.pdf.

10

Fogyasztóvédelem és a személyes adatok védelme

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 38. cikk EUMSZ, 169. cikk A fogyasztók jogairól szóló irányelv (2011/83/EU) A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló irányelv (2005/29/EK) Általános termékbiztonsági irányelv (2001/95/EK) A klinikai vizsgálatokról szóló irányelv (2001/20/EK) EUB, C-244/06. sz. ügy, <i>Dynamic Medien Vertriebs GmbH kontra Avides Media AG</i>, 2008 (DVD-k internetes értékesítése) EUB, C-36/02. sz. ügy, <i>Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH kontra Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn</i>, 2004 (játék játszására szóló licenc) Az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek klinikai vizsgálatairól szóló 536/2014/EU rendelet A különleges táplálkozási célú élelmiszerekről szóló irányelv (2009/39/EK) Játekbiztonsági irányelv (2009/48/EK) A másnak látszó, és ezáltal a fogyasztók egészségét vagy biztonságát veszélyeztető termékekről szóló irányelv (87/357/EGK)	A gyerme- kek, mint fo- gyasztók vé- delme	Európai egyezmény a határokat átnyúló televíziózásról

EU	Tárgyalt kérdések	ET
A határok nélküli televíziózásról szóló irányelv (89/552/EGK) Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv (2010/13/EU)		
Alapjogi Charta, 7. cikk (a magán- és a családi élet tiszteletben tartása), 8. cikk (a személyes adatok védelme) és 52. cikk (a jogok és elvek hatálya és értelmezése) EUMSZ, 16. cikk Az adatvédelmi irányelv (95/46/EK)	A gyermekek és az adatvédelem	EJEE, 8. cikk (A magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog) EJEB, <i>K.U. kontra Finnország</i> (2872/02), 2008 (Internetes hirdetés) EJEB, <i>Avilkina és társai kontra Oroszország</i> (1585/09), 2013 (orvosi nyilvántartások kiadása) Egyezmény az egyének védelméről a személyes adatok gépi feldolgozása során

Ez a fejezet a fogyasztóvédelem és az adatvédelem terén hatályos európai jogszabályokat és ítélkezési gyakorlatot taglalja. Mivel az EUMSZ kifejezetten megállapítja ezen ügyekben az EU hatáskörét, uniós szinten bőséges mennyiségű jogszabály és ítélkezési gyakorlat áll rendelkezésre. Az Európa Tanács e területen kevésbé aktív. A szerződések szintjén két fő egyezmény van a médiáról, illetve az adatvédelemről. Az EJEB szintén hozott döntést számos, magánszemélyek adatainak védelmét érintő ügyben.

A következő részek középpontjában a fogyasztóvédelmi jog gyermekekkel kapcsolatos sajátos szempontjai (10.1. szakasz) és az adatvédelem (10.2. szakasz) állnak. E kérdések mindegyike esetében elemezzük az általános jogi keretet és annak a gyermekekre való alkalmazhatóságát, valamint adott esetben a gyermekek védelmét szolgáló külön normákat.

10.1. A gyermekek, mint fogyasztók védelme

Kiemelt pontok

- Az EUB szerint a gyermekkorú fogyasztók legfőbb (mindenek felett álló) érdekei és jogaik védelme felülírják a közérdek követelményeit, és alapot adnak az áruk, személyek, szolgáltatások és tőke szabad mozgásának korlátozására.
- A gyermekeket mint fogyasztókat releváns információkkal kell ellátni, hogy képesek legyenek minden lényeges tényt mérlegelni, és tájékozottan dönteni.
- Tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok azok a gyakorlatok, amelyek nem felelnek meg a szakmai gondosság elvének, és befolyásolhatják a felnőtt- és a gyermekkorú fogyasztók üzleti döntéseit.
- Gyermekek csak akkor vonhatók be klinikai vizsgálatba, ha a beadott gyógyszer várhatóan közvetlen kedvező hatást fejt ki rájuk, amely túlsúlyban van a kockázatokkal szemben.
- Az uniós jog és az Európa Tanács joga korlátozza a gyermekekre irányuló marketing mennyiségét, anélkül azonban, hogy azt teljességgel tiltaná.
- A gyermekek külön védelemre jogosultak, amely magában foglalja az olyan reklámokkal és televíziós vásárlási műsorokkal szembeni védelmet, amelyek erkölcsi vagy fizikai kárt okozhatnak a gyermekekben.
- A gyermekműsorokban tilos termék hirdetéseket elhelyezni.

10.1.1. Fogyasztói jogok

Az uniós jogban a fogyasztóvédelem fő pilléreit az EUMSZ 169. cikkének (1) bekezdése és az Unió Alapjogi Chartájának 38. cikke állapítja meg. Az EUB elismeri, hogy a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekei felülírják a közérdek követelményeit, és indokoltá teszik a szokásos piaci szabadságok korlátozását.

Példa: A *Dynamic Medien* ügy⁴⁷³ japán rajzfilmeket tartalmazó DVD-k németországi internetes értékesítését érinti. A rajzfilmeket az Egyesült Királyságban 15 éven felüli gyermekek számára hagyták jóvá. Az illetékes német hatóság ezeket nem minősítette megfelelőnek. Az EUB által eldöntendő fő kérdés az volt, hogy a németországi tiltás ellentétes-e az áruk szabad mozgásának elvével. Az EUB megállapította, hogy a német jogszabály fő célja a gyermekek olyan információktól való megvédése, amelyek károsak lennének a jóllétükre. Úgy ítélkezett, hogy az áruk szabad mozgására vonatkozó korlátozás mindaddig nem aránytalan, amíg nem lép túl a gyermekek védelmére vonatkozó, az érintett tagállam által szem előtt tartott célkitűzés eléréséhez szükséges mértéken.

Példa: Az *Omega* ügy⁴⁷⁴ egy „lézerharc pálya” németországi működtetését érinti. A „lézerharc pályán” játszott játék része volt, hogy a játékosok által viselt kabátokon elhelyezett szenzoros célpontokat kellett megütni. A játékhoz szükséges felszerelést egy brit vállalat szállította, és az Egyesült Királyságban a játékot és a felszerelést egyaránt jogszerűen forgalmazták. Németországban megtiltották a játékot azon az alapon, hogy az ellentétes olyan alapvető értékekkel, mint az emberi méltóság. Az EUB megállapította, hogy a német hatóságok által megszabott korlátozás nem ellentétes az uniós joggal, mivel azt közpolitikával kapcsolatos megfontolásokkal kellően megindokolták.

Az uniós fogyasztóvédelmi jog legutóbbi átdolgozásának eredményeképpen elfogadták a fogyasztói jogokról szóló 2011/83/EU irányelvet, amelynek célja a távértékesítésre és az üzlethelyiségen kívül kötött szerződésekre, valamint a fogyasztói szerződések más típusaira vonatkozó nemzeti jogszabályok teljes körű harmonizálása.⁴⁷⁵ A cél a fogyasztóvédelem magas szintje és a vállalkozások versenyképessége közötti megfelelő egyensúly megteremtése. A fogyasztói jogokról szóló irányelv a 3. cikk (3) bekezdésének a) pontja szerint nem alkalmazandó azon szerződésekre, amelyek tárgya többek között a szociális lakáshoz juttatással, a gyermekgondozással és az arra állandó vagy ideiglenes jelleggel rászoruló családoknak

473 EUB, C-244/06. sz. ügy, *Dynamic Medien Vertriebs GmbH kontra Avides Media AG*, 2008. február 14.

474 EUB, C-36/02. sz. ügy, *Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH kontra Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn*, 2004. október 14.

475 Az Európai Parlament és a Tanács 2011. október 25-i 2011/83/EU irányelve a fogyasztók jogairól, a 93/13/EGK tanácsi irányelv és az 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 85/577/EGK tanácsi irányelv és a 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályaon kívül helyezéséről, HL L 304., 2011.11.22., 64. o. (2013. december 13-ig kellett volna végrehajtani).

vagy személyeknek nyújtott támogatással – ezen belül a tartós ápolással-gondozással – kapcsolatos szociális szolgáltatás. A szociális szolgáltatások közé többek között a gyermekek és a fiatalok részére nyújtott szolgáltatások, a családok, az egyedülálló szülők és az időskorú személyek részére biztosított segítségnyújtási szolgáltatások, valamint a migránsok részére nyújtott szolgáltatások tartoznak. A fogyasztói jogokról szóló irányelv külön figyelmet fordít a szerződéskötést megelőző tájékoztatásra. „Tájékoztatási követelményeit” arra a feltevésre alapozza, hogy ha a fogyasztók, köztük a gyermekek megfelelő tájékoztatást kapnak, képesek lesznek valamennyi lényeges tényt mérlegelni, és tájékozott döntést hozni.

10.1.2. Tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok gyermekekkel szemben

Az uniós jogban a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól szóló 2005/29/EK irányelv⁴⁷⁶ (UCPD) a vállalkozások és fogyasztók közötti mindenfajta ügyletet lefed (legyen szó offline vagy online lebonyolított, akár árukat, akár szolgáltatásokat érintő ügyletekről). A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló irányelvben a gyermekek a „sérülékeny fogyasztók” kategóriájában szerepelnek (5. cikk (3) bekezdés). Az üzleti döntések nem hozhatók meg zaklatást, kényszerítést vagy nem megengedett befolyásolást vagy megtévesztő tájékoztatást követően, és a gyermek fogyasztóknak jogukban áll, hogy ezeket a döntéseket szabadon hozzák meg. Az irányelv tiltja az olyan marketing- és hirdetési tevékenységeket, amelyek a termék más termékkel vagy egy versenytárs védjegyével való összetévesztését eredményezik, és előírja, hogy a fogyasztók számára minden szükséges információt világos és érthető módon kell biztosítani, alkalmas időben ahhoz, hogy képesek legyenek meghozni az üzleti döntést (6. és 7. cikk)

10.1.3. Termékbiztonság

Az uniós jogban egy átfogó keretrendszer szolgál annak biztosítására, hogy csak biztonságos és a jogszabályoknak máskülönben megfelelő termékek kerülhessenek forgalomba. Az általános termékbiztonságról szóló 2001/95/EK irányelv (termékbiztonsági irányelv) külön figyelmet szentel a gyermekek biztonságának

⁴⁷⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2005. május 11-i 2005/29/EK irányelve a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatiról, valamint a 84/450/EKG tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, HL L 149., 2005.6.11., 22. o.

azáltal, hogy az érintett termékek által jelentett kockázatoknak nagyobb mértékben kitett fogyasztói csoportokba sorolja be őket (a termékbiztonsági irányelv (8) preambulum bekezdése). Ezért a termékek biztonságát valamennyi jelentős szempont – különösen a fogyasztók azon csoportjainak – figyelembevételével kell értékelni, amelyeknek a terméket szánják.

A 87/357/EGK tanácsi irányelv⁴⁷⁷ a másnak látszó, és ezáltal a fogyasztók egészségét vagy biztonságát veszélyeztető termékekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, külön termékbiztonsági irányelv. Tiltja az élelmiszernek látszó, de nem ehető termékek forgalmazását, behozatalát és előállítását. A tagállamoknak ellenőrzéseket kell végezniük annak biztosítása céljából, hogy ne lehessen ilyen termékeket forgalmazni. Ha valamely tagállam ezen irányelv alapján betilt egy terméket, tájékoztatnia kell a Bizottságot, és részletes adatokkal kell szolgálnia, hogy a többi tagállamot is tájékoztatni tudják. A játékok biztonságának kérdését részletesebben a [10.1.6. szakasz](#) tárgyalja.

10.1.4. Gyermeken végzett klinikai vizsgálatok

Ami az uniós jogot illeti, az emberi felhasználásra szánt gyógyszerekkel végzett klinikai vizsgálatok során alkalmazandó helyes klinikai gyakorlat bevezetésére vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről szóló 2001/20/EK irányelv⁴⁷⁸ azok közé a sérülékeny személyek közé sorolja be a gyermekeket, akik nem képesek törvényes beleegyezésüket adni a klinikai vizsgálatokhoz ((3) preambulum bekezdés). Gyermekek csak akkor vonhatók be klinikai vizsgálatokba, ha a gyógyszer beadása közvetlen előnnyel jár számukra, és ha ez az előny felülmúlja a kockázatokat ((3) preambulum bekezdés). A klinikai vizsgálatok során a lehető legjobb védelmet kell biztosítani a vizsgálati alanyok számára (4. cikk).

Hasonlóképpen, az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek klinikai vizsgálatáról szóló 536/2014/EU rendelet a lakosság sérülékeny csoportjainak kategóriájában tartalmaz a gyermekekre vonatkozó különrendelkezéseket (10. cikk

⁴⁷⁷ A Tanács 1987. június 25-i 87/357/EGK irányelve a másnak látszó, és ezáltal a fogyasztók egészségét vagy biztonságát veszélyeztető termékekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről, HL L 192., 1987.7.11., 49. o.

⁴⁷⁸ Az Európai Parlamenti és a Tanács 2001. április 4-i 2001/20/EK irányelve az emberi felhasználásra szánt gyógyszerekkel végzett klinikai vizsgálatok során alkalmazandó helyes klinikai gyakorlat bevezetésére vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről, HL L 121., 2001.5.1., 34–44. o.

(1) bekezdés). E rendelet célja, hogy fokozatosan a 2001/20/EK irányelv⁴⁷⁹ helyébe lépjen. Előírja a gyermekek bevonásával elvégzendő klinikai vizsgálat engedélyezése iránti kérelem gondos kiértékelését. A klinikai vizsgálat lefolytatásához beleegyezését kell adnia a gyermek törvényes képviselőjének, valamint – a véleményalkotásra képes gyermekek esetében – a gyermeknek is (29. cikk (1) és (8) bekezdés). A rendelet különfeltételeket állapít meg a biztonságos klinikai vizsgálatok gyermekeken való elvégzése és tájékoztatáson alapuló beleegyező nyilatkozatuk biztosítása tekintetében (32. cikk). E feltételek a következők: a klinikai vizsgálatban való részvételért a vizsgálati alanyoknak a vizsgálatban való részvételhez közvetlenül kapcsolódóan felmerült költségek vagy bevételkiesés miatt juttatott kártalanításon kívül egyéb ösztönzőket nem alkalmaznak; a klinikai vizsgálat csak gyermekek esetében előfordul, orvosi kezelésre szoruló állapot kezelési módjait kívánja kutatni; és tudományos alapon feltételezhető, hogy a klinikai vizsgálatban való részvétel: a kockázatokat és a megterheléseket meghaladó mértékű közvetlen kedvező hatásokkal jár az érintett kiskorú számára, vagy kedvező hatással jár a népesség érintett kiskorú által képviselt csoportja számára, továbbá az ilyen klinikai vizsgálat az esetében alkalmazott standard kezeléshez képest minimális kockázattal és megterheléssel jár a kiskorú számára. Anélkül hogy előzőleg megszerezték volna beleegyezését vagy törvényes képviselőinek beleegyezését, csak sürgősségi esetben végezhető gyermekeken klinikai vizsgálat (35. cikk (1) bekezdés).

10.1.5. Csecsemőknek és gyermekeknek szánt élelmiszerek

Az uniós jog keretében a különleges táplálkozási célú élelmiszerekről szóló 2009/39/EK irányelv⁴⁸⁰ összponstosít a kifejezetten csecsemők és 12 hónaposnál kisebb gyermekek számára gyártott élelmiszerek tápanyag-összetételére és biztonságára. Szabályai az anyatej-helyettesítő és anyatej-kiegészítő tápszerekre, a csecsemők és a kisgyermekek számára készült feldolgozott gabonaalapú élelmiszerekre, bébiételekre és élelmiszer-adalékanyagokra irányulnak. Az irányelv célja a termékbiztonság garantálása és a fogyasztó megfelelő termékekkel és megfelelő információkkal való ellátása. Többek között meghatározza, hogy

479 Az Európai Parlament és a Tanács 2014. április 16-i 536/2014/EU rendelete az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek klinikai vizsgálatairól és a 2001/20/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről, HL L 158., 2014.5.27., 1. o.

480 Az Európai Parlament és a Tanács 2009. május 6-i 2009/39/EK irányelve a különleges táplálkozási célú élelmiszerekről, HL L 124., 2002.1.15., 21. o.

a különleges táplálkozási célnak ki kell elégítenie a személyek egyes csoportjainak – köztük az egészséges csecsemőknek és gyermekeknek – a táplálkozási szükségleteit (1. cikk (3) bekezdés c) pont).

10.1.6. Játékbiztonság

Az uniós jog keretében a játékok biztonságáról szóló 2009/48/EK irányelv⁴⁸¹ 2. cikke úgy határozza meg a játékokat, mint „14 év alatti gyermekek részére – kizárólag vagy nem kizárólag – játék céljára tervezett vagy szánt termékeket”.⁴⁸² Az I. melléklet tartalmazza azoknak a termékeknek a nem teljeskörű listáját, amelyek nem minősülnek játéknak, de összekeverhetők a játékokkal. A 2. cikk (2) bekezdése szintén felsorol néhány olyan játékot, amelyre az irányelv nem alkalmazható. A játékbiztonsági irányelv azáltal is megerősíti az egészségügyi és biztonsági színvonalat, hogy korlátozza bizonyos vegyi anyagoknak azt a mennyiségét, amely a játékokhoz felhasznált anyagokban előfordulhat (10. cikk).⁴⁸³

10.1.7. A gyermekek és a reklám

Az uniós jog keretében az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv⁴⁸⁴ bővítette a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 89/552/EGK irányelv (A határok nélküli televíziózásról szóló irányelv) hatályát. Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv foglalkozik azon marketing mennyiségének korlátozásával, minőségével és tartalmával, amelynek a gyermekek kitehetők, szabályozva a reklám időtartamát (20., 24. és 27. cikk). Az irányelv a gyermekműsorokban megtiltja a termék megjelenítést (11. cikk), és felhatalmazza a tagállamokat, hogy megtiltsák a támogatói logó megjelenítését a gyermekműsorok

481 Az Európai Parlament és a Tanács 2009. június 18-i 2009/48/EK irányelve a játékok biztonságáról, HL L 170., 2009.6.30., 1. o.

482 Uo., 2. cikk (1) bek.

483 Az Európai Bizottság „önkéntes megállapodásokat” is kötött európai játékgyártókkal/-kereskedőkkel, hogy javítsa a játékok biztonságát. A részletekért lásd: http://ec.europa.eu/growth/sectors/toys/safety/index_en.htm.

484 Az Európai Parlament és a Tanács 2010. március 10-i 2010/13/EU irányelve a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv), HL L 95., 2010.4.15., 1. o.

közben (10. cikk (4) bekezdés).⁴⁸⁵ Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv egyensúlyt teremt a gyermekek védelme és más fontos demokratikus értékek – így a véleménynyilvánítás szabadsága – között, alátámasztva azt az elképzelést, hogy ez a védelem a szülői felelősség alapvető bevonásával lehetséges ((48) és (59) preambulum bekezdés).

Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv eredményes végrehajtását a gyermekek és az emberi méltóság védelméről szóló 1998-es⁴⁸⁶ és 2006-os⁴⁸⁷ ajánlás egészíti ki.

Az Európa Tanács joganyagában a határokat átlépő televíziózásról szóló európai egyezmény⁴⁸⁸ volt az első nemzetközi szerződés, amely jogi keretet teremtett a határokat átlépő televíziós műsorok Európán belüli szabad mozgása számára. Ez kifejezetten védi a gyermekeket és a fiatalokat (7. cikk (2) bekezdés), például tiltva a pornográf és erőszakos tartalmak, valamint a fajgyűlöletet keltő műsorok sugárzását. Hirdetési szabványokat azonosít, valamint szabályozza a reklámidőt és a reklámszüneteket.

485 Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv működésének általánosabb áttekintése megtalálható a következő helyen: COM(2012) 203 final, A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv) alkalmazásáról, Brüsszel, 2012. május 4. és SWD(2012) 125 final, az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv alkalmazásáról szóló, az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának címzett első bizottsági jelentéshez csatolt bizottsági szolgálati munkadokumentum, Brüsszel, 2012. május 4.

486 A Tanács 1998. szeptember 24-i 98/560/EK ajánlása a kiskorúak és az emberi méltóság összehasonlítható és hatékony védelmének megvalósítását célzó nemzeti keretek elősegítése által az európai audiovizuális és információs szolgáltatási ágazat versenyképességének fejlesztéséről, HL L 270., 1998.10.7., 48. o.

487 Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 20-i 2006/952/EK ajánlása a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a válaszadás jogáról az európai audiovizuális és on-line információs szolgáltatási ipar versenyképességével összefüggésben, HL L 378., 2006.12.27., 72-77. o.

488 Európa Tanács, *Európai egyezmény a határokat átlépő televíziózásról*, CETS 132, 1989. Módosították a *Jegyzőkönyv* rendelkezései szerint, CETS 171, 2002.

10.2. A gyermekek és a személyes adatok védelme

Kiemelt pontok

- Az uniós jogban és az Európa Tanács joganyagában alapvető jognak ismerik el a személyes adatok védelmét.
- A magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog (az EJEE 8. cikke) magában foglalja a személyes adatok védelméhez való jogot.
- A gyermekeket – a személyes adataikkal kapcsolatos egyéb jogok mellett – megilleti az adataik feldolgozása elleni tiltakozás joga, kivéve kényszerítő erejű, jogos indokok esetén.

10.2.1. Az Európai Unió adatvédelmi joga

Az uniós jog keretében az EU jogalkotási hatáskörrel rendelkezik adatvédelmi kérdésekben (az EUMSZ 16. cikke).⁴⁸⁹ Az Unió Alapjogi Chartája 8. cikkének (2) bekezdése kulcsfontosságú adatvédelmi elveket tartalmaz (tisztességes adatfeldolgozás, hozzájárulás vagy törvényben rögzített jogos cél, hozzáférési jog és a kijavíttatáshoz való jog), a 8. cikk (3) bekezdése pedig előírja, hogy az adatvédelmi szabályok tiszteletben tartását független hatóságnak kell ellenőriznie. A személyes adatok védelméhez való, 8. cikkben megállapított jog a törvényekkel összhangban és a demokratikus társadalom elveinek – így mások szabadságainak és jogainak – tiszteletben tartása érdekében korlátozható (a Charta 52. cikke).⁴⁹⁰

A személyes adatok védelme a magánélet védelmével kapcsolatos európai jog egyik kulcsfontosságú területévé vált. E terület legfontosabb jogi eszköze a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló 95/46/EK irányelv (adatvédelmi irányelv)⁴⁹¹.

⁴⁸⁹ Az európai adatvédelmi jog általános áttekintését lásd: FRA és Európa Tanács (2014).

⁴⁹⁰ EUB, C-468/10. és C-469/10. sz. egyesített ügyek, *Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito (ASNEF) és Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo (FECEMD) kontra Administración del Estado*, 2011. november 24., 48. pont; EUB, C-275/06. sz. ügy, *Productores de Música de España (Promusicae) kontra Telefónica de España SAU* [Nagytanács], 2008. január 29., 68. pont.

⁴⁹¹ Az Európai Parlament és a Tanács 1995. október 24-i 95/46/EK irányelve a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról (adatvédelmi irányelv), HL L 281., 1995.11.23., 31. o.

Mivel az adatfeldolgozás a nyilvánosság számára nem nyitott, zárt helyeken folyik, a gyermekek és más érintettek rendszerint nem tudnak saját személyes adataik feldolgozásáról. Az érintettek sérülékenységét ellensúlyozandó, az európai jog konkrét egyéni jogokat garantál a gyermekek (és más érintettek) számára, amelyek szerint joguk van tájékoztatást kapni arról, hogy az adataikat gyűjtik, joguk van a tárolt adatokba betekinteni és megismerni a feldolgozási művelet részleteit, jogellenes feldolgozás esetén joguk van tiltakozni, joguk van az adatok helyesbítéséhez, törléséhez és zárolásához.

A feldolgozási műveletek adatkezelőinek megfelelő tájékoztatást kell adniuk az adatok feldolgozásával kapcsolatban (az adatvédelmi irányelv 10. és 11. cikke). Mindez gyermekbarát értelmezésben azt jelenti, hogy a tájékoztatás nyelvezetét és formáját hozzá kell igazítani a gyermekek érettségéhez és felfogó képességéhez. A tájékoztatásnak minimális követelményként ki kell térnie az adatfeldolgozás céljára, valamint az adatkezelő személyére és elérhetőségi adataira (az adatvédelmi irányelv 10. cikkének a) és b) pontja).

Az adatvédelmi irányelv meghatározza az érintettek beleegyezését, tekintet nélkül a feldolgozott adatok érzékenységre (7., 8. és 14. cikk). A gyermekbarát hozzájárulási eljárás maga után vonná a gyermek kibontakozó képességeinek figyelembevételét és fokozatos bevonását. Az első lépés az jelenti, hogy a gyermek törvényes képviselője a hozzájárulás megadása előtt egyeztet a gyermekkel, majd következő lépésben a gyermek és törvényes képviselője párhuzamos hozzájárulást ad, végül pedig a serdülő gyermek egyedül ad hozzájárulást.

Az érintetteknek joguk van az adatok törléséhez, ami azt jelenti, hogy lehetőségük van arra, hogy kérésükre eltávolítsák vagy töröljék személyes adataikat, valamint ahhoz is joguk van, hogy tiltakozzanak személyes adataik feldolgozása ellen. Ez utóbbi egyre fontosabbá válik a gyermekek számára, a gyermekek személyes adatainak közösségi médiában forgó és elérhető óriási mennyisége miatt. Jóllehet az EUB még nem foglalkozott gyermekeket érintő ügyekkel, egy felnőtt felperest érintő, közelmúltbeli ügyben megállapította, hogy a tiltakozás joga vonatkozik az adatokra és információkra „többek között akkor, ha az adatok e célokra és az eltelt időre tekintettel nem megfelelőek, nem, vagy már nem relevánsak, illetve túlzó mértékűek”.⁴⁹² Az EUB azt is megállapította, hogy a tiltakozási jog alkalmazandóságát egyensúlyba kell hozni az egyéb alapvető jogokkal.

⁴⁹² EUB, C-131/12. sz. ügy, *Google Spain SL és Google Inc. kontra Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) és Mario Costeja González* [Nagytanács], 2014. május 13., 93. bek.

Az Európai Tanács joganyagában az EJEB az EJEE 8. cikkét értelmezi a személyes adatok védelméhez való jogként. A bíróság vizsgál olyan helyzeteket, amelyekben felmerül az adatvédelem kérdése, ideértve a beszélgetések lehallgatását⁴⁹³, a felügyelet különféle formáit⁴⁹⁴ és a személyes adatok hatóságok általi tárolásával szembeni védelmet⁴⁹⁵. Továbbá, az EJEB úgy ítélte meg, hogy a nemzeti jognak megfelelő intézkedéseket kell meghatározni, hogy bírósági jogorvoslatokat biztosítson az adatvédelmi jogok megsértésével szemben.

Példa: A *K.U. kontra Finnország* ügyben⁴⁹⁶ a kérelmező egy gyermek volt, aki azért tett panaszt, mert egy internetes társkereső oldalon szexuális tartalmú hirdetést tettek közzé a nevében. A szolgáltató a finn jog által előírt titoktartási kötelezettségek miatt megtagadta azon személy adatainak a kiadását, aki közzétette az információkat. A kérelmező azt állította, hogy a finn jog nem nyújt elegendő védelmet a kérelmezőről az interneten terhelő adatokat elhelyező magánszemély ilyen jellegű cselekményeivel szemben. Az EJEB úgy ítélte meg, hogy az államokat pozitív kötelezettségek terhelik, amelyek magukban foglalják olyan intézkedések elfogadását, amelyek célja a magánélet tiszteletben tartásának biztosítása, még a magánszemélyek közötti kapcsolatok területén is. A kérelmező esetében a gyakorlati és hatékony védelem megkövetelte volna, hogy tegyenek tényleges lépéseket az elkövető azonosítására és vád alá helyezésére. Az állam azonban nem biztosított ilyen védelmet, ezért a Bíróság megállapította, hogy megsértették az EJEE 8. cikkét.⁴⁹⁷

Példa: Az *Avilkina és társai kontra Oroszország* ügy⁴⁹⁸ arról szól, hogy egy kétéves kislány orvosi aktáját kiadták az ügyészségnek, miután az tájékoztatást kért a Jehova tanúi által elutasított vérátömlesztésekkel kapcsolatban. Annak elismerése mellett, hogy előfordulhat, hogy a beteg és valamely közösség egészének az orvosi adatok titokban tartásához fűződő érdekénél nagyobb súllyal eshetnek latba a bűncselekmények kivizsgálá-

493 Lásd például: EJEB, *Malone kontra Egyesült Királyság* (8691/79), 1984. augusztus 2.; EJEB, *Copland kontra Egyesült Királyság* (62617/00), 2007. április 3.

494 Lásd például: EJEB, *Klass és társai kontra Németország* (5029/71), 1978. szeptember 6.; EJEB, *Uzun kontra Németország* (35623/05), 2010. szeptember 2.

495 Lásd például: EJEB, *Leander kontra Svédország* (9248/81), 1987. március 26.; EJEB, *S. és Marper kontra Egyesült Királyság* [Nagykamara] (30562/04 és 30566/04), 2008. december 4.

496 EJEB, *K.U. kontra Finnország* (2872/02), 2008. december 2. Lásd még: 4. fejezet.

497 FRA és Európa Tanács (2014), 122. o.

498 EJEB, *Avilkina és társai kontra Oroszország* (1585/09), 2013. június 6.

lásával kapcsolatos érdekek, a bíróság megállapította, hogy a kérelmező nem gyanúsítottja vagy vádlottja semmilyen büntetőeljárásnak. Ezen túlmenően a kérelmező számára kezelést nyújtó egészségügyi szakemberek kérelmezhatték volna a vérátömlesztés bíróság általi engedélyezését, ha úgy gondolták volna, hogy a beteg életveszélyes állapotban van. Mivel semmilyen sürgető társadalmi szükséglet nem állt fenn, amely indokolta volna, hogy kérjék a kérelmezőre vonatkozó bizalmas orvosi adatok kiadását, az EJEB megállapította, hogy megsértették az EJEE 8. cikkét.

Példa: Az *S. és Marper kontra Egyesült Királyság* ügyben⁴⁹⁹ időkorlát nélkül megőrizték egy tizenegy éves ujjlenyomatait és DNA-ját, amelyet egy rablási kísérlet gyanúja kapcsán vettek le, annak ellenére, hogy végül felmentették. A sejtmintákban és a DNA-profilokban foglalt személyes információk jellegére és mennyiségére tekintettel már önmagukban ezek megőrzése is az első kérelmező magánélet tiszteletben tartásához való jogába való beavatkozásnak minősül. Az Európa Tanács vonatkozó eszközeinek alapelvei, valamint a többi szerződő fél joga és gyakorlata előírja, hogy az adatmegőrzésnek az adatgyűjtés céljával arányosnak és időben korlátozottnak kell lennie, különösen a rendőrségi ágazatban. Az EJEE 8. cikke által nyújtott védelem elfogadhatatlanul gyengülne, ha bármilyen áron, potenciális előnyeik és a fontos magánéleti érdekek gondos egyensúlyba hozása nélkül megengednék a korszerű tudományos technológiák alkalmazását a büntetőjogi eljárás során. E tekintetben különösen szembeeszkő volt Angliában és Walesben a megőrzés hatáskörének általános és válogatás nélküli jellege, mivel ez lehetővé tette az adatok korlátlan időn át történő megőrzését, tekintet nélkül a bűncselekmény jellegére és súlyosságára, valamint a gyanúsított életkorára. Az adatok megőrzése különösen káros lehet a kiskorúak esetében, tekintve különleges helyzetüket, valamint fejlődésük és a társadalomba való beilleszkedésük fontosságát. Összefoglalva, az adatok megőrzése a kérelmező magánélet tiszteletben tartásához való jogába való aránytalan beavatkozásnak minősült.

A személyes adatok gépi feldolgozása során az egyének védelméről szóló európa tanácsi egyezmény⁵⁰⁰ (108. egyezmény) a magán- és az állami szférában végrehajtott valamennyi adatfeldolgozásra alkalmazandó, és a személyes ada-

499 EJEB, *S. és Marper kontra Egyesült Királyság* [Nagykamara] (30562/04 és 30566/04), 2008. december 4.

500 Európa Tanács, *Egyezmény az egyének védelméről a személyes adatok gépi feldolgozása során* CETS 108, 1981.

tok feldolgozását esetlegesen kísérő visszaélésekkel szemben nyújt védelmet a magánszemélyek, köztük a gyermekek számára. A 108. egyezményhez egy kiegészítő jegyzőkönyv is tartozik, amely a felügyeleti hatóságok létrehozását és a személyes adatoknak az egyezményben nem részes felek felé történő, határokon átnyúló áramlását szabályozza.⁵⁰¹

A 108. egyezményben a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatban megállapított elvek a tisztességes és jogszerű adatgyűjtést és az adatok automatikus feldolgozását érintik, amelyeket meghatározott, jogszerű célra tárolnak, nem pedig az e célokkal nem összeegyeztethető felhasználás céljából, és amelyeket a szükségesnél hosszabb ideig nem szabad megőrizni. Az említett elvek az adatok minőségét is érintik. Megfelelő jogi garanciák hiányában tilos a „szenzitív” adatok – azaz a fajra, politikai nézetre, egészségi állapotra, vallásra, szexuális életre vagy büntetett előéletre vonatkozó adatok – feldolgozása. Az egyezmény az egyén – többek között a gyermek – azon jogáról is rendelkezik, hogy tudomást szerezhessen a róla tárolt adatokról, továbbá szükség esetén helyesbítthesse azokat. Az egyezményben megállapított jogok korlátozása csak magasabb rendű érdekek, például az állambiztonság vagy -védelem érintettsége esetén lehetséges.

A nemzetközi jog szerint az adatvédelemhez való jog a gyermek magánélethez való jogának a része, amelyet a gyermekjogi egyezmény 16. cikke rögzít. E cikk úgy rendelkezik, hogy a gyermeket nem szabad alávetni magánéletével, családjával, lakásával vagy levelezésével kapcsolatban önkényes vagy törvénytelen beavatkozásnak, sem pedig becsülete vagy jó hírneve elleni jogtalan támadásnak. E jogot mindenkinek tiszteletben kell tartania, többek között a gyermek törvényes képviselőjének is.

501 Európa Tanács, *Kiegészítő jegyzőkönyv a személyes adatok gépi feldolgozása során az egyének védelméről szóló egyezményhez*, az adatvédelmi hatóságokra és az országhatárokat átlépő adatáramlásra vonatkozóan, CETS 181, 2001.

11

A gyermekek büntető igazságszolgáltatáson és alternatív (nem bírósági) eljárásokon belüli jogai

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Alapjogi Charta, 47. cikk (a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jog), 48. cikk (az ártatlanság véelme és a védelemhez való jog) és 49. cikk (a bűncselekmények és büntetések törvényességének és arányosságának elvei) A tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról szóló irányelv (2010/64/EU) A tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv (2012/13/EU) Az ügyvédi segítségről szóló irányelv (2013/48/EU)	A tisztességes eljárás garanciái	EJEE, 6. cikk (tisztességes eljárás) EJEB, <i>T. kontra Egyesült Királyság</i> [Nagykamara] (24724/94), 1999 (gyermekek a bíróságon) EJEB, <i>Panovits kontra Ciprus</i> (4268/04), 2008 (ügyvédi segítség igénybevétele)

EU	Tárgyalt kérdések	ET
Alapjogi Charta, 4. cikk (kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés) és 6. cikk (a szabadsághoz való jog)	Örízet	EJEE, 3. cikk (kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés) és 5. cikk (a szabadsághoz való jog) EJEB, <i>Bouamar kontra Belgium</i> (9106/80), 1988 (örízetben tartás nevelési felügyelet céljából) EJEB, <i>D.G. kontra Írország</i> (39474/98), 2002 (örízetben tartás nevelési felügyelet céljából) EJEB, <i>Nart kontra Törökország</i> (20817/04), 2008 (előzetes letartóztatás) EJEB, <i>Güveç kontra Törökország</i> (70337/01), 2009 (örízet körülményei)
Az áldozatokról szóló irányelv (2012/29/EU) EUB, C-105/03. sz. ügy, <i>Maria Pupino elleni büntetőeljárás</i> [Nagytanács], 2005 (a gyermekkorú tanúk helyzete a bíróságon)	Gyermekek-rő tanúk és áldozatok	EJEE, 3. cikk (kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés) és 8. cikk (magánélet) EJEB, <i>Kovač kontra Horvátország</i> (503/05), 2007 (gyermekkorú tanú) EJEB, <i>S.N. kontra Svédország</i> (34209/96), 2002 (gyermekkorú tanú) EJEB, <i>R.R. és társai kontra Magyarország</i> (19400/11), 2012 (család kizárása a tanúvédelmi programból)

A gyermekek jogai a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási eljárásokkal összefüggésben azokat a gyermekeket érintik, akiket bűncselekmény elkövetésével vádolnak, akik ellen bűncselekmény elkövetése miatt eljárás folyik vagy akiket bűncselekmény elkövetése miatt elítélnék, illetve olyan gyermekeket, akik igazságügyi vagy ehhez kapcsolódó eljárásokban áldozatként és/vagy tanúként vesznek részt. A fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatásban a gyermekek helyzetét az általános – a felnőttekre és a gyermekekre egyaránt vonatkozó – emberi jogi rendelkezések szabályozzák.

Ez a fejezet áttekintést ad a bírósági és a bíróságon kívüli, alternatív eljárásokban részt vevő gyermekekre vonatkozó európai normákról. Foglalkozik a tisztességes eljárás garanciáival, beleértve a hatékony részvételt és az ügyvédi segítség igénybe vételét, a fogva tartott fiatalkorú bűnelkövetők jogaival, ezen belül az előzetes letartóztatással (anyagi és eljárási biztosítékok), az örízetben tartás körülményeivel

és a rossz bánásmóddal szembeni védelemmel, valamint a gyermekkorú tanúk és áldozatok védelmével. A védelmi szempontok különösen lényegesek a nem peres, alternatív eljárások esetében, amelyeket minden esetben alkalmazni kell, ha ez szolgálja a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét.⁵⁰² A gyermekek esetében a büntető igazságszolgáltatás célkitűzései, például a társadalmi beilleszkedés, reintegráció, az oktatás és a visszaesés megelőzése azok az alapelvek, amelyek értékelésére sor kerül⁵⁰³

11.1. A tisztességes eljárás garanciái

Kiemelt pontok

- A gyermekeket megilleti az a jog, hogy a büntetőeljárásokban tisztességes és gyermekbarát bánásmódban részesüljenek.
- A bírósági eljárásokat hozzá kell igazítani a gyermekek szükségleteihez, hogy biztosítsák hatékony részvételüket.
- A gyermekeknek joguk van ahhoz, hogy a büntetőeljárás kezdeti szakaszaitól és az első rendőrségi kihallgatástól kezdődően ügyvédi segítséget vegyenek igénybe.

Ez a szakasz – a tisztességes eljárásra vonatkozó általános, az EU és az Európa Tanács szintjén megfogalmazott követelmények rövid körvonalazása mellett – külön hangsúlyt helyez a tisztességes eljárás kifejezetten a gyermekeket érintő biztosítékaira.

A tisztességes eljáráshoz való jog a demokratikus társadalmak alapvető pillére. A bűncselekménnyel gyanúsított vagy vádolt gyermekeket megilleti a tisztességes eljáráshoz való jog, és ugyanolyan garanciákat vehetnek igénybe, mint bárki más, a törvénnyel összeütközésbe kerülő személy. A tisztességes eljárásra vonatkozó garanciák a gyermek első kihallgatásától alkalmazandók, és az eljárás egésze alatt fennállnak. A törvénnyel összeütközésbe kerülő gyermekek azonban különösen sérülékenyek, és ezért további védelemre szorulhatnak. Az európai szervek külön követelményeket dolgoztak ki annak biztosítására, hogy eredményesen kielégítsék e gyermekek szükségleteit.

502 Európa Tanács, Miniszterek Tanácsa (2010), *Iránymutatás a gyermekbarát igazságszolgáltatásról*, 2010. november 17., 24. bek.

503 Lásd még: Európa Tanács, Miniszterek Tanácsa (2008), A Miniszterek Tanácsa CM/Rec (2008)11 ajánlása a tagállamoknak a szankciók vagy intézkedések hatálya alá helyezett fiatalokról bűnelkövetőkre vonatkozó európai szabályokról, 2008. november 5., I.A.2. rész.

Az uniós jogban az Unió Alapjogi Chartájának több rendelkezése is megállapítja az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés alapvető jogát, és határoz meg tisztességes eljárásra vonatkozó garanciákat a felnőttek és a gyermekek számára. A 47. cikk kifejezetten a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való joggal foglalkozik, és a gyermekek számára különösen lényeges követelményeket állapít meg, mint amilyen például az ésszerű időn belül megtartott, tisztességes és nyilvános tárgyalás, a tanácsadáshoz, védelemhez és képviselőhöz, valamint a költségmentességhez való jog. Hasonlóképpen, különösen lényegesek a gyermekek számára a bűncselekmények és büntetések törvényességének és arányosságának a 49. cikkben megállapított elvei. Ezen túlmenően több uniós irányelv is megállapít a tisztességes büntetőeljárásra vonatkozó külön garanciákat: a tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról szóló irányelv⁵⁰⁴, a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv⁵⁰⁵ és az ügyvédi segítségről szóló irányelv⁵⁰⁶. Az első két irányelv nem tartalmaz kifejezetten a gyermekekre vonatkozó garanciákat, jóllehet a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv meghatároz az általában a sérülékeny gyanúsítottak vagy bűncselekménnyel vádolt személyek helyzetével foglalkozó rendelkezéseket. Az ügyvédi segítségről szóló irányelv gyermekekkel kapcsolatos rendelkezéseivel a **11.2.2. szakasz** foglalkozik részletesen.

A tagállamoknak a fent említett irányelvek rendelkezéseinek végrehajtásakor a kifejezetten a gyermekekre vonatkozó rendelkezések hiányában is be kell tartaniuk az Európai Unió Alapjogi Chartáját. Ebből következően az olyan esetekben, amikor az irányelvek bármely rendelkezéseinek tárgyai gyermekek, kellő súlyt kell helyezni a gyermek mindenek fölött álló érdekének a 24. cikkben rögzített elvére. Eddig nem került az EUB elé a Charta 24. cikkének az említett irányelvek valamelyikével összefüggésben történő értelmezésével kapcsolatos ügy.⁵⁰⁷

Különösen fontos a büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárási garanciákról szóló irányelvre irányuló európai bizottsági

504 Az Európai Parlament és a Tanács 2010. október 20-i 2010/64/EU irányelve a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról, HL L 280., 2010.10.26., 1–7. o.

505 Az Európai Parlament és a Tanács 2012. május 22-i 2012/13/EU irányelve a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról, HL L 142., 2012.6.1., 1–10. o.

506 Az Európai Parlament és a Tanács 2013. október 22-i 2013/48/EU irányelve a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybeviteléhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról, HL L 294., 2013.11.6., 1–12. o.

507 Az EUB a gyermekek jogellenes külföldre vitelével kapcsolatos eljárásokban foglalkozott a 24. cikk értelmezésével (lásd: **5.4. szakasz**).

javaslat⁵⁰⁸, amelynek célja az ügyvédi segítség kötelező igénybevételének biztosítása a büntetőeljárás valamennyi szakaszában. Azt is meghatározza, hogy a gyermekeket haladéktalanul tájékoztatni kell jogaikról, biztosítani kell számukra szüleik (vagy más megfelelő személyek) támogatását és a zárt ajtók mögötti kihallgatást. Ezen túlmenően a szabadságuktól megfosztott gyermekeknek jogosultnak kell lenniük arra, hogy megfelelő oktatásban, nevelésben, képzésben és orvosi ellátásban részesüljenek, és hogy a felnőttektől elkülönítve kerüljenek elhelyezésre.⁵⁰⁹

Az Európai Tanács joganyagában az EJEE tisztességes eljárásra vonatkozó garanciáit a 6. cikk állapítja meg, amelyen az EJEB legbősegebb ítélezési gyakorlata alapul. Az EJEB 6. cikkének (1) bekezdése tartalmaz néhány, kifejezetten a tisztességes eljárásra vonatkozó garanciát: a tisztességes nyilvános tárgyaláshoz/ítélelhirdetéshez való jog (kivéve ha az ellentétes többek között a fiatakorúak érdekeivel); az ésszerű időn belül megtörténő tárgyaláshoz való jog; a független és pártatlan bíróság által lefolytatott eljáráshoz való jog⁵¹⁰ és a törvény által létrehozott bíróság általi tárgyaláshoz való jog. A tisztességes eljárás fogalmából eredendően adódó módon az EJEB garanciákat dolgozott ki: a védelmi lehetőségek egyenlősége és kontradiktórius eljárások; a hallgatáshoz való jog; az ügyvédi segítség igénybevétele; hatékony részvétel; a tárgyaláson való jelenlét; és indokolással ellátott határozatok. Ezen túlmenően alapvetésként, mindenkit mindaddig ártatlannak kell vélelmezni, amíg bűnösségét a törvénynek megfelelően meg nem állapították (az EJEE 6. cikkének (2) bekezdése)

Minden bűncselekménnyel vádolt személyt megilletnek minimálisan a következő jogok: az a jog, hogy a legrövidebb időn belül tájékoztassák az ellene felhozott vádról olyan nyelven, amelyet megért (az EJEE 6. cikke (3) bekezdésének a) pontja); annak a joga, hogy rendelkezék a védekezésének előkészítéséhez szükséges idővel és eszközökkel (az EJEE 6. cikke (3) bekezdésének b) pontja); az általa választott védő igénybevételének joga (az EJEE 6. cikke (3) bekezdésének

508 Európai Bizottság (2013), A büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékokról szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre irányuló javaslat, COM(2013) 822 final, Brüsszel, 2013. november 27.

509 Lásd még: 11.2. szakasz. A gyermekek védelme szempontjából lényeges lehet még: Európai Bizottság (2013), A szabadságuktól megfosztott gyanúsítottak és vádlottak ideiglenes költségmentességéről, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban biztosított költségmentességről szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre irányuló javaslat, COM(2013) 824 final, Brüsszel, 2013. november 27.

510 EJEB, *Nortier kontra Hollandia* (13924/88), 1993. augusztus 24.; EJEB, *Adamkiewicz kontra Lengyelország* (54729/00), 2010. március 2.

c) pontja); az a jog, hogy kérdéseket intézzzen vagy intéztessen a vád tanúihoz (az EJE 6. cikke (3) bekezdésének d) pontja); és az a jog, hogy ingyenes tolmács álljon rendelkezésére (az EJE 6. cikke (3) bekezdésének e) pontja). Ezek a garanciák a felnőttekre és a gyermekekre egyformán vonatkoznak. A hatékony részvételhez való jog és az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog azonban olyan, a gyermekek számára különösen fontos szempontok, amelyek nyomán kifejezetten a gyermekeket érintő ítélkezési gyakorlat született. E fejezetben ezért részletesebben foglalkozunk a tisztességes eljárás e két konkrét garanciájával.

A gyermekkorú gyanúsítottak/vádlottak számára különösen fontos az Európa Tanács *gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatása*⁵¹¹. Még ha az iránymutatások nem is bírnak jogi kötőerővel, átmenetet jelentenek annak biztosítása felé, hogy az igazságszolgáltatási eljárások – többek között a büntető igazságszolgáltatási rendszer részét alkotó eljárások – figyelembe vegyék a gyermekek sajátos szükségleteit. Az iránymutatás az EJE fennálló ítélkezési gyakorlatára és más európai és nemzetközi jogi normákra épül, így például a Gyermekjogi egyezményre. Hasznos eszközként szolgál a gyermekekkel foglalkozó szakemberek számára is. Az I. szakasz (1) bekezdése szerint az iránymutatás a bírósági (büntető vagy nem büntető) eljárásokban vagy az ilyen eljárásokat helyettesítő, bíróságon kívüli, alternatív eljárásokban részt vevő gyermekekre alkalmazandó. A büntetőeljárásban részt vevő gyermekek számára különösen fontos az a jog, hogy a gyermeket és a szülőket egyaránt olyan módon kell tájékoztatni a vádakról, hogy azokat pontosan megértsék (IV.A.1.5. szakasz); az a jog, hogy a gyermeket csak ügyvéd/szülők vagy a gyermek bizalmát élvező személy jelenlétében szabad kikérdezni (C. szakasz 30. pont); a gyors eljáráshoz való jog (D. szakasz 4. pont) és a gyermek szempontjaira érzékeny kikérdezésekhez és kihallgatásokhoz való jog (D. szakasz 5. pont).

Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése (PACE) 2014 júniusában állásfoglalást fogadott el a fiatakorúakkal foglalkozó gyermekbarát igazságszolgáltatásról, amely aláhúzza a törvénnyel ütközésbe kerülő gyermekekkel szembeni, jogokon alapuló és gyermekspecifikus bánásmód szükségességét.⁵¹² A PACE felhívja a tagállamokat, hogy vezessenek be a fiatakorúakkal foglalkozó igazságszolgáltatás tekintetében nemzetközi emberi jogi normákat, köztük az Európa Tanács gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatását, és harmonizálják nemzeti

511 Európa Tanács, Miniszterek Tanácsa (2010), Iránymutatás a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, 2010. november 17.

512 Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése, 2010 (2014) határozat, „*Child-friendly juvenile justice: from rhetoric to reality*”.

jogszabályaikat és gyakorlataikat e normákkal. A PACE azt javasolja, hogy a szabadságtól való megfosztást csak végső esetben és a lehető legrövidebb időre alkalmazzák, 14 évben szabva meg a büntetőjogi felelősség alsó korhatárát, anélkül, hogy a súlyos bűncselekmények esetében kivételt tenne lehetővé, továbbá a fiatalkorúakkal foglalkozó szakosodott igazságszolgáltatási rendszert határoz meg, amely elterelési (diverziós) mechanizmusokat, szabadságelvonással nem járó intézkedéseket és szakembereket foglal magában.

A nemzetközi jog keretében a Gyermejkogi egyezmény 40. cikke elismeri a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermeknek a tisztességes és olyan bánásmódhoz való jogát, amely figyelembe veszi korát. A Gyermejkogi egyezmény 40. cikke szerint a fiatalkorúakkal foglalkozó igazságszolgáltatás fő célkitűzése, hogy a gyermekek újra beilleszkedjenek a társadalomba, amelynek hasznos tagjai lehetnek. A Gyermejkogi egyezmény 40. cikkének (2) bekezdése elismeri a gyermek tisztességes eljáráshoz való jogát, amely magában foglalja az ahhoz való jogát, hogy szülei segíthessék, a fellebbezéshez való jogot és az ahhoz való jogot, hogy magánéletét teljes mértékben tiszteletben tartsák az eljárás minden szakaszában.

Más jogi eszközök is fejlesztették tovább a tisztességes eljárás Gyermejkogi egyezményben megfogalmazott elvét és a gyermekspecifikus bánásmódhoz való jogot, ideértve a szabadságelvonás végső esetben és a megfelelő legrövidebb időn át tartó alkalmazását (Gyermejkogi egyezmény 37. cikkének b) pontját). Különösen fontosak az ENSZ fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerére vonatkozó minimumszabályai (pekingi szabályok)⁵¹³, az ENSZ fiatalkori bűnözés megelőzéséről szóló iránymutatásai (rijadi iránymutatások)⁵¹⁴ és a szabadságtól megfosztott fiatalkorúak védelmére vonatkozó (havannai szabályok) ENSZ-szabályok⁵¹⁵. A pekingi szabályok részletes útmutatást adnak a Gyermejkogi egyezmény 40. cikkében foglalt, tisztességes eljárásra vonatkozó követelmények végrehajtásához és a gyermekspecifikus bánásmódhoz, ideértve a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatás céljait, a magánélet védelmét, a vizsgálatot és a büntetőeljárást, az előzetes letartóztatást, az ítélelhozatalt és rendelkezést, valamint az intézményi és nem intézményi bánásmódot. A havannai szabályok

513 ENSZ Közgyűlés (GA) (1985), *UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice*, GA Res. 40/33. sz. ENSZ-dokumentum, 1985. november 19.

514 ENSZ Közgyűlés (GA) (1990), *UN Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency*, GA Res. 45/112. sz. ENSZ-dokumentum, 1990. december 14.

515 ENSZ Közgyűlés (GA) (1990), *UN Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty*, GA Res. 45/113. sz. ENSZ-dokumentum, 1990. december 14.

a szabadságuktól megfosztott fiatakorúakkal szembeni bánásmóddal foglalkoznak, és a szabadságelvonás fogalommeghatározására, a rendőrségi őrizetre és az előzetes letartóztatásra, a fiatakorúaknak kialakított intézmények körülményeire, a fegyelmi eljárásokra, a szűrési módszerekre és az erőszak vagy kényszer alkalmazására, a panasztételi mechanizmusokra, az ellenőrzési és nyomkövetési mechanizmusokra, valamint a fiatakorúak beilleszkedésére vonatkozó szabályokat tartalmazzák. Végezetül a rijadi iránymutatások részletes iránymutatást nyújtanak a fiatakorú bűnözés megelőzését célzó politikák tekintetében.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága egy átfogó kommentárt adott ki (10. számú Átfogó Kommentár)⁵¹⁶ a gyermekekkel és fiatakorúakkal foglalkozó igazságszolgáltatásról, amely részletes útmutatást nyújt arra vonatkozóan, hogy a fiatakorúakkal foglalkozó igazságszolgáltatást illetően hogyan kell értelmezni a végrehajtani a Gyermekjogi egyezményt. Ez az észrevétel a fiatakorúakkal foglalkozó igazságszolgáltatás fontos elveivel foglalkozik, így a hatékony részvételhez való – a tisztességes eljáráshoz való jog részét alkotó – joggal (lásd még: 11.1.1. szakasz), a szabadságelvonás végső esetben és a megfelelő lehető legrövidebb időt át tartó alkalmazásával, az elterelés (diverzió) alkalmazásával és a fiatakorú bűnözés megelőzésével, a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke elvének és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvének a fiatakorúakkal foglalkozó igazságszolgáltatás rendszerébe való integrálásával, valamint a korhatárokkal. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága a büntetőjogi felelősségre vonás minimum alsó korhatárát 12. életévben vagy lehetőleg ennél magasabb életkorban ajánlja megszabni. Azt is ajánlja, hogy minden gyermek kapjon jogot arra, hogy a fiatakorúakkal foglalkozó igazságszolgáltatás keretében kezeljék az ügyét, és tiltja, hogy súlyos bűncselekmények esetében a 16–17 éves elkövetőket a felnőttek büntetőigazságszolgáltatási rendszerébe helyezték át. A fiatakorúakkal foglalkozó igazságszolgáltatás szempontjából szintén lényegesek egyéb általános észrevételek, pl. a meghallgatáshoz való jogot (amely az igazságszolgáltatási eljárásokban való hatékony részvételhez való joghoz kapcsolódik) és az erőszak valamennyi formája elleni védelmet illetően.⁵¹⁷

516 Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (2007), 10. számú Átfogó Kommentár: A gyermekek jogai a fiatakorúak igazságszolgáltatásában (Children's rights in juvenile justice), CRC/C/GC/07, 2007. április 25.

517 Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (2009), 12. számú Átfogó Kommentár: A gyermek meghallgatáshoz való joga (The right of the child to be heard, CRC/C/GC/12, 2009. július 1.; Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (2011), 13. számú Átfogó Kommentár (2011): A gyermek joga az erőszak minden formájától való védelemhez (The right of the child to freedom from all forms of violence), CRC/C/GC/13, 2011. április 18.

11.1.1. Hatékony részvétel

Az uniós jogban az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke az EJEB 6. cikkében meghatározottakhoz hasonló garanciákat állapít meg: ilyen a független és pártatlan bíróság általi tisztességes, nyilvános és ésszerű időn belüli tárgyaláshoz való jog, a jogi képviselőhez való jog és a hatékony jogorvoslathoz való jog. A büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékokról szóló irányelvre irányuló javaslat magában foglalja a hatékony részvétel jogát, valamint a jogi képviselőhez való jogot.⁵¹⁸

Az Európai Tanács joganyagában az EJEB a 6. cikk alapján konkrét követelményeket dolgozott ki a gyermekek büntetőeljárásokban való hatékony részvételének biztosítása céljából. Az eljárások során általános szabályként biztosítani kell, hogy figyelembe vegyék a gyermek életkorát, érettségének szintjét és érzelmi állapotát.⁵¹⁹ A „hatékony részvételre” vonatkozó követelmények konkrét példái közé tartozik a gyermek tárgyalásokon való részvétele, a zárt tárgyalások tartása, a nyilvánosság korlátozása, annak biztosítása, hogy a gyermek megértse az eljárás célját, lényegét és tétjét, valamint a bírósági tárgyalások korlátozott formalitása. Az EJEB eddig nem ítélezett úgy, miszerint a büntetőjogi felelősség alsó korhatárának a túl alacsony életkorban való meghatározása önmagában sértené az EJEE 6. cikkét. Annak értékelésekor, hogy egy gyermek képes volt-e hatékonyan részt venni a nemzeti eljárásban, az EJEB az egyes ügyek konkrét körülményeit vizsgálja.

Példa: A *T. kontra Egyesült Királyság* ügyben⁵²⁰ egy kétéves gyermeket meggyilkolt két tízéves. Nyilvános tárgyaláson, nagy médiafigyelem mellett tárgyalták az ügyüket. A bírósági eljárást részben módosították, így rövidebb üléseket tartottak, a kérelmező szüleit a kérelmezőhöz közel helyezték el, a szünetek alatt játszóterület állt rendelkezésre, stb. A kérelmező és a másik vádlott ellen mindazonáltal egy felnőtt bíróságon folyt eljárás, és a büntetőeljárás szigorú formáit többségében megtartották. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmező az ülések nyilvánossága, a magas fokú médiafigyelem, valamint amiatt nem volt képes hatékonyan részt venni az eljárásban, hogy korlátozottan volt képes ügyvédjeivel érdemben együttműködni, őket instruálni és megfelelő vallomást tenni. Ebből következően megsértették az EJEE 6. cikke szerinti jogait.

⁵¹⁸ Európai Bizottság (2013), A büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékokról szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre irányuló javaslat, COM(2013) 822 final, Brüsszel, 2013. november 27.

⁵¹⁹ EJEB, *T. kontra Egyesült Királyság* [Nagykamara] (24724/94), 1999. december 16., 61. bek.

⁵²⁰ EJEB, *T. kontra Egyesült Királyság* [Nagykamara] (24724/94), 1999. december 16.

A hatékony részvételhez való jog elismerése az Európa Tanács gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatásainak is központi eleme. A gyermekeknek, ezen belül a fiatalkorúaknak nyújtott igazságszolgáltatással szemben követelmény, hogy legyen „hozzáférhető, az életkornak megfelelő, gyors, gondos, a gyermekek jogaihoz és szükségleteihez igazodó és azokra koncentrál, tiszteletben tartja a gyermekek jogait, beleértve a tisztességes eljáráshoz való jogot, az eljárásban való részvétel és az eljárás megértésének jogát, a magánélet, a családi élet, az integritás és a méltóság tiszteletben tartásához fűződő jogot.”.⁵²¹ Az iránymutatás külön útmutatást ad arra vonatkozóan, hogy hogyan kell kezelni a gyermekeket a fiatalkorúakkal foglalkozó igazságszolgáltatási, illetve egyéb igazságszolgáltatási eljárások során. A gyermekeknek hozzá kell férniük a bírósági és igazságügyi eljárásokhoz, és védeni kell a jogi tanácsadáshoz és képviselőhöz, valamint a meghallgatásukhoz és véleményük kinyilvánításához való jogukat; el kell kerülni az indokolatlan késedelmet, az eljárást gyermekbarát módon kell megszervezni (ami a környezetet és a nyelvezetet illeti), és külön biztosítékokat kell beépíteni a gyermekek által tett vallomás és nyilatkozatok felvétele és az azokra adott válaszadás tekintetében.⁵²²

11.1.2. Az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog

Az uniós jogban az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról szóló 2013/48/EU irányelv⁵²³, amelyet 2016. november 27-ig kell végrehajtani, a preambulum (52) és (55) preambulum bekezdésében, valamint az 5. cikk (2)–(4) bekezdésében közvetlenül utal a gyermekekre. Az (55) preambulum bekezdés és az 5. cikk (2) bekezdése szerint ha gyermeket fosztanak meg a szabadságától, értesíteni kell a szülői felügyelet gyakorló személyt, akinek meg kell adni a szabadságelvonás indokait is, kivéve akkor, ha ez ellentétes a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekével. Ez utóbbi esetben egy másik megfelelő felnőttet kell értesíteni. A 2. cikk szerint az irányelvet attól az időponttól kezdve kell alkalmazni, amikor a gyanúsított vagy vádlott tudomására hozzák, hogy bűncselekmény elkövetésével gyanúsítják vagy

521 Európa Tanács, Miniszterek Tanácsa (2010), *Iránymutatás a gyermekbarát igazságszolgáltatásról*, 2010. november 17., II. c. bek.

522 Uo., D. szakasz.

523 Az Európai Parlament és a Tanács 2013. október 22-i 2013/48/EU irányelve a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról, HL L 294., 2013.11.6., 1–12. o.

vádolják, az eljárás befejezéséig, azaz a bűnösség vagy ártatlanság végső megállapításáig. Továbbá, a 3. cikk (3) bekezdése megállapítja, hogy az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog magában foglalja, hogy a gyanúsítottnak vagy vádlottnak joga legyen az ügyvéddel négy szemközt találkozni és kommunikálni, többek között az első meghallgatás előtt is, az ügyvéd kihallgatáson való jelenlétének és hatékony részvételének jogát, valamint az ügyvéd különféle nyomozási vagy bizonyításvételi cselekményeknél való jelenlétének jogát.

Az Európa Tanács joganyagában az EJEB az ügyvédi segítség igénybevételét a tisztességes eljáráshoz való jog egyik alapvető elemének tartja.⁵²⁴ A bűncselekménnyel vádolt személyeknek joguk van ahhoz, hogy a rendőrségi nyomozás kezdeti szakaszától ügyvédi segítséget vegyenek igénybe. Ezt a jogot kivételes körülmények között korlátozhatják, feltéve hogy ez a korlátozás nem sérti indokolatlanul a vádlott jogait. Az EJEB megállapította, hogy ez fordulhat elő, amikor az elmarasztaló ítélethez az ügyvédi segítség igénybevétele nélkül tett nyilatkozatokat használnak fel.⁵²⁵ A gyermekeket érintő ügyekben az EJEB szigorúbban vizsgálja, hogy a kérelmező ténylegesen igénybe vehetett-e ügyvédi segítséget.⁵²⁶

Példa: A *Panovits kontra Ciprus* ügy⁵²⁷ egy gyilkossággal és rablással vádolt 17 éveset érint, akit apjának kíséretében vittek be a rendőrségre. Ezután letartóztatták, és egy külön szobába vitték kihallgatás céljából, az apja és ügyvéd nélkül. Miközben a kérelmezőt kikérdezték, az apját tájékoztatták arról, hogy a kérelmezőnek jogában áll, hogy ügyvéddel vegye fel a kapcsolatot. Az apával néhány perccel később közölték, hogy a fia időközben bevallotta a bűncselekmény elkövetését. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmező életkoránál fogva nem feltételezhettek, hogy tisztában van azzal, hogy mielőtt nyilatkozna, joga van jogi képviselőhöz. Az is valószínűtlen, hogy ésszerűen képes lett volna felmérni, hogy egy gyilkosságot érintő büntetőeljárásban milyen következményekkel jár, hogy ügyvéd segítségével nélkül hallgatják ki. Noha a hatóságok láthatólag bármikor hajlandók voltak megengedni a kérelmezőnek, hogy amennyiben kéri, ügyvédi segítséget vegyen igénybe, elmulasztották felhívni a figyelmét arra a jogára, hogy szükség esetén ügyvéd ingyenes kijelölését kérheti. Nem volt bizonyíték arra, hogy a kérelmező vagy az apja kifejezetten és egyhangúlag lemondtak volna a jogi képviselőhöz

524 EJEB, *Salduz kontra Törökország* (36391/02), 2008. november 27., 51. bek.

525 *Uo.*, 62. bek.

526 *Uo.*, 60. bek.

527 EJEB, *Panovits kontra Ciprus* (4268/04), 2008. december 11.

való jogokról. Ebből következően a bíróság megállapította, hogy megsértették az EJE 6. cikke (3) bekezdésének c) pontját a 6. cikk (1) bekezdésével összefüggésben.

11.2. A fiatal bűnelkövetők fogvatartással kapcsolatos jogai

Kiemelt pontok

- Gyermek csak legvégső esetben és a lehető legrövidebb ideig sújthatók szabadságelvonással.
- Fogvatartásuk esetén a gyermekeket a koruknak megfelelően, emberi méltóságukat tiszteletben kell tartva kell kezelni.
- A gyermekeket nem szabad felnőttekkel együtt fogva tartani.

Minden személyt megillet a szabadsághoz való jog. A szabadságelvonás tehát kivételt képez ez alól, és bíróság vagy közigazgatási hatóság határozata révén olyan intézményben történő elhelyezés bármely formáját magában foglalja, amelyet a fiatalok nem hagyhat el önszántából.⁵²⁸ Tekintettel arra, hogy kiemelten fontos a gyermek jogainak, ezen belül legfőbb (mindenek felett álló) érdekének védelme, a szabadságelvonás intézményét ebből a szempontból is vizsgálni kell, ha gyermekekről van szó.

Jóllehet fogvatartásra különféle körülmények között kerülhet sor, ez a fejezet-rész a büntető igazságszolgáltatási rendszerekkel érintkezésbe kerülő gyermekekre összpontosít.

A vonatkozó nemzetközi jogi eszközök minden esetben megerősítik, hogy a fogvatartáshoz csak végső eszközként szabad folyamodni. Ez azt jelenti, hogy az állami hatóságoknak, ha egy gyermek fogvatartásának kérdésével szembesülnek, először megfelelő módon és körültekintően mérlegelniük kell az elzáráshoz képesti alternatív megoldásokat, hogy védjék a gyermek legfőbb (mindenek felett álló)

⁵²⁸ Az Európa Tanács, Miniszterek Tanácsa 21.5. szabálya (2008), CM/Rec (2008)11. sz. ajánlás a szankciók vagy intézkedések hatálya alatt álló fiatalok elkövetőkre vonatkozó európai szabályokról 2008. november 5.

érdekét, és előmozdítsák a gyermek társadalmi beilleszkedését (a Gyermekek jogi egyezmény 40. cikkének (1) bekezdése). Alternatív megoldásként szóba jöhetnek például a következők: a gyermekvédelmi szakellátásba vétel, a pártfogó felügyelet, a tanácsadás, a próbára bocsátás, az oktatási és szakképzési programok (a Gyermekek jogi egyezmény 40. cikke (4) bekezdésének. Az fogvatartást csak abban az esetben szabad lehetőségként mérlegelni, ha az alternatív megoldások nem megvalósíthatók. Ezenfelül a szabadság elvonását csak a lehető legrövidebb időre és megfelelő anyagi és eljárási garanciák mellett szabad elrendelni. A gyermekeket fogvatartásuk esetén – tekintettel életkorukra és sérülékenységükre – különleges jogok és biztosítékok illetik meg.

11.2.1. A fogvatartás formái (anyagi és eljárási biztosítékok)

Az uniós jogban a büntető igazságszolgáltatási eljárások jelenlegi jogi keretrendszere nem tartalmaz a gyermekek fogvatartása tekintetében jogi kötőerővel bíró eszközt.

Az Európa Tanács joganyagában az EJE 5. cikke kimondja, hogy mindenkinek joga van a szabadsághoz. A fogva tartás, a szabadság megvonás büntetése olya kivétel, amelyről a nemzeti jogszabálynak kell rendelkeznie, és amely nem lehet önkényes. Ezen túlmenően a fogva tartást az 5. cikk (1) bekezdésének a)–f) pontjában kimerítően felsorolt helyzetek egyike alapján indokolni kell. A büntető igazságszolgáltatási rendszerrel érintkezésbe kerülő gyermekek fogva tartása az a) pont (fogvatartás az illetékes bíróság által történt elítélést követően), a c) pont (előzetes letartóztatás) vagy a d) pont (különösen nevelési felügyelet céljából történő fogva tartás) alapján indokolható. A két utóbbi esetet elemezzük, mivel azok az állami hatóságok részéről különleges feladatok ellátását teszik szükségessé.

Előzetes letartóztatás

Az előzetes letartóztatás azt a helyzetet jelenti, amikor valakit rendőri őrizetbe vesznek annak gyanúja miatt, hogy bűncselekményt követett el, vagy vizsgálati fogságban tartanak. Az egyén őrizetbe vételével kezdődik és az elsőfokú bíróság által az ügy érdeme tekintetében hozott döntéssel ér véget.⁵²⁹ Jóllehet a gyermekeket a felnőttekkel azonos garanciák illetik meg, az EJE több kiegészítő elvet alapított meg, hogy erősítse a gyermekek helyzetét a belföldi büntetőeljárásokban.

529 EJE, *Idalov kontra Oroszország* (5826/03), 2012. május 22., 112. bek.

Az EJB általánosan úgy értelmezi az 5. cikk (2) bekezdésének c) pontját és az 5. cikk (3) bekezdését, mint amely előírja, hogy egy személy csak akkor helyezhető előzetes letartóztatásba, ha ésszerűen fennáll annak a gyanúja, hogy bűncselekményt követett el. Továbbá, az előzetes letartóztatás nem haladhatja meg az ésszerű időtartamot, és azt ésszerű időközönként felül kell vizsgálni. Minél hosszabb az őrizetben tartás időtartama, annál határozottabb indokokkal kell azt a hatóságoknak alátámasztaniuk. Az EJB ítélkezési gyakorlata szerint a bűncselekménnyel vádolt személyt a tárgyalásig mindig szabadon kell engedni, kivéve akkor, ha az állam bizonyítani tudja, hogy „releváns és elégséges” indok áll fenn, amely alátámasztja a folytatódó őrizetben tartást.⁵³⁰

Az EJB az előzetes letartóztatási ügyekben négy alapvető és elfogadható indokot határozott meg a szabadon bocsátás elutasítására: a szökés kockázata, az eljárás más módon történő veszélyeztetése, további bűncselekmények elkövetésének veszélye és a közrend megzavarásának veszélye. Ezen túlmenően az előzetes letartóztatás folytatásának szigorúan szükségesnek kell lennie, és az államnak meg kell vizsgálnia minden körülményt, amely a szabadságelvönös folytatását indokoló tényleges közérdekű követelmény létezése mellett vagy ellen szól.⁵³¹

A gyermekeket érintő ügyekben az EJB megköveteli az állami hatóságoktól, hogy az előzetes letartóztatás mellett és ellen szóló érvek mérlegelésekor fordítsanak külön figyelmet a gyermek életkorára; ezt csak végső esetben és a lehető legrövidebb időn át szabad alkalmazni.⁵³² Ez azt jelenti, hogy a hatóságoknak meg kell vizsgálniuk az előzetes letartóztatás alternatíváit.⁵³³ Ezenfelül az állami hatóságoknak különösen ügyelniük kell arra, hogy a gyermekeket érintő ügyeket ésszerű időn belül megtárgyalják.⁵³⁴

Példa: A *Nart kontra Törökország* ügyben⁵³⁵ a 17 éves felperest annak gyanúja alapján tartóztatták le, hogy kirabolt egy élelmiszerboltot. 48 napra előzetes letartóztatásba helyezték, egy felnőtt börtönben. Külön kiemelve,

⁵³⁰ EJB, *Smirnova kontra Oroszország* (46133/99 és 48183/99), 2003. július 24., 58. bek.

⁵³¹ *Uo.*, 58–59. bek.; EJB, *Ladent kontra Lengyelország* (11036/03), 2008. március 18., 55. bek.

⁵³² EJB, *Korneykova kontra Ukrajna* (39884/05), 2012. január 19., 43–44. bek. Lásd még: *Selçuk kontra Törökország* (21768/02), 2006. január 10., 35–36. bek.; EJB, *J.M. kontra Dánia* (34421/09), 2012. november 13., 63. bek.

⁵³³ EJB, *Dinç és Çakır kontra Törökország* (66066/09), 2013. július 9., 63. bek. (elérhető francia nyelven); EJB, *Güveç kontra Törökország* (70337/01), 2009. január 20., 108. bek.

⁵³⁴ EJB, *Kuptsov és Kuptsova kontra Oroszország* (6110/03), 2011. március 3., 91. bek.

⁵³⁵ EJB, *Nart kontra Törökország* (20817/04), 2008. május 6.

hogy a felperes gyermek, az EJEB kijelentette, hogy „a kiskorúak előzetes letartóztatása csak végső esetben alkalmazható; annak a lehető legrövidebb ideig szabad csak tartania, és amennyiben az őrizetben tartás szigorúan szükséges, a kiskorúakat a felnőttektől elkülönítve kell elhelyezni”.⁵³⁶ A hatóságok ebben a konkrét esetben a „bizonyítékok természetével” igyekeztek indokolni az előzetes letartóztatást, az EJEB azonban megállapította, hogy ez az indok önmagában nem alapozhatta meg a kérelmező fogvatartásának időtartamát. Az EJEB ebből következően megállapította az EJEE 5. cikke (3) bekezdésének megsértését.

Nevelési felügyelet céljából történő fogva tartás

A fogva tartás e formáját olyan helyzetekben rendelik el, amikor a gyermeknek zavart személyisége és erőszakos magatartása miatt nevelési felügyeletre van szüksége. Az EJEE 5. cikke (1) bekezdésének d) pontja elsősorban a fiatalokkal foglalkozó igazságszolgáltatási rendszer hatáskörén kívül eső őrizeti formákra irányul.

Példa: A *Bouamar kontra Belgium* ügy⁵³⁷ egy olyan gyermeket érint, akit kilenc alkalommal, körülbelül 15 napos időtartamokra helyeztek vizsgálati fogságba. A serdülő korú kérelmezőnél személyiségzavart és erőszakos viselkedést állapítottak meg. A belga kormány azt állította, hogy nevelési felügyelet céljából helyezték vizsgálati fogságba. Az EJEB megállapította, hogy az ideiglenes vizsgálati fogságba helyezés önmagában nem ellentétes az 5. cikk (1) bekezdésének d) pontjával, amennyiben a hatóságoknak az a célja, hogy nevelési felügyelet alá helyezték a fiatalkorút. Az EJEB azonban megállapította, hogy a kérelmező esetében a hatóságok elmulasztották bizonyítani, hogy szándékukban állt vagy lehetőségük volt arra, hogy a fiatalot olyan intézményben helyezték el, ahol nevelési felügyeletben részesülhetett volna. Az EJEB ebből következően megállapította az EJEE 5. cikke (1) bekezdése d) pontjának megsértését.

Példa: A *D.G. kontra Írország* ügy⁵³⁸ egy erőszakos gyermek fogdában való elhelyezését érinti. Az EJEB kifejtette, hogy a „nevelési felügyelet” fogalma nem tekinthető egyenlőnek a tantermi oktatással. A nevelési felügyelet

⁵³⁶ *Uo.*, 31. bek.

⁵³⁷ EJEB, *Bouamar kontra Belgium* (9106/80), 1988. február 29.

⁵³⁸ EJEB, *D.G. kontra Írország* (39474/98), 2002. május 16.

a szülői felügyeleti jogok helyi hatóság általi – az érintett személy javára és védelme érdekében történő – gyakorlásának több elemét is tartalmazza. Az EJEB kijelentette, hogy megengedhető, hogy a belföldi hatóságok ideiglenesen fogvatartási helyen helyezzenek el fiatakorúakat, amíg nem találhatnak megfelelő elhelyezést, amennyiben ez gyorsan megtörténik. A kérelmező esetében a gyorsaság követelményének nem tettek eleget, mert az őrizetből való szabadon bocsátása után csak több mint hat hónappal kapott megfelelő elhelyezést. Az EJEB emiatt megállapította az EJEE 5. cikke (1) bekezdése d) pontjának megsértését.

Fellebbezés a fogvatartással szemben, a felülvizsgálat gyorsasága és ügyvédi segítség igénybevétele

Az EJEB a fogvatartott gyermekeket érintő esetekben különös gondosságot vár el a nemzeti hatóságoktól. A fent említett garanciákon túlmenően az állami hatóságoknak biztosítaniuk kell, hogy a gyermekeknek joguk legyen ésszerű időközönként megtámadni a fogvatartás jogszerűségét, és hogy ügyvédi segítséget vehessenek igénybe a fogvatartásuk jogszerűségét megállapító eljárás során. Ezenfelül a belföldi hatóságoknak gyorsan kell dönteniük ezekről a jogi kifogásokról. Az EJEB ezen eljárási biztosítékokat az EJEE 5. cikke (4) bekezdésének a szövegéből származtatja.

Példa: A *Bouamar kontra Belgium* ügyben⁵³⁹ az EJEB megállapította az 5. cikk (4) bekezdésének megsértését, mert a kérelmező szabadságának megvonásáról döntő tárgyalásokra ügyvédjeinek távollétében került sor; az eljárás során nem születtek gyors döntések; s nem született tényleges döntés a fogvatartás „jogszerűségéről” sem, mivel a belföldi bíróságok a kérelmező fellebbezéseit okafogyottként elutasították.

11.2.2. A fogvatartás körülményei

Az uniós jog keretében az Európai Unió Alapjogi Chartájának 4. cikke tiltja a kínzást és az embertelen vagy megalázó bánásmódot. Mivel azonban a Charta csak az uniós jog keretében alkalmazandó, ezt a rendelkezést egy másik, fogvatartással foglalkozó uniós jogi eszközzel kell összekapcsolni, hogy e tekintetben kötelező legyen a tagállamokra nézve. Az EUB elé eddig nem került a Charta 4. cikkével kapcsolatos ügy.

⁵³⁹ EJEB, *Bouamar kontra Belgium* (9106/80), 1988. február 29.

Az Európa Tanács joganyagában az EJEB megállapította, hogy a gyermekek felnőttekkel való közös fogva tartása az EJE 3. cikkének⁵⁴⁰ vagy 5. cikkének⁵⁴¹ a megsértéséhez vezethet. Továbbá, a fogvatartás időtartama alatt a megfelelő orvosi ellátás hiánya szintén problémákat vethet fel a 3. cikk alapján.⁵⁴² Azok az egyéb szempontok, amelyek potenciálisan problémákat vethetnek fel a 3. cikk alapján, a rendelkezésre álló teret, a világítást és a rekreációs tevékenységeket foglalják magukban.⁵⁴³ Annak értékelése során, hogy az őrizet körülményei összeegyeztethetők-e az EJE 3. cikkében megfogalmazott normákkal, az EJEB gyakran támaszkodik a Kínzás, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetések Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottság (az Európa Tanács kínzás megelőzésével foglalkozó bizottsága) által kidolgozott normakészletre, amely bizottság a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezmény keretében az Európa Tanács tagállamaiban végzett helyszíni ellenőrzésekkel követi nyomon a börtönkörülményeket.⁵⁴⁴

Példa: A *Güveç kontra Törökország* ügyben⁵⁴⁵ egy tizenöt éves fiút tartóztattak le annak gyanúja miatt, hogy a Kurd Munkáspárt (PKK) tagja. Az állambiztonsági bíróság öt év szabadságvesztésre ítélte egy felnőtt büntetés-végrehajtási intézményben. Az EJEB megállapította, hogy a fogvatartás ellentétes volt a török jogszabályokkal és a nemzetközi szerződések szerinti kötelezettségekkel, többek között a Gyermeekjogi egyezmény 37. cikkének c) pontjával, amely előírja, hogy a gyermekeket a felnőttektől elkülönítve kell elhelyezni. A bíróság azt is megállapította, hogy a kérelmezőnek a börtönben pszichés problémái kezdődtek, amelyek miatt többször is öngyilkosságot próbált meg elkövetni. Ezen túlmenően a hatóságok nem nyújtottak a kérelmező számára megfelelő egészségügyi ellátást. Következésképpen, tekintettel a kérelmező életkorára, a börtönben, felnőttekkel közösen való fogvatartásának időtartamára, arra, hogy a hatóságok nem biztosítottak számára megfelelő orvosi ellátást pszichés problémáival kapcsolatban, és hogy nem tettek lépéseket, hogy megakadályozzák ismétlődő öngyilkossági kísérleteit, az EJEB-nek kétsége sem volt afelől,

540 EJEB, *Güveç kontra Törökország* (70337/01), 2009. január 20.

541 EJEB, *Nart kontra Törökország* (20817/04), 2008. május 6.

542 EJEB, *Güveç kontra Törökország* (70337/01), 2009. január 20.; EJEB, *Blokhin kontra Oroszország* (47152/06), 2013. november 14. (a Nagykamara elé utalva 2014. március 24-én).

543 EJEB, *Kuptsov és Kuptsova kontra Oroszország* (6110/03), 2011. március 3., 70. bek.

544 Lásd például: EJEB, *Güveç kontra Törökország* (70337/01), 2009. január 20.

545 Uo.

hogya a kérelmezőt embertelen és megalázó bánásmódnak tették ki. A bíróság ennek megfelelően megállapította az EJEE 3. cikkének megsértését.

A Szociális Jogok Európai Bizottsága következetesen úgy értelmezi az Európai Szociális Karta 17. cikkét, hogy amennyiben gyermekeket tartanak fogva, el kell őket különíteni a felnőttektől.

Az Európa Tanács szankciók vagy intézkedések hatálya alatt álló fiatalokú elkövetőkre vonatkozó európai szabályai részletes útmutatást adnak a fogvatartás körülményeivel kapcsolatban. Azt is meghatározzák, hogy a fiatalokúak nem helyezhetők el felnőttek számára kialakított intézményekben, hanem csak kifejezetten számukra kialakított intézményekben.⁵⁴⁶

Ami a nemzetközi jogot illeti, a Gyermekjogi egyezmény tartalmaz egy külön rendelkezést a gyermekek szabadságtól való megfosztásáról, amely kimondja, hogy a gyermekeket el kell különíteni a felnőttektől, kivéve, ha a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekében ennek ellenkezője tűnik kívánatosabbnak (a Gyermekjogi egyezmény 37. cikkének c) pontja). E cikk azt is kimondja, hogy a gyermeknek joga van levelezés és látogatások útján kapcsolatban maradni családjával.

11.2.3. A bántalmazással és rossz bánásmóddal szembeni védelem

Az Európa Tanács joganyagában az EJEB többször leszögezte, hogy a fogvatartott személyek más fogvatartottak vagy maguk a hatóságok által okozott elhatalozásával, a velük szembeni visszaéléssel vagy rossz bánásmóddal szembeni védelméért a belföldi hatóságok a felelősek. Az államok ezzel kapcsolatos kötelezettségei különösen szigorúak, mivel a fogvatartottak az állam felügyelete és ellenőrzése alatt állnak.⁵⁴⁷ A fogvatartottak védelmét szolgáló ésszerű intézkedések meghozatalán túlmenően az állami hatóságoknak eredményes nyomozást kell folytatniuk a rossz bánásmódra vagy a halálesetekre vonatkozó, megalapozott állításokkal kapcsolatban.

⁵⁴⁶ Európa Tanács, Miniszterek Tanácsa (2008), CM/Rec (2008)11 ajánlás a szankciók vagy intézkedések hatálya alatt álló fiatalokú elkövetőkre vonatkozó európai szabályokról, 2008. november 5., 59.1. szabály.

⁵⁴⁷ EJEB, *Anguelova kontra Bulgária* (38361/97), 2002. június 13.; EJEB, *H.Y. és Hü.Y. kontra Törökország* (40262/98), 2005. október 6.

Példa: A *Çoşelav kontra Törökország* ügy egy serdülő által a börtönben elkövetett öngyilkosságot érint,⁵⁴⁸ aki korábban több alkalommal kísérelt meg sikertelenül öngyilkosságot. E kísérleteket követően a hatóságok áthelyezték a fiatakorúaknak fenntartott szárnyból egy felnőttek számára fenntartott fogdába. Miután a bíróság először megállapította, hogy a hatóságok előtt ismert volt vagy ismertnek kellett volna lennie, hogy a kérelmező fiának életét valós és közvetlen veszély fenyegeti, azt állapította meg, hogy a hatóságok nem tették meg az öngyilkosság veszélyének megelőzéséhez szükséges ésszerű intézkedéseket. Az EJEB erőteljes hangsúlyt helyezett az elhunyt életkorára, és arra, hogy felnőttekkel együtt tartották fogva. Ennek alapján az EJEB megállapította a 2. cikk érdemi szempontjainak megsértését. Ezen túlmenően a bíróság a 2. cikk eljárási részének megsértését is megállapította, mivel a hatóságok nem folytattak eredményes vizsgálatot a kérelmező fiának halálával kapcsolatban. Az e megállapításokat alátámasztó okok a következők voltak: a hatóságok elmulasztották haladéktalanul értesíteni a kérelmezőket fiuk haláláról; az ügyészség nem vizsgálta ki az öngyilkosság megelőzése tekintetében elkövetett vélelmezett mulasztásokat; a rákövetkező közigazgatási eljárás túlzott elhúzódása.

11.3. A gyermekkorú áldozatok és tanúk védelme

Kiemelt pontok

- A gyermek áldozatokat és tanúkat illeti az újbóli áldozattá válással (reviktimizáció) szembeni védelem, a rehabilitáció és a reintegráció joga, valamint a büntető- és alternatív eljárásokban való hatékony részvétel joga.

A gyermek áldozatok és tanúk speciális helyzetét mind az **uniós jog**, mind az **Európa Tanács joganyaga** elismeri.

⁵⁴⁸ EJEB, *Çoşelav kontra Törökország* (1413/07), 2012. október 9.

Az uniós jogban az áldozatok jogairól szóló 2012/29/EU irányelv⁵⁴⁹ kifejezetten foglalkozik a gyermek áldozatok helyzetével. Kimondja, hogy amennyiben az áldozat gyermek, elsődlegesen a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét vegyék figyelembe, amelyet egyénre szabottan kell értékelni. Ezen túlmenően gyermekközpontú szemléletnek kell érvényesülnie, ami azt jelenti, hogy figyelembe kell venni a gyermek életkorát, érettségét, valamint véleményét, szükségleteit és aggályait. Ezenfelül az irányelv célja annak biztosítása, hogy a gyermeket és a szülői felügyeleti jogot gyakorló személyt (vagy a gyermek más törvényes képviselőjét) tájékoztassák azokról az intézkedésekről vagy jogokról, amelyek középpontjában kifejezetten a gyermek áll (a 1. cikk (2) bekezdése). A gyermek áldozatokat is megilleti a büntetőeljárás során a meghallgatáshoz való jog, és a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy bizonyítékot szolgáltatthassanak. Kellően figyelembe kell venni a gyermek életkorát és érettségét (a 10. cikk (1) bekezdése). Továbbá, az irányelv igyekszik védeni a gyermek áldozatok magánéletét és identitását a büntetőeljárás alatt, többek között a másodlagos áldozattá válás megelőzése érdekében (a 21. cikk (1) bekezdése; lásd a 26. cikket is). Ezenfelül az irányelv külön rendelkezést állapít meg a büntetőeljárás során a gyermek áldozatok védelemhez való joga tekintetében (24. cikk), amely a gyermek áldozatok audiovizuális eszközök útján történő meghallgatásának és a felvétel bizonyítékként való értékelésének jogával, a speciális képviselők kinevezésével, valamint a gyermek áldozat és a szülői felügyeleti jogot gyakorló személyek közötti érdekellentét esetén, a gyermek saját nevében eljáró jogi képviselőhöz való joggal foglalkozik. Az irányelv továbbá különféle rendelkezéseket tartalmaz általában az áldozatok védelmére vonatkozóan, így például az áldozatsegítő szolgáltatások igénybevételével kapcsolatban. A gyermekek és más sérülékeny csoportok esetében segítő szakszolgáltatásokat kell biztosítani (lásd az irányelvet kísérő állásfoglalás 38. szakaszát).⁵⁵⁰

Mielőtt az áldoztvédelmi irányelv, a büntetőeljárásban a sértett jogállásáról szóló 2001/220/IB kerethatározat helyébe lépett volna, ennek hatálya alá tartozott többek között az áldozatok részvétele, jogaik és a tisztességes bánásmód kérdése. E kerethatározat elismerte a sérülékeny sértettek különleges helyzetét, jóllehet, nem utalt kifejezetten a gyermekekre. Az EUB e kerethatározat alapján úgy ítélkezett, hogy a gyermekek sérülékenynek minősülhetnek, ha figyelembe veszik életkorukat és azokat a bűncselekményeket, amelyek áldozatának tartják

549 Az Európai Parlament és a Tanács 2012. október 25-i 2012/29/EU irányelve a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról, HL L 315., 2012.11.14., 55. o.

550 Lásd: FRA (2014b), 36. o.

magukat. Ebből fakadóan különleges védelmi intézkedésekre jogosítja fel őket, így például arra, hogy a tárgyaló bíróságon kívül, illetve a tárgyalás előtt hallgassák meg őket.⁵⁵¹ Az EUB azt is kimondta, hogy az áldozatok védelme érdekében minden védőintézkedést úgy kell meghozni, hogy ezek mellett a vádlott vonatkozásában is tisztességes eljárás folyjon. Más szavakkal, az áldozatok és tanúk védelme nem veszélyeztetheti a megvádolt személy tisztességes eljárásához való jogát sem (lásd még az EJEB ítélkezési gyakorlatából vett példákat is).⁵⁵²

Példa: A *Pupino* ügyben⁵⁵³ egy olasz pedagógus ellen folyt eljárás, amiért egy tanulót bántalmazott. Az olasz büntetőeljárás törvénykönyv szerint a tanúknak általános szabályként a tárgyalás során a bíróság előtt kell tanúskodniuk. Bizonyos körülmények között azonban vallomást tehetnek egy bíró előtt a tárgyalást megelőzően is, egy különleges eljárás keretében (*incidente probatorio*). Az ügyész ebben az ügyben azt kérte a nemzeti bíróságtól, hogy a fiatal gyermek előzetes vallomást tehesen, ám a nemzeti bíróság elutasította ezt a kérést. Az EUB első alkalommal értelmezett néhány, a gyermekek mint büntetőeljárásban részt vevő áldozatok és tanúk jogállása szempontjából lényeges rendelkezést. Hangsúlyozta, hogy a 2001/220/IB kerethatározat előírja a tagállamok számára a sérülékeny áldozatok különleges védelmének biztosítását, ami azt jelenti, hogy a nemzeti bíróság számára biztosítani kell azt a lehetőséget, hogy a sérülékeny áldozatok részére engedélyezze, hogy olyan módon tegyenek tanúvallomást, amely garantálja védelmüket, például a nyilvános tárgyaláson kívül és azt megelőzően. Az EUB kimondta: „Azonban – függetlenül a kérdéstől, hogy a bűncselekmény sértettjének a kerethatározat szerinti különösen sérülékennyé minősítéséhez főszabály szerint elegendő-e, ha kiskorú – nem vitatható, hogy amennyiben, mint az alapügyben, gyermekek azt állítják, hogy a pedagógus bántalmazta őket, e gyermekek, tekintettel többek között korukra, valamint az általuk megfogalmazottan a sérelmükre elkövetett bűncselekmények jellegére és következményeire [...] megfelelnek e minősítésnek.”⁵⁵⁴ Az EUB kimondta továbbá, hogy a védelemmel és a másodlagos áldozattá válás megelőzésével kapcsolatos

551 EUB, C-105/03. sz. ügy, *Maria Pupino elleni büntetőeljárás* [Nagytanács], 2005. június 16., 53. pont.

552 EUB, C-105/03. sz. ügy, *Maria Pupino elleni büntetőeljárás* [Nagytanács], 2005. június 16. Lásd még: EUB, C-507/10. sz. ügy, *X elleni büntetőeljárás* [Nagytanács], 2011. december 21.

553 EUB, C-105/03. sz. ügy, *Maria Pupino elleni büntetőeljárás* [Nagytanács], 2005. június 16.

554 *Uo.*, 53. bek.

mindenfajta intézkedést úgy kell kialakítani, hogy a vádlott továbbra is tisztességes eljárásban részesüljön.⁵⁵⁵

Az Európa Tanács joganyagában az EJEB kimondta, hogy az államnak kötelessége, hogy védje az áldozatok érdekeit. Ez igaz a büntetőeljárásban tanúként részt vevő áldozatokra. Az EJEE rendelkezései, például a 2. cikk és a 8. cikk szerinti érdekeiket egyensúlyba kell hozni a vádlott védelmének érdekeivel.⁵⁵⁶ Az EJEB számos szexuális bűncselekménnyel kapcsolatos ítéletet hozott, amelyben gyermekek tanúskodtak a gyanúsított elkövetők ellen. Ez az ítélkezési gyakorlat azt mutatja, hogy a bíróság elismerte, hogy a szexuális bűncselekményekkel kapcsolatos büntetőeljárásokat „az áldozat gyakran megpróbáltatásként éli meg, különösen ha akarata ellenére szembesítették a vádlottal”, és hogy ez még nyilvánvalóbb, ha gyermekekről van szó.⁵⁵⁷ A bíróság következőképpen elfogadta, hogy ilyen esetekben bizonyos intézkedések hozhatók a gyermek áldozatok védelme céljából. Azt is megállapította azonban, hogy ezek az intézkedések nem veszélyeztethetik a védelem jogainak megfelelő és hatékony gyakorlását, és az igazságügyi hatóságok számára emiatt előírható, hogy olyan intézkedéseket hozzanak, amelyek ellensúlyozzák azokat a hátrányokat, amelyek mellett a védelem működik.⁵⁵⁸

Példa: A *Kovač kontra Horvátország* ügyben⁵⁵⁹ egy 12 éves lány azt vallotta a nyomozási bíró előtt, hogy a kérelmező illetlenül viselkedett vele. A kérelmező nem volt jelen vagy képviselve az említett vallomástétel alatt, és nem kapott lehetőséget arra sem, hogy megtámadja az áldozat állítását. Az EJEB megismételte, hogy általános szabályként minden bizonyítékot a vádlott jelenlétében be kell mutatni a nyilvános tárgyaláson, hogy azokkal szemben érveket lehessen felsorakoztatni. Ha a rendőrségi nyomozás alatt vagy a bírósági szakban tett nyilatkozatokat használnak fel bizonyítékként, ez önmagában véve nem összeegyeztethetetlen az EJEE 6. cikkével, feltéve hogy a vádlott megfelelő lehetőséget kap arra, hogy megtámadja és kérdezzen az érintett tanútól, vagy a nyilatkozattétel idő-

⁵⁵⁵ *Uo.*, 59. bek.

⁵⁵⁶ EJEB, *Doorson kontra Hollandia* (20524/92), 1996. március 26.

⁵⁵⁷ EJEB, *S.N. kontra Svédország* (34209/96), 2002. július 2., 47. bek.

⁵⁵⁸ EJEB, *Bocos-Cuesta kontra Hollandia* (54789/00), 2005. november 10.; EJEB, *A.L. kontra Finnország* (23220/04), 2009. január 27.; EJEB, *W. kontra Finnország* (14151/02), 2007. április 24.; EJEB, *Kovač kontra Horvátország* (503/05), 2007. július 12.

⁵⁵⁹ EJEB, *Kovač kontra Horvátország* (503/05), 2007. július 12.

pontjában, vagy az eljárás későbbi szakaszában. A kérelmező esetében az áldozat nyilatkozata volt a kérelmezővel szemben felsorakoztatott tények egyedüli közvetlen bizonyítéka, és e bizonyíték döntő szerepet játszott abban, hogy a bíróság elmarasztaló ítéletet hozott. A kérelmező azonban nem tudott kifogást emelni vagy választ kapni a belföldi bíróságoktól az ezzel kapcsolatos panaszára. Sőt, az áldozat tényleges nyilatkozatát egyszer sem olvasták fel a tárgyalást lefolytató bíróságon. A bíró ehelyett csupán megjegyezte, hogy az áldozat fenntartja a vizsgálóbíró előtt tett nyilatkozatát. Az EJEB ezért megállapította, hogy a kérelmező számára nem biztosítottak tisztességes eljárást, ami sértette az EJE 6. cikkének (1) bekezdését a 6. cikk (3) bekezdésének d) pontjával összefüggésben.

Példa: Az *S.N. kontra Svédország* ügyben⁵⁶⁰ egy tízéves fiú azt vallotta a rendőrségnek, hogy a kérelmező szexuális visszaélést követett el ellene. A fiút kétszer kihallgatta egy gyermekekkel szembeni visszaélési ügyekben jelentős tapasztalattal rendelkező rendőr. Az első kihallgatást videoszalagon, a másodikat pedig hangszalagon rögzítették. A kérelmező ügyvédje nem vett részt a második kihallgatáson, de megegyezett a rendőr arról, hogy milyen kérdéseket szükséges megvitatni. A tárgyalás során a kerületi bíróság lejátszotta a gyermek kihallgatásairól készült felvételeket, de személyesen nem hallgatta meg a gyermeket. A bíróság végül elítélte a kérelmezőt, szinte kizárólag a gyermek vallomására támaszkodva. A fellebbviteli bíróság megerősítette az elmarasztaló ítéletet. Megállapította, hogy a rendőrségi kihallgatások elégséges bizonyítékkal szolgáltak a kérelmező bűnösségének megállapításához, noha elismerte, hogy semmilyen technikai bizonyíték nem támasztotta alá a gyermek állításait, amelyek helyenként pontatlanok voltak. Az EJEB elfogadta, hogy a szexuális bűncselekmények esetében nem mindig lehetséges a tanúk szembesítése, és hogy ilyen esetekben a tanúvallomásokat rendkívül óvatosan kell kezelni. Noha a gyermek által tett nyilatkozat volt lényegében a vádlott elleni egyedüli bizonyíték, az eljárás egészében véve tisztességes volt. A tárgyalás és a fellebbviteli tárgyalás során lejátszották a videófelvételt és a kerületi bíróság előtt felolvasták a második kihallgatás átíratát; a hangfelvételt a fellebbviteli bíróság előtt is lejátszották. Ez elegendő lehetőséget adott a kérelmezőnek arra, hogy megtámadja a gyermek vallomását és szavahihetőségét a büntetőeljárás során. Ebből következik, hogy nem sértették meg az EJE 6. cikke (3) bekezdésének d) pontját.

560 EJEB, *S.N. kontra Svédország* (34209/96), 2002. július 2.

Az EJEB ítélkezési gyakorlata nemcsak a gyermekkorú áldozatok védelmének és a vádlott tisztességes eljáráshoz való jogának az egyensúlyba hozásával foglalkozik, hanem az áldozatok és családjuk, ezen belül a gyermekek élethez való jogának az EJEE 2. cikke szerinti védelmével is, mint azt a következő példa mutatja.

Példa: Az *R.R. és társai kontra Magyarország* ügy⁵⁶¹ egy fogvatartottat érint, aki nyilvános tárgyaláson tett vallomást kábítószer-kereskedelmi tevékenységeiről, és akit a megtorlás kockázata miatt feleségével és két gyermekével együtt felvettek a hivatalos tanúvédelmi programba. Amikor a hatóságok észlelték, hogy a fogvatartott továbbra is kapcsolatban van bűnözői körökkel, a feltételek megszegése miatt kivették őt és családját a tanúvédelmi programból. A család az EJEE 2. cikke alapján azt állította, hogy a tanúvédelmi programból való kizárása a bünszervezet általi megtorlás veszélyébe sodorta. A bíróság elfogadta, hogy a felperesek tanúvédelmi programba való felvétele és az apa hatóságokkal való együttműködése azt jelentette, hogy a felperesek élete az intézkedés eredeti végrehajtásakor veszélyben forgott. Mivel a program által nyújtott védelemből való kizárásukat nem e veszély csökkenése indokolta, hanem a program feltételeinek a megsértése, a bíróság nem volt meggyőződve arról, hogy a hatóságok bizonyították a veszély megszűnését. Továbbá, nem volt ésszerűtlen feltételezni, hogy a család fedő személyazonosságainak visszavonása után személyazonosságuk és hollétük bárki számára hozzáférhetővé vált, aki ártani kívánt nekik. A hatóságok ilyen módon potenciálisan életveszélyes helyzetbe hozták a családot, megsértve ezzel az EJEE 2. cikkét.

A Lanzarote-i Egyezmény 31. cikkében szerepel, hogy a tagállamoknak milyen átfogó intézkedéseket kell tenniük az áldozatok jogainak és érdekeinek – ezen belül mint tanúknak fennálló különleges szükségleteiknek a – védelme érdekében a nyomozások és büntetőeljárások valamennyi szakaszában (a 31. cikk (1) bekezdése). Ezen intézkedések közé tartozik az áldozatként őket megillető jogokról, a szolgáltatások rendelkezésre állásáról és a nyomozás vagy eljárás általános előrehaladásáról való tájékoztatás, magánéletük és biztonságuk védelme (ideértve a megvádolt vagy elítélt személy szabadon bocsátásáról való tájékoztatást), valamint az áldozatok és elkövetők közötti érintkezés elkerülése a bíróságon és a bűnüldöző szerv helyiségeiben. A 31. cikkben ezen túlmenően meghatározza, hogy az áldozatoknak igénybe kell tudniuk venni ügyvédi segítséget (31. cikk

⁵⁶¹ EJEB, *R.R. és társai kontra Magyarország* (19400/11), 2012. december 4.

(3) bekezdés). A nyújtott tájékoztatásnak igazodnia kell a gyermek életkorához és érettségéhez, és azt olyan nyelven kell nyújtani, amelyet a gyermek megért (31. cikk (6) bekezdés).

Az Európa Tanács *gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatása*⁵⁶² szintén figyelmet fordít a gyermekkorú áldozat és tanú helyzetére, különösen ha bizonyítékot szolgáltató bírósági eljárásban. Az iránymutatás felhívja a tagállamokat, hogy tegyenek meg „minden erőfeszítést [...] annak érdekében, hogy a gyermek a legkedvezőbb környezetben és a legmegfelelőbb körülmények között tudjon vallomást tenni, tekintettel életkorára, érettségére, értelmi szintjére és lehetséges kommunikációs nehézségeire.”⁵⁶³ E célból képzett szakembereket kell bevonni, és ösztönözni kell például az audiovizuális nyilatkozatokat. A gyermekeknek arra is lehetőséget kell kapniuk, hogy a gyanúsított elkövető jelenléte nélkül szolgáltassanak büntetőeljárás során bizonyítékot. Az iránymutatás azt is elismeri, hogy e gyermekbarát megközelítésnek tiszteletben kell tartania más felek ahhoz való jogát, hogy megtámadják a gyermek nyilatkozatainak a tartalmát. Ezen túlmenően az iránymutatás meghatározza, hogy a gyermek magánéletét és családi életét védeni kell (IV.A.9. pont), és az eljárást lehetőleg zárt tárgyalás keretében kell lefolytatni.

A nemzetközi jogban a gyermek áldozatok helyzetét a gyermekjogi egyezmény 39. cikke kifejezetten elismeri. A rendelkezés kimondja, hogy egyezményben részes államok megtesznek minden alkalmas intézkedést arra, hogy megkönnyítsék a gyermekkorú áldozatok testi és szellemi rehabilitációját és a társadalomba való beilleszkedését. Ennek a rehabilitációnak és a társadalomba való beilleszkedésnek a gyermek egészségét, önbecsülését és emberi méltóságát támogató, védő körülmények között kell történnie.

Azt is fontos megjegyezni, hogy az ENSZ elfogadta a gyermekkorú áldozatokra és a bűncselekmények tanúira vonatkozó igazságszolgáltatásra vonatkozó iránymutatást.⁵⁶⁴ Ezek az iránymutatások arra szólítanak fel, hogy a gyermekkorú áldozatokat „gyermekekre érzékeny módon” kezeljék, ami „olyan megközelítést jelent, amely mérlegeli a gyermek védelemhez való jogát, és figyelembe

⁵⁶² Európa Tanács, Miniszterek Tanácsa (2010), *Iránymutatás a gyermekbarát igazságszolgáltatásról*, 2010. november 17. Lásd még: FRA (2015b).

⁵⁶³ Európa Tanács, Miniszterek Tanácsa (2010), *Iránymutatás a gyermekbarát igazságszolgáltatásról*, 2010. november 17. 64. bek.

⁵⁶⁴ Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa (ECOSOC), 2005/20 határozat, *Guidelines on Justice in Matters Involving Child Victims and Witnesses of Crime*, 2005. július 22.

veszi a gyermek egyéni szükségleteit és nézeteit”.⁵⁶⁵ Az iránymutatások nagyon részletes útmutatást adnak e szempontok megvalósítása tekintetében. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága Átfogó Kommentárjában szintén hangsúlyozta ezen – a Gyermekjogi egyezmény 12. cikkén alapuló (a meghallgatáshoz való jog) – ENSZ-iránymutatások fontosságát.⁵⁶⁶ A Bizottság szerint a bűncselekmények gyermek áldozatainak és gyermek tanúinak lehetőséget kell adni arra, hogy maradéktalanul gyakorolhassák a nézeteik szabad kinyilvánításához való jogukat, ami különösen „azt jelenti, hogy mindent meg kell tenni annak biztosítása érdekében, hogy a gyermekkorú áldozattal és/vagy tanúval egyeztessenek a vizsgált ügybe való részvétel szempontjából lényeges kérdésekről, és képessé tegyék őt arra, hogy szabadon, a maga módján kinyilvánítsa a bírósági eljárásban való részvételével kapcsolatos nézeteit és aggályait”.⁵⁶⁷ A Bizottság amellett is érvel, hogy „a gyermek áldozat és tanú joga összefügg az olyan kérdésekkel kapcsolatos tájékoztatás jogával, mint az egészségügyi, pszichológiai és szociális szolgáltatások elérhetősége, a gyermek áldozat és/vagy tanú szerepe, hogy milyen módon folytatják le a kihallgatást, a gyermek számára a panasz benyújtásakor és a nyomozásban és a bírósági eljárásban való részvételekor elérhető, meglévő támogatási mechanizmusok, a tárgyalások konkrét helye és időpontja, a védelmi intézkedések elérhetősége, a jóvátétel lehetőségei és a fellebbezésre vonatkozó rendelkezések”.⁵⁶⁸

⁵⁶⁵ Uo., 9(d) pont

⁵⁶⁶ Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (2009), 12. számú Átfogó Kommentár: A gyermek meghallgatáshoz való joga, CRC/C/GC/12, 2009. július 1., 62–64. bek.

⁵⁶⁷ Uo., 63. bek.

⁵⁶⁸ Uo., 64. bek.

Irodalomjegyzék

1. fejezet

Bevezetés az európai gyermekjogi szabályozásba: háttér és alapvető elvek

Breen, C. (2002), 'The emerging tradition of the best interests of the child in the European Convention on Human Rights', in: Breen, C., *The standard of the best interest of the child*, Dordrecht, Martinus Nijhoff.

Cullen, H. (2004), 'Children's rights', in: Peers, S. és Ward, A. (szerk.), *The EU Charter of Fundamental Rights: Politics, law and policy*, Oxford, Hart Publishing, 323–348. o.

González Bou, E., González Viada, N., Aldecoa Luzárraga F. és Forner Delaygua, J. (2010), *La protección de los niños en el derecho internacional y en las relaciones internacionales: Jornadas en conmemoración del 50 aniversario de la Declaración Universal de los Derechos del Niño y del 20 aniversario del Convenio de Nueva York sobre los Derechos del Niño*, Marcial Pons.

Kilkelly, U. (1999), *The child and the ECHR*, Aldershot, Ashgate.

Kilkelly, U. (2014), 'The CRC and the ECHR: The contribution of the European Court of Human Rights to the implementation of Article 12 of the CRC', in: Liefaard, T. és Doek, J. (szerk.), *Litigating the Rights of the Child*, London, Springer, 193–209. o.

Lamont, R. (2014), 'Article 24', in: Peers, S., Hervey, T., Kenner, J. és Ward, A. (szerk.), *The EU Charter of Fundamental Rights: A commentary*, Oxford, Hart Publishing, 209–215. o.

Liefwaard, T. és Doek, J. (2015), 'Kinderrechten in de rechtspraak: Een internationaal perspectief', *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 2015/12(4), 82–87. o.

McGlynn, C. (2002), 'Rights for children?: The potential impact of the European Union Charter of Fundamental Rights', *European Public Law*, 8. kötet, 3. szám, 387–400. o.

Pulles, G. (2013), 'Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens en het IVRK: receptie in het belang van het kind', in Graaf, J. H. de, Mak, C., Montanus, P. J. és Wijk, F. K. van (szerk.), *Rechten van het kind en waardigheid*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 109–138. o.

Stalford, H. (2012), *Children and the European Union: Rights, welfare and accountability*, Oxford, Hart Publishing.

Stalford, H. (2014), 'Using the Convention on the Rights of the Child in litigation under EU law', in: Liefwaard, T. és Doek, J. (szerk.), *Litigating the Rights of the Child*, London, Springer, 1–11. o.

Stalford, H. és Schuurman, M. (2011), 'Are we there yet?: The impact of the Lisbon Treaty on the EU Children's Rights Agenda', *International Journal of Children's Rights*, 19. kötet, 3. szám, 381–403. o.

Trinidad Núñez, P. (2003), '¿Qué es un niño? Una visión desde el Derecho Internacional Público', *Revista española de educación comparada* (Ejemplar dedicado a: La infancia y sus derechos), 9. szám, 13–48. o.

Trinidad Núñez, P. (2002), *El niño en el derecho internacional de los derechos humanos*, Universidad de Extremadura Servicio de Publicaciones.

UNICEF, Innocenti Research Centre (2009), *Reformas Legislativas e a Implementação sobre os Direitos da Criança*, UNICEF.

UNICEF, Innocenti Research Centre (2013), *In difesa dei diritti dell'infanzia: Uno studio globale sulle istituzioni indipendenti dei diritti umani per l'infanzia – Relazione di sintesi*, UNICEF.

Verheyde, M. (2004), 'Kinderen en het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens', in: Verhellen, E., Cappelaere, G. és Decock, G. (szerk.), *Kinderrechtengids: Commentaren, regelgeving, rechtspraak en nuttige informatie over de maatschappelijke en juridische positie van het kind*, Gent, Mys en Breesch, 1-76. o.

Villagrasa Alcaide, C. és Ravetllat Ballesté, I. (2009), *Por los derechos de la infancia y de la adolescencia: un compromiso mundial desde el derecho de participación en el XX aniversario de la Convención sobre los Derechos del Niño*, Editorial Bosch, S.A., 55-80. o.

2. fejezet

Alapvető polgári jogok és szabadságok

Brems, E. (2006), 'Article 14: The right to freedom of thought, conscience and religion', in: Alen, A., Vande Lanotte, J., Verhellen, E., Ang, F., Berghmans, E. és Verheyde, M. (szerk.), *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff Publishers, 7-40. o.

Daly, A., Eurobarometer (2011), 'The right of children to be heard in civil proceedings and the emerging law of the European Court of Human Rights', *The International Journal of Human Rights*, 15. kötet, 3. szám, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/quali/ql_right_child_sum_en.pdf.

Enkelaar, A. and Zutpen, M. (2010) 'De autonomie van het kind in de rechtszaal', in: Graaf, J. H. de, Mak, C., Wijk, F. K. van és Mulders, L. A. (szerk.), *Rechten van het kind en autonomie*, Nijmegen.

Európai Bizottság (2014), *Summary of contextual overviews on children's involvement in criminal judicial proceedings in the 28 Member States of the European Union*, Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala (Kiadóhivatal).

FRA (2010a): *Developing indicators for the protection, respect and promotion of the rights of the child in the European Union*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

FRA és EJEB (2011), *Kézikönyv az európai megkülönböztetésmentességi jogról*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

Koeren, M. (2013), 'Recht op informatie?', in: Graaf, J. H. de, Mak, C., Montanus, P. J. és Wijk, F. K. van, *Rechten van het kind en waardigheid*, Nijmegen.

Lundy, L. (2007), '„Voice” is not enough: Conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child', *British Educational Research Journal*, 33. kötet, 6. szám, 927–942. o.

Mazey, S. (2002), 'Gender mainstreaming strategies in the EU: Delivering on an agenda', *Feminist Legal Studies*, 10. kötet, 3–4. szám, 227–240. o.

Nowak, M. (2005), *U.N. Covenant on Civil and Political Rights, CCPR commentary*, 2. átdolgozott kiadás, Kehl, Strasbourg és Arlington: N.P. Engel Publisher.

Partsch, K. J. (1981), 'Freedom of conscience and expression, and political freedoms', in: Henkin, L. (szerk.), *The International Bill of Rights: The Covenant on Civil and Political Rights*, New York, Columbia University Press.

Schutter, O. de, European Network of Legal Experts in the non-discrimination field (2011), *The prohibition of discrimination under European Human Rights Law: Relevance for the EU non-discrimination directives – an update*, az Európai Bizottság Jogértvényesülési Főigazgatósága, Luxembourg, Kiadóhivatal.

Tomuschat, C. (1993), 'Freedom of association', in: Macdonald, R. St. J., Matscher, F. és Petzold, H., *The European system for the protection of human rights*, Dordrecht, Martinus Nijhoff Publishers.

Wheatley Sacino, S. (2011), 'Article 17: Access to a diversity of mass media sources', in: Alen, A., Vande Lanotte, J., Verhellen, E., Ang, F., Berghmans, E. és Verheyde, M. (szerk.), *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff Publishers.

Woodward, A. E. (2008), 'Too late for gender mainstreaming? Taking stock in Brussels', *Journal of European Social Policy*, 18. kötet, 289–302. o.

3. fejezet

Egyenlőség és a hátrányos megkülönböztetés tilalma

Breen, C. (2006), *Age Discrimination and Children's Rights: Ensuring Equality and Acknowledging Difference*, Leiden, Martinus Nijhoff.

Carmona Luque, M. (2003), 'La no discriminación como principio rector de la Convención sobre los Derechos del Niño', *Cursos de derechos humanos de Donostia-San Sebastián*, 4. kötet, 173–188. o.

FRA (2010b) *Separated, asylum-seeking children in European Union Member States. Comparative Report*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

FRA (2011a), *Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

FRA (2011b), *Migrants in an irregular situation: Access to healthcare in 10 European Union Member States*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

FRA and ECtHR (2011c), *Kézikönyv az európai megkülönböztetésmentességi jogról*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

FRA (2014a), *Gyámság a szülői felügyelet nélkül maradt gyermekek számára: Kézikönyv a gyámsági rendszerek megerősítéséhez az emberkereskedelem gyermek áldozatainak sajátos szükségleteiről való gondoskodás érdekében*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

Karagiorgi, C. (2014), 'The concept of discrimination by association and its application in the EU Member States', *European Anti-Discrimination Law Review*, 18. kötet, 25–36. o.

Toggenburg, G. (2008), 'Discrimination by association: a notion covered by EU equality law?', *European Law Reporter*, 3. kötet, 82–87. o.

4. fejezet

Személyazonossággal kapcsolatos kérdések

Doek, J. (2006a), 'The CRC and the Right to Acquire and to Preserve a Nationality', *Refugee Survey Quarterly*, 25. kötet, 3. szám, 26–32. o.

Doek, J. (2006b), 'Article 8 – The Right to Preservation of Identity; Article 9 – The Right Not to be Separated from His or Her Parents', in: Alen, A., Vande Lanotte, J., Verhellen, E., Ang, F., Berghmans, E. és Verheyde, M. (szerk.), *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff.

FRA (2015a), *The fundamental rights situation of intersex people*, FRA Focus, Bécs, 2015.

Mak, C. (2008), 'Baas in eigen buik? De rechtsgeldigheid in nakoming van dragmoederschapsovereenkomsten in het licht van grondrechten', in: Graaf, J. H. de, Mak, C. és Wijk, F. K. van (szerk.), *Rechten van het kind en ouderlijke verantwoordelijkheid*, Nijmegen.

Vonk, M. (2010), 'De autonomie van het kind in het afstammingsrecht', in: Graaf, J. H. de, Mak, C., Wijk, F. K. van és Mulders, L. A. (szerk.), *Rechten van het kind en autonomie*, Nijmegen.

Waas, L. E. van (2008), *Nationality matters. Statelessness under international law*, Antwerpen, Intersentia.

Ziemele, I. (2007), 'Article 7 – The Right to Birth Registration, Name and Nationality, and the Right to Know and Be Cared for by Parents', in: Alen, A., Vande Lanotte, J., Verhellen, E., Ang, F., Berghmans, E. és Verheyde, M. (szerk.), *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff.

5. fejezet

Családi élet

Bueren, G. van (2007), *Child rights in Europe, convergence and divergence in judicial protection*, Strasbourg, Council of Europe Publishing.

Kilkelly, U. (2010a), 'Protecting children's rights under the ECHR: The role of positive obligations', *NILQ*, 61. kötet, 3. szám, 245–261. o.

Kilkelly, U. (2010b), 'Relocation: A children's rights perspective', *Journal of Family Law and Practice*, 1. kötet, 1. szám, 23–35. o.

Lázaro González, I. (2011), 'Intervención pública en la protección de los menores y respecto a la vida en familia: aportaciones del Tribunal de Estrasburgo', *Icade: Revista de las Facultades de Derecho y Ciencias Económicas y Empresariales*, 83–84. szám, 255–290. o.

6. fejezet

A családi gondozással szembeni gyermekvédelmi szakellátás (alternatív gondoskodás) és örökbefogadás

FRA (2014a), *Gyámság a szülői felügyelet nélkül maradt gyermekek számára: Kézikönyv a gyámsági rendszerek megerősítéséhez az emberkereskedelem gyermek áldozatainak sajátos szükségleteiről való gondoskodás érdekében*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

O'Halloran, K. (2009), *The politics of adoption: International perspectives on law, policy and practice*, Dordrecht, Springer.

Vité, S. and Boéchat, H. (2008), 'Article 21 – Adoption', in: Alen, A., Vande Lanotte, J., Verhellen, E., Ang, F., Berghmans, E. és Verheyde, M. (szerk.), *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff.

7. fejezet

A gyermekek erőszakkal és kizsákmányolással szembeni védelme

Fitch, K., Spencer-Chapman, K. és Hilton, Z. (2007), *Protecting children from sexual abuse in Europe: Safer recruitment of workers in a border free Europe*, London, NSPCC.

Forder, C. (2007), 'Child protection in accordance with human rights and children's rights', in: Meuwese, S. et al. (szerk.), *100 years of child protection*, Nijmegen, Wolf Legal Publishers.

FRA (2009), *Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

FRA (2014b), *Victims of crime in the EU: The extent and nature of support for victims* (Bűncselekmények áldozatai az Európai Unióban: az áldozatoknak nyújtott támogatás mértéke és jellege), Luxembourg, Kiadóhivatal.

FRA (2014c), *Violence against women: An EU-wide survey, Main Results*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

FRA (2015b), *Child-friendly justice. Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

FRA (2015c), *Severe labour exploitation: workers moving within or into the European Union, States' obligations and victims' rights*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

FRA és EJEB (2014), *Kézikönyv a menekültügyre, határookra és bevándorlásra vonatkozó európai jogról*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

Fredette, K. (2009), 'International legislative efforts to combat child sex tourism: Evaluating the Council of Europe Convention on Commercial Child Sexual Exploitation', *Boston College International and Comparative Law Review*, 32. kötet, 1. szám, 1–43. o.

Hartwig, M. (2008), 'The elimination of child labour and the EU', in: Nesi, G., Nogler, L. és Pertile, M. (szerk.), *Child labour in a globalized world: A legal analysis of ILO action*, Aldershot, Ashgate.

Lalor, K. and McElvaney, R. (2010), 'Overview of the nature and extent of child sexual abuse in Europe', in: *Protecting children from sexual violence: A comprehensive approach*, Európa Tanács, Strasbourg, Council of Europe Publishing, 13–36. o.

Liefwaard, T. és Doek, J. (2013), 'Fysieke en geestelijke mishandeling van kinderen: over begripsvorming en de grenzen van het toelaatbare, volgens Nederlands recht', in: Deetman, W. et al. (szerk.), *Seksueel misbruik van en geweld tegen meisjes in de Rooms-Katholieke kerk: Een vervolgonderzoek*, Amsterdam: Uitgeverij Balans, 247–282. o.

Ruelle, E. (2010), 'Sexual violence against children: The European legislative framework and outline of Council of Europe conventions and European Union policy', in: *Protecting children from sexual violence: A comprehensive approach*, Európa Tanács, Strasbourg, Council of Europe Publishing.

Staiger, I. (2005), 'Trafficking in children for the purpose of sexual exploitation in the EU', *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 13. kötet, 4. szám, 603–624. o.

UNICEF, Innocenti Research Centre (2010), *Handbuch zum Fakultativprotokoll Betreffend den Verkauf von Kindern, die Kinderprostitution und die Kinderpornografie*, Kinderhilfswerk der Vereinten Nationen, UNICEF.

UNICEF (2006), *Behind closed doors: The impact of domestic violence on children*.

Vrancken, P. (2007), 'Child trafficking and Article 4 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms: Foreign judicial decisions', *South African Yearbook of International Law*, 32. kötet, 285–510. o.

8. fejezet

Gazdasági, szociális és kulturális jogok, valamint a megfelelő életszínvonalhoz való jog

Eide, A. (2006), 'Article 27 – The Right to an Adequate Standard of Living', in: Alen, A., Vande Lanotte, J., Verhellen, E., Ang, F., Berghmans, E. és Verheyde, M. (szerk.), *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff.

Eide, A. és Eide, W. B. (2006), 'Article 24 – The Right to Health', in: Alen, A., Ang, F., Berghmans, E., Vande Lanotte, J., Verhellen, E. és Verheyde, M. (szerk.), *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff.

FRA (2010b), *Separated, asylum-seeking children in European Union Member States*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

FRA és EJEB (2014), *Kézikönyv a menekültügyre, határookra és bevándorlásra vonatkozó európai jogról*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

Koch, I. E. (2009), *Human rights as indivisible rights: the protection of socio-economic demands under the European Convention on Human Rights*, Leiden, Brill.

Nolan, A. (2011), *Children's socio-economic rights, democracy and the courts*, Oxford, Hart Publishing.

Stoecklin, D. (2012), 'Droits et capacité des enfants', Meyer-Bisch, P. (szerk.), *L'enfant témoin et sujet. Les droits culturels de l'enfant*, Genève-Zürich-Bâle, Schultess Editions Romandes, Collection interdisciplinaire, 123–146. o.

Vandenhoe, W. (2007), 'Article 26 – The Right to Benefit from Social Security', in: Alen, A., Ang, F., Berghmans, E., Vande Lanotte, J., Verhellen, E. és Verheyde, M. (szerk.), *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff.

Verheyde, M. (2006), 'Article 28 – The Right to Education', in: Alen, A., Ang, F., Berghmans, E., Vande Lanotte, J., Verhellen, E. és Verheyde, M. (szerk.), *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff.

9. fejezet

Migráció és menekültügy

Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése (2011), *Recommendation 1969 (2010) on unaccompanied children in Europe: issues of arrival, stay and return*, 2011. április 15.

Az Európai Parlament Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottsága (2013), *Jelentés a kísérő nélküli kiskorúak európai uniós helyzetéről (2012/2263(INI))*, 2013. augusztus 26.

Eurydice, Európai Bizottság (Oktatásügyi és Kulturális Főigazgatóság) (2004), *Integrating immigrant children into schools in Europe: Communication with families and opportunities for mother tongue learning*.

FRA (2010b), *Separated, asylum-seeking children in European Union Member States*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

FRA (2011a), *Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

FRA (2011b), *Migrants in an irregular situation: Access to healthcare in 10 European Union Member States*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

FRA és EJEB (2014), *Kézikönyv a menekültügyre, határookra és bevándorlásra vonatkozó európai jogról*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

Ktistakis, Y. (2013), *Protecting migrants under the European Convention on Human Rights and the European Social Charter*, Strasbourg, Council of Europe Publishing.

Lázaro González, I., Benlloch Sanz, P. és Moroy Arambarri, B. (2010), *Los menores extranjeros no acompañados*, Universidad Pontificia Comillas, Tecnos.

Lodder, G. és Rodrigues, P (szerk.) (2012), *Het kind in het immigratierecht*, Den Haag.

McBride, J., Európai Jogi Együttműködési Bizottság (2009), *Access to justice for migrants and asylum seekers in Europe*, Strasbourg, Council of Europe Publishing.

Spijkerboer, T (2009), 'Structural instability: Strasbourg case law on children's family reunion', *European Journal of Migration and Law*, 11. kötet, 3. szám, 271–293. o.

Stalford, H. (2012), *Children and the European Union: Rights, welfare and accountability*, Oxford, Hart Publishing.

10. fejezet

Fogyasztóvédelem és a személyes adatok védelme

Bergkamp, L. (2002), 'EU data protection policy the privacy fallacy: Adverse effects of Europe's data protection policy in an information driven economy', *Computer Law & Security Review*, 18. kötet, 1. szám, 31–47. o.

Buckingham, D. (2011), *The Material Child*, Cambridge, Polity.

Cook, D. T. (2008), 'The missing child in consumption theory', *Journal of Consumer Culture*, 8. kötet, 2. szám, 219–243. o.

Cook, D. T. (2013), 'Taking exception with the child consumer', *Childhood*, 20. kötet, 4. szám, 423–428. o.

De Hert, P. és Papakonstantinou, V. (2012), 'The proposed data protection regulation replacing Directive 95/46/EC: A sound system for the protection of individuals', *Computer Law & Security Review*, 28. kötet, 2. szám, 130–142. o.

Garde, A. (2012), 'The best interest of the child and EU consumer law and policy: A major gap between theory and practice?', in: Devenney, J. és Kenny, M. (szerk.), *European consumer protection: Theory and practice*, Cambridge, Cambridge University Press, 164–201. o.

FRA and ECtHR (2011c), *Európai adatvédelmi jogi kézikönyv*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

Hughes, K. (2012), 'The child's right to privacy and Article 8 European Convention on Human Rights', in: Freeman, M. (szerk.), *Current Legal Issues: Law and Childhood Studies*, 14. kötet, 456–486. o.

Kunnecke, A. (2014), 'New standards in EU consumer rights protection? The new Directive 2011/83/EU', *European Scientific Journal*, 1. kötet, 426–437. o.

Marsh, J. (szerk.) (2005), *Popular culture, new media and digital literacy in early childhood*, London, Routledge Falmer.

Tonner, K. és Fangerow, K. (2012), 'Directive 2011/83/EU on consumer rights: a new approach, in European consumer law?', *EUVR*, 2. kötet, 74. o.

Wuermeling, U. (2012), 'Modernization of European data protection law at a turning point', *Computer Law & Security Review*, 28. kötet, 28. szám, 587–588. o.

11. fejezet

A gyermekek büntető igazságszolgáltatáson és alternatív (nem bírósági) eljárásokon belüli jogai

Bartels, H (2013), 'De rechtspositie van het verdachte kind tijdens het plotieverhoor', in: Graaf, J. H. de, Mak, C., Montanus, P. J. és Wijk, F. K. van, *Rechten van het kind en waardigheid*, Nijmegen.

Brink, Y.van den and Liefwaard, T. (2014), 'Voorlopige hechtenis van jeugdige verdachten in Nederland', *Strafblad*, 12. kötet, 1. szám, 44–55. o.

Doek, J. (2008), 'Juvenile justice: International rights and standards', in: R. Loeber, R., Slot, N.W., van der Laan, P. van der és Hoeve, M. (eds.), *Tomorrow's criminals*, Farnham and Burlington, Ashgate, 229–246. o.

Düinkel, F.(2009), 'Diversion: A meaningful and successful alternative to punishment in European juvenile justice systems', in: Junger-Tas, J. és Düinkel, F. (eds.), *Reforming juvenile justice*, Dordrecht, Springer.

Düinkel, F. (2010), 'Where do we go from here?: Current trends in developing juvenile justice in Europe', in: Groenhuijsen, M. et al. (eds.), *Fervet opus: Liber amicorum Anton van Kalmthout*, Apeldoorn and Antwerp and Portland, Maklu, 49–62. o.

Düinkel, F. (2014), 'Juvenile justice systems in Europe: Reform developments between justice, welfare and „new punitiveness”, *Kriminologijos Studijos*, 1. kötet.

FRA (2014b), *Victims of crime in the EU: The extent and nature of support for victims*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

FRA (2015b), *Child-friendly justice. Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

Goldson, B. és Kilkelly, U. (2013), 'International human rights standards and child imprisonment: Potentialities and limitations', *International Journal of Children's Rights*, 21. kötet, 2. szám, 345–371. o.

Jonge, G de. és Linden, A van der (2013), *Handboek Jeugd en strafrecht*, Deventer.

Liefaard, T. (2007), 'The right to be treated with humanity: Implications of Article 37(c) CRC for children in detention', in: Alen, A. et al. (szerk.), *The UN Children's Rights Convention: Theory meets practice*, Antwerp és Oxford, Intersentia Publishing.

Liefaard, T. (2008), *Deprivation of liberty of children in light of international human rights law and standards*, Antwerp, Oxford és Portland, Intersentia Publishing.

Newell, P. (2008), 'The principles of child-friendly justice at international level', in: *International justice for children*, Strasbourg, Council of Europe Publishing, 129–132. o.

Ítélezési gyakorlat

Az Európai Unió Bíróságának ítélezési gyakorlata

<i>Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito (ASNEF) és Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo (FECEMD) kontra Administración del Estado, C-468/10. és C-469/10. sz. egyesített ügyek, 2011. november 24.</i>	<i>202</i>
<i>Barbara Mercredi kontra Richard Chaffe, C-497/10. PPU. sz. ügy, 2010. december 22.</i>	<i>86</i>
<i>Baumbast és R. kontra Secretary of State for the Home Department, C-413/99. sz. ügy, 2002. szeptember 17.</i>	<i>16, 30, 145, 155, 187</i>
<i>Carlos Garcia Avello kontra belga állam, C-148/02. sz. ügy, 2003. október 2.</i>	<i>16, 30, 65</i>
<i>Donato Casagrande kontra Landeshauptstadt München, C-9/74. sz. ügy, 1974. július 3.</i>	<i>154</i>
<i>Doris Povse kontra Mauro Alpago, C-211/10. sz. ügy, 2010. július 1.</i>	<i>78, 94</i>
<i>Dynamic Medien Vertriebs GmbH kontra Avides Media AG, C-244/06. sz. ügy, 2008. február 14.</i>	<i>30, 193, 196</i>
<i>E. kontra B., C-436/13. sz. ügy, 2014. október 1.</i>	<i>85</i>
<i>Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa [Nagytanács], C-540/03. sz. ügy, 2006. június 27.</i>	<i>29, 31</i>
<i>Gerardo Ruiz Zambrano kontra Office National de l'Emploi (ONEm), C-34/09. sz. ügy, 2011. március 8.</i>	<i>64, 187</i>
<i>Google Spain SL és Google Inc. kontra Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) és Mario Costeja González [Nagytanács], C-131/12. sz. ügy, 2014. május 13.</i>	<i>203</i>

<i>J. McB. kontra L. E., C-400/10 PPU. sz. ügy, 2010. október 5.</i>	80
<i>J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung kontra az Európai Közösségek Bizottsága, C-4/73. sz. ügy, 1974. május 14.</i>	28
<i>Jasna Detiček kontra Maurizio Sgueglia, C-403/09 PPU. sz. ügy, 2009. december 23.</i>	84
<i>Joseba Andoni Aguirre Zarraga kontra Simone Pelz, C-491/10. PPU. sz. ügy, 2010. december 22.</i>	31, 36, 44, 94
<i>Konstantinos Maistrellis kontra Ypourgos Dikaïosynis, Diafaneias kai Anthropinon Dikaïomaton, C-222/14. sz. ügy, 2015. július 16.</i>	167
<i>Kunqian Catherine Zhu és Man Lavette Chen kontra Secretary of State for the Home Department, C-200/02. sz. ügy, 2004. október 19.</i>	16, 30, 50, 57, 64, 73
<i>London Borough of Harrow kontra Nimco Hassan Ibrahim és Secretary of State for the Home Department [Nagytanács], C-310/08. sz. ügy, 2010. február 23.</i>	16, 30, 155, 187
<i>M.J.E. Bernini kontra Minister van Onderwijs en Wetenschappen, C-3/90. sz. ügy, 1992. február 26.</i>	154
<i>María Martínez Sala kontra Freistaat Bayern, C-85/96. sz. ügy, 1998. május 12.</i>	167
<i>Maria Pupino elleni büntetőeljárás [Nagytanács], C-105/03. sz. ügy, 2005. június 16.</i>	208, 227
<i>Maria Teixeira kontra London Borough of Lambeth és Secretary of State for the Home Department, C-480/08. sz. ügy, 2010. február 23.</i>	17, 30, 155, 187
<i>Murat Dereci és társai kontra Bundesministerium für Inneres, C-256/11. sz. ügy, 2011. november 15.</i>	187
<i>Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH kontra Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn, C-36/02. sz. ügy, 2004. október 14.</i>	193, 196
<i>Productores de Música de España (Promusicae) kontra Telefónica de España SAU [Nagytanács], C-275/06. sz. ügy, 2008. január 29.</i>	202
<i>S. Coleman kontra Attridge Law és Steve Law [Nagytanács], C-303/06. sz. ügy, 2008. július 17.</i>	50, 60
<i>Stefan Grunkin és Dorothee Regina Paul [Nagytanács], C-353/06. sz. ügy, 2008. október 14.</i>	65
<i>The Queen, MA és társai kérelme alapján kontra Secretary of State for the Home Department, C-648/11. sz. ügy, 2013. június 6.</i>	171, 188
<i>X elleni büntetőeljárás [Nagytanács], C-507/10. sz. ügy, 2011. december 21.</i>	227
<i>Yoshikazu Iida kontra Stadt Ulm, C-40/11. sz. ügy, 2012. november 8.</i>	187

<i>Z. kontra A Government Department és The Board of Management of a Community School</i> [Nagytanács], C-363/12. sz. ügy, 2014. március 18.....	167
<i>Zoi Chatzi kontra Ypourgos Oikonomikon</i> , C-149/10. sz. ügy, 2010. szeptember 16.....	167

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezési gyakorlata

<i>A.L. kontra Finland</i> , No. 23220/04, 2009. január 27.....	228
<i>A.M.M. kontra Románia</i> , No.2151/10, 2012. február 14.....	69
<i>Adamkiewicz kontra Lengyelország</i> , No. 54729/00, 2010. március 2.....	211
<i>Airey kontra Írorság</i> , No. 6289/73, 1979. október 9.....	147
<i>Ali kontra Egyesült Királyság</i> , No. 40385/06, 2011. január 11.....	150
<i>Anayo kontra Németország</i> , No. 20578/07, 2010. december 21.....	88
<i>Angelova kontra Bulgária</i> , No 38361/97, 2002. június 13.	224
<i>Assenov és társai kontra Bulgária</i> , No. 24760/94, 1998. október 28.....	125
<i>Avilkina és társai kontra Oroszország</i> , No. 1585/09, 2013. június 6.	194, 204
<i>B. kontra Románia (2.)</i> , No. 1285/03, 2013. február 19.....	99, 108
<i>B.B. és F.B. kontra Németország</i> , No. 18734/09 és No. 9424/11, 2013. március 14.	99, 108, 109
<i>Bah kontra Egyesült Királyság</i> , No. 56328/07, 2011. szeptember 27.	146, 164
<i>Bajsultanov kontra Ausztria</i> , No. 54131/10, 2012. június 12.	181
<i>Blokhin kontra Oroszország</i> , No. 47152/06, 2013. november 14.	223
<i>Bocos-Cuesta kontra Hollandia</i> , No. 54789/00, 2005. november 10.	228
<i>Bouamar kontra Belgium</i> , No. 9106/80, 1988. február 29.....	59, 208, 221, 222
<i>Boultif kontra Svájc</i> , No. 54273/00, 2001. augusztus 2.....	172, 189
<i>C.N. és V. kontra Franciaország</i> , No. 67724/09, 2012. október 11.....	120, 134, 135
<i>C.N. kontra Egyesült Királyság</i> , No. 4239/08, 2012. november 13.	134
<i>Campbell és Cosans kontra Egyesült Királyság</i> , No. 7511/76 és No. 7743/76, 1982. február 25.....	119, 126, 127
<i>Catan és társai kontra Moldova és Oroszország</i> [Nagykamara], No. 43370/04, No. 8252/05 és No. 18454/06, 2012. október 19.....	145, 150, 153
<i>Christian Democratic People's Party kontra Moldova</i> , No. 28793/02, 2006. február 14.....	36, 47
<i>Connors kontra Egyesült Királyság</i> , No. 66746/01, 2004. május 27.....	146, 165
<i>Copland kontra Egyesült Királyság</i> , No. 62617/00, 2007. április 3.....	204
<i>Çoşelav kontra Törökország</i> , No. 1413/07, 2012. október 9.....	19, 225
<i>Costello-Roberts kontra Egyesült Királyság</i> , No. 13134/87, 1993. március 25.....	124
<i>Cusan és Fazzo kontra Olaszország</i> , No. 77/07, 2014. január 7.	66

<i>D.G. kontra Írország</i> , No. 39474/98, 2002. május 16.	59, 208, 221
<i>D.H. és társai kontra Cseh Köztársaság</i> [Nagykamara], No. 57325/00, 2007. november 13.	49, 54, 145,
<i>Darby kontra Svédország</i> , No. 11581/85, 1990. október 23.	37
<i>Dinç és Çakır kontra Törökország</i> , No. 66066/09, 2013. július 9.	220
<i>Dogru kontra Franciaország</i> , No. 27058/05, 2008. december 4.	35, 38
<i>Doorson kontra Hollandia</i> , No. 20524/92, 1996. március 26.	228
<i>E.B. kontra Franciaország</i> [Nagykamara], No. 43546/02, 2008. január 22.	100, 115
<i>Eremia kontra Moldovai Köztársaság</i> , No. 3564/11, 2013. május 28.	131
<i>Eriksson kontra Svédország</i> , No. 11373/85, 1989. június 22.	110
<i>Fabris kontra Franciaország</i> [Nagykamara], No. 16574/08, 2013. február 7.	50, 61
<i>Folgerø és társai kontra Norvégia</i> [Nagykamara], No. 15472/02, 2007. június 29.	39, 151
<i>Gas és Dubois kontra Franciaország</i> , No. 25951/07, 2012. március 15.	100, 116
<i>Gaskin kontra Egyesült Királyság</i> , No. 10454/83, 1989. július 7.	35, 42, 63, 68
<i>Genovese kontra Málta</i> , No. 53124/09, 2011. október 11.	64, 73, 74
<i>Glass kontra Egyesült Királyság</i> , No. 61827/00, 2004. március 9.	146, 160
<i>Godelli kontra Olaszország</i> , No. 33783/09, 2012. szeptember 25.	63, 70
<i>Grzelak kontra Lengyelország</i> , No. 7710/02, 2010. június 15.	35, 38, 151
<i>Guillot kontra Franciaország</i> , No. 22500/93, 1993. október 24.	66
<i>Gül kontra Svájc</i> , No. 23218/94, 1996. február 19.	172, 189
<i>Güveç kontra Törökország</i> , No. 70337/01, 2009. január 20.	19, 208, 220, 223
<i>H.Y. és Hü.Y. kontra Törökország</i> , No. 40262/98, 2005. október 6.	224
<i>Handyside kontra Egyesült Királyság</i> , No. 5493/72, 1976. december 7.	35, 41, 42
<i>Harroudj kontra Franciaország</i> , No. 43631/09, 2012. október 4.	29, 100, 117
<i>Hasan és Eylem Zengin kontra Törökország</i> , No. 1448/04, 2007. október 9.	39
<i>Havelka és társai kontra Cseh Köztársaság</i> , No. 23499/06, 2007. június 21.	165
<i>Horych kontra Lengyelország</i> , No. 13621/08, 2012. április 17.	90
<i>Idalov kontra Oroszország</i> , No. 5826/03, 2012. május 22.	219
<i>Ignaccolo-Zenide kontra Románia</i> , No. 31679/96, 2000. január 25.	80
<i>Iliya Petrov kontra Bulgária</i> , No. 19202/03, 2012. április 24.	146, 159
<i>J.M. kontra Dánia</i> , No. 34421/09, 2012. november 13.	220
<i>Jeunesse kontra Hollandia</i> [Nagykamara], No. 12738/10, 2014. október 3. .	172, 182
<i>Johansson kontra Finnország</i> , No. 10163/02, 2007. szeptember 6.	63, 66
<i>K. és T. kontra Finnország</i> [Nagykamara], No. 25702/94, 2001. július 12.	82, 87, 88
<i>K.A. kontra Finnország</i> , No. 27751/95, 2003. január 14.	105, 110

<i>K.U. kontra Finnország</i> , No. 2872/02, 2008. december 2.....	64, 72, 194, 204
<i>Kanagaratnam kontra Belgium</i> , No. 15297/09, 2011. december 13.....	172, 185
<i>Kayak kontra Törökország</i> , No. 60444/08, 2012. július 10.....	119, 124
<i>Kearns kontra Franciaország</i> , No. 35991/04, 2008. január 10.....	100, 113
<i>Kervanci kontra Franciaország</i> , No. 31645/04, 2008. december 4.....	35, 38
<i>Kjeldsen, Busk Madsen és Pedersen kontra Dánia</i> , No. 5095/71, No. 5920/72 és No. 5926/72, 1976. december 7.....	39
<i>Klass és társai kontra Németország</i> , No. 5029/71, 1978. szeptember 6.....	204
<i>Konstantin Markin kontra Oroszország [Nagykamara]</i> , No. 30078/06, 2012. március 22.....	147, 167
<i>Kontrová kontra Szlovákia</i> , No. 7510/04, 2007. május 31.....	131
<i>Korneykova kontra Ukrajna</i> , No. 39884/05, 2012. január 19.....	220
<i>Kovač kontra Horvátország</i> , No. 503/05, 2007. július 12.....	208, 228
<i>Krušković kontra Horvátország</i> , No. 46185/08, 2011. június 21.....	69
<i>Kuptsov és Kuptsova kontra Oroszország</i> , No. 6110/03, 2011. március 3. ...	220, 223
<i>Labassee kontra Franciaország</i> , No. 65941/11, 2014. június 26.....	70
<i>Ladent kontra Lengyelország</i> , No. 11036/03, 2008. március 18.....	220
<i>Latifa Benamar és társai kontra Hollandia</i> , No. 43786/04. sz. elfogadhatatlansági határozat, 2005. április 5.....	181
<i>Lautsi és társai kontra Olaszország [Nagykamara]</i> , No. 30814/06, 2011. március 18.....	35, 39, 40
<i>Lavida és társai kontra Görögország</i> , No. 7973/10, 2013. május 30.....	54
<i>Leander kontra Svédország</i> , No. 9248/81, 1987. március 26.....	204
<i>Levin kontra Svédország</i> , No. 35141/06, 2012. március 15.....	78, 88
<i>M.A.K. és R.K. kontra Egyesült Királyság</i> , No. 45901/05 és No. 40146/06, 2010. március 23.....	146, 160
<i>M.C. kontra Bulgária</i> , No. 39272/98, 2003. december 4.....	123, 130
<i>Maaouia kontra Franciaország [Nagykamara]</i> , No. 39652/98, 2000. október 5.....	191
<i>Malone kontra Egyesült Királyság</i> , No. 8691/79, 1984. augusztus 2.....	204
<i>Marckx kontra Belgium</i> , No. 6833/74, 1979. június 13.....	15, 19
<i>Markovics és társai kontra Magyarország</i> , elfogadhatatlansági határozat, No. 77575/11, No. 19828/13 és No. 19829/13, 2014. június 24.....	149
<i>Maslov kontra Ausztria [Nagykamara]</i> , No. 1638/0323, 2008. június 23.....	16, 32
<i>Mazurek kontra Franciaország</i> , No. 34406/97, 2000. február 1.....	61
<i>McMichael kontra Egyesült Királyság</i> , No. 16424/90, 1995. február 24.....	108
<i>Menesson kontra Franciaország</i> , No. 65192/11, 2014. június 26.....	63, 68, 70

<i>Mikulic kontra Horvátország</i> , No. 53176/99, 2002. február 7.....	68
<i>Mizzi kontra Málta</i> , No. 26111/02, 2006. január 12.....	63, 69
<i>Mubilanzila Mayeka és Kaniki Mitunga kontra Belgium</i> , No. 13178/03, 2006. október 12.	172, 184
<i>Muskhadzhiyeva és társai kontra Belgium</i> , No. 41442/07, 2010. január 19.....	184
<i>Mustafa és Armağan Akin kontra Törökország</i> , No. 4694/03, 2010. április 6.	78, 88
<i>Nart kontra Törökország</i> , No. 20817/04, 2008. május 6.	208, 220, 223
<i>Nencheva és társai kontra Bulgária</i> , No. 48609/06, 2013. június 18.....	120, 123, 132, 143
<i>Neulinger és Shuruk kontra Svájc</i> [Nagykamara], No. 41615/07, 2010. július 6.	78, 95
<i>Nortier kontra Hollandia</i> , No. 13924/88, 1993. augusztus 24.	211
<i>O’Keeffe kontra Írország</i> [Nagykamara], No. 35810/09, 2014. január 28.	119, 123, 124
<i>Odièvre kontra Franciaország</i> [Nagykamara], No. 42326/98, 2003. február 13.....	67, 70
<i>Olsson kontra Svédország</i> (1.), No. 10465/83, 1988. március 24.	99, 106, 109
<i>Oršuš és társai kontra Horvátország</i> [Nagykamara], No. 15766/03, 2010. március 16.	49, 55, 145,
<i>Oyal kontra Törökország</i> , No. 4864/05, 2010. március 23.	146, 159
<i>P.V. kontra Spanyolország</i> , No. 35159/09, 2010. november 30.....	89
<i>Panovits kontra Ciprus</i> , No.4268/04, 2008. december 11.....	207, 217
<i>Pini és társai kontra Románia</i> , No. 78028/01 és No. 78030/01, 2004. június 22.	100, 112, 113
<i>Ponomaryovi kontra Bulgária</i> , No. 5335/05, 2011. június 21.....	50, 57, 145, 157
<i>Popov kontra Franciaország</i> , No. 39472/07 és No. 39474/07, 2012. január 19.....	172, 184
<i>Povse kontra Ausztria</i> , No.3890/11. sz. elfogadhatatlansági határozat, 2013. június 18.....	95
<i>R.M.S. kontra Spanyolország</i> , No.28775/12, 2013. június 18.....	77, 81, 82
<i>R.R. és társai kontra Magyarország</i> , No. 19400/11, 2012. december 4.	208, 230
<i>Rahimi kontra Görögország</i> , No. 8687/08, 2011. április 5.	172, 191
<i>Rantsev kontra Ciprus és Oroszország</i> , No. 25965/04, 2010. január 7.	120, 137, 138
„Relating to certain aspects of the laws on the use of languages in education in Belgium” kontra Belgium, No. 1474/62, No. 1677/62, No. 1691/62, No. 1769/63, No. 1994/63 és No. 2126/64, 1968. július 23.....	61, 150

<i>S. és Marper kontra Egyesült Királyság</i> [Nagykamara], No. 30562/04 és No. 30566/04, 2008. december 4.	204, 205
<i>S.N. kontra Svédország</i> , No. 34209/96, 2002. július 2.	208, 228, 229
<i>Sahin kontra Németország</i> [Nagykamara], No. 30943/96, 2003. július 8.	36, 45
<i>Salduz kontra Törökország</i> [Nagykamara], No. 36391/02, 2008. november 27.	217
<i>Salgueiro da Silva Mouta kontra Portugália</i> , No. 33290/96, 1999. december 21.	89
<i>Saviny kontra Ukrajna</i> , No. 39948/06, 2008. december 18.	99, 107
<i>Schneider kontra Németország</i> , No. 17080/07, 2011. szeptember 15.	78, 87, 88
<i>Schwizgebel kontra Svájc</i> , No. 25762/07, 2010. június 10.	19, 114
<i>Selçuk kontra Törökország</i> , No. 21768/02, 2006. január 10.	220
<i>Şen kontra Hollandia</i> , No. 31465/96, 2001. december 21.	172, 177, 182
<i>Siliadin kontra Franciaország</i> , No. 73316/01, 2005. július 26.	134
<i>Slivenko és társai kontra Lettország</i> [Nagykamara], No. 48321/99. sz. elfogadhatatlansági határozat, 2002. január 23.	73
<i>Smirnova kontra Oroszország</i> , No. 46133/99 és No. 48183/99, 2003. július 24.	220
<i>Söderman kontra Svédország</i> [Nagykamara], No. 5786/08, 2013. november 12.	120, 140
<i>Sommerfeld kontra Németország</i> [Nagykamara], No. 31871/96, 2003. július 8.	45, 78, 88
<i>Stummer kontra Ausztria</i> [Nagykamara], No. 37452/02, 2011. július 7.	168
<i>T. kontra Cseh Köztársaság</i> , No. 19315/11, 2014. július 17.	99, 110
<i>T. kontra Egyesült Királyság</i> [Nagykamara], No. 24724/94, 1999. december 16.	207, 215
<i>Tarakhel kontra Svájc</i> [Nagykamara], No. 29217/12, 2014. november 4.	172, 189
<i>Tuquabo-Tekle és társai kontra Hollandia</i> , No. 60665/00, 2005. december 1.	177
<i>Tyrer kontra Egyesült Királyság</i> , No. 5856/72, 1978. április 25.	123, 126
<i>Üner kontra Hollandia</i> [Nagykamara], No. 46410/99, 2006. október 18.	189
<i>Uzun kontra Németország</i> , No. 35623/05, 2010. szeptember 2.	204
<i>Valentin Câmpeanu részéről eljáró Centre for Legal Resources</i> <i>kontra Románia</i> [Nagykamara], No. 47848/08, 2014. július 17.	120, 141, 142, 146, 160,
<i>Valsamis kontra Görögország</i> , No. 21787/93, 1996. december 18.	39
<i>Vidal kontra Belgium</i> , No. 12351/86, 1992. április 22.	45
<i>Vojnity kontra Magyarország</i> , No. 29617/07, 2013. február 12.	78, 89
<i>W. kontra Egyesült Királyság</i> , No. 9749/82, 1987. július 8.	108

<i>W. kontra Finnország</i> , No. 14151/02, 2007. április 24.....	228
<i>Wallová és Walla kontra Cseh Köztársaság</i> , No. 23848/04, 2006. október 26.	99, 107, 165
<i>X és társai kontra Ausztria</i> [Nagykamara], No. 19010/07, 2013. február 19.	100, 116
<i>X kontra Lettország</i> [Nagykamara], No. 27853/09, 2013. november 26.	78, 96
<i>Y.C. kontra Egyesült Királyság</i> , No. 4547/10, 2012. március 13.....	81, 82
<i>Yazgül Yılmaz kontra Törökország</i> , No. 36369/06, 2011. február 1.	178
<i>Z. és társai kontra Egyesült Királyság</i> [Nagykamara], No. 29392/95, 2001. május 10.	123, 132
<i>Zorica Jovanović kontra Szerbia</i> , No. 21794/08, 2013. március 26.....	120, 144

A Szociális Jogok Európai Bizottságának ítélkezési gyakorlata

<i>Association for the Protection of All Children (APPROACH) kontra Belgium</i> , 98/2013. sz. panasz, 2015. május 29.	127
<i>Association for the Protection of All Children (APPROACH) kontra Cseh Köztársaság</i> , 96/2013. sz. panasz, 2015. május 29.....	127
<i>Association for the Protection of All Children (APPROACH) kontra Szlovénia</i> , 95/2013. sz. panasz, 2015. május 27.....	127
<i>Defence for Children International (DCI) kontra Belgium</i> , 69/2011. sz. panasz, 2012. október 23.	33, 146, 162, 166
<i>Defence for Children International (DCI) kontra Hollandia</i> , 47/2008. sz. panasz, 2009. október 20.	20, 29, 165, 166
<i>European Action of the Disabled (AEH) kontra Franciaország</i> , 81/2012. sz. panasz, 2013. szeptember 11.....	148, 152
<i>European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) kontra Franciaország</i> , 82/2012. sz. panasz, 2013. március 19.	147, 169
<i>European Roma Rights Centre (ERRC) kontra Olaszország</i> , 27/2004. sz. panasz, 2005. december 7.	165
<i>Federation of Catholic Family Associations in Europe (FAFCE) kontra Írország</i> , 89/2013. sz. panasz, 2014. szeptember 12.....	138
<i>General Federation of Employees of the National Electric Power Corporation (GENOP-DEI) és Confederation of Greek Civil Servants' Trade Unions (ADEDY) kontra Görögország</i> , 66/2011. sz. panasz, 2012. május 23.	149, 169
<i>International Association Autism Europe (IAAE) kontra Franciaország</i> , 13/2002. sz. panasz, 2003. november 4.	62, 148

<i>International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS)</i> kontra Horvátország, 45/2007. sz. panasz, 2009. március 30.....	152
<i>International Commission of Jurists (ICJ) kontra Portugália,</i> 1/1998. sz. panasz, 1999. szeptember 9.....	33
<i>International Federation of Human Rights Leagues (FIDH) kontra</i> <i>Franciaország, 14/2003. sz. panasz 2004. szeptember 8.</i>	146, 161
<i>Médecins du Monde – International kontra Franciaország, 67/2011. sz.</i> <i>panasz, 2012. szeptember 11.</i>	151, 165
<i>Mental Disability Advocacy Center (MDAC) kontra Bulgária,</i> 41/2007. sz. panasz, 2008. június 3.	33, 62, 149, 152
<i>Syndicat des Agrégés de l’Enseignement Supérieur (SAGES)</i> kontra Franciaország, 26/2004. sz. panasz, 2005. június 15.....	50
<i>World Organisation against Torture (OMCT) kontra Belgium,</i> 21/2003. sz. panasz, 2004. december 7.....	119, 127
<i>World Organisation against Torture (OMCT) kontra Görögország,</i> 17/2003. sz. panasz, 2004. december 7.	33
<i>World Organisation against Torture (OMCT) kontra Írország,</i> 18/2003. sz. panasz, 2004. december 7.....	29

A nemzeti bíróságok esetjoga

Egyesült Királyság, Court of Appeal, <i>R. (B. kérelme alapján)</i> <i>kontra The Mayor and Burgesses of the London Borough</i> <i>of Merton</i> [2003] EWHC 1689, 2003. július 14.	178
Egyesült Királyság, Court of Appeal, <i>R. (CJ. kérelme alapján) kontra</i> <i>Cardiff County Council</i> [2011] EWCA Civ 1590, 2011. december 20.....	178
Egyesült Királyság, Upper Tribunal, <i>R. (MK. kérelme alapján) kontra</i> <i>Wolverhampton City Council</i> [2013] UKUT 00177 (IAC), 2013. március 26.....	178

Útmutató az európai bíróságok ítélkezési gyakorlatának kereséséhez

Emberi Jogok Európai Bírósága: HUDOC esetjogi adatbázis

A **HUDOC adatbázis** ingyenes hozzáférést nyújt az EJEB ítélkezési gyakorlatához: <http://HUDOC.echr.coe.int>.

Az adatbázis angolul és franciául érhető el, felhasználóbarát keresőprogramja pedig megkönnyíti az ítélkezési gyakorlat megtalálását.

A HUDOC **Help** oldalán oktatóvideók és felhasználói kézikönyvek segítik a keresést. Ha a keresési területek és szűrők használatával kapcsolatban további részletekre vagy szemléltető példákra van szüksége, álljon a kurzorral az ikonra, amely minden keresési eszköz jobb oldalán megtalálható a Hudoc felületén.

A Kézikönyvben szereplő esetjogi hivatkozások átfogó tájékoztatást nyújtanak az olvasónak, amelynek segítségével könnyen megtalálja az idézett ítélet vagy határozat teljes szövegét.

Mielőtt megkezdí a keresést, felhívjuk a figyelmét, hogy az alapbeállítás a nagytanács és a tanács ítéleteit mutatja, a legutoljára megjelent ítélettel kezdve. Ha más gyűjteményekben, például a határozatok között szeretne keresni, a képernyő bal felső oldalán megjelenő „**Document Collections**” részben jelölje be a megfelelő négyzetet.

A keresés legegyszerűbb módja, ha a képernyő jobb felső részén található **Advanced Search** funkció alatt megjelenő „Application Number” mezőbe beírja a kérelem számát, majd a kék „Search” gombra kattint.

Ha más kérdésekkel, például gyermekjogi kérdésekkel foglalkozó további ítélezési gyakorlatot keres, használhatja a képernyő jobb felső részén található, nagyítóval jelzett **„Search”** mezőt. A keresés mezőben a következők szerint kereshet a szövegben:

- egy szóra (pl. gyermek)
- kifejezésre (pl. migráns gyermekek)
- ügy címére
- államra
- logikai műveletekkel kombinált kifejezésre (pl. szakellátásban ÉLŐ gyermekek)

A felhasználót segíti keresése végrehajtásának az egyszerű logikai keresés, amelyet **Search** mezőn belül megjelenő nyílra kattintva indíthat el. Az egyszerű logikai keresés hat keresési lehetőséget kínál fel: pontos szó vagy kifejezés, ezek a szavak mind, bármelyik e szavak közül, e szavak közül egyik sem, hasonló ezekhez a szavakhoz, szabad logikai keresés.

Amikor megjelenik a keresés eredménye, a képernyő bal oldalán található **„Filters”** mezőben könnyen leszűkítheti a találatokat, például nyelv vagy állam szerint. A szűrőket használhatja egyesével vagy többet egyszerre, hogy tovább szűkítse a találatok körét. Hasznos eszköz lehet a **„Keywords”** szűrő, mivel ez gyakran az EJEE szövegében szereplő kifejezéseket tartalmaz, és közvetlenül kapcsolódik a bíróság érveléséhez és következtetéseihez.

Példa: Keressük meg a bíróság ítélezési gyakorlatát az olyan menedékkérők kiutasításáról, akik ezáltal az EJEE 3. cikke szerinti kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés veszélyének lennének kitéve:

1) Először írjuk be az **„asylum seekers”** (menedékkérők) szót a Search mezőbe, majd kattintsunk a kék **„Search”** gombra.

2) A keresési eredmények megjelenése után a **„Filters”** mezőben a **„Violation”** szűrő alatt válasszuk ki a **„3”** számot, hogy az eredményeket leszűkítsük a 3. cikk megsértésével kapcsolatosakra.

3) Ezután a **„Keywords”** szűrő alatt kiválasztott releváns kulcsszavakkal tovább szűkíthetjük az eredményeket a 3. cikk szempontjából relevánsakra, például az **„(Art. 3) Prohibition of torture”** („3. cikk, a kínzás tilalma”) kulcsszavakkal.

A HUDOC adatbázis a jelentősebb ügyekről jogi összefoglalót is tartalmaz. Az összefoglaló az ügyet bemutató bevezetőből, a tényállás és a jogszabály rövid ismertetéséből áll, a jogi szempontból érdekes pontokra helyezve a hangsúlyt. Ha van összefoglaló, az ítélet vagy határozat szövegéhez vezető linkkel együtt ennek a linkje is megjelenik az eredményekben. A jogi összefoglalókra külön is rá lehet keresni, ehhez a „**Document Collections**” mezőben kizárólag a „**Legal Summaries**” négyzetet kell megjelölni.

Ha egy adott ügyről nem hivatalos fordítás is készült, az ítélet vagy határozat szövegéhez vezető linkkel együtt ennek a linkje is megjelenik az eredményekben. A HUDOC oldalán olyan, harmadik felek által üzemeltetett oldalak linkjei is megtalálhatók, amelyek más fordításokat közölnek az EJEB ítélkezési gyakorlatából. Bővebb felvilágosítást a HUDOC „Help” menüpontja alatt megjelenő „Language versions” pontban talál.

Az Európai Unió Bírósága: CURIA esetjogi adatbázis

A **CURIA esetjogi adatbázis** ingyenes hozzáférést nyújt az EB/EUB ítélkezési gyakorlatához: <http://curia.europa.eu>.

A kereső az EU összes hivatalos nyelvén használható.⁵⁶⁹ A nyelv a képernyő jobb felső sarkában választható ki. A kereső a Bíróság, a Törvényszék és a Közzszolgálati Törvényszék lezárt és folyamatban lévő ügyeire vonatkozó összes dokumentumban keresi a kért információt.

A „**Help**” rovat itt érhető el: <http://curia.europa.eu/common/juris/en/aideGlobale.pdf>. Minden keresési mezőnek külön segítség oldala van, amelyet az ikonra kattintva érhet el. Itt az adott eszköz lehető legjobb használatához kaphat hasznos információkat.

Egy konkrét ügyet legkönnyebben úgy lehet megtalálni, ha beírjuk az ügy teljes számát az „**Ügyszám**” keresőablakba, majd a zöld „Keresés” gombra kattintunk. Ügyet keresni az ügyszám egy részével is lehet. Ha például az „Ügyszám” ablakba a 122-es számot írjuk be, minden évből és mindhárom bíróságtól (Bíróság, Törvényszék, Közzszolgálati Törvényszék) láthatjuk a 122-es számú ügyeket.

⁵⁶⁹ 2004. április 30. óta elérhető nyelvek: spanyol, dán, német, görög, angol, francia, olasz, holland, portugál, finn és svéd; 2004. május 1-jétől: cseh, észt, lett, litván, magyar, lengyel, szlovák és szlovén; 2007. január 1-jétől: bolgár és román; 2007. április 30-tól: máltai; 2011. december 31-től: ír; az ideiglenes eltérési lehetőségeket a [920/2005/EK](#) és [1257/2010/EK](#) tanácsi rendelet rendelet állapította meg. Az *Európai Unió Hivatalos Lapjában Horvátország csatlakozása után publikálásra kerül az a különleges kiadás, amely tartalmazni fogja a horvát nyelvű hivatalos fordítást is.*

Kereshetünk az ügy köznapí neve szerint is, **„A felek neve”** keresőablak segítségével. Ez általában az ügyben érintett felek nevének egyszerűsített formáját jelenti.

A találatok szűkítéséhez összesen 16 többfunkciós keresési mező áll rendelkezésre. A különböző keresőablakok felhasználóbarát kialakításúak, és többféle kombinációban is használhatók. A keresőablakokhoz gyakran keresési listák is tartoznak; ezeket az ikonra kattintva lehet előhívni, hogy válasszunk a rendelkezésre álló kereső kifejezések közül.

Általánosabb kereséshez **„A szöveg szavai”** mező alkalmazásával kulcsszó alapján kereshetünk az 1954 óta az Európai Bírósági Határozatok Tárában és az 1994 óta az Európai Bírósági Határozatok Tárában – személyzeti ügyek (EBHT-KSZ) megjelent összes dokumentumban.

Ha a keresés inkább témához kötődik, érdemes a **„Tárgy”** mezőt használni. Ehhez kattintsunk a mező jobb oldalán található ikonra, és a felsorolásból válasszuk ki a megfelelő tárgya(ka)t. A keresés eredményeképpen megkapjuk a Bíróság, a Törvényszék, a Közszolgálati Törvényszék határozataiban és a főtanácsnoki indítványokban tárgyalt jogi kérdésekre vonatkozó válogatott dokumentumok ábécésorrendbe rendezett listáját.

A CURIA weboldalnak további esetjogi eszközei is vannak:

„Ügyszám szerinti hozzáférés”: ez a rész a három bíróság valamelyike elé került ügyekre vonatkozó információkat gyűjti össze. Az ügyeket a hivatalba történt érkezésüknek megfelelően, ügyszám szerinti sorrendben mutatja be. Az ügyek tanulmányozásához kattintson az ügyszámra. Az „Ügyszám szerinti hozzáférés” itt érhető el: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7045/.

„Rendszerezett ítélkezési gyakorlat”: ebben a részben az adott határozat jogi szempontból legfontosabb részeitől szóló esetjogi összefoglalók rendszerezett csoportosítását találjuk. Ezek az összefoglalók a lehető legnagyobb mértékben támaszkodnak magára a határozat szövegére. A „Rendszerezés” itt érhető el: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7046/.

„Az ítéletekhez kapcsolódó kommentárok jegyzéke”: ez a rovat a három bíróság fennállása óta hozott ítéleteihez kapcsolódó tanulmányokra vonatkozó hivatkozásokat tartalmazza. Az ítéletek mindhárom bíróság esetében időrendben, az ügyszám szerinti sorrendben, míg a tanulmányokra vonatkozó hivatkozások

a megjelenésük időrendi sorrendjében szerepelnek. A hivatkozások az eredeti nyelvükön szerepelnek. „Az ítéletekhez kapcsolódó kommentárok jegyzéke” itt érhető el: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7083/.

„**A nemzeti ítélkezési gyakorlat adatbázisa**”: ez a külső adatbázis a CURIA weboldalon keresztül érhető el. Az uniós joggal kapcsolatos releváns nemzeti ítélkezési gyakorlathoz nyújt hozzáférést. Az adatbázis a tagállami nemzeti bíróságok ítélkezési gyakorlatának gyűjteményén alapul. Az információk összeállítása a jogi folyóiratok szelektív figyelemmel kísérése és számos tagállami bírósággal fennálló közvetlen kapcsolatok révén történt A „Nemzeti ítélkezési gyakorlat adatbázisa” angolul és franciául érhető el, itt: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7062/.

Hivatkozott jogforrások

Az ENSZ joganyagához kapcsolódó jogforrások

Az ENSZ alapvető szerződéseit, ezen belül a Gyermejjogi egyezményt és ellenőrző szervezeteiket illetően lásd: www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CoreInstruments.aspx.

A gyermekek védelméről, a családról és a tulajdonviszonyokról szóló nemzetközi magánjogi egyezményekkel foglalkozó hágai konferenciát illetően lásd: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions>.

Az Európa Tanács jogforrásai

Az Európa Tanács valamennyi jogi eszköze elérhető az interneten a <http://conventions.coe.int/Treaty/> címen. Az Európa Tanács jogi eszközei uniós tagállamok általi elfogadásának helyzetére vonatkozó információkat illetően lásd az FRA honlapján a „Nemzetközi kötelezettségek” (International obligations) című részt, a következő címen: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/int-obligations>.

	Cím
A gyermekek jogai/polgári jogok	
<i>Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről</i>	A 11. és 14. Kiegészítő Jegyzőkönyv által módosított Emberi Jogok Európai Egyezménye, CETS 005, Róma, 1950.11.4., 1–15. o.
<i>Jegyzőkönyv az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez</i>	A 11. Kiegészítő Jegyzőkönyv által módosított kiegészítő jegyzőkönyv az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezményhez, CETS 009, Párizs, 1952.3.20., 1–3. o.
<i>12. jegyzőkönyv az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez</i>	12. Kiegészítő Jegyzőkönyv az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezményhez, CETS 177, Róma, 2000.11.4., 1–3. o.
<i>Európai egyezmény a gyermekek jogainak gyakorlásáról</i>	Európai egyezmény a gyermekek jogainak gyakorlásáról, CETS 160, Strasbourg, 1996.1.25., 1–10. o.
<i>Európai egyezmény a házasságon kívül született gyermekek jogállásáról</i>	Európai egyezmény a házasságon kívül született gyermekek jogállásáról, CETS 085, Strasbourg, 1975.10.15., 1–5. o.
<i>Egyezmény az emberi jogokról és a biomedicináról</i>	Egyezmény az emberi lény emberi jogainak és méltóságának a biológia és az orvostudomány alkalmazására tekintettel történő védelméről: Egyezmény az emberi jogokról és a biomedicináról, CETS 164, Oviedo, 1997.4.4., 1–12. o.
Identitáshoz kapcsolódó, és személyazonossági kérdések	
<i>Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről</i>	Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről, CETS 157, Strasbourg, 1995.2.1., 1–10. o.
<i>Európai egyezmény az állampolgárságról</i>	Európai egyezmény az állampolgárságról, CETS 166, Strasbourg, 1997.11.6., 1–13. o.
<i>Az Európa Tanács egyezménye az utódállamokban létrejövő hontalanság elkerüléséről</i>	Az Európa Tanács egyezménye az utódállamokban létrejövő hontalanság elkerüléséről, CETS 200, Strasbourg, 2006.5.19., 1–7. o.
Családi élet és szülői felügyelet	
<i>Egyezmény a gyermekekkel való kapcsolattartásról</i>	Egyezmény a gyermekekkel való kapcsolattartásról, CETS 192, Strasbourg, 2003.5.15., 1–13. o.
<i>Európai egyezmény a gyermekek örökbefogadásáról</i>	Európai egyezmény a gyermekek örökbefogadásáról, CETS 202, Strasbourg, 2008.11.27., 1–11. o.
<i>Európai egyezmény a gyermekek feletti felügyeleti jogot érintő határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a felügyeleti viszonyok helyreállításáról</i>	Európai egyezmény a gyermekek feletti felügyeleti jogot érintő határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a felügyeleti viszonyok helyreállításáról, CETS 105, Luxembourg, 1980.5.20., 1–12. o.

A gyermekek erőszakkal és kizsákmányolással szembeni védelme	
<i>Az Európa Tanács egyezménye a gyermekek szexuális kizsákmányolással és szexuális visszaéléssel szembeni védelméről</i>	Az Európa Tanács egyezménye a gyermekek szexuális kizsákmányolással és szexuális visszaéléssel szembeni védelméről, CETS 201, Lanzarote, 2007.10.25., 1–21. o.
<i>Európai Egyezmény a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről</i>	Európai egyezmény a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről, CETS 126, Strasbourg, 1987.11.26., 1–9. o.
<i>Egyezmény a számítástechnikai bűnözésről</i>	Egyezmény a számítástechnikai bűnözésről, CETS 185, Budapest, 2001.11.23., 1–27. o.
<i>Az Európa Tanács Egyezménye az emberkereskedelem elleni fellépésről</i>	Az Európa Tanács Egyezménye az emberkereskedelem elleni fellépésről, CETS 197., 2005.5.16., 1–21. o.
<i>Az Európa Tanács egyezménye a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról</i>	Az Európa Tanács egyezménye a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról, CETS 210, Isztanbul, 2011.5.11., 1–31. o.
Gazdasági, szociális és kulturális jogok	
<i>Európai Szociális Karta</i>	Európai Szociális Karta, CETS 035, Torino, 1961.10.18., 1–18. o.
<i>Európai Szociális Charta</i>	(Módosított) Európai Szociális Karta, CETS 163, Strasbourg, 1996.5.3., 1–29. o.
Migrációval és menekültüggyel kapcsolatos kérdések	
<i>Európai egyezmény a kiskorúak kiutasításáról</i>	Európai egyezmény a kiskorúak kiutasításáról, CETS 071, Hága, 1970.5.28., 1–9. o.
<i>Európai egyezmény a vendégmunkások jogállásáról</i>	Európai egyezmény a vendégmunkások jogállásáról, CETS 93, Strasbourg, 1977.11.24., 1–14. o.
<i>Európai egyezmény a társadalombiztosításról</i>	Európai egyezmény a társadalombiztosításról, CETS 078, Párizs, 1972.12.14., 1–42. o.
<i>Európai társadalombiztosítási kódex</i>	Európai társadalombiztosítási kódex, CETS 048, Strasbourg, 1968.4.16., 1–33. o.
Fogyasztó- és adatvédelem	
<i>Egyezmény az egyének védelméről a személyes adatok gépi feldolgozása során</i>	Egyezmény az egyének védelméről a személyes adatok gépi feldolgozása során, CETS 108, Strasbourg, 1981.1.28., 1–10. o.
<i>Európai egyezmény a határokat átlépő televíziózásról</i>	Európai egyezmény a határokat átlépő televíziózásról, CETS 132, Strasbourg, 1989.5.5., 1–20. o.

Uniós jogi eszközök

Valamennyi uniós jogi eszköz elérhető az interneten a <http://eur-lex.europa.eu> címen.

Rövid megnevezés	Cím
A hátrányos megkülönböztetés tilalma	
<i>A faji egyenlőségről szóló 2000/43/EK irányelv</i>	A Tanács 2000. június 29-i 2000/43/EK irányelve a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról, HL L 180., 2000.7.19., 22–26. o.
<i>A munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmódról szóló 2000/78/EK irányelv</i>	A Tanács 2000. november 27-i 2000/78/EK irányelve a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról, HL L 303., 2000.12.2., 16–22. o.
<i>Az árukhoz és szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférésről szóló 2004/113/EK irányelv</i>	A Tanács 2004. december 13-i 2004/113/EK irányelve a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmód elvének az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése, illetve nyújtása tekintetében történő végrehajtásáról, HL L 373., 2004.12.21., 37–43. o.
Családi élet és szülői felügyelet	
<i>Brüsszel IIa. rendelet (2201/2003/EK)</i>	A Tanács 2003. november 27-i 2201/2003/EK rendelete a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL L 338., 2003.12.23., 1–29. o.
<i>A tartásról szóló 4/2009/EU rendelet</i>	A Tanács 2008. december 18-i 4/2009/EK rendelete a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről, HL L 7., 2009.1.10., 1–79. o.
<i>A közvetítésről szóló 2008/52/EK irányelv</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2008. május 21-i 2008/52/EK irányelve a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól, HL L 136., 2008.5.24., 3–8. o.
<i>Az igazságszolgáltatáshoz való jogról szóló 2002/8/EU irányelv</i>	A Tanács 2003. január 27-i 2003/8/EK irányelve a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való jog megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról, HL L 26., 2003.1.31., 41–47. o.

A gyermekek erőszakkal és kizsákmányolással szembeni védelme	
<i>A fiatal munkavállalókról szóló 94/33/EK irányelv</i>	A Tanács 1994. július 22-i 94/33/EK irányelve a fiatal személyek munkahelyi védelméről, HL L 216., 1994.8.20., 12-20. o.
<i>Az emberkereskedelemlről szóló 2011/36/EU irányelv</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2011. április 5-i 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, HL L 101., 2011.4.15., 1-11. o.
<i>A gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló 2011/93/EU irányelv</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2011. december 13-i 2011/92/EU irányelve a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, HL L 335., 2011.12.17., 1-14. o.
<i>Az áldozatokról szóló 2012/29/EU irányelv</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2012. október 25-i 2012/29/EU irányelve a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, HL L 315., 2012.11.14., 57-73. o.
<i>Az emberkereskedelem áldozatainak kiállított tartózkodási engedélyekről szóló irányelv (2004/81/EK)</i>	A Tanács 2004. április 29-i 2004/81/EK irányelve a harmadik országok emberkereskedelem áldozatává vált vagy az illegális bevándorlás megkönnyítésére irányuló cselekményekkel érintett, a hatáskörrel rendelkező hatóságokkal együttműködő állampolgárai részére kiállított tartózkodási engedélyről, HL L 261., 2004.8.6., 19-23. o.
<i>A 2007/698/EK bizottsági határozat</i>	A Bizottság 2007. október 29-i határozata a 2007/116/EK határozatnak a további, 116-tal kezdődő, fenntartott hívószámok bevezetése tekintetében történő módosításáról (az értesítés a C(2007) 5139. számú dokumentummal történt) (EGT-vonatkozású szöveg), HL L 284., 2007.10.30., 31-32. o.
Migráció és menekültügy, ezen belül a migráns gyermekek szociális jogai	
<i>A menekültügyi eljárásokról szóló 2013/32/EU irányelv</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2013. június 26-i 2013/32/EU irányelve a nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról, HL L 180., 2013.6.29., 60-95. o.
<i>Dublini rendelet (604/2013/EU).</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2013. június 26-i 604/2013/EU rendelete egy harmadik országbeli állampolgár vagy egy hontalan személy által a tagállamok egyikében benyújtott nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról, HL L 180., 2013.6.29., 31-59. o.

<i>Az elismerésről szóló irányelv (2011/95/EU)</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2011. december 13-i 2011/95/EU irányelve a harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésére, az egységes menekült- vagy kiegészítő védelmet biztosító jogállásra, valamint a nyújtott védelem tartalmára vonatkozó szabályokról, HL L 337., 2011.12.20., 9–26. o.
<i>492/2011/EU rendelet.</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2011. április 5-i 492/2011/EU rendelete a munkavállalók Unión belüli szabad mozgásáról (EGT-vonatkozású szöveg), HL L 141., 2011.5.27., 1–12. o.
<i>A szabad mozgásról szóló irányelv (2004/38/EK)</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2004. április 29-i 2004/38/EK irányelve az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályaon kívül helyezéséről (EGT-vonatkozású szöveg), HL L 158., 2004.4.30., 77–123. o.
<i>A migráns munkavállalók gyermekeinek oktatásáról szóló 77/486/EGK tanácsi irányelv</i>	A Tanács 1977. július 25-i 77/486/EGK irányelve a migráns munkavállalók gyermekeinek oktatásáról, HL L 199., 1977.8.6., 32–33. o.
<i>Családegyesítési irányelv (2003/86/EK)</i>	A Tanács 2003. szeptember 22-i 2003/86/EK irányelve a családegyesítési jogról, HL L 251., 2003.10.3., 12–18. o.
<i>Az átmeneti védelemről szóló irányelv (2001/55/EK)</i>	A Tanács 2001. július 20-i 2001/55/EK irányelve a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek tömeges beáramlása esetén nyújtandó átmeneti védelem minimumszabályairól, valamint a tagállamoknak e személyek befogadása és a befogadás következményeinek viselése tekintetében tett erőfeszítései közötti egyensúly előmozdítására irányuló intézkedésekről, HL L 212., 2001.8.7., 12–23. o.
<i>A befogadásra vonatkozó szabályokról szóló 2013/33/EU irányelv</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2013. június 26-i 2013/33/EU irányelve a nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó szabályok megállapításáról, HL L 180., 2013.6.29., 96–116. o.
<i>Visszatérési irányelv (2008/115/EK)</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2008. december 16-i 2008/115/EK irányelve a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról, HL L 348., 2008.12.24., 98–107. o.
<i>A huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkezőkről szóló 2003/109/EK irányelv</i>	A Tanács 2003. november 25-i 2003/109/EK irányelve a harmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról, HL L 16., 2004.01.23., 44–53. o.

<i>Schengeni Határ-ellenőrzési Kódex, 562/2006/EK rendelet</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2006. március 15-i 562/2006/EK rendelete a személyek határátlépésére irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) létrehozásáról, HL L 105., 2006.4.13., 1–32. o.
Fogyasztóvédelem és a személyes adatok védelme	
<i>A fogyasztók jogairól szóló irányelv (2011/83/EU)</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2011. október 25-i 2011/83/EU irányelve a fogyasztók jogairól, a 93/13/EGK tanácsi irányelv és az 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 85/577/EGK tanácsi irányelv és a 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről (EGT-vonatkozású szöveg), HL L 304., 2011.11.22., 64–88. o.
<i>A másnak látszó, és ezáltal a fogyasztók egészségét vagy biztonságát veszélyeztető termékekről szóló 87/357/EGK irányelv</i>	A Tanács 1987. június 25-i 87/357/EGK irányelve a másnak látszó, és ezáltal a fogyasztók egészségét vagy biztonságát veszélyeztető termékekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről, HL L 192., 1987.7.11., 49–50. o.
<i>A távértékesítésről szóló 97/7/EK irányelv</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 1997. május 20-i 97/7/EK irányelve a távollévők között kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről, HL L 144., 1997.6.4., 19–27. o.
<i>Általános termékbiztonsági irányelv (2001/95/EK)</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2001. december 3-i 2001/95/EK irányelve az általános termékbiztonságról (EGT vonatkozású szöveg), HL L 11., 2002.1.15., 4–17. o.
<i>A különleges táplálkozási célú élelmiszerekről szóló 2009/39/EK irányelv</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2009. május 6-i 2009/39/EK irányelve a különleges táplálkozási célú élelmiszerekről (átdolgozás) (EGT-vonatkozású szöveg), HL L 124., 2002.1.15., 21–29. o.
<i>A játékbiztonságról szóló 2009/48/EK irányelv</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2009. június 18-i 2009/48/EK irányelve a játékok biztonságáról (EGT-vonatkozású szöveg), HL L 170., 2009.6.30., 1–37. o.
<i>A határok nélküli televíziózásról szóló irányelv (89/552/EGK)</i>	A Tanács 1989. október 3-i 89/552/EGK irányelve a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról, HL L 298., 1989.10.17., 23–30. o.
<i>Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv (2010/13/EU)</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2010. március 10-i 2010/13/EU irányelve a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv), HL L 95., 2010.4.15., 1–24. o.
<i>Az adatvédelemről szóló 95/46/EK irányelv</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 1995. október 24-i 95/46/EK irányelve a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, HL L 281., 1995.11.23., 31–50. o.

<i>Az elektronikus hírközlési ágazatban a személyes adatok kezeléséről, feldolgozásáról és a magánélet védelméről szóló 2002/58/EK irányelv</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2002. július 12-i 2002/58/EK irányelve az elektronikus hírközlési ágazatban a személyes adatok kezeléséről, feldolgozásáról és a magánélet védelméről (Elektronikus hírközlési adatvédelmi irányelv), HL L 201., 2002.7.31., 37-47. o.
<i>A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló irányelv (2005/29/EK)</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2005. május 11-i 2005/29/EK irányelve a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról („Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról”) (EGT vonatkozású szöveg), HL L 149., 2005.6.11., 22-39. o.
<i>A klinikai vizsgálatokról szóló irányelv (2001/20/EK)</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2001. április 4-i 2001/20/EK irányelve az emberi felhasználásra szánt gyógyszerekkel végzett klinikai vizsgálatok során alkalmazandó helyes klinikai gyakorlat bevezetésére vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről, HL L 121., 2001.5.1., 34-44. o.
<i>Az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek klinikai vizsgálatairól szóló 536/2014/EU rendelet</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2014. április 16-i 536/2014/EU rendelete az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek klinikai vizsgálatairól és a 2001/20/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (EGT-vonatkozású szöveg), HL L 158., 2014.5.27., 1-76. o.
Büntető igazságszolgáltatás és alternatív eljárások	
<i>A tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról szóló irányelv (2010/64/EU)</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2010. október 20-i 2010/64/EU irányelve a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról, HL L 280., 2010.10.26., 1-7. o.
<i>A tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv (2012/13/EU)</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2012. május 22-i 2012/13/EU irányelve a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról, HL L 142., 2012.6.1., 1-10. o.
<i>Az ügyvédi segítségről szóló irányelv (2013/48/EU)</i>	Az Európai Parlament és a Tanács 2013. október 22-i 2013/48/EU irányelve a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról, HL L 294., 2013.11.6., 1-12. o.
<i>Az Alapjogi Charta</i>	Az Európai Unió Alapjogi Chartája, HL C 326., 2012.10.26., 391-407. o.
Fogyatékossgal élő gyermekek	
<i>A 2010/48/EK tanácsi határozat</i>	A Tanács 2009. november 26-i 2010/48/EK határozata a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezménynek az Európai Közösség által történő megkötéséről, HL L 23., 2010.1.27., 35-61. o.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségéről további információ olvasható az interneten. Ez az FRA weboldaláról érhető el (<http://fra.europa.eu>).

Az Európai Emberi Jogi Bíróság joggyakorlatával kapcsolatban további információ található a Bíróság honlapján: echr.coe.int. A HUDOC keresőportál révén hozzáférhetők az ítéletek és határozatok angolul, ill. franciául, egyes esetekben azok fordítása más nyelveken, esetjogi tájékoztatók, sajtóközlemények, valamint a Bíróság munkájával kapcsolatos egyéb tudnivalók.

HOGYAN JUTHAT HOZZÁ AZ EURÓPAI UNIÓ KIADVÁNYAIHOZ?

Ingyenes kiadványok:

- egy példány:
az EU Bookshopból (<http://bookshop.europa.eu>),
- több példány, valamint plakátok, térképek rendelése:
az Európai Unió képviselőin keresztül (http://ec.europa.eu/represent_hu.htm),
nem uniós országokban a küldöttségektől (http://eeas.europa.eu/delegations/index_hu.htm),
a Europe Direct szolgáltatáson keresztül (http://europa.eu/europedirect/index_hu.htm)
vagy a 00 800 6 7 8 9 10 11 telefonszám tárcsázásával (ingyenesen hívható az EU egész területéről) (*).

(*) A legtöbb hívás és a megadott információk ingyenesek (noha egyes mobiltelefon-szolgáltatókon keresztül, telefonfülkéből és hotelekből a számot csak díjfizetés ellenében lehet hívni).

Megvásárolható kiadványok:

- az EU Bookshopból (<http://bookshop.europa.eu>).

Hogyan juthat hozzá az Európa Tanács kiadványaihoz?

A Council of Europe Publishing a szervezet hatáskörébe tartozó összes területen, köztük az emberi jogok, a jogtudomány, az egészségügy, az etika, a szociális ügyek, a környezetvédelem, az oktatás, a kultúra, a sport, a fiatalok és az építészeti örökség területén kiad műveket. Az átfogó katalógusból könyvek és elektronikus publikációk egyaránt rendelhetők online módon: (<http://book.coe.int>).

A virtuális olvasószoba révén az érdeklődők ingyenesen ismerhetik meg a lényegesebb újonnan publikált művek kivonatait, ill. egyes hivatalos anyagok teljes szövegét.

Az Európa Tanács egyezményeire vonatkozóan tájékoztatás, valamint az egyezmények teljes szövege elérhető az Európa Tanács szerződéseket kezelő irodájának honlapjáról: <http://conventions.coe.int/>.

A gyermekek az alapvető jogok teljes értékű birtokosai. Megilleti őket az összes emberi és alapvető jog, és rájuk - sajátos jellemzőikre tekintettel - különleges szabályok is vonatkoznak. E kézikönyv célja annak bemutatása, hogy az európai jog és ítélkezési gyakorlat hogyan kezeli a gyermekek sajátos érdekeit és szükségleteit. Bemutatja a szülők, gyámok vagy más törvényes képviselők fontosságát is, és adott esetben utal arra, ha egyes jogok és felelőségek elsősorban a gyermekek gondviselőire tartoznak. E kézikönyv célja, hogy növelje a tudatosságot, és javítsa az Európában a gyermekek jogait védő és előmozdító jogi normák ismeretét. Forrásként szolgál mind az Európai Unió (EU), mind az Európa Tanács e témához kapcsolódó jogával kapcsolatban, és kifejti, hogy az egyes kérdéseket hogyan szabályozza az uniós jog, ezen belül az Európai Unió Alapjogi Chartája, illetve az emberi jogok európai egyezménye (EJEE), az Európai Szociális Karta és az Európa Tanács más eszközei. Ez a kézikönyv nem kifejezetten e területre szakosodott jogászok, bírók, ügyészek, gyermekvédelmi szakemberek és gyermekekkel foglalkozó más szervezetek számára készült. Kifejti az irányadó joggyakorlatot, és összefoglalja az Európai Unió Bírósága (EUB) és az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEE) legfontosabb döntéseit.

AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI ÜGYNÖKSÉGE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Bécs – Ausztria
Tel.: +43 (1) 580 30-60 – Fax: +43 (1) 580 30-693
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu

EURÓPA TANÁCS

67075 Strasbourg Cedex – Franciaország

EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA

Tel.: +33 (0) 3 88 41 20 18 – Fax: +33 (0) 3 88 41 27 30
echr.coe.int – publishing@echr.coe.int

ET GYERMEKJOGI OSZTÁLY

Tel. +33 (0) 388 41 25 07 – Fax +33 (0) 90 21 52 85
coe.int/children – children@coe.int

